Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Historiae ecclesiasticae libri IX

https://hdl.handle.net/1874/327436

[illegible] ... plus he[illegible]
[illegible]
[illegible]
herodis ascolonite: qui et ipse
fuerit herodis cuiusdam filius.
templi apollinis edituu. Hic
antipater ab idumeis latronibus
captus aliquamdiu puer permansit
in predonibus: pro eo quod pater eius rei
familiaris inopia filium redimere
non valet. Dum puer latronum vi
vet moribus instructus postmo
dum latrocinio cuiusdam iudeorum ponti
fici familiaris effectus: et quo nas
citur herodes. is qui salvatoris tem
pore fuit. Hec africanus
Sic enim in hoie.
[D]eterrime gentis iudeorum de
[illegible] imperium servabat sive
[illegible] ille pertinens [illegible]
[illegible] experientia genealogiam: quip
pe cum defecisset apud eos ab origi
ne prius moysi cepta principum
regumque successio. Primus enim quem
in captivitatem babilonie duce
rent regnavit apud eos saul
[illegible]: et deinde david. Tam qui
reges a iudeis regebantur: q
post moysen et ihesum successione ex
gentis illius

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.
No. 154

T. 83

Hs.
3 D 4

83 *(Eccl. 154, antea 295p.) Membr. fol. 148 ff. 2 col. 1460.*

Eusebius Caesareënsis, Historiae ecclesiasticae ll. IX in Lat. versi et libro X et XI aucti per Rufinum presb. Aquilejensem.

Fol. 1a Beatus Jheronimus in cathalago (sic) quem scripsit, cet. Fol. 1b. Quod ecclesiasticam historiam eusebius cesariensis scripserit, cet. Fol. 148b. Anno dni M° CCCC° lx° finita est ... per manus fratris Theoderici Ghijsberti ord. canonic. regularium in Traiecto.

„Pertinet Regularibus in Traiecto."

Band gerepareerd Jan. 1961

liber mōſterij canōicoꝝ regulariū i traiecto

nº. 255. p.

Nº.
295.
p.

Btūs iheronim⁹ ī cathalago q̄
scripsit ad dextrū de illustribus
viris caplō lxxv°.

Pamphilus presbit
eusebii cesariensis
epī necessarius tanto
amore bibliothece diuine flagra
uit. ut maximā ptē voluminū
origenis sua manu descripserit:
que usq; hodie in cesariensi bibli
otheca habet᷑. Sed et in duodecī
phetas qītdecī questionū cōmen
tariū ΕΞΗΓΗϹΕΩΝ ΑΚΟ
id est scripta origenis voluīa ma
nu eius exarata reperi: que tan
to amplector et seruo gaudio ut
cresi opes habē me credā. Si enī
leter vnā eplam habē me marty
ris. qītomagis tot milia vsuū
qui michi vident᷑ sui sanguis
signasse vestigia. Passus ē ce
saree palestine sub psecucione
maxiam. Item idem ī eodē ca
plō lxxx°.

Eusebius cesaree
palestine epūs in sciptuıs
diuīs studiosissimus et bibliothe
ce diuīe cū pamphilo martyre
diligentissimus puestigator. edi
dit infinita voluīa: de q̄bus hec
sūt. ΕΥΑΓΓ ΠΑΡΚ. ΗΓ ΑΠΟ ΑΡΕΕ
ΟΣ ΕΥΑΓΓ ΠΑΙΚ ΗΓ ΑΠΟ ΠΑΓ ΚΕ
ΡΗΕ. libri decē. ecclesiastici libri
decē. Κ ΠΟΘΙΥ ΚΟΤΙ ΠΟ ΚΑ ΗΟ ΤΙ ΥΑΠ
oīmodā historiā et eorū dyafoniū.
et ewangelior diafoniū. et in y
sayā libri qīndecī: et cont᷑ porphi
riū qui eo tpe scribebat in sicilia
ut quidā putant libri viginti qī
q; ΤΠΟ ΥΙ ΚΟΤΙ liber id ē apo ΛΑ
ΟΟ ΥΑΓ pro origene libri sex de
vita pamphili libri tres. de mar
tyribus alia opuscula. et ī centū
qīnquagīta psalmos eruditissi
mus cōmentarius: et alia multa.
Floruit maxime sub cōstantino
impatore et constācio: et ob ami
ciciā pāphili mr̄is ab eo cogno
mentū sortitus est. Idem quoq;
iheronim⁹ ad desideriū de duodecī
pclaris scriptoribus doctoribus scri
bens de vno hic eusebio inter ce
tera promit.

Eusebius cesariensis clauis sciptuaꝝ
custosq; noui testamēti: multis
maior in conscipcōe eē a grecis cō
mendat᷑. Tria sūt pclara que hoc
in opibus eius vē testant᷑: cano
nes quatuor ewāgelior. et decē
libri historie ecclesiastice q̄ noui
testamentū narrant atq; custo
diūt. et cronicon id est tpm bre
uiariū: et poīa eius vestigia vl
lū imitari potuisse nūqm̄ repp
im⁹. Sctūs quoq; papa gelasius
decretale ī sede aplica vrbis ro
me cū septuaginta epīs agens
de recipiēdis et nō recipiendis li
bris hec tam de rufino ei⁹ apud

latinū interpretē q̄ꝫ de ipſo inquit

Rufinus vir reli **euſebio ·** gioſus : plurimos eccāſti ci opis dedit libros · Nōnullas etiam ſcripturas interp̄tatus ē Sed quī btiſſim⁹ ihonim⁹ hūc in aliq̄bus arbitrij libtate no tauit : illa ſentim⁹ que p̄dictū btm̄ ihonimū ſentire cognoſci m⁹ : et non ſolū de rufino ſede ciā de vniuſis : quos vir ſepius memoratus zelo dei et fidei reli gione rep̄hendit · **Idem pau lo poſt**

Item cronicā euſebij ceſarienſis atq̄ eiuſdē hiſtorie eccāſtice libros q̄ꝫ q̄ꝫ in p̄mo nar racoīs ſue libro tepuerit : et p⁹ in laudibus atq̄ excuſacionib; origenis ſciſmatici vnū cōſcip ſerit librū : ꝑpt rerū ſingular noticiā quecq̄ ad īſtructionē p tinent · vſquequaq̄ nō dicim⁹ reīciendos · **Gennadius maſ ſiliēſis p⁹ btm̄ iheō^m ipſe ca thalogū de viris illuſtrib; ſcri bēs de rufino narrat ca° xvij**

Rufinus aq̄leienſis pb̄r ec cleſie nō minima ps doctor : in trāſferendo de greco ī latinū elegans īgeniū habuit · Deniq̄ mariam ptē grecor bibliothe ce latinis exhibuit : baſilij ſci licet ceſarienſis capadocie epi · gregorij nazāzeni eloq̄ntiſſimi hoīs : clemētis romani cognicio nū libros : euſebij ceſarienſis paleſtine eccāſticā hiſtoriā xiſti ſnīas · euagrij ſnīas : pāphili martyris aduſū mathematicos · Horū oīm quecūq̄ p̄miſſis p̄lo gis a latinis legunt : a rufino interp̄tata ſunt · Que aūt ſine p̄logo : ab alio trāſlata ſūt qui prologū facē noluit · Origenis aūt non oīa : q̄ꝫ ihonim⁹ trāſtu dit aliqua que ſuo p̄logo diſcer nūt · Pro aūt labore p̄mo dono gr̄e dei expoſuit · Ideo rufinus ſy bolū ut in ei⁹ ꝯparacione alij nˢ ex poſuiſſe credant : Diſſeruit et be nedcōem iacob ſup p̄riarchas : triplici ideſt hiſtorico · morali et miſtico ſenſu · Scripſit et ep̄las mlˢ tas ad timorē dei hortatorias : ī ter quas p̄minent ille quas ad probā dedit · Hyſtorie eciā eccāſ tice quā ab euſebio conſcriptā · et ab iſto dicim⁹ interp̄tatā : addi dit decimū et undecimū librū Sed et obtrectatori opuſculor ſuor r̄ndit duobus volūībus : argu ens et cōuincēs ſe dei īſtinctu ec cleſie vtilitati auxiliante dūo in geniū agitauiſſe · illū uo emula cionis ſtimulo incitatū ad oblo quiū ſtilum vertiſſe · **vb vb ·**

Quod eccāſticā hiſtoriā euſe bius ceſarienſis ſcripſerit ·

et quod eam rufinus presbiter de greco
in latinum transtulerit: testatur au
gustinus in libro de cura pro mor
tuis agenda ita dicens. legimus in
ecclesiastica historia quam grece scrip
sit eusebius et in latinam linguam
vertit rufinus. martyrum corpora
in gallia canibus exposita: et ce
tera que sequuntur. Incipit plo
gus rufini presbiteri viri elo
quentissimi super interpretationem
hystorie ecclesiastice.

(P)eritorum dicunt esse
medicorum ubi imminere
urbibus vel regioni
bus generales viderit morbos pro
uidere aliquod medicamenti vel poculi
genus: quo premuniti homines ab im
minenti defendantur exitio. Quod tu
quoque venerande pater chromati me
dicine exequens genus. tempore quo
disruptis ytalie claustris alari
co duce gothorum pestifer se morbus
infudit et agros armenta viros
longe lateque vastavit: populis tibi
a deo commissis feralis exitii aliquod
remedium querens per quod egre men
tes ab ingruentis mali contagione
subtracte melioribus occupate
studiis tenerentur: iniungis michi ut
ecclesiasticam historiam quam vir eruditis
simus eusebius cesariensis greco
sermone conscripserat in latinum con
verterem cuius lectione animus audientium

vinctus dum notitiam rerum gestarum
avidius petit: oblivionem quodam
modo malorum que gererentur acciper
et. At quo ego opere cum excusare me
vellem utpote inferior et impar et
qui in tam multis annis usum la
tini sermonis omiserim: conside
ravi quod non absque aliquo apostolice in
stitutionis ordine nobis ista prepe
res. Nam et cum dominus aliquam esurien
tibus in deserto turbis auditorum
dixisset ad apostolos. date eis vos man
ducare: philippus unus ex apostolis
intelligens eo magis splendescere
digne virtutis insignia si minutorum
quoque ministeriis explerentur non pro
tulit panes apostolice reconditos pe
re: sed puerum dicit adesse habentem
quinque panes et duos pisces quem ve
recunde excusans adiecit. sed hec quid
inter sunt ad tantos: quo magis in
angustiis opibus et desperatis cla
ra fieret divina potentia. Docens
ergo ex illis te quoque descendere disci
pulis recordatus quod philippi fortas
sis exemplo ubi pascendi turbas
tempus vidisti puerulum sciscitaveris
qui panes quidem quinque sicut accepe
rat duplicatos adhiberet ad explen
dum tamen evangelicum sacramentum
pro labore captos addideris etiam pis
ciculos duos aggressus sum exequi
ut potui quod preceperas: certus quod
excusabit imperitie nostre culpas pre

pientis autoritas· Dicendū ſane
eſt q decim⁹ liber hui⁹ opis ī greco·
qm̄ pparū erat in rebus geſtis:
reliqua omīa in epoꝝ panagyri
cis tractatib⁹ nichil ad ſciām reꝝ
conferentib⁹ occupat᷑· Omiſſis er
go que videbant᷑ ſupflua: hiſtoie
ſi quid habuit· nono ↄiuxim⁹ li
bro· et in ipō euſebij narracoīs
dedim⁹ finē· Decimū uō ul' unde
cimū librū nos conſcpſim⁹: ↄ ptī
ex maioꝝ tradicionib⁹ partī ex
hijs que nr̄a iam meōria cophē
derat: et eos velut duos piſciculos
ſupͣdictis panib⁹ addidim⁹· Q°s
ſi tu uel pbaueris uel bn̄dixeris: p
certo ↄfidam q ſufficient turbis·
Continet aūt omē opus res ī eccīa
geſtas: a ſaluatoris aſcenſione
et deinceps· Alij uō duo libelli: a
quibꝫ conſtantini poſt pſecucoēꝫ
uſqꝫ ad obitū theodoſij auguſti·

Explicit plogus Incipiūt ca
PRefacio de plā libri pmi·
deitate xp̄i q deus et dn̄s
et creator oīm ac diſpenſator uni
uſorū tp̄e ſit· ſcd̄m ea que in lege
et pphetis ſcripta ſūt· De tp̄e
natiuitatis xp̄i ſcd̄m carnē· Cam
pmū· De iuda galileo· ij
De herode q de alienigenis venit
ad regnū· iij Quod herodis tp̄e
intrupta ſit regnū ſucceſſio ſcd̄m
danielis ppheciā· iiij De diuiſita
te generacionū a matheo et luca cō
ſcripta: et que de hijs refert affri
canus· v De magis aduenientib⁹:
et nece infantū apud bethleem· vi
De cruciatibus herodis ipīus qui
necari iuſſit infantes· vij De cru
delitate heodis quā mortis ſue tē
pore ppetrauit· viij De archelai
regno poſt herodē· ix Quod falſa
eē acta que iudei pſcrūt etiā ioſe
phi teſtimoīo ex relacione tēpoꝝ
comuīcant᷑· x Quod a pontifice an
na uſqꝫ ad cayphā quatuor pōti
fices fuerint et ſingulis ānis ami
niſtrauerīt pontificatū in qbus
pdicacio xp̄i completa ē· xi De e
lectioē aploꝝ et diſcipulorū xij
Teſtimoniū ioſephi de iohanne
baptiſta quo aſſerit eū iuſtū virū
fuiſſe et ob eius necē vindictā in
iudeos eē ppagatā· xiij Teſtiōniū
ioſephi de xpriſto· xiiij De noībꝫ
aplorū et diſcipulorū xp̄i· xv Nar
racio de abagaro rege· xvi Exem
plar eple abagari ad dn̄m· et dn̄i
ad ipm̄: et eorū que conſequēt de
ſyroꝝ lingua trāſlata ſūt xvij Ex
emplū reſcripti ihū ad abagarū
thoparcham per ananyam cur
ſorem· xviij·

Explicit capla· Incipit
prefacio euſebij ceſarien
ſis epiſcopi ſup eccaſticā
hyſtoriam·

Succeſſiōes ſctoꝝ
aplorū et tempo
ra que a ſaluato
re nr̄o ad nos vſ
qꝫ decurſa ſunt
queqꝫ et qualia
in hijs erga ecc̄ie ſtatū geſta ſint·
qui eciā inſignes viri in locis max
ime celebrimis eccleſijs ꝑfuerint:
vel qui ſingulis quibuſqꝫ tēpori
bus ſeu ſcribendo ſeu docendo ver
bū dei nobilit̄ aſtruxere·/ quiqꝫ e
ciā uel quiti vl' qn̄ noua contra reli
gionē dogmata ꝓferentes· ad ꝑfū
dū erroris ſui ſtudio contencioīs
elapſi· falſe ſcīe autoēs ſe ꝑcepto
res eē ꝓfeſſi ſūt paſſim velut lupi
graues gregē xp̄i lacerantes: nec
nō et ea mala que iudeorū gentē
pro inſidijs quas adūſus ſaluato
rē moliti ſūt vaſtauerūt·/ qbus
eciā modis et quociēs qbus ve tpi
bus doctina xp̄i et ſermo dinus a
gentilibꝫ īpugnatus ē: q̄ti qꝫ hijs
tempeſtatibꝫ uſqꝫ ad ſupplicioꝝ
paciam et ꝓfuſione ſanguīs ꝓ v
bi dei veritate certarūt·/ ſed et mā
tiria nr̄is ſuſcepta tꝑibus atqꝫ in
hijs dn̄i et ſaluatoris nr̄i erga ſin
gulos quoſqꝫ unicū clemētiſſimū
qꝫ ſubſidiū ſcribē michi volenti:
non aliūde ſumendū videt̄ exordi
um qm̄ ab ipā dn̄i et ſaluatoris
nr̄i ihū xp̄i ꝓuīcia corpali· Sed
michi queſo veniā dari· Confite
or namqꝫ qꝫ ī hoc ope viribꝫ nr̄is
maiora temptauim9·/ ut et fidelit̄
et integre que geſta ſūt narrem9:
et rudem ac nulli ſcē nr̄oꝝ digreſſā
viā huiuſmodi itineris ꝑmi audea
m9 incedē· Et licet deū ducē ſutūꝝ
dn̄iqꝫ ſaluatoris nr̄i certus ſim
nob' affutura ſuffragia·/ hoīm
tū nulla quib9 poſſim9 initi cō
ſpicim9 ꝑceſſiſſe veſtigia: niſi qꝫ
ſparſim ſingulorū quorūqꝫ tꝑis
ſui rerū geſtarū ad nos uſqꝫ indi
cia ac monumēta tūſmiſſa ſūt·
E quibus quedā nob' lumū faces
velut in obſcuro poſitis emin9 ac
cendūt̄: et tamqꝫ e ſublimi ſpecula
qua nos greſſū tendē oporteat· ac
viā ubi abſqꝫ errore dirigē eorū
vocib9 āmonemur· Queciqꝫ igit̄
ꝓpoſito opi cōuenire credidim9· ex
hijs que illi ſparſim cōmemorauē
rant eligentes· ac velut e rōnabi
libus campis doctorū floſculos
decerpentes: hiſtoricā narracōēꝫ
ī vnū corpus redigē et coaugmē
tare tēptauim9·/ ſatis habūdeqꝫ gra
tū putantes et ſi nō oīm nobiliſ
ſimoꝝ certe ſaluatoris nr̄i aploꝝ
qꝫ ſucceſſiones celebrioribus qbuſ
qꝫ eccīs traditas in vnū colligē:
atqꝫ ī ordinē modū qꝫ dirigere·
Opus aūt m̄ ꝑnecceſſariū videor
aſſūpſiſſe: eo magis quo ut ſu

prius dixi neminem eccl'aſticũ dũtax
at ſcriptorẽ ad hãc ptẽ narracõis
ãim adieciſſe cõperior. In quo il
lud etiã ſpero qꝫ et vtilitatis plu
rimũ ex rerũ geſtarꝫ cognicione
ſtudioſis q̄buſqꝫ vir' hic conferat
labor. ⁊ q̄uis iam de hijſcⁱpis non
nulla etiã in cronicis ideſt in eo
ope qd' de tpm rõne ↄſcripſim⁹ bre
uit' ſuccincteqꝫ pſtrĩxim⁹: pleni
us tñ in pn̄ti ope ſingulorꝫ narra
cionẽ apire temptabi⁹. Incipiet
igit' mi ſermo ab ipõ dñõ ſicut p
miſim⁹ xpõ. Nã qꝛ xpianorꝫ res
geſtas ſcribẽ pmittim⁹. ↄſequẽs
videt' vti prius vl' genus hoc hoĩ
nũ vnde ducat exordiũ: vl' qd no
mĩs ipius contineat rõ cũ genus
iſta vel pplus appellacõe cenſet'.
repetẽtes paulo alcius exponam⁹.
Igit' qm̃ xpus duplici ex modo
conſtat. et diua in eo pſiſtat atqꝫ hu
mana natũa plenitudinẽ tenet:
caput in eo dĩna ſbã. pedes hũana
quã p nr̃a ſalute ſuſcepit habeã
tur. Et ita demũ pfcĩus nobi' nar
racio diriget' ſi a capite ideſt a
diuinitatis ei⁹ v'bo ſumam⁹ ex
ordiũ: p qd' xpianorꝫ que genus no
uelle appellacõis credit' antiq̄tas
et nobilitas pit' oſtendet'. Genus
igit' xpi et ipam ſbẽ naturã pfer
re ac pãdẽ nullus ſermo ſuffici
et: ſiquidẽ etiã dĩuũ de eo ita pnũ
ciauit oraculũ dicens Generacõem
eius quis enarrabit? Sed et alibi
celeſtibus nichilomin⁹ de eo vocib⁹
ita refert'. ⁊ qꝛ nemo nouit filiũ
niſi pater: ſed neqꝫ pr̃em quis no
uit niſi filius. Solus g' ille qui ge
nuit noſſe dicit' filiũ pr̃: et ſine
dubio excludit ceteros a diſcucien
da noticia. qui ad vnũ ſolũ pr̃em
filij ſciam reuocauit. Hic igit' i
hijs volumĩb⁹ que dĩno ſpũ ↄſcrip
ta credũt': lux eterna et ante mũdi
iniciũ ſemp fuiſſe pdicat'. Ea quo
qꝫ ſapiã ſbãlis et verbũ viuũ in
principio apud pr̃em: et deus ver
bũ ſubſtitiſſe narrat'. Cuius ergo
poterit eũ qui ante oẽm creaturã
viſibilẽ atqꝫ inuiſibilẽ ſp fuiſſe et
inicio iam fuiſſe ex ipõ pr̃e nat⁹. ⁊
et cũ pr̃e ſempiternus extitiſſe deſc
bit' ſermõe cõprehendẽ? Ois oim
celeſtiũ imortaliũ diuarꝫqꝫ v'tutũ
dñm. et ducẽ ac pñcipẽ celeſtis mi
licie. et magni conſilij angelũ vo
lũtatiſqꝫ patne efficaciã que cũ
pr̃e oĩa que ſũt creaſſe et condidiſ
ſe conſtat. vt verũ filiũ et vnige
nitũ et oĩm que creata ſũt dñm.
et regẽ ac dñatorẽ paterna virtute
ac ptãte cũcta moderantẽ v'bis
explicet. ⁊ niſi qꝛ ad intelligenciã
plenitudĩs ei⁹ p ſecreciora ac miſ
tica dĩnorũ voluminũ informam'
eloquia. Iohẽs denicꝫ ſpũ dei re

pletus· in pricipio inquit erat vbū: et
vbū erat apud deū: et deus erat ver
bū· Hoc erat in principio apud de
um· Oīa p ipm̄ facta st: et sine ip
so fc̄m̄ est nichil· Sed et moyses
maxim⁹ et vetustissim⁹ pphar̄
multis ante seculis hec eadē ptes
tat: cū celitus inspiratus originē
mūdi et rerū inicia deo plenus a
periret: conditorē oīm prēm cū
filio misticis ac sacratis designās
eloquiis· Ait nāq̄· Et dixit deus·
Faciam⁹ hoīez ad ymaginē et si
militudiez nr̄am· Sed et dauid
antiquissim⁹ eciā ipse pphar: licet
moyse posterior dicit· Verbo dn̄i
celi firmati sūt: et spū oris eius
oīs virtus eorū· Et alio idem mich
ilonii⁹ designat oraculo: de deo di
cens· Ipse dixit et fc̄a sūt: ipse mā
dauit et creata sūt· In q̄bus euidē
ter mandatis psonā prīs et filij o
pantis expssit· Cū igit hijs et alijs
q̄ plurimis vocib⁹ sparsim p diuina
volūina creator oīm cū prē filius
declaret: supest ut de hijs q̄ post
condicionē mūdi p hoīm dispen
sacione tūsegit q̄ possum⁹ breuit
pstringam⁹· Multis quidē et an
tea pietate pditis viris astitisse et
docuisse que ad cultū diuinū ptinē
videbant ostendit: sed euidenci⁹
et familiarius abrahe atq̄ ei⁹ fa
milie qūtū fas erat deū hominibus

inotuisse describit: et velut precep
tor quidā ac monitor illius extitis
se psapie· Refert deniq̄ in diuinis o
raculis scptū: q: apparuit deus a
brahe tamq̄ coīs aliquis hō sedenti
ad plicē mābre· At ille exsurgens
cū hoīem videt: adorat ut deū et ve
nerat ut dn̄m· Sed et ppue vocis p
fessione p̄ncā se testat nō ignora
re diuiā dicens· Dn̄ator dn̄e q̄ iu
dicas oēm trā: nōne facies iudi
ciū: Que vtiq̄ oīa nō ad prēm sed
ad filiū referenda: posterioris icar
nacio dispensacoīs plenius exple
ta designat· Et idem pphā dicit de
deo· Misit vbū suū et sanauit eos:
et liberauit eos de corrupcionib⁹
eorū· Sed et adhuc euidencius p
moysē de eo q̄ dn̄s sit ipse cū dn̄o·
diuina testant eloquia: cū dicit·
Pluit dn̄s sup sodomā et gomor
rā ignē et sulphur a dn̄o· Eūdēq̄
cū apparuisset iacob deū eē eadem
scptura designat: cū dicet ad ia
cob· Iam nō vocabit nomē tuū ia
cob· sed israhel erit nomē tuū: q:
inualuisti cū deo· Et paulo post di
cit· Et vocauit inquit iacob nomē
loci illius: visio dei dicens· Vidi e
nī deū facie ad faciē: et salua fcā
ē aīa mea· Nec q̄ enī fas ē de aliquo
angelorum vel celestiū virtutū ista ce
tire· Nullū enī eorū si quā morta
lib; ex celesti pcapiūt eē mādato:

dn̄m vl' deū dīnus sermo cōmēd
rat· Hic etiā ihū successori moysi
cū astitisset: pcunctanti ei qs esset
responsis euidentissimus designa
uit dicens· Princeps milicie v̄tutū
dn̄i ego sū· Cūq3 hys auditis ado
rasset famulus ut decebat: sol
ue inqt ad eū corrigiā calciamē
ti tui· Locus enī in quo stas: terra
scā est· In quo considerāda ē p̄cep
torū similitudo: qūquidē nō erat
hic alius ab eo q̄ dixerat ad moy
sen de rubo ignis dicens· Ne appro
pies huc solue calciamēta de pedi
bus tuis: locus enī in quo stas t̄
ra scā est· Et addit dicens Ego sū
deus prm̄ tuorū: deus abrahā et
d's ysaac et de9 iacob· Claruit igr̄
in hys oīb9 q̄ filius designat9
est· Nūc v̄o etiā illud videamus
quō et sapiām se dei sbalit' existē
incipiē in dīnis ostēdat oraculis p
salomonē: hec de semetipā sapiā
mistica vocibus p̄dens· Ego sa
piā īhabitaui consiliū et sciam et
sensū ego inuocaui: p me reges r̄g
nant· et potentes p me scribunt
iusticiā: p me p̄ceres magnificā
tur: et tyrāni p me optinēt t'rā·
Et post aliqūta iterū dicit· Dn̄s
possedit me in īicio viarū suar
in opa sua: ante scla ~~inv~~ funda
uit me: ī inicio p'usq terrā faceret:
et anteq p̄dirent fontes aquar:
priusq montes fundarent: Ante
oīs autē colles generauit me: qū
p̄parabat celos aderā ei: et qū fir
mos ponebat fontes sub celo: cū
ipō erā cōponens· Ego erā cū eo
gaudebat cotidie· Letabar autē
corā ipō in omi t̄pe: qū letabat'
orbe pfecto· Ex quib9 oībus fuis
se ab inicio: ymo et ante oē qd'
dici p̄t īicium ab ✝ ipō p̄re p̄genitā
sapiām constat· Quid autē cau
se fuit q̄ nō oībus passim sicut
nūc etiā antea īnotuerit: et ad
oīs eius fides ac sciā p̄uenerit
exponem9· Nondū cape poterat
p̄fctam sapiē xpi doctrinā rudis
adhuc mūdus: et pericie tocius
ignarus· Deniq3 stati in īicijs cū
adhuc hij qui p̄mi creati fuerāt
hoīes in b̄titudine degerēt: mā
dato dei negligēcia corrupto in
hanc vitā mortalē et fragilitati
obnoxiā deciderūt: ac t're huius
dīna maledictiōe dāpnate habi
taclm pro padysi delicijs cōmu
tarūt· Jam vero qui ex huiusmōi
genitorib9 p orbē t're diffusi sūt
ferino magis ac beluino ritu ob
errātes: non vrbes ad societatē
nō mores ad honestatē nō leges
ad vite iusticiā tenuere· Artiū vō
disciplinarū q3 apud eos et toci9
philosophie ne ipm̄ quidē nomē
habebatur: sed agrestes quidā et

vagi p deserta nullis sedibus va
gabant'· Di qua uo in ipis boni se
minia naturalit' clemēcia īoleuerāt
condiconis hec inculta et īcondita
relinquētes: magis ad usū mali
cie quo via hūani itineris pcliui
us vergit' conferebāt· Ex quo ac
cidit ut nepharijs scelerib; int' se
metipōs agentes nūc corrūperēt'
nūc eciā interimerent' ab īuicem:
usquequo pcedente īmanitate eciā
deuorarent' ab alterutro· Hinc il
le q̄ mūdo sceleris fabulas reliq̄re
thiemacie et giganthomathie ex
orte sūt: donec nefarijs ausis vl
cio diuina nūc īundacōe diluuij nūc
eciā populacōe ignei ymbris obsis
tēt⁊ et īmanitatē scelerū: penar;
uarietate cōprimēt· Dum q̄m creato
ri suo hūanū genus malicie mor
bo et contagione corruptū emēdā
dū pocius videbat' q̄m delendū⁊
miserāt⁊ tūc obscuratas p neq̄ciā
mētes et tenebris cecitatis obstruc
tas· ille ipē q̄ in pncipio erat ap'd
deū v̄bū et sapiēa pris: nūc ange
lorū ac ministrarū v̄tutū legacoī
bus vtitur⁊ nūc eciā ineffabili
dignacōe ipē adest: et rarū sicu
bi quē dei ac iusticie memorē rep
perit diuinis reuelacōib; monitis
salubrioib; instructōe qua deū
decebat reformaře ac reuocaře de tē
bus hūanū initit' genus⁊ non ī

alia q̄ hoīs specie· qua solū hoīes
doceri aliq̄d et instrui ac iuuari pos
sūt: donec paulatī gentē integrā
que hebreorū appellabat' ad sui
cultū veneracionē q; conuītit· Qui
bus eciā utpote adhuc rudibus
et contagione vite prioris īfectis⁊
p moysen pphetā typos et adum
bracionē diui cultus p sabbata q̄
dam mistica et circūcisionē corpis
alcius aliquid in spū significantē:
ceteraq; huiusmoī p̄cepta legalia ve
lut elemēta sacracoīs olim future
erudicoīs īpressit· Que tū lex cū
velut miciū quoddā luminis mū
do hinc effulsisset et odoris sui
flagrancia mare ac t'ras longe
lateq; conplesset: atq; ex ipa diui
sis in orbis ptibus nidorem quē
dā prudenciores quiq; sapientes le
gis latores vl' phi modesta queq;
ac verecundiora p̄cepta atq; hones
tatis et iusticie consciā; auditoi
bus suis paulatī tradeř atq; insi
nuaře ceperūt⁊ et agrestes ac fe
ros hoīm mores ad decora atq; ho
nesta īstituta reuocare: tūc ami
cicijs coire int' se viros et cōcordie
subire federa docuerūt⁊ tūc inua
re seīuicē hoīes et vsū rerū discūt
hēe cōem: donec īstituti prudēcio
ris doctus hūana mens et societa
ti ad īuicē paciens redderet⁊ ut hu
iuscemoī cōsuetudīs plusione

p̄miſſa· apti iam et parati etiā ad
dina fierent īſtituta: p̄iſcꝫ oīm
dei ſciē capaces exiſtēnt· In quo ip
ſe itim oīm ꝟtutū mḡr· ip̄e ſermo
ac racio· et ꝟbū ac ſapiā dei: ip̄e
qui ī inicio cū p̄r̄e creaueȧt hoīeꝫ:⁊
ip̄e m̄qꝫ hūane quoqꝫ natūe aſſūp
ta ſbā et ſpecie forme ſeruilis in
dutus: ī nullo penitꝰ ab eo qđ
nos ſumꝰ differens:⁊ tp̄e quo ro
mani īperij regnū nobilius lacī
usqꝫ conſurgė ip̄e p̄ſtiteȧt īgreſ
ſus huīc mūdū cōi quidē nobiſcū
naſcendi aditu· ſed nullo aucto
re patefcō: ea egit et ptulit que
de eo futura p̄dixerant ꝓphete Vi
ri etenī d̄iuitus īſpirati hoīem
qui ſimł eēt et deus aduētaīe hu
ic mūdo et doctorē oīm gencīū p̄
ne pietatis ac religionis futūr:
ſacroſcīs oraculis cecinerūt· Sed
et mortis modū quo de hac vita
diſcedėt:⁊ vtiqꝫ rurſū inuſitato
more ad viuentes repedaret a
mortuis: et poſt hoc celū adiret
vnde deſcenderat atqꝫ in deū redi
ret· De quibꝰ ꝙ̄uis euidentė quī
plimi ſigificauerīt ꝓphiar: vnꝰ
tū indiciū danielis ſcilicet quā
breuitatis neccītas īdulget adhi
beam Dicit ergo de eo ita· Vide
bam et ecce ſedes poſite erāt:⁊ et
vetuſtus dierū ſedebat: et veſti
mēta eiꝰ ſicut nix alba· et capil
lus capitis eiꝰ ſicut lana munda:⁊
thronus eiꝰ flāma ignis· rote eiꝰ
ignis adurens: fluuius igneus
ꝓcurrebat ante eū· Iudiciū poſi
tū eſt: et libri apti ſūt· Et pꝰ hec
videbā et ecce in nubibꝫ celi tāqꝫ
filius hoīs veniebat: et ꝑuenit
vſqꝫ ad vetuſtū dierū:⁊ et in con
ſpcū eiꝰ prolatus ē: et datus ē ei
principatus et honor et regnū
et oīs ꝑpli tribus et lingue ſer
uiēt ipī· Ptās eiꝰ ptās eťna que
nō ptranſiet: et regnū eiꝰ nō cor
rūpet:⁊ Hec oīa manifeſtiſſiē de
nullo alio ń de ſaluatoē nrō: qui
erat ī pncipio apud deū deus ꝟbū
dicta intelligūt:⁊ Filius etenī hoī
nis ꝓpť hoc qꝛ ī nouiſſimis tpibꝫ
ī carne natus ē dicit:⁊ de quo laci
us ſi qs ſcīe deſideȧt in ſuis locis
aſſerciones horū digeſſimꝰ Cro
nē autē hoc qđ dicimꝰ xp̄i quō
etiā p ꝓphas olim fuit adumbra
tū: tempus ē edocē· Primꝰ ip̄e moy
ſes volens oſtendė quid veneȧcio
nis in ſe nomē xp̄i et miſterij cō
tinėt· cū iubėtur typos et yma
gines ſacramētoꝝ celeſtiū ſicut
ei ī monte fuȧt oſtenſū deſcbė:⁊
cūqꝫ ritū conſtituēdi pontificis
tracťėt· qūtū mortalē docė fas eȧt
eū quē ſupra oīs hoīes ut eſſet
honoē et meritis decernebat p
vngenti cunctā miſtici ſacīnē

tū xp̄m noīauit: quo p hoc diſ
cerent hij qui p legem inſtitueba̅
tur: q2 qđ ſup om̄s hoīes honoꝛe
et reuerencia habendū eſt: xp̄us
noīat᷑. Sed et eidē moyſes longe
p dei ſp̄m p̄uidens qui ſibi ꝑpara
ret᷑ ſucceſſoꝛ: et p̄noſcens qꝫ is q
pꝰ ſe regnū ſuſcipet maioꝛis ſac
menti miſter exiſtet: ihm cog
noīauit eū qui prius auſes parē
tū fuerat appellacōe vocatus:
ſciens qꝫ in huiꝰ vocabuli ſacmē
to maioꝛis cumulā glīe rex ꝗ moꝛ
talis natura recipit poneret᷑. Ita i
git᷑ p gemina hec appellacōis in
dicia in altero pontificatus. i alte
ro regalis forme exp̄mūt᷑ inſig
nia: et ihūs xp̄us tamꝗ̄ q rex et
pontifex eēt prit noīat᷑. ut in eo ne
qꝫ aliqđ qđ ad religionē. neqꝫ qđ
ad ptātē ptinet deeſt. ꝓplius p p̄ui
dencia ſacramēta miſtice iſtitutꝰ
agnoſcet. Unde et ꝓphete acti di
uo ſp̄ū ſimul et īpietatē iudeoꝝ
et gentiliū in eo p̄uidebāt ſalutē:
et tale aliqđ vnus ex ipīs cui ihē
mias nomē eſt p̄canebat. Spūs ni
quit wltus nr̄i xp̄us dn̄s: comp
henſus ē in corrupcōib3 nr̄is: cui
diximꝰ in vmbra eiꝰ viuemꝰ in
gentibus. Sed et dauid magnifi
cus vates: hec de eodē meditat᷑. Q̄
re fremuerūt gentes: et ꝑpli medi
tati ſūt īania: Aſtiterūt reges
tre et principes conuenerūt ī vnū:
aduſus dn̄m et aduſus xp̄m eiꝰ
Et paulo poſt ex pſona ipiꝰ xp̄i
ait. Dn̄s dixit ad me filius meꝰ
es tu: ego hodie genui te. Pete a
me et dabo tibi gentes heredita
tē tuā: et poſſeſſionē tuā tminos
tre. Non ſolū aūt pontifices vn
gento criſmatis apud hebreos
conſecrabant᷑. vm et reges: q et
ipī qm̄ diuinitatis nutu p ꝓphetas
ſacrato quodā criſmate delibuti
ſoꝛciebant᷑ ſceptra regalia: licet
ymaginaīe tamē eciā ipi xp̄i ap
pellabant᷑: quo ſcilicet eciā in ip
ſis celeſtis regis ymago ac ſpēs
ſeruaret᷑. Sed et in ꝓphiaꝝ oꝛdine
īuenimꝰ nōnullos ſili mō vnguē
to criſmatis conſecr̄tos miſteriū
diuis eloquijs ꝑbuiſſe: et gnaros
redditos futuroꝝ. Ex qbus omib3
conſtat qꝫ filiꝰ dei et v̄bū ac ſapiā
pris qꝛ verus rex ē oīm ſclōꝝ: et qꝛ
verus pontifex ē futuroꝝ bonoꝝ:
et qꝛ verus ꝓpheta ē: quippe qui ī
ſpiret et repleat ꝓphās. Ideo et vē
xp̄us noīatus ē: cuiꝰ noīs per eos
quos ſup̄ cōmemorauimꝰ pōtifices p
ꝓphās reges typus et ymago p̄ceſ
ſerat. Dm illi qui ut diximꝰ ad
breue tp̄s vite huiꝰ xp̄iſti appella
bant᷑: ad ſolā veri xp̄i ymaginē
conſeruandā q̄uis cōpoſicōe qua
dam miſtica conſecrto oleo tamē

hui⁹ que int̃ nos habei ſolet ma
teie liquore pungebant. Verus
aūt hic qui de celis venerat et an
tiq̃ que precedebat geſta fuerāt:
xp̄us non hūanis opibus q̄ſita
cūpſit vnguenta: ſed nouo ac
ſingulari mō p̄mo ſpū infuſus
et vnctus xp̄us efficit̃: ſicut mł
tis ante ſclis de eo vates yſaias p̄
dixerat ex pſona ipius xp̄i dicens.
Spūs dn̄i ſup me: ꝓpt̃ qd̾ vnxit
me. Evangelizare paupeib; mi
ſit me: p̄dicare captiuis rmiſſio
nē et cecis viſū. Nec ſolus yſaias
diuis hec p̄dixerat oraculis: ſed
et dauid ſilr̃ inſpiratus teſtat̃ de
xp̄o dicēs ad ipm̄ xp̄m̄. Sedes tua
deus in ſclm̄ ſcli: vḡa eq̄tatis vir
ga regni tui. Dilexiſti iuſticiā et
odiſti iniquitatē: ꝓptea vnxit te
deus de⁹ tuus oleo leticie p̄ pticipi
bus tuis. In q̄bus v̄bis p̄mo quidē
eū euidenť deū deſignat: ſcd̄o nō
p equitatis vḡā ſceptrū in eo re
gale cōmēdat: poſt eciā qualiter
xp̄us effcus ſit indicat dicēs q
vnctus ſit deus a deo nō oleo cōi.
oleo leticie: nec ſicut pticipes ſui
id ē illi qui i ymagine p̄ceſſerāt:
ſed pre pticipib; ſuis. Oleū vero le
ticie in ſacris volūib⁹ itellcū miſ
tico: ſpūs ſcūs deſignat. Sed et de
pontificatu ei⁹ idem dauid alio i
loco tale aliquid archanis ſignat

eloquiis: tanq̃ ex pſona p̄ris de fi
lio pnūciantis. De ventre iq̄t an
te luciferū genui te. Iurauit dn̄s
et nō penitebit eū: tu es ſacerdos
ieternū ſcd̄m ordinē melchiſedech.
Hic aūt melchiſedech in diuis vo
lūībus ſacdos fuiſſe dei ſūmi re
fertur: ſed q̄ nō oleo cōi punctus
ſit neq̄ qui ex ſucceſſione generis
ſuſcepit ſacerdociū ſicut apud he
breos fieri mos erat. Et ideo ſcd̄ꝫ
dū ordiēm ipſius ſacerdos futurus
dicit̃ xp̄us: qui nō olei liquore ſꝫ
v̄tute celeſtis ſpūs conſecret̃. Ide
co deniq̃ cū multi ante apud hebre
os oleo in hoc ipm̄ ſolēpniť conſe
crato vncti ſunt xp̄i. et ſiue reges
ſiue ꝓphete ſiue eciā pontifices p
hoc fuerit inſtituti: null⁹ tamen
ipoꝝ vl' genti vel diſcipulis a ſec
tatorib; ex ſuo vocabulo nomen
dare potuit et appellare diſcip̄los
xp̄ianos: niſi hic ſolus q̄ verus ē
xp̄us: et nō oleo hūano. ſed patrio
ſpū punctus. Hic ſectatorū ſuoꝝ
dſc̄plos et vniuſā p totū mūdū ſin
noīs gentē: ex veri xp̄i vocabulo
appellari fecit phenni noīe xp̄ianos.
Si igit̃ vnde gen⁹ ducat xp̄us re
quiris. et eius autorē rimaris qui
autor ē oīm: audi q̄d oracula diua
p dauid magnificentiſſimū vatē
ex pſona ipſius ſūmi p̄ris loquāť
ſicut et paulo ſupius meorauim⁹.

De ventre megi̅ ante luciferū ge
nui te. Et q̄uis ventris appellacio
in eo qui recte icorporeus creditur
cōuenire minime videatur: tamē tro
picis ac ꝯ miſticis legibus hoc eſt
qd' indicatur: q̄ nō extrīſecus et ali
unde ſubſtitueꝛit filiū pr̄ ſed ex ſe
metipō ac ſi dicat pr̄ de interioribus
ſuis: ut hoc ipm̄ ſit ille q̄ natꝰ eſt
qd' eſt ille q̄ genuit. Et ne adopcio
nis lege extrīſecus videatur aſſūptꝰ:
ſed q̄ntū appellacio ventris itelli
gi ſuggeꝛit ſalua reuerēcia icorpa
litatis intrīſecꝰ editus deſignetur ve
ritate natiue. Cū nō ait ante lucife
rū: ante mūdi et ante tociꝰ creatūe
deſignat iniciū. Diſtinctio ſane int'
verū xp̄m et ymaginarios illos qui
p̄us p̄ceſſerant que habeatur euidens
hoc indiciū datur: q̄ illi p̄iores xp̄i
nulli penitꝰ niſi genti ꝓprie cogni
ti ſūt: huiꝰ aūt veri xp̄i nō ſolū no
mē ſed et p̄tās et regnū p omēs naci
ones et p vniuſū orbē terre diffuſū
eſt. nō ſola cognicōe vocabuli. ſed
et diuinitatis cultu ac religionis re
uerēcia conſecratū. In omū nāq̄ tra
tanq̄ v̄bū et ſapīa p̄ūs. tanq̄ d̄s
et dn̄s ihūs xp̄ūs colitur et adoratur:
ſicut diuinū de eo p̄nūciauit eloquiū
dicens: q̄ i noīe ihū omē genu flec
tatur celeſtiū t̄reſtriū et īfernorū: et
oīs lingua confitebitur q̄ dn̄s ihūs
xp̄ūs in glīa ē dei p̄ūs. Unde non ſo
lū p̄tās eius et regnū ſed et affectus
et amor tantus de eo credenciū men
tibus īoleuit: ut eciā aīas ponē p
noīe eiꝰ et ceruices ſuas pſecutorū
gladijs obicē nō moreantur: dūmodo
ſacroſcā apud eos noīs eiꝰ fides et ī
uerēcia conſeruetur. Hec inteꝛī vob
neceſſaio narracionē rerū p̄ceſſe
rint quā pſequi īſtituimꝰ: in q̄bꝫ
oſtēdatur nomē xp̄i dn̄i ihū ac ſalua
toīs nr̄i nō nouelle appellacōis ali
cuiꝰ aut ex carnali natiuitate. ſed
a deo ipō originē ducē. Cetez autē
recentis vocabuli xp̄ianoꝝ gens
videtur et ritus obſeruācie eius nup
exortus: qd' eciā hec ipā nouitas in
ſe vetuſtatis contineat oſtendamꝰ.
Antiq̄ſſimū fere p̄ omībꝫ gentibus
hebreorū genus eē̄ puto q̄ nulli
dubitandū videtur: et q̄ apud ipāꝫ
gentē ſecretioꝛ quidā religiōis cul
tus et obſeruācia diuinis mandata
volūibꝫ contineatur: in q̄bus eciā de
nōnullis iuſticia et pietate p̄ditis
viris refertur. q̄buſdā quidē qui et
ante diluuiū fueꝛit alijs aūt et
pꝰ diluuiū. In quibꝰ de noe atq̄ eiꝰ
filijs omnū q̄ pſapia ſcribitur: et uſq̄
ad abrahā p̄tenditur quē parentē
gentis hebreoꝝ conſtat exiſtē. Oēs
ergo illos qui ab abrahā ſurſū v̄
ſus uſq̄ ad p̄imū hoīez gnacōis or
dine conſcribūtur: eciā ſi nō noīe re
bus tn̄ et religione xp̄ianos fuiſſe

si q̄s dicat: nõ m̄ videt̄ errare· Cū
enī nomē xp̄iani hoc indicet quod
xp̄o q̄s credens p eiꝰ doctrinā fidem
et pietatē ac iustiā teneat· et stu
dijs diuine inhereat sapiē· atq; omē
qd̄ ad v̄tutē ꝑtinet exequat̄: si m
qm̄ hec sūt que vocabulo xp̄iani
noīs indicant̄ et vē eū religioīs
sectatorē designāt: hoc erant etiā
illi scī de q̄bus sup̄ diximꝰ viri qd̄
xp̄iani nūc eē ꝑfitent̄· Neq; eīū a
corꝑalis eis inerat circūcisio aut
obseruacio sabbati sicut ne nob̄
quidē: a̅ vlla de ciborū obseruacōe
religio: vel cetera que posteriorꝰ
p moysen figuralit̄ magis et mis
tice obseruanda tradūt̄· Cū igitur
absq; hijs oībus obseruacōib; fue
rūt religiosi illi quoꝝ sup̄ meīmꝰ
viri: secuti aūt sūt fidē eꝰ quē nos
nūc sequīr̄ xp̄i: quē frequēt̄ appa
ruisse eis et docuisse ul̄ monuisse
ea q̄ ad fidē et pietatē ꝑtinēt ī supi
orib; app̄bauimꝰ: quō dubitabit̄
ab illis cepisse et ab illis eē deductā
huiꝰ gentis originē qui et eūdē auc
torē et ducē vite sequebāt̄ et ī sili
religioīs obseruācia ꝑsistebāt: In
tūn deniq; hec ī illis p̄mīssa et p̄for
mata religio ē: ut ne ipō q̄dem no
mīe qd̄ certe solū differenciā facere
videt̄ habeant̄ alienū· sed et ipōs
iā tūc nō solū xp̄ianos sed et xp̄os
eē appellatos diuina testant̄ eloquia·

Dicit̄ enī de illis ex ꝑsona dei ad a
lienigenas gentes· Nolite tangere
xp̄os meos: et in ꝓphetis meis no
lite malignari· Hec cū de abraham
vel de hijs qui p illud tp̄s ad dei cul
tū ꝑtinebant dicta referāt̄: euidē
tissime et luce clarius in ipis et an
te ipōs xp̄ianorū gens iam tūc fu
isse et oēm tenuisse pietatis ac reli
gionis obseruanciā designat̄: quā
nūc p aduentū carnalis p̄ñcie xp̄i
p oīs gentes dilatatam et omībus
im ptitā nacionibꝰ constat quo sa
piencie pietatis q; thesaurus qui
velut intra angustū conclaue pro
raris quibusq; cultoribꝰ teneba
tur vniūsū mūdū fidei ac religio
nis ꝓfusione ditaret: et qd̄ p̄ius
viritim p̄bebat̄ nūc simul et sub
ito gentibꝰ integris et ꝑplis ac na
cionib; ingerat̄· Qd̄ ita futurū
diuina inspiracōe ꝓspiciēs quidā ex
minus ꝓphaꝝ: stupore mentis at
tonitus cū admiracōe exclamat
et dicit· Quis audiuit talia: et
quis locutus est ista: Si pepit t̄
ra in vna die: et si genita est gēs
simul: Et itm̄ in alio loco de hijs
ipis quos sermo diuinus gentem si
mul ꝑturiendā eē p̄dixerat: cōtes
tatur et dicit· Hijs aūt q̄ seruiēt
m̄ vocabit̄ nomē nouū: qd̄ bene
dicet̄ sup t̄ras· Qd̄ aūt ita nouū
nomē qm̄ xp̄ianoꝝ vocabulum

gentib; datū eſt. Nouū aūt dicit
nomē: nuper diſpſum nō nup i
uentū. Sim et hoc ipm ita futurū
et hāc būdictionē noīs ac fidei oī
bus eē gentib; largiendā: nequa
qm̄ diuina oracula ſiluerūt. De ip
ſo namq; abrahā cū adhuc in p̄
pucio conſtitutus: dicit ſermo
diuinus. Credidit abrahā deo et re
putatū eſt ei ad iuſticiā: et amicꝰ
dei appellatus ē. Credidiſſe igitur
refert ei quē apparuiſſe frequēt
et inſtruxiſſe eū que ad pietatē et
religionē ptinēt ſupra edocuimꝰ
xpo ſalicz p quē oīa conſtare que
geſta ſūt uel gerenda ſepe pbatū
eſt: a quo etiā ad ipm̄ abrahā reſ
ponſa huiuſcemōi deferūt. Et be
nedicent inqt i te oīs tbus tre.
Et itm̄. Faciā te in gentē magnā
et multā. Et būdicent in te oms
~~omis~~ gentes tre. In quo euident
exp̄mit ꝙ ille cultus atq; illa fi
dei grā que tūc abrahe et paucis
illis q ad id tpis fide et pietate in
ſignes erāt concedebat: p9modū
per oīs gētes ac p oīs tras eſſet
būdcoīs titulo p diuinā grāz largi
enda. Certū nāq; ē ꝙ ſicut ille credēs
ei q ſibi apparuit iuſtificatus ē. et
priſtinis ſupſticoīb; repudiatis ac ſpre
tis dei veri p̄cepta fide atq; opibus
executꝰ ē. et p hoc ei dicit ꝙ būdicēt
in te oīs tbus et oīs gentes terre:

ita et xpianū fide atq; opib; id a
gant ut priſtine ſupſticoīs errore de
pulſo ſequāt dm̄ quē ſecutꝰ ē a
brahā et ex ſili fide iuſtificēt ſic
iuſtificatꝰ ē abrahā. Qd igit ob
ſtat ut nō una atq; eadē religioīs
obſeruācia deputet in hijs i quib;
unā atq; eandē fidei atq; opm̄ eē
cōſtat formā. Et idō nō nouella ne
q; pegrina ē xpianoꝝ religio vl
nup exorta: ſed ſi fas ē libere idi
care qd' vm̄ ē: pimo oīm ab ipa ſi
mul mūdi origiē atq; natiuitate
deſcendēs eodē xpo deo doctoe et i
ſtitutoe iā inde ab īicio ſpēm for
māq; ſuſcipiēs. Et de hijs iſta qdē
ſufficiāt. Dm̄ poſtea qm̄ ꝯſequēt
ea que hiſtoicā narracionē debue
rāt anteire pmiſimꝰ: ſupē iam
ut a corpali pñcia dn̄i et ſaluato
ris nr̄i et de hijs que deinceps geſ
ta ſūt velut itineris nr̄i aggredi
amr exordiū: ipm̄ oīpotentē vbi
prcēm dm̄ ſed et ipm̄ cui res geit
ihm̄ xpm̄ dn̄m ac ſaluatorē noſ
trū: celeſte dei vbū adiutorē et au
torē narracoīs nr̄e pcibus īuocā
tes. Explicit p̄facio. Incipit
lib pim9. Cam̄ pm̄
Igitur ſcdō et qua
dragelimo īperij
ceſaris auguſti an
no. ab egypto vero
ſubiugata et anto

tri vel cleopatre īteritu. in quo
nouissima ptholomeoꝝ apud e-
gyptū regna ceciderūt octauo et
vicesimo anno dn̄s et saluator
nr̄ ihūs xp̄us p̄ma assc̄ipcōe cen
sus. cyrino sirie p̄sidente scḋm or
dinē tocius ꝓphecie que de ip̄o p̄
dicta ē in bethleem iude oppido
nascitur. Caplm̄ scḋm.

Hunc aūt cyrini tp̄ibꝫ habi
tū censū eciā iosephus il
lustris hebreoꝝ hystoriogꝑhꝰ me
morat: adnectens huic narra
cioni eciā galileorū hēsim hijs cē
exortā ēē tp̄ibꝫ: de qua apud nos
lucas ī actibus aplōꝝ meminit
hijs v̄bis. Post hūc īquit surrex
it iudas galileus in diebꝫ conscp̄
sionis census: et auertit ꝓplm̄ pꝰ
se. Sed et ip̄e periit: et oīs q̄ cre
debant ei dispsi sūt. De hijs aūt
ip̄is iosephus de quo supra diximꝰ
in hystoria sua octauo decimo an
tiquitatū libro hoc mō memorat.
Cyrinus aūt vir vnus ex consen
su curie romane p singulos ma
gistratus vsqꝫ ad gradus ꝯsula
tus ascendēs: p cetā quoqꝫ hono
rabilis cū paucis cyriā venit: a
cesare ius dare gentibꝫ missꝰ. et cē
sor simul patrimonioꝝ futurus. Et
post aūt. Iudas veȯ gamalites vir
de ciuitate guamala saducū quē
dā phariseū assumēs magnope
nitebat sollicitare plebē: asserens
eis q̄ assc̄ipcio census nichil aliud
q̄m aptissimā īponet̄ seruitutē:
simul q̄ꝫ cohortabat̄ gentē suā: ne
p̄det libtatē. Sed et in scḋa historia
iudaici belli de hoc ip̄o hec scribit.
Quo ī tp̄e īquit vir quidā galile
us iudas noīe ad discessionē po
pulos cogebat: pessimū fore eis
psuadens si acquiescēt solue̅ tri
buta romanis: et post dm̄ morta
lē suscipent dn̄atū. Hec iosephus.

Per idem tempus. Ca. iij.
Herodes p̄mꝰ ex alienigenaꝝ
gente ortus regnū iudaice gentis
optinuit: et in ip̄o cōplet̄ ꝓphecia
quā moyses ante p̄dixerat: q̄ nō
deficēt princeps ex iuda neqꝫ dux de
femoribꝫ eius: vsq̄quo veniret cui
repositū est. De quo eciā p̄nūciat
idem moyses: q̄ ip̄e sit expectacio
gencium. Inp̄fcūs nāqꝫ huiꝰ p̄sagii
pendebat euentus donec sub ꝓprie
gentis p̄ncipibꝫ regent̄: q̄ incipi
entes ab ip̄o moyseo q̄ hec p̄dixe
rat vsqꝫ ad augusti īperiū p̄duꝰa
rūt. Quo in tp̄e p̄mꝰ vt sup̄ dixi
herodes extin gn̄s vir: a romāis
iudeoꝝ suscepit principatū. Cū
herodes scḋm ea quidē que iose
phus tradit: ex ydumeoꝝ gente
patiū genus. ex arabū veȯ ma
tern sanguīs originē deducebat.
Affricanꝰ aūt qui et ip̄e p̄cipuus

in historiographis habet'. aiunt
nāq; qui de ipo diligencius explo
rauerūt antipatrē quendā prē eē
herodis ascalonitē: qui et ipē fue
rit herodis cuiusdā filius templi
appollinis editui. Hic antipater
ab ydumeis latronib; captus ad
modū puer pmansit cū predoni
bus: pro eo q pr̄ eius rei familia
ris inopia filiū redime̅ non va
leret. Sic puer latronū vita et
moribus īstitutus postmodū
hircano cuidā iudeoꝝ pontifici
familiaris efficit'. ex quo nas
cit' herodes is qui saluatoris tē
porib; fuit. Hec affricanus.

Sit'. Caplm iiij

Igitur cū in hoīe; extnē gentis
iudeoꝝ deuenisset impiū īmine
bat sine dubio eciā illa pheti
cis pdicta vocibus expectacio
gencium: quippe cū defecisset a
pud eos ab origine ipius moy
sei cepta principiū regū q; suc
cessio. Prius enī q in captiui
tatē babilonie ducerent' regna
uit apud eos saul pmus: et de
inde dauid. Sed ante reges a
iudicib9 regebant'. q post moy
sen et ihm successore ei9 gentis
illi9 tenuerūt pncipatū. Post
reditū vo de babilonia: non de
fuere eis gubernacula disciplis
optimis instituta. P pontifices

eteni rerū sūma gerebat'. donec
pōpeius romanoꝝ magistrat9
adueniēs iherosolimā vrbē q
dē romanis armis oppugnaret
et caperet. sc̄ta vo et sactissima q
q; templi pollueret: ita ut ne ab ip
sis qdem aditis īgressū tēperaret
hostilē. Eū vo qui p auitā succes
sionē p idem tps regno simul' et
pontificio fungebat' aristobulū
noīe vinctū cū liberis romā mi
sit. hircano frī ei9 pontificatū
relinqns: oēm vo iudeoꝝ gentē ex
illo tributariā romano fecit im
pio. Sed et hircano ī quē vltimū
iudeoꝝ gentis pontificatus fue
rat deuolutus a parthis capto: p
mus sicut sup dixi extrāus generis
vir herodes p senatus cōsultū au
gusto impante iudeorū gentis ad
ipiscit' gubnacula. Sub quo īmi
nente iam saluatoris aduentu: e
ciā genciū salus et vocacio expec
tata illa sedm ea que phete pdix
erant consecuta ē. Ex quo vtiq;
tpe interrupta successionis serie
ducū vl' principū qui de iude femo
rib; descendebāt: consequēti racōe
ordo quoq; sacerdocij ab auis et p
auis indeclinabilit' currēs repen
te confundit'. Habes et de hijs y
doneū testē ipm iosephū: qui in
dicat herodē postq regnū sibi iu
deorū a romanis concessū est: nō

iam secdm geneis ordinē cōstitu
isse pontifices· sed ignobilib; q
busq; sacerdocia ptulisse· Filiū
quoq; i sacerdotib; ordinandis
egisse eciā successorē ei⁹ archela
um refert: post quē iudeorum im
periū dicit recepisse romanos· Idē
ipse iosephus indicat q eciā sacrā
vestē pontificis suum herodes ob
clusā sub signaclo suo tenuerit:
nec vnq pontificib; vsū ei⁹ po
testatiue pmiserit· Hoc idem et
successor ei⁹ archelaus: huīc et
romani post ipos morē ponti
ficalis iiurie tenuere· Hec aūt
dicta sūt nob' approbare volenti
b; veritatē pphecie: q in aduētu
dnī nr̄i et saluatoris ipleta est·
Sed et apud danielē pphetā eui
dent nūs septimanarum q usq; ad
xpm̄ ducē futur⁹ designat iple
tus ē: de quib; i alijs locis expo
suim⁹· Post quarum septimanarum
consūmacionē abolendū ēe cris
ma qd apud iudeos sanctissimū
seruabat idē ppha designat: qd
qdem maifestissime eo ipo tpe
quo dns nr̄ ihūs xpūs aduenit
pbat impletū· Hec aūt a nob'
pnecessario relata ad ostenden
dā veritatē tēporum teneant· v·

Verū qm de generacoib⁹
xpi varie nob' matheus
et lucas ewāgeliste tradiderūt et cō
traria sibi a q plurimus dicē putāt
in quo eciā nōnulli fideliū verita
tis ignorācia cōmenta quedā pro
suis quisq; opinacoib; conant
adhibē: eciā de hoc historiā que vs
q; ad nos deducta est i mediū pfe
ram⁹· Affricanus cui⁹ supius fe
mencionē fecim⁹ scribēs ad aristi
dem quedā de ewāgeliorum cōsonā
cia et de genealogijs que a matheo
et luca diuse referūt· ceterorum qui
dē opiniones procul a veitate errā
tes coarguit: ipe aūt historiā q
cōperat hijs sibi ptulit vbis· Apd
gentē inqt isrl' gnacionū noīa nc
secdm naturā nūc eciā secdm legis
ordinē nūant· Natīe quidē succes
siones habent que ex seminis ul' sā
guīs veitate descendūt: legis aūt
cū qs filius alio gnante substitu
tur sub noīe fris defūcti sine libe
ris· Cū eni resurrectoīs inter eos
spes nedū fuisset accepta: p hec
resurrectoīs quādā imitabant y
maginē· vti ne nomē gnīs victū
sterilitatis aboleret· Cū ergo hu
iuscemodi apud eos gnacoīm ordi
nes seruarent: ut quidā ex ipso
gimine quidā ex substitucoē ab a
lijs gnati· alijs filij legis būficio
deputarent a singulis ewāge
listarum vtriusq; modi cōmemorata
successio ē: idē ut alter eorum eū qui
genuisset alt' uo eū q quasi genu

iste videtur exponere. Et ita fit ut neu
trum evangelium mentiatur: dum aliud
naturae ordinem. aliud legis exequitur.
Permixtum namque sibi est invicem ge
nus. et illud quod per salomonem et il
lud quod per nathan deducitur per legales
substitutiones quae fiebant hiis qui si
ne liberis decedebant: et per secundas inde
illorum nuptias quibus unus atque
idem aliis parentibus progenitus
aliorum esse filius videbatur. Et ita
fit ut utraque generationum narratio
usque ad ioseph verissimis lineis
deducatur: diverso quidem sed satis ex
plorato ordine designata. Ut autem
clarius fiat quod dicitur: ipsas generatio
num consequentias enarrabimus. A da
vid per salomonem generatio quam dinu
meraverat matheus: tertium a fine fa
cit mathan qui dicitur genuisse ia
cob patrem ioseph. Per nathan vero de
david lucas generationum ordinem te
xens: tertium nihilominus eiusdem loci
facit melchi. Dicit enim ioseph qui
fuit heli: qui fuit melchi. Nobis i
minet ostendere quomodo ioseph qui dicitur
secundum matheum quidem patrem habuis
se iacob qui deducitur per salomonem.
secundum lucam vero heli qui deducitur per
nathan. utrique isti ipsi idest iacob et
heli qui erant duo fratres. habentes a
lius quidem mathan. alius autem mel
chi patrem ex diverso genere venientes:
etiam isti ioseph avi esse videantur. Est

ergo modus iste. Mathan et mel
chi diversis temporibus de una eademque u
xore escha nomine filios singulos pro
crearunt. quia mathan qui per salomonem
descendit uxorem eam primus acceperat:
et relicto uno filio iacob nomine
defunctus est. Post cuius obitum quoniam
lex viduam alio viro non vetat nu
bere. melchi qui per nathan genus
ducit cum esset ex eadem tribu. sed non
ex eodem genere: relictam mathe acce
pit uxorem ex qua et ipse suscepit
filium nomine hely. Per quod ex diverso
patrum genere efficiuntur iacob et hely
uterini fratres. Quorum alter idem iacob
fratris heli sine liberis defuncti. uxorem
ex mandato legis accipiens genu
it ioseph. natura quidem genuinus su
um filium: propter quod et scribitur iacob
autem genuit ioseph. Secundum vero le
gis preceptum hely efficitur: cuius iacob
quia frater erat uxorem ad suscitan
dum semen fratris acceperat. Et per hoc
rata invenitur atque integra genera
tio. et ea quam matheus enumerat
dicens iacob autem genuit ioseph: et
ea quam lucas competenti observatione
designat dicens. qui putabatur esse
filius ioseph qui fuit iacob: qui et
ipse subsonante eadem distinctione
hely esse filius putabatur qui fuerat
melchi. Cum legalem hanc succes
sionem quae velut adoptionem quandam
erga defunctos constat magis quam

generationis veritate competenti ſatis de
ſignavit indicio: obſervans evan
geliſta ne omnino in huiuſcemodi ſuc
ceſſionibus genuiſſe aliquem nominaret.
per quod digna diſtinctione non deſcen
dens ſed aſcendens uſque ad adam:
et ad ipſum uſque pervenit deum. Hec
autem nobis non ad ſubitum reperta aut
abſque ullis auctoribus commentata
ſunt: ſed ipſi hec ſalvatoris noſtri ſecun
dum carnem propinqui ſeu ſtudio tan
ti ſeminis demonſtrandi ſeu docendi
que ſecundum veritatem geſta ſunt tradi
derunt. addentes etiam hec: quod cum y
dumei latrones aſcalonitane ci
vitati irruentes de appollinis tem
plo quod muro urbis adherebat cum
ceteris ſpoliis etiam antipatrum hero
dis cuiuſdam editui filium captivum
diripuiſſent: accidiſſe huiuſmodi
ut ad amicicias hircani pontifi
cis antipater perveniret: cuius principa
tum quod et ipſe plurimus iuviſſet. defuncto
eodem hircano herodi filio ſuo a ro
manis per ambicionem regnum iudee
gentis accepit. Quam hec et in aliis
grecorum hiſtoriis deſignantur. Sed il
lud precipue ſuperdicti viri memorie tra
diderunt: quod per idem tempus omnis he
breorum generationes deſcripte in archivis
templi ſecretioribus habebantur. In
quibus etiam alienigenarum quorumque
continebantur origines: ſicut achi
or ex amonitis. et ruth ex moa
bitis: aliique etiam ex egypto qui dicuntur
yſrahelitis eſſe permixti. Verum herodes
cum ſummam poteſtatem teneret videns quod hu
iuſcemodi generis indicia ſi permanerent
offuſcationis ſibi plurimum quererent
ignobilitatis ſue conſcientia exagi
tatus omnes libros in quibus conſcriptio
generis habebatur iuſſit incendi: eſ
timans nobilem ſe videri poſſe ſi novi
cius eſſet et advena iſrahelitici generis
nullis conſcriptionum faſtibus urgeretur.
Verum fuere tamen pauci diligentes et
ſtudioſi viri qui vel deſcriptos ex parte
aliqua huiuſcemodi libros domi habe
rent: vel etiam memoriter ante ordinem
perſpicue retinerent: precipue quos diviſ
ſa a paucis nobilitas commonebat.
Ex quibus fuerant et hii quos pau
lo ante memoravimus diſpoſinoe id
eſt heriles vel dominici appellati propter propi
quitatem generis chriſti: qui et fuerunt na
zarei ex vico corthaba iudeorum. Cum
que per omnem regionem circumeuntes: or
dinem ſupradicte generationis partim memo
riter partim etiam ex dierum libris in quan
tum erat poſſibile perdocebant. Quibus
ita a nobis in quantum diligentia po
tuit perſcrutatis: evidentiſſime evan
geliorum per hec varietas declaratur.
Hec ſunt que ab affricano didi
cimus. Hoc itaque modo in ioſeph pa
trum generatione deducta: dubitari iam
non poteſt de maria quin eiuſdem generis ac
per eiuſdem tribus extiterit. Sic quidem

secundum legem Moysi non liceret in diversas tribus nuptias permisceri: sed unumquemque ex eodem populo atque ex eadem familia in nuptiam precepit copulari: uti ne per mixtionem coniugii etiam sors hereditatis deducatur in dubium: et de alia tribu consortes ad aliam transferat. Sed de hiis satis dictum. Capitulum vi

Christo igitur secundum prophetie fidem in Bethleem Iudee temporibus supradictis herodis: de orientis partibus adventantes quidam viri ex magorum gente percunctantur ab herode ubi nam esset rex qui nuper natus est iudeorum: affirmantes vidisse se stellam in oriente que sibi etiam dux itineris extitisset: causam vero tanti itineris esse adorandi et venerandi nuper editi regis esse. Quibus ille auditis incredibiliter deterretur: verens ne status sui periclitaretur imperii. Interrogatis ergo legis doctoribus: percunctatur ubi nam Christum nasci sperarent. Ut vero ex michee oraculis locus nativitatis eius apud bethleem designatus est: uno precepto rex omnes lactentes pueros non solum apud bethleem sed et in omnibus finibus a bimatu et infra secundum tempus quod exploraverat a magis interimi iubet. sic quoque etiam illum cum ceteris posset extinguere. Sed prevenit regis insidias puer abductus in egyptum: parentibus de dolo regis angelo pronunciante commonitis. Unde hec etiam sacris evangelii vocibus edocemur. Capitulum vii

Sed operepretium est crudelitatis herodis in Christum et equos eius videre mercedem. Statim namque nec mora ultio in eum convertitur: que non solum prius inferret exitium vite et quibus post interitum suppliciis esset excruciandus ostenderet. Longum est si prosperitates in primis eius quibus ad illud usque tempus pollebat domesticis referam cladibus obscuratas. Ignominiam matrimonii funera liberorum. quorum tamen ipse extiterat parricida. sororis etiam propinquorum quoque omnium si exequatur clades: tragedia magis quam historia ferri videbitur. De quibus tamen si quis scire vult iosephus plenius refert. Igitur tamen pro sacrilegio quod in salvatorem commiserat et scelere quod in equos eius peregerat ultio divina purgaret eum in morte: quem dederit exitum non puto indecorum si ipsius iosephi in septimodecimo libro antiquitatum hec referentis sermonibus explicemus. Herodem inquit porro amarior in dies morbus urgebat: supplicia dudum commissi sceleris expetens. Lento namque igni extrinsecus in superficie corporis urebatur: intrinsecus vero vastum condebat incendium. Aviditas inexplebilis sitis inerat cibi: nec tamen saciari unquam rabidis incitata faucibus valebat. Ingluvies intestina intrinsecus ulceribus obses-

ſa. Doloribꝫ quoqꝫ coli q̃ maxĩ cru
ciabat᷑: humor liquidus et liuid⁹
circa pedes tumidos oberrabat: et
ab inferioribꝫ ꝑtibꝫ pubetenus tu
more diſtentus. Sed et verẽda ipſa
putredine corrupta ſcatebãt vermibꝫ.
Ventris quoqꝫ ĩcredibilis ĩflacio:
et tentigo obſcena ſatis et exſecran
da. Hijs aũt oĩbus doloribꝫ fetor di
rior vl' ex mẽbroꝝ putredine vl' ex re
ſpiracõe anhelitus reddebat᷑. Ita ex
omĩ ꝑte cruciatibꝫ feſſo: nulle ſuffi
ce vires ad tollerãciã poterãt. Di
cebant ergo hij q̃bus diuinãdi peri
cia erat: has diutius penas ab ipſa
tore ob multa ei⁹ impie et crudelit'
geſta depoſci. Hec quidẽ in ſupdcã
hiſtoria refert vir: de quo paulo
ante mẽorauim⁹. Sꝫ et in ſcdo libro
idem hyſtoriogͣphus ſilia nichilo
mĩ⁹ de eodẽ ſcribit hoc mõ dicens.
Poſt hec vo omne corpus ei⁹ morb⁹
ĩuadens diuiſo eũ ſibimet corrup
tele gñe vendicabat. Febris nãqꝫ
ĩ ꝑte lenta vexabat prurigo ex ꝑ
te alia ĩtollerãbilis ꝑ omneꝫ corpis
diffuſa ſupficiẽ. Coli quoqꝫ creb'
rim⁹ dolor: pedes pubeten⁹ ydro
pis obſederãt tumor. Verenda cor
rupta putredine et ſcatẽcia vermibꝫ
horreſcebãt. Inflacões etiã tortu
oſi ſpũs et crebra ſuſpiria cõuul
ſis admodũ ꝑducta viſceribꝫ: ita
ut a vatibꝫ dicerẽt᷑ nõ morbi corpis

her. ſed diuine vlcionis ẽẽ ſupplicia.
Cumqꝫ cũ tot morbis et tã feralibꝫ
vrgerẽt᷑: tñ adhuc ſpem viuẽdi gerẽs
de medelis ac remedijs cogitabat.
Deniqꝫ trãſito iordane aquis cali
dis que apud caleroen ſũt vtebat᷑:
que etiã potantibꝫ cõmode dicũt᷑.
Viſũ eſt aũt medicis: etiã oleo ca
lido omne corpus ẽẽ fouendũ. Cũqꝫ
depoſitus fuiſſet ĩ huiuſcemoi fo
mẽto: ita reſolutus ẽ omnibꝫ mem
bris. ut etiã ocli ipi e ſedibꝫ ſoluerẽt᷑
Reportat᷑ ex iherico: et famulorũ
plancitibꝫ admonitus vbi ſalutẽ
deſꝑare cepit militibꝫ quidẽ q̃nq̃
genas dragmas diuidi iubet. du
cibus vo et amicis ſuis plimũ pe
cunie largitur. Caplm viij

Ipſe aũt furore iã plenus et
ipi ut ita dicã immitãs mor
ti: fert᷑ in facinus exſecrabile. Etẽi
ex ſingulis q̃buſqꝫ vicis vl' caſtellis
ſi qui nobiliores et p̃marij erant
viri ex oĩ iudea ad ſe colligi et r̃tru
di iubet in loco qui dicit᷑ ypodrom⁹
Accerſita cũ ſorore ſua ſalome atqꝫ
ei⁹ viro noĩe alexandro. noui ĩqͥt
iudeos de meo ĩteitu gauiſuros: ſꝫ
potero habẽ lugentes et exequias
honorabiles ex plangenciũ mul
titudine: ſi volueritis vos meis parẽ
p̃ceptis. Hos hoĩes quos ĩ cuſtodi
a habeo iuſſi tocius iudee nobiles
viros ſtati ut ego ſpm̃ exalauero

infirmitate inchoa ip̄m multitib; ꝓpara
tis: ut oīs iudea et oīs domꝰ isrl̄ eti
am īuita defleat obitū meū· Et pꝰ
pauca idem iosephus ait· Rursus
aūt nam et cibi auiditate et tussis
cōuulsiōe distendebat̄: cū ex dolor
violencia iā vite exitū adesse sensis
set· malo accepto cultrū poposcit·
Dolebat eī ꝑ semetipm̄ purgatū sic
pomū atq; incisū eēt· Tum demū cir
cūspectās ne qs eēt qui ꝓhiberet: ele
uauit ī semetipm̄ dextrā ictūq; libra
uit· Ad hec idē ꝓsequit̄ scriptor: qd̄ pau
lo anteq̄ nouissimū spm̄ redderet· tnū
pꝰ duos quos ante necaverat filiū
suū ꝑceptis impijs iugulasset: at
q; vltiam lucē sicut ne absq; maxis
doloribꝫ corpis· ita etiā nō absq; par
ricidijs piaculis aufugisset· Talis
igit̄ herodis extitit finis: qui dig
na supplicia pro scelē qd̄ in bethle
em erga puulos gesserat· et ꝓ insi
dijs dn̄i nr̄i ac saluatoris exactꝰ ē·

De successione uō eius· ix

Historia nos ewangelica ꝑ
docet· q̄ postea q̄ ꝑ angelū cōmo
nēt̄ ioseph sublato puero et mr̄e
eiꝰ de egypto redijt ad trā iudeā:
audiens inq̄t ewangelista q; arche
laus regnaret ī iudea pro herode
p̄re suo: timuit illo ire· Cōmonitus
aūt in sompnis abijt ī ꝑtes gali
lee· Huic aūt ewangelice veritati
cōsona scribit etiā supradictis hysto
riographus diligent̄ hec ex seqꝫs:
quō ex testimonio heodis p̄ris sui
adiudicante etiā cesare augusto
regni iudeorꝫ successor extiteit ar
chelaus:· et ut post decē annos ī
ꝑio deuolutus sit: utq; philippus
et heodis iunior fr̄ēs cū lisania ī te
trarchias diuisū iudee regnum
regebant·

Caplm x·

Idem quoq; hystoriographus
i octauo decimo libro refert·
duodecio anno impij tyberij cesa
ris q̄ augusto septē et quīq̄ginta
annis principatu potito successe
rat· poncium pylatū iudee ꝓcuratio
nē suscepisse: atq; ibi ꝑ decē conti
nuos ānos usq; ad ipm̄ pene finē
tiberij ꝑdurasse· E quibꝫ oībus fig
mentū impudēs euident̄ arguit̄ ac
torū: que recenti cōfecti plasmate
aduersus xp̄m dn̄m ꝓtulerūt· In qbꝫ
p̄mo oīm tp̄is ipiꝰ tradicio arguit
falsitatē· Quarto nāq; consulato ty
berij qui cōsulatus septio anno ī
perij eiꝰ fuit: piaculi ī saluatorē
cōmissi tp̄s falsa hec acta ꝑscribūt·
Quo ī tempe euident̄ ondit̄ ne mis
sus quidē adhuc ad iudee ꝓcuratio
nē pilatus scd̄m iosephi ꝓbatissi
historici testioniū: qui plenissiē
designat duodecio anno tyberij
cesaris iudee ꝓcuratione suscepis
se pilatū· Consonant̄ aūt ī hijs
cū historico ewāgelista cōcordat.·

q̄ntodecīo dicēs āno tyberij ceſaris
in quo q̄rtus erāt pylati p̄ſidatus
ānnus· cū etiā iudee tetrarche habe
rent᷑ herodes et liſania et philipꝰ:
dn̄m et ſaluatorē nr̄m ih̄m xp̄m
fuiſſe ānoꝝ triginta q̄n ad iohēm
baptizandus aduenit· Tūc etiā i
niū ewangelice p̄dicatōis inſtituit·

Refert autē eū diuina· Ca˚ xi
ſcriptura oīe doctrine ſue tēpꝰ
exegiſſe ſub pontificibꝫ anna et ca
ypha :· quo ſcilicet anne pontifi
catus tpe incipiente doce cepit· et uſ
qꝫ ad iniciū cayphe ptendit: ī quibꝫ
ſpaciis vix toti q̄tuor concluduntur
anni· Legalibꝫ porro p̄ceptis iā p
illud tps vi et ambicōe ceſſantibꝫ
nulli quippe pontificatꝰ honor vi
te uł gn̄is merito reddebatur: ſed ro
mana ptāte alius nūc· itē alius ſū
ſūma ſacerdocij p̄ſtabatur: ita ut ā
nuis iam ſucceſſiōibꝫ mutarentur·
Deniqꝫ idem ioſephus refert qua
tuor p ordinē uſqꝫ ad caypham pon
tificatus officio pꝰ ānum ee pfectos:
hijs v̄bis ſcribens· Valerius gratus
anna ſacerdocio deturbato hyſma
helē pontificē deſignauit filiū baſ
fi: ſed et hūc nō multo poſt abia
ens· eleazarū anani pontificis
filiū pontificatu ſurogauit· Poſt
annū uō hūc arcet officio: et ſy
monj cuidā camiti filio pontifica
tus tradidit miſteriū· Quo non
amplius et ipſe q̄ vniꝰ anni ſpacio
pfunctus· ioſephū qui et cayphas
nomē fuit accepit ſucceſſorē· Ac
p hoc omne tps quo dn̄s et ſalua
tor nr̄ in terris docuiſſe deſcribitur in
tra quadriēnij tpis ſpacia coarta
tur: ī quo q̄tuor iſte quas ioſephꝰ
memorat ſucceſſiōes pontificū deſc
buntur vix p annos ſingulos miniſtra
te· Conſonant igitur ſcdm ea que io
ſephus ſcribit: caypham pontificē
anni illiꝰ quo ſaluator paſſus ē
etiā ewangelij ſcriptura deſignat·

Igitur dn̄s et ſaluator nr̄ xij
nō multo pꝰ iniciū p̄dicacio
nis ſue duodecī ex oībus diſciplos
aſſūpſit quos et ceteris ſectatoribꝫ ſuis
p̄ferens ſpāli quodā electōis p̄uile
gio apl̄os noīauit: cuiꝰ noīs vir
tus miſſos indicat· Sꝫ et alios pꝰ
hos elegit ſeptuaginta quos et ip
ſos binos p loca diuiſa et vrbes
ad quas ipſe acceſſurus erāt p̄mi

Verū breui ītiecto Capit· xiij
tpe iohēs baptiſta ab hero
de filio herodis capite punitur: de quo
et in ewangelijs q̄dem refertur· Cō
cordi uō teſtimoīo etiā ioſephus
de hoc deſcribit noīatī etiā de hero
diade cōmemorans :· velut de cōiu
gio fr̄is philippi viuētis violenter
abſtracta et ſuis ab herode īceſtis
nuptijs ſociata: p̄ria et legitiā
vxore dimiſſa· Quā herodiadē

filiā dicit fuisse arethe regis ara
bie: ꝓpt̄ quā etiā iohēm baptistā
ab eo cōmemorat interemptū. Bellū
quoq; exortū int̄ aretham dicit et
herodē tamq̄ ob ignominiā filie vi
dicandā: in quo bello exercitū refert
herodis extinctū: hec aūt oīa accidis
se ꝓpt̄ piaculū qđ in necē iohīs admi
sit. Idem quoq; iosephꝰ iustissimū
sup oēs iohēm fuisse scdm ewange
lioꝝ fidē: et ab herode ꝓpt̄ herodiadē
capite cesū refert. Ppt̄ quā etiā me
morat eū regno esse depulsū: atq;
i exiliū viennā gallie vrbē trusū.
Hec in octauo decimo antiq̄tatū li
bro: hys tpīs quibz ītra ānotatū ē
sillabis scribit. Quibusdā aūt iude
oꝝ videbat̄ inq̄t ideo perisse herodis
exercitū q̄ in eū satis iuste vlcio dīna
cōmota sit pro vindicta iohīs q̄ voca
bat̄ baptista quē punuit herodes
virū valde bonū: qui p̄cipiebat iu
deis v̄tuti operam dare: iusticiā int̄
se inuicē custodire et in deū seruare pi
etatē: ꝑ baptismū in vnū coire. Hoc
enī pacto baptismū acceptabile fo
re: si nō solū ad abluenda pctā su
mat̄: verū et ad castimoniā cor
poris atq; aīe iusticiā purificacōe
q; seruet̄: oīum q; prius v̄tutū velut
signaculum et custodia quedā fidelis
habeat̄. Que cū ab eo ꝑ p̄cepta huiꝰ
modi docerent̄ atq; ad audiendū eū
ꝑ plurima multitudo cōcurrerēt: veri

tus herodes ne forte doctrine eiꝰ ꝑsua
sione ꝓpli a suo regno discederent:
videbat enī q̄ p̄ceptis eius ac mo
nitis obedire oībus plebs eēt pa
rata: melius credidit p̄usq̄ noui ali
qđ fieret anticipare hoīem nece q̄
postmodū turbatis rebus seram
penitudinē gerere. Ex sola igit̄ sus
picōe herodis vinctꝰ in castellū ma
cheronta adducit̄ iohēs: ibiq; capi
te obtruncat̄. Hactenꝰ de iohanne.

Sed et de saluatore xiiij

nrō in eisdē hystoriaꝝ suarū
libris idem iosephus ita scribit. Fu
it aūt hysdē tpībz ihūs sapiēs vir:
si tn̄ virū eū noīare fas est. Erat
enī mirabiliū opm effector: doctor
hoīm eoꝝ qui libent̄ que vera sūt
audiūt. Et multos quidē iudeorū:
multos etiā ex gentibz sibi adiūxit.
Xp̄us hic erat. Huc accusacōe p̄mo
rū nr̄e gentis virorū cū pylatus i
crucē agendū eē decreuisset: non de
seruerūt hij qui ab īicio eū dilexerāt.
Apparuit enī eis die tercio iterū viuꝰ:
scdm q̄ diuinitus īspirati ꝓphe vel hec
vel alia de eo īnūa miracula futura
eē p̄dixerāt. Sz et in hodiernū diē
xp̄ianoꝝ qui ab ipo nūcupati sūt:
et nomē ꝑseuerat et genus. Hec cū
ipē hebreoꝝ scriptor olim suis libris
inserta tam de iohāne baptista q̄
etiā de dn̄o et saluatore nr̄o tradide
rit: qđ vltra effugiū q̄ excusacio

impudentibus ac perfidis remanebit
quo minus de falsitate gestorum que
postmodum confinxerunt aptissime
conuincantur. Sed de hiis ista suffi
ciant.

Apostolorum autem domini. Capitulum. XV

et saluatoris nostri nomina que
referuntur: ex ipsis ewangeliis omnibus
palam est. Septuaginta uero discipu
lorum vocabula: nusquam quidem repe
rimus scripta. Dicitur tamen ex ipsis unus bar
nabas: cuius etiam in actibus apostolorum
mencio facta est. Sed et paulus nich
ilominus scribens meminit eius. Se
nem ipsum dicunt esse: qui cum sostene
et paulo chorinthiis scribit. Clemens
uero in quarto disposicionum libro: ce
phe mencionem facit de quo paulus
dicit. Cum autem venisset cephas an
thiochiam: in faciem ei restiti. Et di
cit eum unum esse ex septuaginta disci
pulis cognomine petri apostoli. Sed et
mathiam ex ipsis esse dicit qui pro iuda
in apostolorum numero subrogatus est: et
eum qui cum ipso statutus est ad sortem.
Thadeum quoque unum ex ipsis esse traditur.
de quo et hystoriam que ad nos usque
peruenit: exponere necessarium duco.
Iam et plures quam septuaginta fuisse
discipulos saluatoris inuenies: si
obserues ea que paulus indicat di
cens. post resurrectionem apparuisse
se dominum primo quidem cephe postea il
lis undecim. et post hos amplius quam
quingentis fratribus simul: ex quibus quos
dam dormisse dicit. plurimos autem adhuc
permanere eo tempore quo scribebat. Post
hos etiam dicit eum uisum esse iacobo: qui
erat unus ex hiis qui fratres saluato
ris appellabantur. Tum deinde tamquam
preter hos duodecim ad eorum similitudinem
erant alii quidam apostoli sicut et ipse erat
paulus: addit et dicit. Postea appa
ruit apostolis omnibus. Nouissime autem in
quit visus est et michi. Sed et de
hiis ista sufficiant. Capitulum. XVI

Narracio uero quam de thadeo premi
simus: huiusmodi habet modum. Domini et
saluatoris nostri ihesu christi diuinitas cum pro
mirabili uirtutis ope per omnem locum cele
braretur: innumeros tam de uicinis quam de
peregrinis et longe positis pro remedi
orum et cure uirtutibus inuitabat. si qui
precipue morbi aliquo egritudine labo
rarent. Unde et rex quidam abagarus
nomine gentis ultra eufraten posite
principatum nobiliter tenens: morbo
quodam corporis irremediabili quantum
inter homines tenebatur. Qui cum de nomine
ihesu et de mirabilibus uirtutum eius au
disset: supplex ei per epistolam factus ex
orat misso in re homine diutini mor
bi vinculis quibus tenebatur absolui.
Sed ad presens quidem a domino corporis eius
cura differtur: dignus tamen efficitur rescrip
to epistole saluatoris: in qua simul e
tiam promittitur ei: quod non multo post de
siderii sui consequeretur effectum. Dein
de post resurrectionem atque ascensionem

dn̄i ad celos · thomas aplus ex cōmo
nicōe diuina thadeū quēdā unū ex sep
tuaginta discipulis ad edissenā ci
uitatē ewangelistā et p̄dicatorē
u̇bi dei emittit: simul et que a dn̄o p
missa fuerāt iṗleturū · Hec in archi
uis publicis edissene ciuitatis in q̄
tūc sup̄dcūs abagarus regnauit:
ita desc̄pta reppim⁹ in hijs carthis q̄
gesta regis abagari seruata antiq̄
tus continebāt · Et ut euidens dictoꝝ
veitas fiat: exemplaia eplāx ex sy
roꝝ lingua trāslata ponem⁹. Ex
emplar eplē sc̄pte a rege abaga
ro uł thoparca ad ihm̄ et mis
se ihrosolimis p anaanyā cur
sorē Capl' xvij

Abagarus
ythaine filius thoparca: ihū
saluatori bono qui apparuit ī locis
ierosolimoꝝ salutē · Auditū est m̄i
de te et de sanitatib; quas facis: q si
ne medicamētis aut herbis fiant is
ta p te: et q u̇bo tm̄ cecos facis uidē·
claudos ambulāe · leprosos mūdas:
et inmūdos sp̄us ac demones eicis: et
eos qui longis eg̊tudinib; afflictā
tur curas et sanas · mortuos quoq;
suscitas · Quib; oībus auditis de te:
statui in aīo meo unū eē e duobus:
aut q tu sis deus et descendeis de ce
lo ut hec facias: aut q filius dei sis
qui hec facis · Ptea ergo scribens
rogaueri te ut digneris usq; ad me
fatigari: et eg̊tudinē meā qua iā
diu laboro curare · Nam et illud cō
peri q iudei murmurāt adūsū te:
et uolūt tibi insidiari · Est aūt ciui
tas m̄i p̄ua quidē sed honesta q̄ suffi
ciat utrisq; Exemplū resc̄pti ab
ihū ad abagarū thoparcā p
ananyā cursorē Capl' xviij

Beatus es qui credidisti ī me:
cū me ip̄e nō uideris · Sc̄ptū ē
enī de me: q hij qui me uident non
credent ī me · et qui nō uidēt me ipi
credent ī me et uiuēt · De eo aūt qd
scripsisti michi ut ueniā ad te: opor
tet me oīa ppt' que missus sū hic ex
plē et postea q̄ cōpleuēo recipi me
ad eū a quo missus sū · Cū ergo fue
ro assūptus mittā tibi aliquē ex dis
cipulis meis ut curet eg̊tudinē tuā:
et uitā tibi atq; hijs qui tecū sūt et
ciuitati tue prestet · Erat aūt hijs
eplis adiūctū lingua syroꝝ etiam
hoc q infra scriptū est · Postea uēo
qm̄ ihūs assūptus est: misit ei iu
das qui et thomas thadeū aplm̄ u
nū ex septuaginta · Qui cū uenisset:
manebat apud thobiā filiū thobie ·
Ut aūt audiuit de eo abagarus:
nūciatū est ei q uenisset apls ihū
scdm q ei scripseāt · Cūq; cepisset
thadeus ī u̇tute dei curāe oēm lāguo
rē et infirmitatē ita ut oms mira
rent': abagarus considēatis mirabi
lib; que faciebat: recordatꝰ ē q ipe
eēt de quo sibi ihūs sc̄pserat dicens:

cũ aũt fuero aſſũptus· mittã tibi
aliquẽ de diſcipulis meis qui egritu
dinẽ tuã ſanet· Et vocans ad ſe
thobiã manebat apud quẽ· ait
ad eũ· Audiui q᷑ vir quidã potens
et venit et manet ĩ domo tua: ad
duc eũ ad me· Cũq; rediſſet thobi
as ad thadeũ: dixit ei· Abagarus
thoparca vocauit me ad ſe: et dix
it michi ut te ad eũ ꝑducã ut cures
eũ· Et thadeus Vadã inqt: quĩ max
ime ꝓpt ipm̃ miſſus ſũ· Poſteã igi
tur die: thobias mane aſſũpto tha
deo venit ad abagarũ· Et cũ fuiſſet
ĩgreſſus p̃ntib; p̃matib; eius: ſta
tim ĩ ingreſſu viſũ abagaro diui
neſcio qd ſplendoris ĩ vultu apli tha
dei· Et d'cũ vidiſſet abagarus: ador
auit thadeũ· Sup quo admirati ſũt
oĩs: qui aſſiſtebãt regi· Ipi enim
nichil horũ videbãt: ſʒ ſoli abaga
ro fuerat oſtenſũ: qui et dicere ce
pit ad thadeũ· Vere diſcipulus
es ihũ filij dei: q̃ michi dixerat mit
to tibi aliquẽ de diſcipulis meis q̃
te curet et vitã tibi preſtet· Et tha
deus rñdit· Quia magnifice cre
didiſti in eũ qui me miſit: ꝓpterea
miſſus ſũ ad te· Et ſi ꝑmanſeris in
fide eius et credulitate: p̃ſtabũt
tibi oĩa deſideria cordis tui· Tũc et
abagarus ad eũ· Vſq; adeo ĩquit
credidi ei: ut et iudeos qui eũ cru
cifixerũt vellẽ ſi vlla mi adeſſet tã

ta exercitus copia trucidare· et ſi non
romani regni auctoritas ĩpediret·
Et thadeus ait ad hec· Dñs nr̃ vo
luntatẽ p̃ris ſui ĩpleuit: qua ĩpleta
aſſũptus ẽ rurſus ad p̃rẽm· Dicit
ei abagarus· Et ego ſcio: et credo ĩ eũ
et in p̃rẽm eius· Et thadeus ꝓpterea ĩ
qt pono manũ meã ſup te: ĩ nõie
eius· Et cũ hoc feciſſet: ſtatĩ oĩm egri
tudinis morbo quo tenebat' abſolu
tur· Curatus ẽ abagarus· q' ſicut ver
bis audierat de ihũ ita rebus et opib;
recepit ꝑ thadeũ diſcplin eius ĩpleri:
qui eũ abſq; medicamẽtis et herbis
curarat· Non ſolũ aũt illũ ſed et ab
don quẽdã abdei filiũ podagra labo
rante cũ ſe veſtigijs eius aduoluẽt
manus ĩpoſicõe ſanauit: multos q;
alios illi' vrbis ciues varijs obſeſ
ſos ſanauit incõmodis· Et ſic opa
magna et admiranda ꝑficiẽs: p̃di
cabat ũbũ dei· Poſt hec aũt abaga
rus ait ad thadeũ· Tu inqt cũ ũtu
te dei hec facis: et nos oĩs videntes
miramur· Vñ queſo te enarra mi de
aduentu ihũ quõ fctũ ſit: et de ũtu
te eius ĩ qua faciebat hec q̃ audiui·
Et thadeus· Nũc quidẽ inquit tace
am· Vñ qz ũbũ miſſus ſũ p̃dicare:
craſtino congrega mi oĩs ciues tu
os et corã ipis p̃dicabo et ſemiabo
ĩ eis ũbũ vite: vl' aduẽtus ihũ quõ
fuit et cur vl' qua de cauſa miſſus ẽ
a p̃re: et de ũtutib; opm eius· vel

de misterijs que locutus ē in hoc mū
do: et in qua v̊tute hec fecit·: sed et
de noua ei⁹ p̄dicacione· et q̄ ita ap
paruerit humilis· et quō ita se humili
auerit· et deposita maiestate puule
cit diuinitatē suā: ita ut et in cruce
agēt̄ et in īfernū descendēt et dis
rūpēt sepē quā a seculis nemo dis
rupeāt et mortuos suscitaēt· Qui
descendit quidē solus: ascendit aūt
cū grandi multitudīe ad p̄rez· Jus
sit ergo abagarus ut mature oīūs
ciues cōuenirent: et audirēt p̄di
cacionē thadei· Et post hec iussit da
ri ei aurū et argentū sed ille nō ac
cepit dicens· Si nr̄a dereliqm⁹·: quō
accipiem⁹ aliena :· Gesta sūt aūt ista
quadringentesīo et tricesimo anno·
Hec nō inutilit̄ ut puto a nob' ad
v̊bū ex syrorū lingua trāslata: huic
ī nr̄is libris teneant locū· Explicit
lib' p̄m⁹ eccl'astice hystorie· In
cipiūt capl'a libri secundi· :·

De vita et īstitucioē aplor̄
post ascensionē xp̄i p̄m̄
Queādmodū tybeius de
xp̄o edoctus et cōmonit⁹ sit a pyla
to ij Vt ī oēm mūdū breui tp̄e dif
fusa de xp̄o p̄dicacio ē iij Queādmo
dū p⁹ tyberiū gaius cesar regē iude
or̄ constituit agrippā hēodi p̄petua
pena deportacōis īposita iiij De
filone et q̄admodū pro iudeis sus
cepit legacionē ad gayū v Quā

ta iudeis acciderint ḡuia p⁹ temeri
tatē crucis ī xp̄o vi Vt pylat⁹ quo
q̄ semetip̄z morte dāpnauerit vij
De fame tp̄ibz claudij viij De nūc
cio iacobi apli ix Vt hēodes aplōs
p̄secut⁹ diuīā cōtinuo vindictā sen
seit x De theoda q̊ dep̄uaueāt po
pulū xi De helena regina adiabe
nor̄ xij De symone mago xiij·
De p̄dicacioē apli petri apud ro
mā xiiij De ewangelio scd̄m mar
cū et q̄admodū p̄m⁹ p egyptū xp̄i
noticiā p̄dicauit xv Qualia de ab
stinētibz ap⁹ egyptū filo scbit xvi
Quāti filonis apud nos p̄uenerīt
libri xvij Vt claudi⁹ iudeos vrbe depu
lerit xviij Cuiusmōi clades cōp̄sserīt
iudeos tp̄e claudij xix De egypcio
cui⁹ actus aplōrū faciūt mencioēz
xx Queādmodū sub nerone
paulus de iudea romā missus ī vi
culis omū culpa libeātus sit· xxi
Vt sit passus iacobus qui dn̄i fra
ter ē dcūs xxij Q̄z p⁹ marcū p̄m⁹
ep̄us alexandrine ecc̄e ordinatus
sit ananus· et de neōnis malis ac
tibz xxiij De p̄secucioē neronis in
qua petrus et paulus pia confessi
one decorati sūt· xxiiij Vt īnume
ris iudei malis afflicti sunt tēpōe
neronis· xxv·

Explicīūt capl'a Incipit lib' se
cundus eccl'astice hystoīe Ca· p̄m̄

Quecumque opor-
tuit velut in
principiis ecclesias-
tice hystorie de-
signari · sive de
divinitate salva-
toris sive de antiquitate nostre religio-
nis ac vetustate doctrine: et ut olim
tradita sit christianorum que novella
videtur institucio: sed et de adven-
tu ipsius salvatoris et domini nostri nu-
per impleto ac passionibus consummato ·
et de apostolorum quoque electione: superio-
re libello quanta potuimus brevita-
te perstrinximus · Age iam nunc etiam
que post ascensionem eius consecuta
sunt videamus parti divinarum scripturarum
testimoniis edocentes: parti et ex-
trinsecus ex hiis que fideliter in com-
mentariis qui ad memoriam posteri-
tatis inventi sunt comperimus approban-
tes. Primus igitur in apostolatum pro vice
proditoris mathias sorte consistitur:
qui erat unus ex discipulis domini si-
cut superius demonstratum est. Ordinantur
et septem etiam ministri per orationes et per manus
impositionem apostolorum: ministerii viduarum
gratia. In quibus et stephanus qui et pri-
mus post dominum statim post ordinationem
suam lapidatur ab hiis qui et dominum oc-
ciderunt: per quod et nominis sui stephanum
coronam donatur a christo. Tum deinde
iacobus qui dicebatur frater domini · pro eo quod
esset filius ioseph · qui christi quasi pater
habebatur quamquam quidem desponsata ei
fuerat virgo maria: que priusquam conve-
niret cum eo inventa est in utero habens
de spiritu sancto sicut evangelia protestantur.
Hunc inquam ipsum iacobum qui et iustus
cognominatus est ab antiquis virtutum me-
ritis et insignis vite privilegio primum
hystorie tradiderunt suscepisse ecclesie
que in ierosolimis est sedem: sicut clemens
in sexto dispositionum libro asserit
dicens. Petrus enim inquit et iacobus et io-
hannes post ascensionem salvatoris quam-
vis ab ipso fuerint omnibus pene prelati tamen
non sibi vendicant primatus gloriam: sed
iacobum qui dicebatur iustus apostolorum episcopum
statuunt. Idem quoque ipse in septimo
eiusdem operis libro: addit de ipso etiam
hec. Iacobo inquit qui dicebatur iustus et
iohanni et petro post resurrectionem suam
dominus omnem scientiam tradidit et ipsi ceteris
apostolis: qui apostoli illis septuaginta dis-
cipulis tradiderunt. ex quibus unus erat
et barnabas. Duos autem fuisse iaco-
bos constat: unum hunc iustum · qui de
pinna templi deiectus fullonis vecte
percussus est et morti traditus: alius autem
ille qui ab herode capite cesus est. Huius
ergo iusti iacobi: etiam paulus memi-
nit cum scribit. Alium autem inquit apostolorum
vidi neminem: nisi iacobum fratrem domini ·
In hoc ergo tempore etiam thadeus de quo su-
pra memoravimus · secundum domini preceptum
ad regem abagarum missus ipsum quidem
egritudine morbi corporalis absolvit.

universam vero civitatem edissenorum christo do-
mino fideli satis credulitate sociavit:
ita ut in hodiernum civitas illa quip-
pe que ipsius domini et salvatoris meruit
scripta suscipere. velut specialiter quadam
christo devocione dicata sit. Interea perse-
cucio prima adversus ecclesiam dei que
est iherosolimis facta est sub primo mar-
tyre stephano: omnes discipulos ex-
ceptis duodecim per universam iudeam sa-
mariamque dispersit seu potius ut sancta
scriptura indicat disseminavit: ex
quibus nonnulli ad fenicem et usque cy-
prum atque anthiochiam devenerunt: qui
gentibus quidem credere misterium fidei
nondum audebant. iudeis tamen predicabant
Interea paulus adhuc vastabat ec-
clesiam: ingrediens domos et pertrahens
viros ac mulieres tradebat in carce-
rem. Sed philippus qui erat unus ex sep-
tem cum stephano diaconus ordinatus:
descendit samariam virtute domini reple-
tus: et predicabat primus verbum dei sa-
maritane genti. In quo tanta certi-
tudine gratie efficacia: ut etiam symonem
magum suis predicacionibus consterneret:
qui per idem tempus celebris fame apud
samaritanorum populos habebatur: ita
ut virtus dei magna esse putaretur.
Sed is cum vidisset signa et miracu-
la que a philippo per divine gratie potestatem
fiebant: obstupefactus et tristis ces-
sit. et credere se in ihesum usquequo etiam
baptismum acciperet simulavit. Quod
revera dignum mirari non est. hodie
que eodem ordine fieri ab hiis qui velud he-
reditariam ab illo simulacionem secte in-
purissime susceperunt: quique autho-
ris sui artibus instituti etiam fraude
qualibet ingressi lavacrum fuerunt: et
sanctam nostram velut alicuius morbi contagi-
one commaculant. Serpit enim eorum ve-
nenatus sermo sicut ulcus in gre-
gibus: et occultis viborum morsibus in-
cautis letale virus infundit: donec
noxias eorum latebras diligencia pas-
toris investigatas educat ad lucem:
sicut et ipse symon petri industria com-
prehensus penam quam merebatur expen-
dit. Verum per singulos dies augescen-
te predicacione verbi divini per dei providen-
ciam ex ethyopie regionibus adest quidam
regine gentis illius prepositus: mos
quippe est illi nacioni etiam nunc a fe-
minis regi: tamque vota in iherosolimis
redditurus. Hunc philippus respon-
sis sancti spiritus visus: primo ex omnibus gen-
tibus misterium fidei et sacramentum bap-
tismi tradidit: et velut quietiva co-
primicias omnium consecrat nacionum.
Hunc opinio tenet ad patriam terram
regressum scientiam dei suum et saluta-
rem domini nostri per scientiam indigenis gentibus
sicut sibi tradita fuerat predicasse.
In quo rebus ipsis completa est per eum pro-
phecia que dicit: ethiopia preveniet
manus eius deo. Dum hec igitur aguntur:
paulus vas eleccionis non ex hominibus

neque per hominem: sed per revelationem ihesu
christi et dei patris qui eum suscitavit a mor
tuis: in apostolatum vocatur celesti ad se vo
ce delata.

Capitulum secundum

Interea cum per omnem iam locum de resurrec
tione et mirabilibus domini nostri ihesu christi
et de ascensione eius ad celum felix fama
loqueretur: ac per omnium aures veri huius ru
moris volveretur opinio: quoniam antiqui
moris erat apud romanos ut provin
ciarum iudices si quid forte novi in hiis
quas regebant provinciis accidisset:
vel principi vel senatui nunciaret: u
ti ne ex hiis que gerebantur ignorare
viderentur: de resurrectione a mortuis
domini et salvatoris nostri ihesu christi que iam
in omnem locum fuerat pervulgata: pyla
tus tyberio refert principi: sed et
de ceteris mirabilibus eius: et ut post
mortem cum resurrexisset a quam plurimis
iam deus esse crederetur. Tyberius que com
perat retulit ad senatum: senatus
autem sprevisse dicitur pro eo quod non sibi pri
us huius rei iudicium fuit delatum: sed auc
toritate sua pervenerit vulgi sententia. Lex
enim erat antiquitus designata: ne quis
apud romanos deus haberetur nisi se
natus decreto et sententia confirmatus. Por
ro autem pro vero hoc erat quod agebatur: ne
divina virtus humanis putaretur assertio
nibus indigere. Cumque secundum ea que superdixi
mus renuisset senatus: tyberius tamen
tenuit sententiam suam ne quid adversum
doctrinam christi contrarium moliretur. Hec ter
tullianus vir et legum et institutionum
romanorum peritissimus et inter nostros scrip
tores admodum clarus: in apologetico
suo quem adversum gentes pro nostra fide scri
bit hoc modo retulit. Ut de origine igitur
aliquid retractemus: eiusmodi legum
vetus erat decretum: ne quis deus ab impera
tore consecraretur: nisi a senatu proba
tus. Et hoc ad causam nostram: quod apud
nos humano arbitratu divinitas pen
sitatur: et nisi homini deus placuerit
deus non erit: homo ergo iam deo propici
us esse debebit. Tyberius ergo cuius tempore
nomen christianum in seculum intravit: annun
ciata sibi ex syria palestine que illic
veritatem istius divinitatis revelaverat
detulit ad senatum. Cum prerogativa suf
fragii sui. senatus quia non ipse proba
verat respuit: cesar in sententia sua man
sit. comminatus periculum accusatoribus
christianorum. Hec tertullianus.

iii

Quod profecto divina providentia ita
tunc celestibus sensibus ingessit: ut
absque ullo obstaculo in ipsis duntaxat
initiis evangelii sermo usquequaque
percurreret. Unde et factum est ut repente
quasi celitus lumen ostensum. aut ra
dius quidam solis effulgens totum or
bem claritate sui luminis illustraret:
ut compleretur et illa prophetia que dixerat.
In omnem terram exivit sonus eorum evan
gelistarum et apostolorum: et in fines orbis
terre verba eorum. Ex quo et per omnes ci
vitates ac vicos immense multitudines

velut messium tempore

velut messiū tpe frumēta ad areas:
ita ad ecclias ꝑli congregabāt̄. Cū
cūq; a parētib; tradite sibi morbide su
sticōis vinculis tenebant̄: ꝑ doctrinā
xpi simul et ꝑ virtutū miracula que
fieri videbant. recepta veri dei notici
a. tamq̄ a tyrānicis dominijs libe
rati ad vnū verū deū et creatorem
suū vetusti penitētes erroris fideli
confessione veniebant. Cū igit̄ pas
sim iam ꝑ oīs etiā gentiliū ꝑplos
ꝑfusius effunderet̄ diuīa dignatio: p
mꝰ cornelius apud cesareā palestine
vrbē maxiam cū omī domo sua ad fi
dem xpi petro ministrante ꝑducitur.
Iam inde q̄ plurimi et alij ex gentibus
apud anthiochiā ad fidem venīūt e
orū ꝑdicacōe ꝑtracti. quos ꝑ sedicōe
adūsus stephanū cōmota disseiātos
eē ꝑ oēm locū supius edocuimꝰ: per
quos et apud anthiochiā florētissiā
congregat̄ ecclā: in qua erant etiā
ꝑphetici ordinis viri q̄ plurimi: cū qb;
et barnabas et paulus. Cū quib; oīb;
ꝑiter in grā dei et vnanimitate degē
tibus: ibi ꝑmū discipuli velut ex ꝑ
hēni fonte sūpto vocabulo appella
ti sūt xpiani. Qua tēpestate agabus
quidā vnꝰ ex hijs qui aderāt ꝑphetis:
famē magnā futurā diuīs ꝑsagabt̄
oraculis. Paulꝰ uō et barnabas cū
ministerio a fr̄ibus collato quo sancto
rum vsibus deseruirent: ierosoliā
destinantur. Capitulum iiij

Interea tyberius duob; et viginti
circit̄ annis sui pincipatus ex
actis: viuēdi finē fecit. Post quē ga
yus iperiū suscepit. et cōtinuo inde
oꝝ pincipatū tradidit agrippe: simul
et philippo et lisanie tetrarchias cū
quib; et paulo post herodē ꝑiter cōtu
lit: ipm̄ uō herodē qui uel in iohīs
nece auctor extitērat uł in passione
dnī interfuerāt multis excruciatū
modis etiā dāpnat exilio. sicut io
sephus in hijs que supra inserimꝰ.
Huius tpib; phylo scribit. v.
īsignissimꝰ scriptor florebat:
qui nō solū in nr̄a vim et in grecoꝝ
philosophia ꝑmꝰ int̄ pimos habe
bat. Hic aūt genē quidē a parus
hebreus: apud alexandriā uō in oī
bus claris et nobilib; viris clarior ac
nobilior erat. In diuīs aūt legib; et
patriis īstitutis qūtus qualisq; fu
erit: ex hijs que nob̄ librorꝝ suorꝝ tra
didit monimētis oībus clarū est.
Quis enī digne valeat explicare
qūta eiꝰ in liberalib; libris fuerit īsti
tucio. qūta ī philosophicis: qūtus
q; maxie in platonicis et pitagori
cis fuerit disciplinis. vtpote oīs et qui
secū floruerāt pene et qui ꝑcesserāt
superarit: Hic igit̄ ipe tpib; gaij quā
ta iudeis acciderint mala: quinq; vo
lumīb; exponit. Sed et de eius tē gai
mētis insania cōmemorat: q̄ ī tantā
supbiā elatus sit. ut deū se volueit

appellari· In ipſis aūt ubi de iudeoꝝ
cladib; refert ſuā quoq; legatiōē;
quā pro contribulib; ſuis iudeis detu
lit ad urbē romā deſcribit: et qđ
porans apud gayū ꝑ patriys legi
bus nichil amplius q̄ irriſionē re
tuleit domū: ꝑmo et pene piaculū
mortis incurreit. Hz et ioſephus mēi
nit horū in octauo decimo antiq̄ta
tū libro: talia quedā ſcribēs. Et q̄
dem cū ſedicio apud alexandriā
fuiſſet exorta int̄ iudeos et grecos:
tūc ab utriſq; ꝑtib; legati mittūt̄
ad gayū· In q̄bus pro ꝑte grecoꝝ
erat quidā legatus appion noīe:
q̄ cū in ceteris q̄ plimis īſimulaēt
iudeos:· tū maxime q; honorē ce
ſari nō deferrent: ut moris ē face
ōibus q̄ romanis faſcib; ſubiacēt·
Hic ergo aiebat gayo neq; aras ne
q; templa cōſtituūt· neq; alia hui9
cemōi in q̄bus ei diui honoēs a ꝓui
cialib; deferūt̄: ſed ſoli ſūt qui neq;
ſtatuas ei deceruāt· neq; ſacrīmētū
noīs ei9 obſeruēt. Cūq; hec et alia
grauiora allegaret appion ꝑ que
concitaī credēt gayū: phylo qui le
gacōi ꝑerat iudeoꝝ vir in oībus
magnificus alexandri alabarche
frr̄ philoſophie nō ignarus poten
tiſſime purgauit obiecta:· ſed ab
iecit eū gayus· et iubet illico e con
ſpcū ſuo abcedē: dū iracūdia re
pletus ſecū ipſe rimet̄ qđ in eos

conferat q̄ mali. Egreſſus aūt philo
cū īiuria: ait ad iudeos qui ſibi aſ
tabant· Bono aīo nos ēē oporteᵗ q̄
bus iratus ē gayus: q; necē ē adeē
diuū ubi huānū ceſſat auxiliū·
hec quidē ioſephus· Caplz vi

SEd et idem philo ī ipō libro
quē de ſua legacōē cōſcripſit:
ſigillatī de oīb; que a ſemetipo
geſta ſūt refert. Ex q̄bus illa cōme
morabo que legentib; euidenter in
iudeos diuā pro piaculis queq; ad
uſus xpm auſi ſūt indicēt ulcōē;·
Primo quidē tpe tyberij refert ī ur
be roma fuiſſe iānū quedā magni
aput īꝑatorē loci· uniuſā eoꝝ gen
tē ſūmo niſu īterimē voluiſſe· In
iudea aūt pylatū ſub quo ī ſaluato
rē facinus admiſſū eſt· dū templū
qđ in iheroſolimis tūc adhuc mane
bat īteg rū ꝓfanare tēptaret: max
imis eos ꝑturbacōib; agitauiſſe·
Hz et poſt tyberij occaſū· gayū ī fert
ſucceſſorē eius cū ceteris q̄ plimis· cū
etiā iudeorū genti acerbiſſīm extitiſ
ſe: qđ ꝓſto eſt etiā ex ipſi9 ſcriptoris
ſermonib; diſcē. Multa quidē inīq̄
tāt in gayo ingenij prauitas qua
erga oīs hoīes tū ꝑcipue erga iu
deoꝝ gentē ferebat̄: et ſpāli quadā
ſeuicia loca eorū que ī diuīs habēt
ſupplicacōib;· conſecrata īcipiens
ab alexandria diripi :· et contrā reli
gionē morē q; gentis ꝓfanari iubet̄:

statuas suas et signis ea atque ymagi
nibus replens. Templum quoque sce
ciuitatis qd solum manebat totius p
phane contagionis intactum. et a ma
ioribus pdonauerat asilum comunitatis i
templum ppri nois ausus est: ut edes
iouis nobilissimi nomi dei gaii voca
ret. Sed et alias innumas clades et ul
tra omnis tragicos luctus apud alex
andriam iudeis irrogatas ee sub gayo
in scdo opis sui de virtutibus libro vir
memoratus exequitur. Iter nō et io
sephus consona huic de pylati tpi
bus scribens pro piaculis saluato
ris que uniuise genti acciderit ma
la: audi ut etiam ipe in scdo iudaici bel
li defleat libro. Ipe ergo ait. Cum mis
sus e in iudeam a tyberio pcurator py
latus: noctu uelatas in iherosolimam
introferri ymagines cesaris iubet
ac statui. Sed ubi dies exortus est:
magnam pturbationem iudeor ppls
excitauit. stupentibus ac pturbatis
ad nouam faciem rerum. Conciebat nā
qz ex hoc qz spernerent et conculcarent
iam leges sue et oia instituta maio
rum: quibz nichil tale habei inter me
nia urbis illius fas erat. Sed hoc solum
e miraculum in quo eos impie pfessio
nis sue velox vindicta dampnauit:
pro eo qz scdm ewangelii relationē
gens simul conclamauit vniuisa.
non habemus regē nisi cesarē. Tum
deinde idem scriptor aliam quoque in

eos delatam comemorat vlcionē dicens.
Post hec aut alia in eos incidit
pturbacio: p eo qz sacrum erarium
qd apud eos patria lingua corba
nas appellat contra fas in usus
coes publici aqductus, erogari vi
derent: qui a trecentis stadiis de
ducebatur. Pro quo nimia idigna
cione ppls comouebatur. Cumqz ad
esset pylatus iherosolimis: audent
adire ad eum et clamoribus fatigare.
At ille pviderat eum sedicionē futu
ram. milites habitu plebeio obtec
tis armis multitudini miscuit:
pcepto eis dato uti ne gladiis i se
diciosos sed fustibus uterentur. Ubi
qz fuit signo eis de tribunalibz
dato cedi, psterniqz ceperunt: nonnul
li uberancium vulneribz plimi aut i
fugam conuisi, pruunt ppria constipa
cione pculsi periere. Reliqui uo dis
psi et suor vulneribz detriti: vim do
loris silencio repssere. Multas pte
rea clades i iherosolimis eis obue
nisse dum nouis sp rebus sediciosi
student: idem scriptor exponit: osten
dens qz ex admissi sacrilegii tēpore
ab eis sedicionum furor: nūquam bella
mortes qz cessarunt usque quo vltim
et exiciale malum obsidionis tpibz
vespasiani eos iclusit. Cap. vii

Igitur iudeos p comisso scele
vlcio diuina dampnauit. Sz et
pylatus qui in saluatorē iniqui

iudicis officio functus ē · hiſdē tꝑibꝫ
gaiꝰ tantis ac talibꝫ malorū cladi
bus excruciatus eſt: ut ꝓpria ſe ma
nu trāſuerberaſſe et nefariā vitā
vi abieciſſe referatᶻ · Nec enī pote
rat tanti piaculi miniſter īpunitꝰ
euadē:· ſicut in hyſtoriis grecorū
repimꝰ eorū dūtaxat qui olimpia
das ſcribūt: et ānales rerū geſta
rū libros ad poſteritatis memoriā
condunt·

Caplm viii

C Eterū gayo quatuor ānis
necdū integris pncipatu
miniſtrato claudius impator ſucce
dit· Sub quo fames ſatis dira v
niuerſū orbē tre optinuit· Hoc tn̄
ita futurū longe ante nrī ꝓphete
pdixerant: ſicut in actibꝫ aplōꝝ
refertᶻ agabū quēdā ꝓphetā famē
magnā futurā ſub impatore clau
dio denūciaſſe· Sin lucas qui hec
de agabo refert· cōiungit etiā hoc:
qꝫ p paulū et barnabā frēs qui e
rant anthiochie p viribꝫ ſuis vnꝰ
quiſqꝫ ſūptū miſerint ſcīs habi
tantibꝫ iherolimā· Et poſt hec ad
dit dicens· In illo autē tpe· ſine du
bio tpꝰ qđ ſub claudio fuit cū fa
mes erat deſignās:· īmiſit iqᵗ herō
des rex manus ut affligeret aquos
de ecctia: et interfecit iacobū frēm
iohānis gladio·

Caplm ix·

D E hoc autē iacobo clemēs a
lexandrinus etiā hyſtoriā
quātā dignā memoria in ſeptīo diſ
poſicionū ſuaꝝ libro ſcribit: platā
ad ſe uſqꝫ ex tradicōe maiorū· Eū
quidē inqᵗ et is qui optulerat eū
iudici ad martyriū iacobū ſcilicet:
motus etiā ipē confeſſus ē ſe eē xpīa
nū· Ducti ſūt inqᵗ ambo pariter ad
ſuppliciū· Et cū ducerentᵗ: in via ro
gauit iacobū dari ſibi remiſſionē·
At ille paruꝫ deliberās· pax tibi in
quit: et oſculatus eſt eū· Et ita am
bo capite plexi ſūt· Sz tūc inqᵗ ut
ait ſcriptura dīna videns herodes qꝫ
de iacobi nece gratū eēt iudeis: addit
adhuc et petrū conicit in carcerē
ſine dubio etiā ipm̄ punire volens:·
niſi dīnū affuiſſet auxiliū quo an
gelus ei noctu aſſiſtens· mirabiliter
eū vinculoꝝ nexibus ſoluit: ad mi
niſteriū pdicacōis ire liberū iuſſit·
Et cū petro quidē hec geſta ſūt·

x

R Egis uō facinus ī aplōs ꝑpetra
tū dilacionē non patitᵘ vlcōis:·
ſed cōtinuo vindex adeſt diuinitus dex
tera: ſicut hyſtoria in aplōꝝ actibus
conſcripta nos edocet· Cū inqᵗ ceſareā
deſcendiſſet herodes et in die ſolēpni
pclara veſte regia indutus p tribu
nali conſediſſet· ac de ſublimi concio
naretᵘ ad ꝑplm: cūqꝫ ꝑplus ei clamaret
dei voces et nō hominis:· ſtatim īquit
pcuſſit eū angelus dei eo qꝫ nō dederāt
glam deo: et ſcatens vmibꝫ expira
uit· Miraculo autē dignū eſt tantā

conſonanciã diuinarũ ſcripturaꝝ cum
hyſtoriographo gentis illꝰ deprehen
di. Ipe enĩ ioſephus de eiſdẽ cõmemo
rans nono decimo libro antiq̇tatũ:
hius quib; infra ſcriptũ eſt hec ſer
monib; refert. Terciũ inq̇t annũ i
perij tocius iudee herodes īpleuerat:
cũ forte ceſareã que prius pirgus
ſtracionis vocabat᷑ aduenit. Ubi
cũ in honorẽ ceſaris ſpectacula cum
bus ederet votiuo ut videbat᷑ ſalu
tis ceſaris die: cũq; illo tocꝰ prĩ
cie viri honore et facultatib; p̃diti
cõueniſſent: ſcd'o ſpectaculoꝝ die ī
dutus veſte fulgenti ex auro argẽ
toq; mirabiliť contexta. īcipiẽte die
p̄cedit ad theatrũ. Ubi cũ p̄mos ſo
lis radios argentee veſtis gremio
ſuſcepiſſet. repercuſſo ſplendore du
plicatã ſpectantib; lucẽ fulgor me
talli vibrantis effudit. ut īnuẽtib;
p̄ſtringeret aciem tuor aſpcũs: et per
hoc plus aliq̇d de eo q̃ humane natũe
eſt artifex arrogancia mentiret᷑. Il
lico adulantis vulgi concrepitãt vo
ces: honorẽ ſonantes ſed exiciũ ferẽ
tes. Et hinc atq; illinc caueis cõcla
mantib; deus cõpellat᷑ utq; fieret
p̄picius ſupplicit᷑ exorat᷑: dicentibus
p̄plis. q̃ nũc uſq; ut hoiem te timuimꝰ.
ſed ex hoc iam ſup̃ humanã te eẽ na
turã fatemur. Q; rex acclamacõez
contr̃ fas habitã non repreſſit: nec
īpietatẽ illicite adulacõis exhorruit:

donec reſpiciẽs paulo poſt īminen
tẽ atq; ſubſiſtentẽ capiti ſuo videt
angelũ eũq; ſenſit continuo exiciũ
ſui miniſtrũ quẽ prius nouerat p̄curſo
rẽ bonorũ. Et ecce repẽte cruciatus
eũ ex dolore īcredibili ventris atq;
inflacõe corripuit. Reſpiciẽs q; ad
amicos. en inq̇t ille ego deus vr̃. ec
ce p̄pellor confeſtĩ et deturbor ex vita:
quĩ quidẽ diuina v̾tus nup collatas
ī me falſas arguit voces: et q̇ immõ
īmortalis eẽ dicebar a vobis. p̃ceps
iãiamq; rapior ī morte. Sed ſuſcipi
enda ē ſors quã deus ſtatuit: nã et
vix[imus] ante contẽpnendi et longe
uitatẽ que btã putabat᷑ expleuimꝰ.
Et cũ hoc dixiſſet: vi doloris vehe
mẽcius exagitatus inſtanť ad pa
laciũ reportat᷑. Cũq; diuulgatũ eſ
ſet eũ p̄pe diẽ moriturũ: ingens mul
titudo tocꝰ etatis et ſexus cõueni
ens more patrio ſup̃ cilicia ſtrati oĩ
potenti deo pro regis īcolumitate
ſupplicabãt. Omĩs aũt domꝰ regia
planctib; et gemitib; p̄ſonabat:
cũ interī rex ipẽ in excelſo ſolario
recubans: et deorſũ reſpiciẽs ac p̄
nos proſtratos q; omĩs cũ fletib; p̄ru
dens ne ipẽ quidẽ temꝑabat a lacri
mis. Dein cõtinuis q̇nq; dieb; ven
tris dolorib; excruciatus vitã violẽ
ter abrupit: q̇nquageſimũ et quar
tũ etatis agens ãnũ. regni uõ ſep
timũ. Quatuor etenĩ ſub gayo ce

ſare annis regnauerat philippi te
trarchā trib; annis optinens q̄r
tū aūt etiā regnū ſibi adiūgens:
trib; reliquis ānis ſub claudio ce
ſare exactis. Cū in ceteris q̄ plurimis
ioſephū cū in hijs tam integre di
uine ſcripture concordare valde mira
tus ſum. Quod uō videtur in ſolo regis
vocabulo variare cū et tempus et ac
tus et res eundē oſtendant fuiſſe: poſ
ſibile ſicut in alijs q̄ plurimis iudeo
rū nōib; inuenim⁹ etiā hūc duplici
vocabulo nūcupatū: quoꝝ alterō
lucas ut: alt̄ vſus ſit ioſephus.

Uerū qm̄ rurſū lucas i xi
actib; aploꝝ ītroducat ga
malielē cū de aplis ī iudeoꝝ cōſen
ſu deliberacio fieret hoc ipō in tpe di
centē: q̄ ſurrexit theodas quidā di
cens ſe eē magnū quēdā: q̄ deſtruc
tus ē. et oms qui ſequebant̄ eū diſ
ſoluti ſūt: age de hoc q̄d ioſephus
in hoc eodē libro ſcripſerit pſeam⁹.
Fado inq̄t iudeā pcurāte deceptor
quidā magus theodas noīe pſua
det pli multitudinē ſublatis pro
prijs facultatib; vrbes exetē: et
ripas iordanis fluīs obſidē. Dice
bat enī ſe etiā pphetā eſſe: et poſſe
ubi ſui pcepto fluuij fluenta diri
mē et facilē ſectatorib; ſuis fluīs
trāſitū dare. Que cū dicēt multos
decepit. Fadus uō nō in longū ve
cordie ei⁹ indulſit: ſed emittit eq̄
tū turmā. que ex improuiſo irruēs ſup
eos: q̄ plurimos quidē pemit. multos āt
et viuos cepit. Ipſius aūt theode ca
put deſectū: iheroſolimā deportauit.

Poſt hec idem ſcriptor xij
etiā de fame que ſub claudio
facta eſt hoc mō memorat. Per idem tps
inq̄t: fames magna obſederat etiā
iudeā. Qua tēpeſtate regina noīe
helena multis pecunijs cōparatum
frumentū de egypto et iheroſolimā
delatū: indigentib; miſtrabat. Et
tam conſonans tamq̄ concordans
q̄ ſūt hec cū illis que in actib; aplo
rū ſcribūtur. vbi dicit q̄ diſcipuli qui
erāt anthiochie qui put poterāt vn
uſquiſq; miſerūt miſteriū ſcīs ha
bitantib; ī iudea: pferendū p man⁹
barnabe et pauli ac p preſbiterōs
diſpenſandū. Helene uō huī⁹ cui⁹
hyſtoriographi menciōnē intulit:
etiā nūc extat ſepulchrū nobile pro
portis iheroſolimoꝝ. Regnaſſe autē
apud agabenoꝝ gentē refert. xiij

Interea cū fides dn̄i et ſaluatoris
nr̄i ihū xp̄i p oīm creſceret men
tes. et p dies ſingulos religiōis pa
garentur augmēta: nequaq̄ quieſcat
hoſtis ſalutis hūane. Sed vrbē maxi
mā que ē caput oīm pueniit: et ſy
monē illuc de quo in ſupiorib; dixi
mus euocat. Cui⁹ nefarijs artib; ad
minicula ipſe maiora ſuppeditans:
plurimos vrbis illi⁹ cives ī errorē ei⁹

vincula cōiecit. Designat hec vir ī scrip
turis nobilis: nō multo post aplorū
tps exortus ē iustinus de quo suis in
locis que cōpetunt assignabimus. Hic
igit in apologetico quē pro fide nrā
ad imperatorē anthoninū scribit: de
hijs mō refert. Et post ascensionē in
quit dn̄i ad celū instigant demones
quosdā hoīm qui dicent se deos esse:
quos nos fugamus. Symon deniq
quidā samaritanus de vico q̄ dicitur
gytho sub claudio cesare magicis
artibꝫ et ope demonū subleuatꝰ ī vr
be vrā que regnū oīm tenet q̄ plur
imis p fantasias deceptis deus crede
tus est. et simulachro apud vos q̄si
deus honore donatus: in fluuīe tybris
inter duos pontes collocato. habētis
etiā tytulū latinis lrīs scriptū: symo
ni deo scō. Quē oīs pene samarita
ni et nō nulli etiā ex ceteris gentibꝫ tā
sūmū deū et adorant et confitent.
Sz et selenē quādā errois eius ac decep
tionis comitē que prius ī pstibulo
steterat apud tyrū vrbē fenicis cū ip
so: velut pmā quādā mentē cōsecra
uerūt. Hec quidē iustinus. Cōsona
nō huic etiā hyreneus scribit ī pmo
aduersus hēses libro: in quo vl' quis
ipe fuit symō vl' q̄ impura eius opa
atq doctina plenius refert que mul
tū est vt hijs inseramus. cū liceat vo
lentibꝫ ea scire p singula ex ipius su
pradci hyrenei libris vl' de hoc vl' de

ceteris auctoribꝫ diuersarū hēseon: et de
venenatis eorū dogmatibꝫ dilige
tius nosce. Caput igit tocius praui
tatis et pncipiū oīs hēsis a symonē
cepisse accepimus: ex quo vsq in ho
diernū sectatores eius simulantes ad
ire se purissimā xpianorū philoso
phiā quā vident aput oīs p casti
tate vite et instituti sctāte mirabilē
supsticoīs ydolor quā deserē vident
rursū vinculis innectunt. colentes
ac venerātes picturā et ymaginē
symoīs et illius quā ei sceleris ac tur
pitudis extitisse sociā diximus sile
nē. hijs incensos odores offerunt: h
hijs sacrificia et libamīa delibāt ipu
ra: sed et horū adhuc neqora et exe
crabiliora cōmittunt. Aiunt enī ēē que
dā apud se ineffabilia. que cū p̄mo
quis audierit mente excedat: et eorū
quasi virtute perculsus velut attonitus
maneat et vsq ad demenciā veniat.
Que cū ita sint: aiunt īpossibile ēē
vl' scriptis ea tradi vel ore ac labijs
pferri. Hec qui audit p veneracione
ita se habē rem credit. Porro ait ve
ra illa huiusmodi sunt: que p īpuritate et
obscenitate sui castis et pudicis au
ribꝫ execrabilia et penitus horrescē
da ducant. Quicquid enī illud ē turpe
et īpurū qd' excogitari a quoq pt oī
hoc īpurius ēē illud tradit qd' iniqua
tissime huius hēsis misticie tectū aps
se reseruari pollicent archanum. Iste

licibꝫ ꝑ hec mulierculis et pctīs ut
ait apłus oneratis deteſtabilit' illu
dentes · Huic igit' taliū malorū
pncipē et autorē ꝑ idem tēpus ſymo
nē ex apparitoꝝ ſuoꝝ nūo dyaboli
ſuſcitans ad urbē maximā ire cō
pulit romā: ut ibi potentiſſimus ath
letis dñi ac ſaluatoris nr̄i ihū xp̄i
apłis in hoc ip̄m ab eo ſubrogatis
obſiſteret. Sed diuina v̄tus et grā ī max
imo p̄cipuoqʒ certamīe nūqʒ deſeit
ſuos. Que etiā incenſā maligni flā
mā tota celeitate reſtringit: et oēꝫ
altitudinē deſtruit extollentē ſe ad
uſus ſciam dei. Propter qd' neqʒ ſymō
neqʒ alius quis cōgreſſus tūc aduer
ſū apłos dñi potuit optinē: q̄n veri
tatis lux et v̄bi diui claitas que ob ſa
lutē hoīm nup effulſerat ꝑ apłos ſu
os tocius mendacij diſcuſſa caligine
de hūanis mentibꝫ ignorātie tene
bras effugaret. Deniqʒ ſup̄dcūs ma
gus veri lūīs fulgore pculſus cecita
tē continuo male ſane mētis īcurrit:
quippe qui iam et prius ī iudeā per a
plm petrū de hijs que gerebat ſcelei
bus confutatus · trans mariā ag
greſſus eſt fugā: et ab oriente ad oc
cidentē uſqʒ ptendit: nuſq̄m ſibi vi
tā tuti in fuge ſubſidio ſperās. Is i
git' urbē romā ingreſſus vteꝰ admi
niculo aſſiſtentis ſibi et adherentis de
monice v̄tutis quā paredrū vocāt:
breui tp̄e in tm̄ malorū venit pfectū:

vt etiā ſimulacru a ciuibꝫ romanis
tamqʒ deus honore potiret'. xiiij
Sed non ī longū pmanet frau
de queſita diuitas. Continuo
nāqʒ in ip̄ius claudij tp̄ibꝫ clemētia
diuīe prudencie p̄batiſſimū oīm et
maximū apl̄oꝝ fidei magnificētia
et v̄tutū meito p̄moꝝ principē petꝝ
ad urbē romā velut aduſū generis
hūani coēm pnicē repugnaturū
deducit: ducē quedā et magiſtrū
milicie ſue ſcientē diuina p̄lia gerē
et v̄tutū caſtra ductare. Iſte adue
niens ex orientis ptibꝫ ut celeſtis
quidā negociator mercimoīa diui
lūīs ſi quis ſcit cōpare patus aduex
it: et ſalutaris p̄dicatōis v̄bo p̄mus
in urbe roma euangelij ſui clauibꝫ
ianuā regni celeſtis aperuit · xv ·
Sic' tū romane urbi clarū di
ui v̄bi lumē fuiſſet exortū · ſy
monis quidē tenebre cū ſuo autoe
reſtricte ſunt: ſermo aūt veitatis
et lucis qui ꝑ petrū p̄dicabat' vni
uſoꝝ mentes placido illuſtrabat
affcū ita ut cotidie audientibꝫ eum
nulla ſacietas fiet. Vnde neqʒ audi
cio eis ſola ſuffecit: ſed marcū diſ
cipulū eiꝰ oībus p̄cibus exorāt: ut
ea que ille v̄bo p̄dicabat ad ꝑpetuā
eorū cōmonicionē habendā ſcp̄tis
tradet: quo domi forisqʒ ī hꝰcemōi
v̄boꝝ meditacōibꝫ pmanerēt. Nec
prius ab obſecrando deſiſtūt: q̄ que

oꝛauerant īpetrarent. Et hec fuit
cauſa ſcribendi qd' ſcd'm marcū di
cit' ewangeliū. Petrus uō ut ꝑ ſpm̄
ſctū religioſo ſe ſpoliatū compit fur
to delectatus ē: fidē eoꝝ ꝑ hec deuoci
onēꝗ conſiderās factūꝗ cōfirma
uit. et in ꝑpetuū legendā ſcpturā ec
cleſijs tradidit. Clemens in ſexto
diſpoſicionū libro: hec ita geſta eē
deſcribit. Cui ſimile dat teſtīoniū e
ciā iherapolitanus epūs noīe papias:
Qui et hoc dicit ꝗ petrus in ṗma
epl'a ſua quā de vrbe roma ſcbit me
mineit marci: ī qua tropice romā
babiloniā noīauit cū dicit. ſalutat
vos ea que ī babilone ē collecta eccīa:
et marcus filius meus. Hunc aūt mar
cū tradūt ṗmū ad egyptū ꝑrexiſſe.
atq; ibi ewangeliū qd' ipē conſcpſe
rat ꝑdicaſſe: et ipm̄ ṗmū ecciaz ap'd
alexandriā conſtituiſſe. Cap. xvi

Tanta aūt fert' multitudo vi
rorū ac mulierū credenciū ṗmo
īgreſſu exemplo ſobrietatis eius et
continēcie cōgregata: ut ecīā conu'
ſacio eorū qui ꝑ ipm̄ crediderāt et
vita tocius abſtinēcie ac frugi eoꝝ
ſobriaꝗ cōuiuia libroꝝ mēcōne mā
darent' a viro diſertiſſimo filone:
quē ſermo tenet tpibus claudij im
patoris romā veniſſe: et petrū a
plm̄ vidiſſe. atq; ei9 adheſiſſe collo
quijs vbū dei ꝑdicātis. Qd' valde
veriſimile: quia et ſcpturā iſtā quā
dixim9 poſterioꝛib; tpib; ab eo cōſtat
eē cōpoſitā: in qua euidentiſſime oīa
inſtituta eccīe cōplectit': que et tūc
tradita ſūt et in hodiernū ſeruant'
a nobis. Sed et abſtinenciū vitas e
orū dūtaxat q nūc ī eccijs uel mo
naſterijs degunt: digeſſit ad liqdū.
Unde plane manifeſtiſſime ꝑdit'
non ſolū ſciens que vrā ſūt ſed et ā
plectens: quippe qui diuus laudib;
extulit ſui tpis apoſtolicos viros:
ex hebreoꝝ qūtū intelligi dat' ṗcipue
gīe credentes. Cumquidē conſtat ꝗ
hij qui ſub aplis ex iſrahelitis cre
debant: iudaicis adhuc inſtitucōib;
et legis obſeruacōib; īherebāt. Hic
igit' deſcribēs hec in libello quē de
vita theoretica uel ſupplicū attitula
uit nichil omīo uel de ꝓprio ul' extrī
ſecus addidit: ſed et ṗmo oīm ipōs
viros cultores et feīnas cū ipīs au
cultrices appellaī. Cauſā uō huius
vocabuli uel ex eo ductā ꝗ cōuenī
enciū ad ſe aīas tāꝗ rudes et agreſ
tes excolēnt: uel ꝗ erga dei cultum
pura et ītegra conſcīā ꝑdurarent.
Qd' nomē ſiue ipē īpoſuit ṗmus
illis ex ipōꝝ actibus colligens: ſiue
vē in ītcijs ita appellabant' qui ſe
cundū ewangeliū viuebāt. Anꝗ̄
xpianoꝝ appellacio ꝑ oēm locū dif
funderet nichil intereſt dūmō ex ipīs
rebus nomē ad quos ꝑtinet con
ꝓbetur. Dicit ergo ṗmo oīm. ꝗ re

nūcient cūctis facultatibꝫ ſuis qui
ſe ad huiuſcemodi phīam dederit: et
bonis ſuis quibꝫ intſūt cedāt· Tū
deinde qꝫ omīs etiā vite ſollicitudīes
ꝓcul abiciant: et extra urbē egreſ
ſi in ortulis uel exiguis quibuſqꝫ
agellulis degant: refugientes ī
paris ꝓpoſiti conſortia et vite diſ
ſimilis contubernia: ſcientes īpedi
mēto eē hec arduū volentibꝫ iter
v'tutis incedē· Tali quippe ordine
calore fidei īuitati hij qui p̄mitus
credebant vitā duxiſſe memorant:
ſicut euidenter in actibꝫ aplōꝝ legi
mꝰ ſcriptū: qꝫ omīs qui credebāt
ſub aplīs poſſeſſiones ſuas et p̄
dia vendentes p̄cia ponebāt ante
pedes aplōꝝ: et diuidebat͛ unicui
qꝫ ꝓut cuiqꝫ opus erāt· ita ut non
eſſet quiſqꝫ in eis egens· Cum er
go et hic ſimilia ſcribit geri ab
hijs qui apud alexandriā crede
bant' ſicut illi qui ī ih'eroſolimis
ante crediderāt: certū eſt qꝫ idem
actus eadē inſtitucio eandē ſine du
bio et religionis fidem deſignēt·
Denīqꝫ libro ipī de quo ſupra dixi
mꝰ: tale iniciū dedit· In multis
ē inqt orbis t're ꝑtibꝫ: hoc genus
hoīm Oportebat namqꝫ ꝑfecti
huiꝰ boni participē fieri omnē
greciā oēmqꝫ barbariā In egyp
to tū maior ē copia ꝑ ſingula q̄
qꝫ territoria: ꝓcipue autē circa

alexandriā· Nam optimꝰ quiſqꝫ ex
oībus locis velut ad uberis patrie
glebā feſtinus accurrit colonus·
Regio quedā eſt philoſophie magis
qꝫ frugibꝫ oportuna: ſup̄ lacū cui
mare nomē eſt ſita: colliculis qui
buſdā mollit' et clement' erecta: ad
munimentū ſimul atqꝫ aeris tem
ꝑiem cōmoda· Poſt hec deſcriptis
eorū habitaculis· ut ſe habeat ſin
gulorꝫ qualitas et ſitus: etiā de ec
cleſijs que aput eos ſūt ita dicit·
Eſt aūt inquit in ſingulis locis cō
ſecrata oīom domus: que appellat͛
ſemnion uel monaſteriū· Semnion
aūt in nr̄a lingua: ſignificare ꝑt
honeſtorū conuēticulū· In quo ſe
cedentes inquit honeſte et caſte vi
te miſteria celebrant: nichil illuc
pr͛ſus qd' ad cibū potuqꝫ ꝑtinet īfe
rentes uel ad reliqua hūani corporis
miniſteria: ſed legis tm̄ libros et vo
lumīa ꝓphetaꝝ ꝑ nos quoqꝫ ī deū ce
teraqꝫ hijs ſilia: in quorꝫ diſciplinis
atqꝫ exercicijs inſtituti ad ꝑfectā bea
tāqꝫ vitā ſtudijs uigilibꝫ coaleſcūt·
Et poſt aliq̄nta iterū dicit· Ab ortu
aūt diei uſqꝫ ad veſpam omē eis
ſpaciū in ſtudiorꝫ exercicijs ducit͛ q
bus ad diuinā phīam ꝑ ſacras lit
teras imbuūt͛: ꝑ m leges ī allegori
cā intelligenciā deducentes: qui
quidē formas eē et ymagīes ea q̄
in legis lr̄a ſcripta ſūt opinātur la

tentis intuſſectis pfundi cuiuſdã di
uinqȝ miſterij. Habent aũt etiã diſpu
taciones quaſdã et interpretaciones
veterũ virorũ qui et auctores ipius he
reſeos extiterũt quos eis allegorice et
figuralis intelligencie normã quã pluri
mis ſcriptorũ ſuorũ conſtat tradidiſ
ſe monumẽtis: quorũ illi velut itine
ris ſui ductorẽ et auctorẽ inſtituta
pariter ſequũtur et morẽ. Hec aũt dixiſ
ſe huic virũ certũ eſt de ewangelicis
atqȝ apoſtolicis libris: in quibȝ quõ lex
et prophecia ſpiritualiter intelligi debeat e
docentur. Post pauca rurſũ etiã de eo
quod pſalmos faciãt nouos: ita ſcribit.
Itaqȝ nõ ſolũ ſubtilius intelligũt
ymnos veterum. ſed et ipſi faciũt nouos
in deũ: omnibȝ eos et metris et ſonis
honeſta ſatis et ſuaui cõpage mo
dulãtes. Multa quidẽ et alia in eodẽ
libro enarrãt que a nobis vel in ecclia vel
in monaſterijs exercentur: ſed pperandũ
nobis eſt illa ex omnibus dicere que eccleſiaſ
tice vite continẽt formã. ex quibus
manifeſtũ eẽ debeat ad ecclam ptinere
que ſcripta ſunt. Ait ergo. Continen
ciã uõ velut fũdamentũ quoddã pri
mo in aĩa collocant: et ita demũ re
liquas pergũt ſuper hanc edificare virtu
tes. Cibũ potũqȝ nullus eorũ capit
ante ſolis occaſũ: videlicet tempus lu
cis cũ philoſophie ſtudijs curã uõ
corporis cũ nocte ſociantes. Nonnul
li aũt etiã poſt triduũ in cõmoni
cõe veniũt cibi: quos ſcilicet eciã
or ſtudiorũ fames purget. Iam uõ
hij qui in erudicionibȝ ſapiẽ et in pfũ
diorẽ intelligencia ſacrorũ voluminũ
conuerſantur. tamqȝ copioſis dapibus
inhiantes expleri nequeũt et cõtinuẽ
do acrius inflammantur: ita ut nec qr
to iam nec quĩto ſed ſexto demum
die nõ tam deſideratũ quã neceſſa
riũ corpori indulgeant cibũ. Hec
Filonẽ de nrõrũ inſtitutis referre.
quis audeat dubitare. Quod ſi cui
adhuc videtur ambiguũ. adhibebimus
etiã alia eius dicta: que nulli omnio
niſi nris tãmmodo conuenire etiã infi
deliſſimus quiſqȝ fatebitur. Ait ergo.
Cum viris aũt quos dicimus ſunt et
femine. In quibȝ plures iam grãdeue
ſunt virgines: integritatẽ caſti cor
poris nõ neceſſitate aliqua ſed deuoci
one ſeruantes. Dũ ſapie ſtudijs ſe
met geſtiũt non ſolũ aĩo ſed et corpe
conſecrare: indignũ ducẽtes libidini
mancipare vas ad capiendã ſapiãm
preparatũ. et edere mortalẽ ptum eas
a quibȝ vbi diuini cultus ſacroſctus
et inmortalis expetitur: a quo poſteri
tas relinquatur nequaqȝ corruptele
mortalitatis obnoxia. Quod ſi adhuc
parũ videtur iſtud: audi quod poſt aliqȝta
ſcribat. Tractatus aũt inquit ſacro
rũ voluminũ huiuſmodi hñt ut magis
allegoricis opinionibȝ vtantur. Tamqȝ
dem oĩs lex viris iſtis aĩali videtur eẽ

ſilis: q̄d corpus quidē habeat ip
ſam lr̄am et ea que ſc̄d'm lr̄am de
ſignant: aīam uero occultū ī lr̄a
ſpūtalē et īuiſibilē ſenſū: quē illi
ab auctoib; ſuis edocti ſublimius
et nobilius velut inſpicientes p ſpe
culū cōtemplant: ex ipis etiā noī
bus admirandas quaſdā ſpēs ītel
ligencie pferentes. Quid at adde
hijs opus ē etiā de cōuentib; eorū
que conſcribit: et ut ſeorſū quidē
viri ſeorſū etiā femine in eiſdē locis
congregent et ut vigilias ſicut a
pud nos fieri moris eſt pagāt. et
maxīe diebus illis cū paſſiōis dnī
ce ſolēpnitas celebrat: cū in ieiuni
is pnoctale et lcoib; ſcīs auditū p
bere conſueuimus. Que oīa ſupra
dcīs vir eodē ordīe eadēq; cōſequēcia
qua aput nos gerūt expreſſit: et
ut vnus ex oībus conſurgēs in me
dio pſalmū honeſtis modulis conci
nat: vtq; p̄cinētia vnū v'ſiculū oīs
multitudo rn̄deat atq; in ipīs die
bus in t'ra recūbentes ſicut antiqs
moris fuiſſe dicit. Vinū quidē ne
mo oīo ut ipe ait ne guſtu quidē cō
tingat. ſed nec qualibet carnē: tm̄
aūt aqua ſit eis poculū. et panis
cū ſale uel yſopo cibus. Addit ad
huc hijs quō ſacerdotes ul' miniſtri
exhibeant officia ſua: uel que ſit
ſup oīa epalis apicis ſedes. Que
cūcta ſi quis plenius volt et explo'a
cius diſcē. om̄dinus ex quo iſta fonte
debeat haurire: in quib; ſupdcīs vir
eccl'aſtice inſtitucōis inicia et originē
aplice atq; ewangelice tradicionis ī
venit.

Caplm xvij.

Et aūt idem filo affluētiſſimus
in eloquēcia in ſenſib; aut pfū
diſſimus et in īterp̄tacione atq; ītelligē
cia diuinar ſcripturar ſubtiliſſimus: co
pioſe īueniens et copioſius eloquēs.
Multa denīq; diui nobis etiā ingenij
ſui monumēta deliquit. Pmo quidē p
ordinē ſcripſit in geneſim libros: qs
attitulauit ſacre legis explanacio ſi
gularis. Tum deinde et alios cōtinētes
ſparſim de diuſis caplis queſtiones:
in quib; que requiri debeant et ppo
nit et ſoluit. Quas qōnes et abſo
lucōēs: de geneſi et exodo attitulauit.
Sūt et alij eius libri qui ſupſcribūt
ppoſicionū: qui ſūt de agricultura
duo. et de temulencia duo. Sed et alij
q̄pplimi eius extant libri diuſis vo
cabulis annotati: ſicut ē que ſint p
quib; mens debet orare deū: et de cō
fuſione linguar de natiua et īuencōe
de hijs que congregari debeāt ad eru
diendū. et qui ſit qui heres ſit diuino
rū: que ſit equaliū et īequaliū diui
ſio. Item de trib; v'tutib; quas deſcp
ſit cū ceteris moyſes. Itē de hijs quo
rū in ſcpturis noīa cōmutata ſūt.
et ex quib; cauſis cōmutata ſūt: in
qbus refert ſe ſcripſiſſe etiā de teſ

tamentis primum et secundum. Est et alius
liber eius de captivitate et de vita sa
pientis eius qui secundum iusticiam perfec
tam et leges naturales consummatus est:
de gigantibus. de eo quod inconvertibile sit
quod divinum est. de moysei vita libros
quinque. de eo quod a deo sint omnia. Hec pe
ne omnia in genesim scripsit. Sed in
exodum questionum et absolucionum li
bri quinque. de tabernaculo. de decem ver
bis legis. de hiis qui inferuntur sub specie
decalogi. et de animalibus que sacrificiis
deputata sunt: et que sunt species sacri
ficiorum. que sunt proposita in legis bonis
premia et malis maledicta. Tum pre
terea singulares eius libri de providencia.
de iudeis apologeticus liber. hoc est
de vita urbana. et ad alexandrum
dicentem racionem habere muta animalia:
de eo quod servus sit omnis qui peccat. Item
alius de eo quod liber sit omnis qui bonis
studiis operam prebet. de vita theore
tica vel supplicum. hic ipse in quo et
de apostolicis viris esse que scripta sunt su
pra edocuimus: sed et interpretaciones
nominum hebraycorum que sunt in lege
et prophetis. Hic temporibus gaii impera
toris romam profectus. cum de impietate
atque impuritate gaii plurima scripsis
set que per hyroniam de virtutibus atti
tulavit et ea senatu recitasset: in
tanta dicitur admiracione habitus ut
bibliotheca digna eius scripta de
cernerentur. Capitulum xviii

Verum per idem tempus paulo apostolo
ab iherusalem et in circuitu usque
ad illiricum predicatore. ubi domino minis
trante: claudius imperator iudeos urbe
depellit. Tunc aquila et priscilla cum ce
teris iudeis expulsi asiam veniunt
ibique coherent apostolo. tunc primum ecclesie i
bi fundamenta iacienti: sicut edocet
liber de actibus apostolorum conscriptus.
Claudio vero adhuc in xix.
imperio perdurante. in ipsa sollemp
nitate pasche tanta iudeis perturba
cio et vastitas iherosolimis accidit
ex sedicione commota: ut illi soli qui
in foribus templi constipacione oppressi
necati sunt triginta milia iudeorum
numerarentur. et conversus est dies festus
eorum in luctum. Sed et alia quam plurima
iudeis mala irrogata: iosephus per
hec verba designat. Claudius inquit
agrippam filium agrippe iudeorum regem
constituit: felicem vero tocius provincie
samarie quoque et galilee et regionis
que dicitur trans iordanem procuratorem mi
sit. Et post pauca addit eciam hec.
Inflammatur autem et sedicio acerbissima
a pontificibus adversum sacerdotes et pri
mos plebis ~~iu~~ iudeorum iherosolimorum:
quorum singuli congregantes sibimet
perditorum iuvenum et novis rebus gau
dencium manum duces semetipsos proprie
factionis instituebant: qui confligen
tes adinvicem primo conviciis lacessere
ceperunt: tum deinde et saxis invicem

sterne: nec quisq̄ erat q̄ coherceret sed
agebant͛ oīa tamq̄ in urbe nō habē
te rcōr: cum Igit͛ pontifices in tantā
venē ꝓteruiā· ut seruis suis ad are
as missis īuaderēt decimas que sa
cerdotib; debebant͛· Et accidebat·
ut nōnulli ex iunioꝛib; sacerdotib;
quoꝝ alimonie fuerant direpte:
inedia deperirēt· Ita sediciōnū vio
lencia ius fasq̄ confundebat· Item
pꝰ pauca subiūgit etiā hec· Ro
mīq̄ aūt etiā in media ciuitate:
occurrētes sibi trucidabāt· Pci
pue in diebus festis sicarij plebi
bus admixti occultis pugionib;
oberrantes: ut quisq; designatus
eis cominꝰ inciderat pimebant·
Et arte nefaria cū corruisset is quē
occulto vulnē strauerāt cū idē ipi
pcussores velut indignāi se simu
labāt aduisū eos qui hec ī media
urbe cōmitterēt: atq; hoc mō oc
culta eorū facinora pmanebant·
Et pimo oīm ab hijs ionathas pō
tifex interficit͛· Post illū q̄ plimi iu
gulabant͛: ita ut etiā ipis morti
bus eēt grauioꝛ metus mortis: dū v
nusq̄sq; quasi in pcinctu sp̄ posi
tus p momēta singula sperarēt in

Post hec autē· Ceteris· xx
interiectis quibusdā: addit e
tiā ista· Grauioꝛi uō oīm hac vasta
tiōe afflixit iudeos egypcius q̄dā
fallus ꝓpha· Qui cū venisset ad iu
deā homo magus fidē sibi ꝓphē ma
gica arte cōsciuit: et continuo ad t
ginta milia virorū cōgregans et
ducēs eos p desertū puenit cū ipis
ad montē qui vocat͛ oliueti: pat
inde irruē ierosolimā et vi ac ptā
te urbē tenē: simulq; romanoꝝ p
sidia ac plebē tyrānidi sue subiuga
re fretus p oīa hijs quos secū duxe
rat satellitib;· Sed conatus eiꝰ puē
nit felix: cōfestim q; cū armatis ob
uiā pgens secū etiā plebe reliqua cō
spirāte cōgressione facta egypciū q̄
dem cū paucis in fugā vertit: pemp
tis uō alijs alijs etiā captis: temere
cepta facile restrinxit· Hec in scdo
hystoriarū suaꝝ libro iosephus re
fert· Ope pciū tamē est· hec que de
egypcio scribit cū illis cōpare que
in actib; aplōrū designata st̄: ubi
~~[illegible]~~ sub felice tribunꝰ qui in ierō
solimis erat ad paulū in quē iu
deoꝝ fuerāt cōmota sedicio dicit·
Nōne tu es egypcius ille qui ante
hos dies concitaueras ꝓlm et e
duxeras in desertū ad q̄tuoꝛ milia
hoīm sicariorū· Sed sufficiāt ista
de felice·

Capl̄m xxi

Interea claudio tredecī annis
et octo mensib; romanorū
impio pfuncto: nero suscepit pri
ncipatū a quo festus mittit͛ in iude
am succedē felici· Apud quē causa
dicta paulus vinctus mittit͛ ro

mā aristarco secū comitante: quē cō
sequēt in eplis suis cōcaptiuū appel
lat. Sed et lucas qui et actus eius cete
rorūq; aplōꝝ describit· sed p̄cipue
pauli: de quo etiā hoc in fine signit
q biēnio in urbe roma positus v̄bū
dei p̄dicabat nemine ꝓhibente: quē
tū affuisse sibi et defendisse apud
nerone· et rursū ꝑfectū eē ad p̄dica
cōis officia sermō confirmat: et pꝰ
hec denuo redisse ad sup̄dcām urbē
et mr̄io consūmatus ē· Tūc cū in vi
culis positus eēt secūdā ad thymo
theū scribebat eplām: in qua et de
p̄ma sua confessione et de p̄nti simul
indicat passione· Suscipe ergo de
hijs singulis testimoīa· In p̄ma igit
ipē paulus mea defensiōe nemo mi
affuit: sed oīs me derelīqrūt· non
illis īputet. Dūs eni astitit michi
et confortauit me ut p me p̄dicacio
impleāt: et audiāt oēs gentes: et
liberatus sū ex ore leonis. Manifes
tissiē p hec designat q: p̄mo quidē ut
p ipsū cepta p̄dicacio īpleāt· liberatꝰ
est de ore leonis: nerone scilicet ī leo
nē pro crudelitate designās. Tū dein
de in consequētib; adicit et dicit· Li
berauit me dūs de ore leonis. Puide
bat eni in spū consūmacōe; suā: ꝓpt
qd et dixit· q: liberatus sū de ore leōis
Et iterū liberauit me dūs ab oī ma
lo ope· et saluū me faciet in regnū
suū celeste: significās p hec q esset

confessū mr̄io coronandus. De quo
tū euidencius in eadē eplā dicit scri
bens. Ego eni iustiam īmolor: et
tps resolucōis mee instat. Hec aūt
dicta sūt a nobis ut ostenderēmꝰ q: nō
eo tpe quo pauli actus in urbe roma
conclusit lucas: martyrio pficitus ē
paulus. Potuit eni fieri ut ī inicijs
adhuc lenior eēt nero: et defensiōe;
pauli pro nr̄o dogmate nō aspnaut
accipet: pcessu uero tpis cū ceteris ma
lis aucta sit etiā eius in aplōs seui
cie rabies· Caplm xxij·

Igitur iudei postq paulus ad ce
sarē appellauerat· a festo tūc
missus ē et frustratas īsidias quas
ei intenderāt uident: in iacobū frē;
dn̄i īmanitatē nequicie sue v̄tunt:
cui epālis ī ierosolimis delegata ab
aplis fuerāt sedes: quē q; hoc mō ad
hortati sūt. Productū in mediū abne
gare eū fidem xp̄i corā oī ppl̄o ex
petiūt· At ille cont oīm opinionē vo
ce satis liberā et multo maiore q vel
lent corā vniuiso ppl̄o cū oī fiducia
ꝓfitet filiū eē dei saluatorē et dn̄m
nr̄m ihm̄ xp̄m. Tunc illi non ferē
tes tā graue et tā liberū testimōiū
viri: pro eo maxīe q iustissimꝰ apd
oēs habebat ob religiose et cōtinē
tissime vite merita: in necē eius v̄tū
tur· fauēte sibi occasione tpis et mor
te rōnis. Contigit eni festū p idem
tps obire apud iudeā: et sine rōne

ac principe eē puīciā· Erā mortis
iacobi modus iam quidē et ī ſupio
ribȝ a nobis clemētis ſermōibȝ īdi
catus ē: cū de pynna templi eū p̄
cipitatū· et fullonis ꝑcuſſū vecte
deſcribit. Exploracius tū de eo egeſip
pus qui poſt ipās ſtatī pmas aplō
rū ſucceſſiones fuit: in quīto cōme
tariorū ſuorū libro hijs vbis īfert·
Suſcepit inqt eciam cū aplis
frē dnī iacobus qui ab oībȝ cognoīa
tus ē iuſtus: ab ipīs dnī tpibȝ pdu
rans uſqȝ ad nos. Et multi quidē ia
cobi vocati ſūt: ſed hic ex vtero ma
tris ſue ſcūs fuit. Vinū et ſicerā nō
bibit· ſed neqȝ aīal manducauit·
Ferrū in caput eiꝰ nō aſcēdit. Oleo
nō eſt punctus: balneis non ē vſus·
Huic ſoli licebat introire in ſācta
ſcōrū. Neqȝ enī laneo vtebatr indu
mēto: ſed tm̄ ſyndone. Solus īgre
diebatr templū· et iacebat ſup ge
nua ſua orans ꝓ ꝑpli indulgencia:
ita ut orando callos facerēt ī genibȝ
admodū cameli ſemp genua flec
tendo nec vnqꝫ ab oracōe ceſſando·
Itaqȝ pro īcredibili hac cōtinēcia
et ſūma iuſticia appellatus ē iuſ
tus· et oblias qd eſt in ꝑtatū mo
nimentū ꝑpli et iuſticia: ſicut et p
phete indicauerūt de eo. Quidā aūt
de ſeptē hēſibus que erant ī ꝑplō
de quibȝ ſupius ſcripſimꝰ: īterro
gabant eū qd eſſet oſtiū ihū. At

ille dicebat hūc eē ſaluatorē. Ex qbȝ
aliquanti crediderūt: qꝛ ihūs eſt xpūs·
Ille aūt hēſes quas ſup dixīmꝰ: non
crediderūt neqȝ ſurrexiſſe eū· neqȝ vē
turū ut retribuat vnicuiqȝ ſecūdū
opa ſua. Qui uō crediderūt p iacobū
crediderūt. In quibȝ cū multi eciā ex
principibȝ credidiſſent: ꝑturbacio
erat iudeorꝫ et ſcribarꝫ ac phariſeorꝫ
dicencium: nichil iam ſupeſt qn oīs
ꝑplus credat in ihm putans qꝫ ipſe
ſit xpūs. Conuenientes igitr ad iaco
bū dicebāt ei. Oramꝰ te ut reuoces po
pulū: qꝛ ecce errat in ihū putās qꝫ ip
ſe ſit xpūs. Depcamr ergo te ut ſua
deas oībus cōuenientibȝ ī die paſche
de ihū. Tibi enī oēs obtēpabimꝰ: et
de te tā nos qꝫ ꝑplus teſtimoniū feri
mꝰ qꝛ iuſtus es et pſonā nulliꝰ acci
pis. Tu ergo ſuade ꝑplō de ihū ne erret:
qꝛ oēs tibi obedimꝰ. Aſcende itaqȝ ī
excelſū locū pynē tēpli: ut in edito
poſitus appareas oībȝ· et vba tua au
diantr a cūctis: qꝛ in diebȝ paſche cō
ueīt nō ſolū iudeorꝫ ſed et gentiliū
multitudo. Statuerūt igitr ſup dicti
ſcribe et phariſei iacobū ſupra pynā
templi: et voce magna clamātes ad
eū dicūt· Virorū iuſtiſſime cui oēs nos
obtpare debemꝰ: qm̄ ꝑplus errat pꝰ
ihm qui crucifixus ē· enūcia nobis
qd ſit oſtiū ihū· Tūc iacobus ad eos
ingenti voce rn̄dit. Quid me īterro
gatis de filio hoīs? Et ecce ī celo ſe

dei ipē a dextris sūme v̾tutis: et ipē vē
turus ē in nubibus celi. Cūq; hac res
ponsiōe et testimōio iacobi multis sa
tisfactū eēt et libent̾ audisset que ia
cobus ꝓtestatus ē: ceperūt glificare
deū et dicē o sanna filio david. Tūc
rursū ipi scribe et phaisei ceperunt
ad inuicē dicē Male fecim⁹ tale testiō
niū p̄stāe ihū. Sed ascendam⁹ et p̄
cipitem⁹ hūc deorsū ut ceteri timeant:
et nō credant ei. Simul et voce mag
na exclamauerūt. O o iustus erra
uit. Et cōpleuerūt scripturā que i
ysaia scⁱpta est dicentē. Auferam⁹
iustū qm̄ inutilis ē nobis: ꝓptea fruc
tū opm suorū manducabūt. Ascen
derūt ergo et p̄cipitauerūt eū et dice
bant ad inuicē. Lapidem⁹ iacobū ius
tū. Et ceperūt eū vrgē lapidib;. Qui
deiectus nō solū mori non potuit:
sed conuersus ē et sup genua sua ꝓcū
bens dicebat. Rogo dn̄e deus pater
remitte eis pctm: non enī sciūt qd
faciūt. Cūq; eū talia orantē desuper
lapidib; vrgērent: vn⁹ ex sacerdotib;
de filijs rechab filij rechabim. de qui
bus testat̾ iheremias ꝓpha exclama
uit dicēs Parcite queso. Quid faci
tis? Pro nobis orat iustus hic quē
lapidatis. Et vnus ex ipis fullonis
arrepto fuste in quo vestes exprimi
solent: cerebro ei⁹ illisit. Et tali mar
tyrio consūmatus ē: ac sepultus in
eodē loco ꝓpe templū. Hic ē qui exti

tit veritatis testis iudeis et gentibus:
quia ihūs est xp̄us. Et nō multo p⁹
oppugnacio consecuta ē vespasiani.
Hec lucas quidē sed consonant cle
menti etiā egesippus retulit: quia mi
rus quidē et apud hoīes opinatissi⁹
in obseruacōe tocius iusticie iacob⁹
habebat̾: ut et iudeorū prudētes qui
q; credērent hanc eē causā stati conse
cute oppugnacōis iherosolimorū: q̄ i
illū scelaratas iniecerūt manus: et
iosephus ita sibi videri euident̾ indi
cat p hec v̾ba. Que omīa inqt acci
derunt iudeis pro vindicta iacobi
iusti qui erat frat̾ ihū qui dicit̾ xp̄s:
quē iustissimū et pijssimū omī con
fessione virū iudei interfecerūt. Idem
etiā mortē ei⁹ in vicesimo antiqta
tū libro hijs v̾bis designat. Mittit
aūt cesar albinū iudee p̄fectū: fes
ti morte cōpta. Ananias aūt iunior
quē pontificatū suscepisse sup̄dixi
m⁹ ꝓteruus admodū et isolens mo
rib; hēsim defendebat saduceorū: qui
in iudicijs crudeliōes ceteris iudeis
videnturⁱ sicut iam sup ondim⁹. Hic
insolencie sue tps datū credēs ex mor
te festi. concessiū iudiciū cōuocat: et
introducit i mediū frēm ihū qui di
cit̾ xp̄us iacobū noīe et alios q̄pli
mos. Quos velut cont̾ legē gerere
incusans tradidit lapidandos. Qd
facinus si qs ex ciuib; modestior fu
it: et equi ac legis obseruātior gra

iuſſime tulit. Cum etiā occulte lega
cionē ad ceſarē mittūt: orantes eū
ſcribē ananie ne hec agat: q: nec p̄
us huiuſcemōi facinora rcē cōmiſe
rit. Quidā aūt ex ipīs etiā albino
occurrūt de alexandria ad ipōs iter
agenti: atq; edocent q̄ nō licuerit a
nanie ſe in conſulto conſeſſū iudi
cū cōuocare. At ille cōmotꝰ ex hijs que
dicta ſūt: cū indignacōe ſcribit ad
ananiā: cōminatus ablaturū ſe ab
eo iudicandi ptātē qua nō rcē uteba
tur: q: et agrippa rex eū tribꝫ ſolis
menſibꝫ functū hoc honore p̄uaue
rit: et ihm̄ damei filiū in locū eius
ſubrogauerit. Hactenꝰ etiā de iaco
bo: cuiꝰ illa habet epl̄a que p̄ma ſc̄
bit inť eas que canonice appellant.
Sciendū tn̄ eſt q̄ a nōnullis recipi
at non. nec facile qs antiquoꝝ meī
nerit eius: ſicut ne illius quidē q dı
cit iude: que et ipā eſt una de ſeptē.
Nos tn̄ ſcimꝰ etiā iſtas cū ceteris ab
oībus pene eccleſijs recipi. xxiii

IGitur neronis p̄mo imperij
anno poſt marcū ewangeliſ
tā eccl̄ie aput alexandriā ananius
ſacerdociū ſuſcepit. Sed nero regni
ſui ptāte cōualeſcente: poſt multa
que aīmo conceꝑat nefaria et ipu
ra flagicia ad ipām quoq; iā diui
nitatis tendebat iniuriā. Longū eſt et
nr̄o opi inconueniens probra eiꝰ fla
giciaq; deſcribē: maxime cū multi
de hijs plenius ſcipſerint. Ex quorū
libris ſi quis dedecoroſā uitā eius at
q; oīm̄ obnoxiā ſceleribꝫ ſcire uult:
facilius pt̄. In quibꝫ eū inueniet ī tm̄
ſceleris eē pgreſſū: ut ne a ꝓprijs q̄dē
ac domeſticis temꝑauerit ſed et ī matrē
et in frēs et ī uxores atq; in oēs ſā
guīs primos et parricida extiterit
et inceſtus. Hijs igit̄ oībꝫ deerat
ut ipē p̄mus ex īꝑatoribꝫ romanis
etiā in ipm̄ deū impietatis arma cō
uerteret: ſicut tertullianꝰ uir ſcptoꝝ
nobiliſſimꝰ refert dicēs. Conſulite cō
mētarios urōs: illic reꝑietis p̄mū q̄
neronē in hāc ſectam tam maxime
rome orientē ceſariano gladio fero
cē: ſi tali dedicatore dāpnacōis nrē
etiā gl'iamur. Qui eīm ſcit illū: itelli
gē pt nō niſi grande aliqd' bonū a
nerone dāpnatū. Temptauerat et do
micianꝰ porcio neronis de crudelita
te: ſed quaſi homo facile ceptū re
preſſit: reſtitutis etiā quos relega
uerat. Tales nobis ſemꝑ īſecutores ī
iuſti ipī turpes. quos et ipī dāpna
re conſueſtis: a quibꝫ dāpnatos reſti
tuere ſoliti eſtis. Hec tertullianꝰ. xxiiii

IGitur nero ut aptū ſe hoſtem
diuinitatis pietatis q; pfeſſꝰ ē:
ipſorū p̄mus aploꝝ quippe qui du
ces et ſigniferi erant in ꝑplo dei ex
petit neces. Et paulū quidē capite
in ipā urbe roma: petrū uō crucis
patibulo condēpnat. Hoꝝ teſtimo

nū̄ querē extiſecus ſupfluū puto:
cū rem geſtam uſq; in hodiernum
ſplendidiſſima eorū monumēta teſ
tant'. Dimptū ſcribit de his etiā gay
us quidā ſcptor antiquus: qui cum
zepherino epō romano adūſū pau
lū quēdā cathafrigā diſputās. hec
de aplo℞ cōmēorat locis. Ego iquit
habeo trophea aplorū que oſtendā.
Si enī pcedas via regali que ad vati
canū ducit aut via oſtienſi: iueies
trophea defixa quib; ex utraq; pte
ſtatutis: romana cōmunit' eccleſia.
Qz aūt eodē tpe ambo paſſi ſint: co
rinthiorū epūs dyoniſius cū ī urbe
poſitus eēt et de ſcripturis diſputa
ret hec dicit'. Sed et nos habētes con
moīcionē a petro uel paulo: planta
cōez romane et corinthiorū ecclīe con
iunxiſtis. Ambo etenī ſimul' aduētā
tes et in nrā corinthiorū eccīa docue
rūt: et poēm ytaliā atq; ī hac urbe
ſimul' docentes etiā martyrio pait
uno eodemq; tpe coronati ſt. Hec āt
retulim⁹: ut hyſtoria que ī opinio
nē oīm eſt cōfirmacior habeatur.

Joſephus autē ſcribens. xxv.
quāte clades iudeorū gentē pua
ſerit et ut eorū vaſtitas pagata
ſit: addit etiā hec. Qui ad īnūa ma
la que iudeis acciderāt. addit etiam
hoc florus qui p idem tēpus iudee
pcuracionē tenebat: ut honorabiles
quoſq; viros flagris uberaret: et
in ipā urbe ſacratiſſima ihrlm pa
tibulo ſubfigēt. eo tpe quo pturba
ri iudeorū ſtatū nouarū rerū cōmo
lucōibus accidit: duodecīo ſcilicet
anno imperij neronis. Sed et per
oēm ſyriā in ſedicioſos iudeo℞ atro
ciſſimā refert excitatā eſſe ſeuiciā:
ita ut etiā illi qui p urbes ſingulas
admixti gentibus cōmanebāt in
hoſtiū nūo deputarent: et videres
repletas inhumatis corpib; ciuita
tes iacentes mortuos ſimul cū pui
lis ſenes. feīarūq; abſq; ulla ſexus
reuerencia. nudata in publico ī iec
taq; cadauerā: atq; vniūſā puinciā
īnumeris malis refertā. Sed tū tā
diro hoc et tam atroci ſpectaculo:
multo grauius eos futurorū et per
dies augeſcenciū malorū metus et
formido terrebat. Hec ad ūbū ioſe
phus refert. Sim in hoc loco de iu
deis iſta ſufficiant. Explicit li
ber ſcđus Incipiūt capl'a li

In quibus locis. bri tercij.
xpm̄ apli pdicauerīt. p⁹
De eplis aplo℞. ij De ſuc
ceſſoribus aplorū. iij De iudeo℞
expugnacione poſt xpm̄. iiij De
fame que oppreſſit eos. v De mu
liere que urgente fame comedit fi
liū. vi De ſignis dūi quib; hec fu
tura pdixerat. vij De portentis
ante bellū. viij De ioſepho et qs
reliquerit libros. ix De dinariū

meruit scripturarum · x · Quemadmodum
post iacobum symeon iherosolimorum
rexit ecclesiam · xi · Ut vespasianus
successionem dauid iussit inquiri
et de successionibus pontificum · xii
De epistola clementis et crudelitate
domiciani principis · xiii · De iohan
ne apostolo et reuelacione eius · xiiii
Quemadmodum domicianus poste
ritatem dauid iussit occidi · xv · De
successionibus pontificum · xvi · De
iohanne apostolo quedam relacio · xvii
De ordine ewangeliorum · xviii ·
De diuinis et indubitatis scriptu
ris · xix · De susceptis scripturis
de quibus tamen a nonnullis dubitatum
est · xx · De scripturis apocriphis
xxi · De scripturis hereticorum · xxii
De menandro mago et ceterorum he
reticorum sectis · xxiii · De hiis apostolis
qui non sunt asspernati iura coniu
gii · xxiiii · De philippi et iohannis
excessu vel quietis loco · xxv · Que
admodum symeon iherosolimorum e
piscopus passus sit · xxvi · De persecucionibus
ecclesie et quemadmodum traianus christianos
vetuerit inquiri · xxvii · De successioni
bus pontificum · xxviii · De ignacio
et epistolis eius · xxix · De hiis ewange
listis qui id temporis eminebant · xxx ·
De epistola clementis aliisque scrip
tis eius · xxxi · De libris pappe ·
xxxii · Expliciunt capitula · In
Liber tercius Capitulum primum

Igitur iudei debi
tis cladibus purge
bantur: cum uero apostoli
domini et saluatoris
nostri ceterique discipuli
ad predicandum verbum
dei per singulas quasque orbis terre prouin
cias dirigunt[ur]. Thomas sicut nobis
traditum est sortitus est parthos · ma
theus ethiopiam · bartholomeus indi
am citeriorem · andreas scithiam · iohannes
asiam: unde et apud ephesum commo
ratus est et defunctus · petrus pontum
galaciam bithiniam capadociam · ceteras
que confines prouincias iudeis dumtaxat
predicans circuisse deprehenditur: et ad
ultimum in urbe roma commoratus ·
ubi et crucifixus est deorsum capite de
merso: quod ipse ita fieri deprecatus est:
ne equari domino uideretur. De paulo
autem quid dicam qui ab iherusalem usque ad
illiricum repleuit ewangelio christi: et
ad ultimum sub nerone martyrium
duxit. Hec ita per ordinem in tercio li
bro explanacionum genesis origenes
exposuit · Capitulum secundum ·

Uerum petrus apostolus predicacionis
sue monimenta nobis per pau
ca dereliquit. Una etenim eius epistola est:
de qua nullus omnino dubitauit. Sed
de secunda multis incertum est: apud pli
mos tamen eciam ipsa legenda suscepit. Il
le uero libellus qui dicitur actus petri
et quod nomine eius ewangelium nuncupatur:

ſed et que dicit̃ eius p̄dicacio vl' reue-
lacio in ſcripturis prorſus canonicas
non habet̃. Sed ne aliquis quidē ſcrip
torū veterū vti eorū teſtimonijs īue
nit̃. Sin precedente nobis hyſtorie nar
racōe p oportunitates locorū cū ſcrip
tores eccl'iaſticos memorabim9: neceſ
ſario eciā ſcripturar libros qui in au
toritate eē debeant et quorū minus
ſequenda ſit autoritas exponemus.
Interī petri ut diximus p̄ma epiſtola:
ab omīb3 veteribus eſt recepta. Pauli
quoq3 manifeſte quatuordecī ſunt e
piſtole que in autoritate habent̃: licz
ſciam aput latinos de epl'a que ad he
breos ſcribit̃ haberi dubitacōez. Sed
et de ipā apud vnumquemq3 veterū ſcrip
torū ſenſerit: in tp̄e pferemus. Et libell9
herme qui appellat̃ paſtoris. cui9 pau
lus in epl'is ſuis meminit. a plurimis nō
eſt receptus: ab alijs aūt neceſſarius
iudicatus eſt: ꝓpt̃ eos qui primus ad fi
dem īſtitucōib3 imbuūt̃. Unde et ī nō
nullis eccleſijs legit̃: et multi veterū
ſcriptorū vſi ſūt teſtimonijs ei9. Hec
interī nobis p̄miſſa ſint de diuinorū
librorū fide: quā mox eciā veterū aſ
tipulacōe firmabim9. **Capl' iij**

Paulus aūt q̄ ab iħrlm in cir-
cuitu uſq3 ad illiricū gentib3
ewangeliū predicauerit ex ipſius vo
cibus cōꝓbat̃: et ex ipīs que lucas
in actib3 aplōꝝ ſcribit. Sed et petrus
in quib3 eciā ipē ꝓuincijs hijs qui ex
circūciſione ſūt p̄dicauerit xp̄m: ꝓpri
is vocib3 in epl'a que ipſius abſq3 am
biguitate claruit eē deſignat̃. ī qua
ad eos qui in diſpſione ſunt ſcribit:
ſine dubio ad hebreos. Ipī etenī diſ
pſi dicūt̃. tanq̄ ꝓpriis ſedibus pul
ſi: et poſiti in diſpſione. ut ait ipſe
ponti galacie aſie et bithinie. Ex q̄
bus ſi qui conſtantes in fide et emu
latores ꝺbi dei repti ſunt: eciā regen
das eccleſias quas apl'i fundauerant
ſuſceperūt. Quorū noīa non ē facile
explicarē p ſingulos. Ex apl'i tū pau
li ſermonib3 colligē poſſum9 p mul
tos eē: quos ille nūc adiutores. nūc
cōmilitones nūc eciā cōcaptiuos et
collaboratores in ewangelio et comi
tes noīat. Sed et lucas in actibus a
poſtolorꝫ plimos eius ſocios memo
rat et participes p̄dicacōis: ſicut thi
mothei meminit ac tyti. ſ quorū alter
in epheſo epūs: alter ordinādis ap9
cretam eccleſijs ab eo p̄ficit̃. Ipe aūt
lucas gn̄e quidē anthiochenus. ar
te medicus. comes uero pauli: et ce
terorꝫ aplōrū ſocius et neceſſarius fu
it. Is ergo ſcdm̄ hanc medicinā q̄
ex aplōrū uel ſocietate vl' tradicōe
ſuſceperat: duos nobis medicina
les libros quibus nō corpa ſed aīe
curarent̃ explicuit. Euangeliū ſci
licet in quo eciā ſic p̄fatur: ſ ſicut
tradiderūt nobis inq̄t hij qui ab
inicio ipī viderūt et miniſtri fuerūt

ubi dei· quos et ab initio secutus sū:
et actus aplōrū quos non iam audi
tu pcepat· sed oculis īspexerat· C
Traduīt aūt q̄ ewangeliū suū ex
ore pauli descripserit· et ipm̄ sit qd̄
paulus suū ewangeliū soleat no
mīare cū dicat scd̄m ewangeliū
meū: sicut et marcus que ex ore
petri fuerāt p̄dicata cōscripsit· Me
morat aūt ex comitibus pauli ⁊
crescens quidē ad gallias eē pfec
tus: linus uō et clemēs in urbe ro
ma ecc̄ie p̄fuisse: qui comites et ad
iutores eius fuisse ab ipō paulo
phibent· Sed et dyonisiū ariopa
gitā apud athenas: quē lucas de
scribit p̄mū paulo p̄dicante credi
disse et int̄ socios eius fuisse: et ec
clesie atheniensiū constat sacerdo
ciū suscepisse· Sed nūc interī ad
hystorie ordinē redeam⁹· iiij

Igitur post nerone͞ qui tredecī an
nis obsedit romani culmīs prin
cipatū· galba· et otho anno et sex
mensib; detento principatu defūc
ti: vespasiano regni gubnacula
dereliquūt: posito p idem tēp⁹
in procinctu belli qd̄ iudeis intende
rat: ubi ab ipō exercitu ⁊ cū quo
oppugnabat iudeā subrogat̄ im
perio· Is q̄ confestim romā tendēs
tyto filio suo curā belli et ihe͞rosolimor̄ oppugnacōēs reliqt· Vnū
post ascensione͞ dn̄i et saluatoris

nr̄i· iudei uel in ipsū cōmissi piaculi
vel psecucōis in aplōs et necis ī ste
phanū· sed et obtrūcacōis ī aplm̄
iacobū· et in iacobū michilomi⁹ fra
trē dn̄i qui appellat̄ iustus sceleris
admissi· ceterorū q̄ oīm quos ppter
fidē xp̄i insidiis dolis atq̄ omī frau
de nequicie circūuenerāt: pro his
inquā omnibus malis penas diui
nus reposcebant· Et apli quidē ab
illis prius fugati ac p oēm locū dis
persi sicut supra diximus: pgebant
in v̄tute xp̄i qui eis p̄cepat dicens·
Euntes baptizate oīs gentes ī no
mīe meo· Eccl̄ia uō que in ihe͞rosoli
mis fuerat congregata: responso
a deo accepto emigrare iubet̄ et trās
ire ad oppidū quoddā pellam noīe
trāsiordanē: quo ablatis ex urbe sāc
tis et iustis viris· vindicte celesti fie
ret locus tā de urbe sacrilega qm̄ de
pplō impio p excidiū patrie euersio
nēq̄ sumende· Quātis ergo malis
gens tūc vniūsa multata sit vtq̄
ipā iudee tr̄a bello fame· igni cedi
bus q̄ vastata sit· qūtaq̄ pplōr̄ mi
lia prēs simul cū cōiugibus ac puu
lis et liberis absq̄ nūo· absq̄ discre
cōe trucidati sūt: que eciā diuisarū
urbiū obsidiones et ipius magnifi
ce et famosissime ciuitatis ihr̄lm q̄
vastitas· et qūta fuerit diuersarū
morciū strages: quis nc p hec sin
gula bellorū extiterit modus: et ut

secundum id quod propheta predixerat abho-
minacio desolacionis in ipso quondam
dei famosissimo collocata sit tem-
plo. utque ad ultimum ignis popula-
tus sit et flamma consumpserit: si quis
plenius nosse vult hystorias iosephi
relegat. Nos vero ex hiis ea tantum que
ad explanacionem suscepti operis suf-
ficiunt assumemus: in quibus refert
quod ex omni iudea populi in die solemp-
ni pasche iherosolimam velut exitia-
li quadam manu cogente convenerant.
Quos tres centena milia hominum di-
cit fuisse. iusto scilicet dei iudicio
tempore hoc ulcionis electo: ut qui in die
pasche salvatorem suum et salutarem
christum dominum cruentis manibus et sacri-
legis vocibus violarant. in ipsis diebus
velut in unum carcerem omnis multitudo
conclusa feralis pene exicium quod mere-
batur acciperet. Pretereo explicare que in
eos vel gladii cede vel aliis belli machi-
nis collata sunt: ea tantum modo que dire fa-
mis exicio pertulerunt supradicta hysto-
riographi sermonibus proferam. quo legen-
tes hec intelligant quanti piaculi sit au-
dere aliquid in christum: et quam gravibus
ausa suppliciis expientur. Age itaque
Quintus iosephi hystoriarum liber po-
natur in medio: ex quo omnis eorum luc-
tuosa tragedia pernoscatur. Cap. v.

Divitibus autem permanere in urbe
inquit aut perire: unum
atque idem erat. Si enim in urbe perman-
sissent: facultatum suarum causa crimine
obiecto quasi de transfugiendo cogi-
tarent perimebantur. Necessitas enim fa-
minis factiosorum extollebat arrogan-
ciam: et utrumque simul inedia cum teme-
ritate crescebat. Publice quidem fru-
mentum nusquam omnino erat: sed irruen-
tes urbis predones perscrutabantur domos.
Et si quidem invenissent: tamquam de hiis
qui fefellerant penas sumebant. Si vero
non invenissent: nichilominus tamquam
eos qui occulcius et diligencius ab-
scondissent cruciabant. Indicium vero
habendi ab eis pabula capiebant hoc
ipso quod adhuc vivere et subsistere corporibus
videbantur: tamquam qui profecto iam inte-
riissent nisi absconditos uspiam dete-
gerent cibos. Si quos sane tabescen-
tes macie vidissent hos cum venia
preteribant: superfluum putantes peri-
mere quos paulo post fames absu-
meret. Multi tamen in occultis omnium cen-
su suo mercati sunt unum metrum.
si divites frumenti: ordei si inferio-
res fuerunt. Et concludentes se in in-
terioribus quibusque penetralibus domorum.
nonnulli nec in panes confectas fru-
ges edebant: alii vero in quantum vel ne-
cessitas vel metus permitteret excoque-
bant. Et mensa quidem nullus expec-
tabat apponi. sed ex ipso semiusta
igni rapientes propria velut furtiva
devorabant: et erat infelicis ipsius
cibi spectaculum miserabile. cum va-

lidiores quique iuventa diriperent:
imbecillioribus vero nichil preter luc
tum superat et lacrimas. Et omnium li
cet acerbitates rerum superaret fam
es: nichil tamen ita subruit et subver
tit sicut verecundiam. Quidquid enim in cal
mis rebus pudore dignum est: id in
hac necessitate contempnitur. Deni
que et uxores de virorum manibus
et filii de parentum et quod est infeli
cius matres cibos de parvulorum su
orum manibus atque ore rapiebant:
et cum dulcissimi liberi in manibus
atque ante ora positi tabescerent: exi
gua vite subsidia dentibus ipsis ex
imere nemo parcebat. Sin ne ipsos qui
dem infelices et perexiguos cibos su
mentes latebant: sed continuo ad
erat predonum quis: et statim
ut clausas cuiuspiam conspexis
sent fores: indicium credebat hoc esse
quod intrinsecus positi ederent. Et re
pente despicatis foribus irruebant:
atque ab ipsis ut ita dicam faucibus
exprimentes si quid forte inconsump
tum adhuc fuerat revocabant. Ver
berabantur senes: si cibum vendicare
temptassent. Sparsis etiam crinibus
mulieres trahebantur occultare nitentes:
si quid forte deprehensum fuisset
in manibus. Nulla senibus pro ca
nicie reverencia: nulla erga par
vulos miseracio: sed in exiguo pa
nis fragmento parvulos inherentes et

ex ipso cum inheserant suspensos eli
debant in terram. In eum vero qui rap
tores cibo prevenisset absumpto crude
lius seviebant: et excogitabant di
ra supplicia obturantes infelici
bus naturales digestionum meatus:
aliis vero per acutas sudes per eadem veren
da adigentes. Horresco que gesta
sunt referens: ad confessionem per hec
unius panis vel ciati miseros pur
gebant. Nam ipsi tortores nec pa
tiebantur famem: esset enim quodammodo
tollerabilius si hec compulsi media
facere viderentur: sed ut vel prepararent
sibi in posterum cibos: vel ut crude
litas exercicio convalesceret. In hiis
etiam si qui forte furtim per stationes hostium
pro colligendis herbis erepsissent:
occurrentes eis qui se hostium manus
effugisse gauderent: diripiebant quod
quod attulerant. Supplicantibus autem
et terribile quoddam sibi nomen dei
invocantibus ut vel partem aliquam ex
hiis que cum mortis periculo quesie
rant indulgerent prorsus nichil pre
bebant: sed et hoc beneficii loco
cederet si comprehensum vivum licuisset
evadere. Hiis autem post aliquanta adiun
git dicens. Iudeis vero cum egressu ur
bis omnis penitus spes excludebatur sa
lutis: et invalescens acerbitas fa
mis domos simul et familias
gentesque vastabat: ita ut in penetralibus
trabilibus strata iaceret mulierum

puulo͡r q͞ʒ cadauera: p plateas u͛o
infelicium ſenū corpa fame magis q͞ʒ
etate conſūpta Iuuenes u͛o atq͞ʒ
etas oīs robuſtio͡r: velut ſimulachra
quedā ī uijs et egreſſibus oberrabāt:
corruētes quocūq͞ʒ loci greſſū ſubru
iſſet media Sepelire autē cadauera
mortuo͡rū nec defūctorū multitu
do· nec viriū debilitas pmittebat:
ſimul et pro ſue vniuſquiſq͞ʒ vite in
certo Deniq͞ʒ aliquāti ſupra eos quos
ſepeliebāt aīmas emiſiſſe Multi
etiā dū pſequūt͛ funera: priuſq͞ʒ ad
ſepulchrū venirēt efflabant Sed et
planctus ex more defūctis exhibe
bat͛ aut luctus: quia hoc ſibi to
tū vendicauerat fames Sed nec a
riditas medie humorē cuiq͞ʒ reliq͞
rat lacrimarū Obſederāt ciuitatē
profunda ſilencia: et nox plena
mortis cūcta contrierat Quibus
malis oībus grauiores ſoli vige
bant p͞dones: qui ne ſepulta qui
dē diripe͛ et ſpoliare cadauera illici
tū ducebāt: nō tam p͞dam petētes
q͞ʒ ſcelus irriſione cumulātes· et
aciem gladio͡rū ſuorū in cadauerū
obtrūcacōe probantes Interdū etiā
in nōnullos adhuc ſpirātes mu
cro examinādus agebat͛ Quod
alij ſemineces cū viderēt ſupplices
dextras ptendebāt ut in ſe quoq͞ʒ
beneficij loco cōuerterēt ſcelus: q°
ſcilicet cruciatib͞ʒ famis velocius

abſoluerent͛ Sed nouo crudelita
tis gn͞re necē quā ſponte īferebāt:
ſi rogarent͛ negabant Cū tū vnuſ
quiſq͞ʒ deficientiū cū gemitu ocu
los retorqueret ad templū· non
de morte ppria dolens: ſed de impu
nitate predonū quos ſupſtites re
linq͞bat Et p͞mo quidē ſūptu pub
lico ſepeliri mortuos iuſſerāt: fe
toris intollerancia nō ferentes·
Ut u͛o oēm ſūptū cepit ~~vin~~ vincē
multitudo morienciū: de muro
cadauera p͞cipitabāt· At cū tytus
circuiens puidiſſet repletos cada
ueribus mortuo͡r valles· et hūano
corpis tabo patriā terram rigari:
cū ingenti gemitu eleuatis ad ce
lū manib͞ʒ deū īuocat teſtē hoc ſu
um opus non ēē Et poſt aliq͞ūta
itēm talia quedā pſequit͛ Ego ciui
tatem īquit pferre q͞d ſencio Arbi
tror enī q͞ʒ etiā ſi aduerſū impios
ciues romano͡rū pauliſp arma
ceſſaſſent· aut hyatu t͞re aut dilu
uio aque· aut ſodomitanis ignib͞ʒ
et fulminib͞ʒ celitus tortis ſuppliciū
ciuitas pſoluiſſet que multo ī fau
ſtiorem illis qui hec ppeſſi ſūt et
nequiorē virorū p͞ntē hanc protu
liſſet etatē: p quib͞ʒ et oīs gens pa
rit͛ meret͛ extingui Sed et ī ſexto
libro de eiſdem talia ſcribit Ero͡r
inq͞t qui p totā ciuitatē famis īe
dia corrūpebant͛ multitudo īmēſa

bilis erat: quoꝝ nec explicari mise
ria pt. Per singulas nāq; domos
sicubi fuisset aliquid cibi reptū·
bella continuo et cedes int̃ caros
ipsos q̃ parentes ac liberos nas
cebant: dū non solū e manibus
sed et ex ipīs etiā faucibꝫ īuicē ci
bū capē certabant: Fides aūt nec
iam mortuus erat· sed et ipī iam
cū spm̄ exalarent pscrutabant
a p̄donibꝫ: ne cui forte intra gre
miū cibi aliq̄d resedisset. Alij at
p inediā hyantes velut rabidi
canes huc atq; illuc ferebant:
et quasi insania quadā exagita
ti in easdē domos sub momento
tpis itm ac sepius irruebāt. Oīa
tamē necessitas vtebat in cibū:
etiā illa que ne mutis quidē aīa
libus edere vsus fuit. Ad vltimū
ne loris quidē uel cingulis a ipīs
calciamentis abstinuerūt. Porta
rū quoq; īdumēta detrahentes:
conficienda dentibꝫ ingerebāt. Nō
nulli eorū feni veteris festucas ede
bant. Sed et de quisq̄lijs vndecumq;
collectis pusillimū pondus drag
mis quatuor distrahebant. Sed qd
opus ē p hoc pondus famis illi
explicare: cū gestū sit ibi facin9
qd neq; apud grecos neq; aput bar
baros vllus accepit auditus.
Horrendū quidē dictu: auditu nō
īcredibile. Equidē libenter tam in

mane facinus siluissē ne qs me cre
dēt monstruosa narrare: nisi mul
tos meorū nr̃e viros testes cōmis
si sceleris habuissē. Porro nō nec a
liquid in hoc patrie prestarē me arbi
tror: si subtrahā eorū maloꝝ vba
quoꝝ ptulit facta·

Capl'm vi

Mulier quedā ex hijs que vltra
iordanis alueū cōmanebat
maria noīe eleazari filia de vico
belzebob qd interptatur domus ysso
pi gñe et facultatibꝫ nobilis: cū
reliqua multitudie que cōfluxe
rat ierosolimis repta: cetera cum
oībus obsidionis casū ferebat·
Huius reliquas quidē facultates
quas a domo in vrbē cōuexerat:
tyrāni inuasere. Si quid nō reliqāꝝ
ex magnis opibus supfuerāt qui
bus victū cotidianū ptenuē du
cet: irruentes p momēta p̄donū
satellites rapiebāt. Pro quibꝫ in
gens mulierē velut īsania iam
quedā ex indignacōe fatigabat:
ita ut interdū p̄dones maledictis
īnecē sui et cōuicijs īstigaret. Dū
cū neq; irritatus quisq̄m neq; mi
serātus eā perimēt· et si qd forte
cibi fuisset ab ea quesitū id alijs
quereret: nec iam vsq; repiendi co
pia fiēt· fames aūt dira visceribꝫ
ipīs insistēt ac medullis· et ad fu
rorē iam purgēt media: fame et
ira pessimus vsa cōsultoribꝫ· cont

ipã iam armat' iura natie· Erat
namq; ei sub vbeibus puulus· Hũc
ante oculos ferens· infelicis ĩquit
m̄ris o infelicior fili: in bello fa
me et direpcõe p̄donũ cui te reser
uabo: Nam et si vita spari pos
sit: iugo romane seruitutis vrge
mur. Sed nũc ipãm iam seruitu
tē p̄uenit fames. P̄dones uõ utrisq;
vi grauiores purgent· Veni ergo
nũc o mi nate· esto m̄ri cibus· p̄do
nibz furor seculis fabula: q̄ sola
deerat cladibz iudeoꝝ. Et hec cũ dix
isset: simul filiũ iugulat· Tum de
inde igni suppositũ torret. Et me
diũ quidē consumit: mediũ uõ re
seruat obtectũ. Et ecce cõfestim p̄do
nes irruũt: obuste carnis nidore
cõcepto. Mortē minant': nisi sine
mora cibos quos paratos sensserant
demonstraret· Tum illa. Equidē p
tē inq̄t uobi optimã ĩseruaui· Et
continuo que supfuerãt mēbra de
texit infantis· At illos repente hor
ror ingens ĩuasit: et ĩmanis spũs
animi diriguere vox faucibz inter
clusa est· Illa uõ truci wltu et ĩ ipis
iam p̄donibus truculencior: meus
ĩquit hic filius· meus ē ptus: et fa
cinus meũ est: edite· Nam et ego pri
or comedi: que genui. Nolite effici a
m̄re religiosiores: aut fẽia molliores.
Qz si uos pietas vincit· et execrami
ni cibos meos: ego que iam talibz

pasta sũ: ego huis itm̄ pascar· Post
hec illi tĩti tremētes qz discedũt:
qui hũc solũ ex oĩbus facultatibz
misere m̄rĩ reliquerãt cibũ. Reple
ta est aũt confestim vniũsa ciui
tas nepharij sceleis nũcio: et vnꝰ
quisqz ante oculos facinus qd̄ p
petratũ fueãt· adducēs tãq̄ si ip
se id ppetrasset horrebat. Oĩs aũt
quos famis necessitas purgebat
festinabãt magis ad mortē: btõs
dicentes eos quibz contigit ĩteris
se· priusq̄m taliũ maloꝝ polluerē
tur auditu. Hactenꝰ iosephꝰ· vij

Igit' iudeos pro hijs que ĩ cris
tũ dnũ cõmisere piaculis: ta
lis consecuta est pena. Dignũ ē aũt
huic hystorie adhibē dnĩcas voces:
quibus ipē saluator talia secutura
eē p̄dicat· Ve aũt pregnãtibz et nu
trientibz uel lactantibz ĩ illis diebz.
Orate aũt ut ~~fiat~~ non fiat fuga v
ra hyeme ul' sabbõ. Erit enĩ tunc
tribulacio magna qualis nõ fuit
ab inicio sc̄li usqz nũc: nec erit. Col
ligens aũt sup̄dictus hystoiogra
phus oẽm numerũ pemptoꝝ uel
fame ul' ferro: vndecies centena
milia designauit. Ceteros uõ latro
nes et sicarios ac p̄dones: post v:
bis excidiũ mutuis declarat ĩteis
se wlneribus. Electos aũt quosqz
iuueniũ quos decor et pceritas cor
pis cõmendabat: ad triũphũ di

cit eē ſeruatos. Reliquos aūt qui
ſupra decē et ſeptē annos agebant
etatis vinctos ad opa egypti per
metalla deſtinatos: uel p ceteras p
uīcias eē diſpſos. Alij quidē ut lu
dis gladiatorijs: alij ut ad beſtias
traderent̄. Hi qui uō inẗ ſeptimū et
decimū etatis repti ſūt ānū: p di
uerſas puīcias in ſeruitutē diſ
trahi iuſſi ſunt: quorū nūs uſqȝ ad
nonagīta milia pductus ē. Hec uō
oīa geſta ſunt ſcdo anno imperij veſ
paſiani iuxta ea que dn̄s ipē ſalua
tor nr̄ ihūs xpūs pdixerat: quippe
qui ea que gerenda erant pūciaiā
videret. Cū tūc ſcdm euangelioꝝ fi
dē videns ciuitatē fleuit ſup eam.
et velut in auribus ei9 ploquutus
eſt hec uba. Si agnouiſſes iquit et
tu. in hac die que ad pacē tibi ſūt:
nūc aūt abſconditū eſt ab oculis
tuis. quia veniēt dies in te et circū
dabūt te inimici tui vallo: et circū
dabūt te et purgent te vndiqȝ: et
ad ſolū deducent te. et filios tuos
in te. Sed et rurſū tamq̄ de pplo di
cens. Erit inqt neceſſitas magna
ſup trām et ira populo huic et ca
dent in ore gladij et captiui ducent̄
in oēs gentes: et ihrlm erit cōculca
ta a gentib9 vſquequo cōpleant̄ tē
pora gencium. Et itm. Cū videritis
circūdari ab exercitu ihrlm: tūc ſcito
te qȝ appropīquabit deſolacio eius.

Conparet nūc vnuſqſqȝ dn̄i et ſalua
toris nr̄i ſermones: cū hyſtoiographi
relacōe de bello qd' geſtū eſt atqȝ exci
dio ciuitatis. Et videns mirā ſcptu
re dīne v̄tutē: agnoſcat pdicentis di
uinitatē. Hec quidē iudeorū genti poſt
paſſionē ſaluatois iuſta vlcōe vene
rūt: pro eo qȝ autorē vite a ſemet v
niūſa gens conclamauit auferri.
Verūptū nichil obſtat eciā ea addere
p que pietas et clemēcia dei licet igra
tis videt̄ oblata. Quadragīta nāqȝ
p9 admiſſū piaculū continuus pt̄ē
ta annis impiorū pena differt̄: in
quib9 et apli oēs. pcipue tū iacob9
qui dicebat̄ frat̄ dn̄i in iherſolimis
epūs conſtitutus idēſinent̄ pplm cō
miſſe īpietatis et feralis auſi de ſce
lē cōmonebat: ſi forte poſſēt cōuul
ſi penitudinē gerē. ſi poſſēt flere p
ſcelē: et vltrices penaꝝ flāmas lacima
rū vbertate reſtringē. Oſtendebat nā
qȝ eis deus p ſuā paciam qȝ ipōrū que
rēt pniām: qȝ nō wlt tm̄ deus mor
tē pctōris qn̄tū ut conuitat̄ et viuat.

Molire aūt adhuc viij
mentis eorū duriciā nitebat̄
dīna maieſtas ſignis et pdigijs ce
litus datis: terreſqȝ ſimul et minacē
dextrā oſtentando pocius qm̄ infe
rendo. De quib; ſupradcā hyſtoiogra
phi fides. ut in ceteris eciā in hoc ſuf
ficiens erit. Relegam9 igit̄ quid in
ſexto hyſtoiarū ſuaꝝ libro de hijs ip

ſe ſignificauerit. Sed et infelicē miſit
plebē ter ī iij quidā hoīes et decep
tores falſa vaticinātes· ſuadebant
ut euidentibꝫ ſignis et indicijs ira
cūdie et indignacoīs diuine nō cre
derēt: quibꝫ aperte futurū et urbis et
gentis p̄ſagabat exidiū. Sed velut
alieno ſpū afflati et amētes· et qui
neqꝫ oculos neqꝫ aīam in ſe habēt:
ſpnebant oīa que celitus nūcia
bant. Etenī ſtella p̄fulgens gladio
p oīa ſimilis īminē deſup ciuitati:
et cometes p̄terea exicialibꝫ flāmis
ardē p totū viſus eſt annū· Sed et
ante excidij tps ac belli cū ppli ad
diē feſtū azimorū cōuenirēt octa
ua die menſis xandici qui eſt apri
lis· noctis tpe hoa nona tantus lu
mīs fulgor aram templūqꝫ circū
dedit: ut putarēt oīs diē clariſſi
mū fuiſſe: et pmanſit ſpacio hoē di
midie. Et id imperitis quidē et ignaris
pſperū videbat: ſed legis peritos et
probos quoſqꝫ doctores nō latuit
exiciale portentū. In eadē quoqꝫ feſ
tiuitate vitula ſacrificijs admota
et aris aſſiſtens: inter ipās miniſtro
rū manus enixa ē agnam. Sed et
ianua interioris edis que reſpiciebat
ad orientē cū eſſet ere ſolido īduta
ac pinde īmenſi ponderis· que vix
viginti viris ſūmo conatu īpellē
tibus claudēt: ferreis quoqꝫ vectibꝫ
et ſeris munita· ac peſſulis ī altū

demiſſis tenēt obſtricta· repente ho
ra noctis ſexta apparuit ſponte pa
tefacta. Sed tūſacto die feſto poſt
aliquot dies pima et viceſima die
menſis artemeſij qui maius apud nos
vocat pdigioſus apparuit viſus et
fidē pene excedens· qꝫ ūē falſū puta
ret: niſi oculorū fidem cōfirmaſſet
malorū conſecuta pnicies. Etenī p
pe ſolis occaſū viſi ſūt currus et qua
drige in omī regione p aerē ferri et
armatoꝝ cohortes miſceri nubibꝫ:
et urbes circūdari agmīibꝫ īprouiſis.
In alio itē qui penthecoſten appella
tur noctu ſacerdotes ingreſſi tēplū
ad miniſteria ex more cōplenda: pimo
quidē motus quoſdā ſtrepitusqꝫ ſē
ſere: tū deinde voces ſubitas audi
unt dicentes· Migremus hinc. Addit
hijs eciā aliud terribilius. Etenī quidā
ananie filius ihesus noīe vir plebe
ius et ruſticus· ante quartū belli ā
nū cū ciuitas in pace et habundā
cia pduraret: in die feſto tabnaculo
rū repente clamare cepit· Vox ab o
riente· vox ab occidente· vox a qua
tuor ventis· vox ſup iheroſolimā et
ſup templū: vox ſup ſponſos et ſpō
ſas vox ſup pplm. Et idē ſiuent die
noctuqꝫ p oīs plateas circuiens ſ
clamabat: uſquequo quidā pimo
res ex pplo viri velut infauſti p̄ſa
gij indignacoē cōmoti: correptū ho
minē multis vberibꝫ afficiūt. At

ille nequaquam pro se aliquid loquens, sed ne eos quidem qui cruciaverant deprecans: easdem voces pari obstinatione et clamore repetebat. Tunc principes intelligentes ut res erat numinis esse motus in viro: perducunt eum ad iudicem romanum. Apud quem flagris ad ossa usque laniatus: neque preces neque lacrimas fudit, sed eandem vocem miserabiliter et cum quodam ululatu emittens per singula pene verbera proferebat, addens etiam hoc: Ve ve Iherosolimis. Prosequitur et aliud idem hystoriographus maiore gestum miraculo: dicens oraculum quoddam in sacris litteris repertum quod per idem tempus virum designaret ex eorum regione processurum qui totius orbis potiretur imperio. Cuius oraculi presagium idem hystoriographus vespasianum declarare suspicatur. Sed vespasianus non aliis quam solis illis gentibus que romano imperio videbantur subdite dominatus est. Unde iustius ad Christum hec responsa referuntur, ad quem dixerat pater: Pete a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam: et possessionem tuam terminos terre. Et cuius per idem tempus per apostolos suos in omnem terram exierat sonus eorum: et in fines orbis terre verba eorum. ix.

Operepretium sane est post ista noscere quis fuit hic iosephus et unde vel quo ex genere originem ducens: qui tantam nobis materiam rerum gestarum cognitionem conscripserit. Exponit ergo etiam hec ipse de se: hoc modo scribens. Iosephus mathie filius ex iherosolimis sacerdos, qui et ipse primo bello romanos oppugnaverim: et posterioribus nichilominus interfuerim preliis necessitate constrictus. Constat igitur hunc virum per idem tempus non solum apud iudeos proprios cives: verum etiam apud romanos habitum esse nobilissimum, ita ut litterarum merito in urbe roma statua donaretur, et libri eius bibliothece traderentur. Conscripsit namque antiquitatum hystoriam in viginti libris. Belli vero iudaici cum romanis habiti hystoriam septem voluminibus comprehendit: quam non solum greca facundia, verum et patrio idest hebreo sermone suis etiam civibus se edidisse confirmat. Dignus tamen pre ceteris omnibus debeat credi. Sed et alia eiusdem viri extant de iudeorum vetustate duo volumina: in quibus contradicere appioni cuidam gramatico videtur qui illis temporibus adversum iudeos scripserat, et ad alios quosdam qui mores gentis iudeorum atque instituta laceraverant. In primo ergo ex hiis duobus libro: que volumina apud hebreos in auctoritate habeantur secundum maiorum traditionem per hec edocet. Capitulum x.

Nec enim igitur innumera inquit apud nos habentur volumina inter se invicem discordantia: sed duo tantum

et viginti sūt libri qui oīm tpīm seri
em continēt: qui et iuste credūtr̄ diui
tus īspirati Ex quib; quīq; sc̄t moysi
continētes leges vite et successiōis
hūane ꝓsapiam vsq; ad ipīus moy
sei finiuū ptendentē: qui paulominꝰ
ad tria milia annoꝝ continēciā ge
rūt A morte vō moysei vsq; ad ar
taxersen qui post xersen regnauit
apud ꝑsas: que gesta sūt ꝓphete qui
q; p ea tpa tredecim volumīb; cōscrip
serūt. Reliqui vō quatuor libri ym
nos in deū et vite instituta ac moni
ta mortalib; tradūt. Ab artaxerse
vō usq; ad nr̄m tps scripta sūt quidē
omīa: fide tn̄ non eadē que prius ha
bebatr̄ digna ducūtr̄ pro eo q̄ nō ita
extiterit ꝓphetarū iugis et explorata
successio. Rebus igitr̄ ipīs constat: q̄m
venerabilitr̄ nos vtamur scripturis
nr̄is. Iam cū tot sclā intercesserīt ne
q; addē quis vmq̄ neq; auferre aut
pmutare quid ausus ē: sed omīb;
gentis nr̄e hoībus insita hec quodā
mō atq; ingenita fides ē credē hec dei
eē consulta: et hiis iugitr̄ inherē ac
ꝓ ipīs si ita res poposcerit libentr̄ et
aīam ponē. Dit etiā hec ꝑs hystorio
graphi hiis in locis: a nobis ut ar
bitror non inconuenientr̄ inserta. Est
adhuc et aliud eiꝰ elegans satis vo
lumē: q̄ animꝰ sit qui imperiū te
neat in nobis. Quē libellū quidā
machabeorū attitulauerūt: ꝓ eo
q̄ certamīa inibi et agones ꝓ pie
tate a machabeis fratribus desudatos
contineat. Sed et in fine vicesimi
antiq̄tatū libri significat idē ipse
ꝓposuisse se quatuor volūib; compre
hensurū scdm̄ fidē et religionē prie
de deo et sbīa eius ac legibus: et cur
quedā apud eos liceant quedā vero
nō liceant. Sed et alia nōnulla opus
cula a se dicit eē composita. In fine e
ciā supradicti vicesimi libri antiq
tatū: iustū quedā ex tiberiade q̄ co
natus sit hoc idem opis qd̄ ipse ex
plicuerat aggredi arguit falsitatis
ꝑ hec vba. Sed nō ego te imitatꝰ sū
inquit in hiis que conscripseram. Ip
sis etenī impatorib; optuli libros
meos cū adhuc ipā que gesta sunt
pene in oculis haberent. Mi quippe q̄
conscius michi eēm seruate in omī
bus veritatis: nec me de eoꝝ testimo
nio fefellit opinio. Sed et aliis pluri
bus optuli quorū multi etiā ipīs ī
terfuere bellis: sicut agrippa rex et
nōnulli eius ꝓpinqui. Et impator
quidē titus in tm̄ ꝓbauit ex istis
debē libris ad omīs hoīes rerū ges
tarū noticiā puenire: ut manu su
a subscriberet publice ab oīb; eos le
gi debē. Rex vero agrippa sexaginta
et duab; eplis de opis nr̄i veritate
testatus est: ex quib; et duas inse
rui. Sed de hiis satis dcm̄: nūc ad
narracionis nr̄e seriē redeamꝰ.

POſt martiriū iacobi xi
et continue conſecutū ciui
tatis excidiū: traditᷣ aplos ceteros
qꝫ dnī diſcipulos qui ad illud tps
reliqui erant in vnū e locis conue
niſſe· ſimul cū hijs qui ꝓpinqui ſe
cundū carnē dnī dicebantᷣ· plimi
naqꝫ ex hijs ꝑ illud tps ſuperant
et habuiſſe in cōmune conſilium
quē oportet dignū ſucceſſione iaco
bi iudicari Omnibꝫqꝫ vno conſilio at
qꝫ vno conſenſu ſymeonē cleophe
filiū decreuiſſe: cuiꝰ mencio ī ewā
gelio facta eſt: ut epiſcopatus ſe
dem ſuſcipet Conſobrinꝰ is ſcdm
carnē ſaluatois fuiſſe dicebatᷣ: qꝫ
cleophā frēm fuiſſe ioſeph egeſip
pus teſtatus eſt· Caplm xij

PEr idem tēpus veſpaſianꝰ
poſt excidia ihoſolimorū·
omīs ſi qui forte ex familia dauid
ſupfuiſſent apud iudeos· velut r
galis pſapie viros ꝑquiri iubet:
vnde eciā pro hac cauſa grauiſſima
iudeis pſecucio exorta eſt Sed veſ
paſiano decennio principatu mi
niſtrato: titus filius in imperio
ſuccedit Cuiꝰ ſcdo regni anno:
linū duodeci annis in ſacerdocio
tūſactis vrbis rome epatū tradi
diſſe anacleto ferūt Sed titus nō
ampliꝰ qꝫ duobꝫ annis totidē qꝫ
menſibꝫ principatu romani a
picis miſtrato: domiciano frī

ſūmā rerū reliquit Quarto igitᷣ
anno domiciani apud alexandriā
anianus viginti et duobꝫ āmis mi
niſtrato ſacerdocio defūctus eſt: In
cuius locū ſcdus ſuccedit abilius
In vrbe vō roma duodeci anacletꝰ
āmis in epātu exactis: ſacerdocij ſe
dem clemēti tradidit· quē adiutorē
ſuū paulus aplus philippenſibꝫ ſc
bens deſignat dicēs· Cū clemente et
cetis adiutoribꝫ meis: quorū noīa
ſunt in libro vite· Caplm xiij

HUius clemētis epla habetᷣ
ad chorinthos ſcripta· ꝑci
pua plane et valde mirabilis quā ve
lut ex pſona romane ecclie dictauitᷣ:
cū diſſenſio apud chorinthos fuiſ
ſet exorta Quā eplā ī plimis eccle
ſijs publice legi: et veterū et nrīs
eciā tpibꝫ conſtat· Quin de ſedici
one facta apud chorinthos et diſ
ſenſiōe plebis teſtis valde fidelis e
geſippus indicat hoc mō dicens·
Multa et erga multos crudelitate
domicianus exercitata· plimoſqꝫ in
vrbe roma nobilibꝫ et illuſtribꝫ vi
ris nullo iure nullaqꝫ rōe trucida
tis īnūis eciā in exiliū truſis· et bo
norū direpcōe multatis: ad vlti
mū neroniane theomachie et ipi
etatis ſucceſſor efficitᷣ· Secūdus hic
quippe ab illo pſecucioēꝫ molitᷣ ī
nrōs: cū vtiqꝫ pr ſuus veſpaſianꝰ
nichil ꝑuius nrīs irrogaueit iniurie

Quod in tempore apostolus et euangelista iohannes ob predicacionem verbi diuini et testimonium veritatis: in insulam pathmos traditur alligatus. xiiii

Denique hyreneus scribens de compoto nominis antichristi quod continetur in reuelacione que dicitur iohannis · quinto aduersus hereses libro: hec de ipso iohanne commemorat. Et si oporteret inquit apercius in hoc tempore de isto nomine predicari: a quo magis poterat aperiri nisi ab eo qui ipsam reuelacionem vidit? Neque enim multum temporis est quod reuelata est: sed pene nostra etate. In fine enim principatus domiciani exorta est. Interim vero per idem tempus fidei nostre institucio florebat: ut eciam nonnulli alieni a religione nostra scriptores hystoriarum suarum tradiderint monumentis uel de persecucionibus illius temporis vel eciam de martiriis. Qui eciam diligenter explorato tempore designant quinto decimo anno domiciani principis cum aliis plurimis ab eo eciam flauiam domitillam sororis filiam flauii clementis unius tunc ex consulibus viri: ob testimonium quod christo perhibebat in insulam ponciam nomine deportatam.

Capitulum xv

Apud ipsum vero domicianum cum iussisset omnes perimi qui de genere dauid et regia stirpe descenderant: vetus tradicio tenet: quod delati sunt quidam quasi essent de posteritate iude quem fratrem fuisse saluatoris secundum carnem traditur. Eiusque duplici urgebatur inuidia velut qui ex dauid genere et ex ipsius christi propinquitate descenderant. Que egesippus per ordinem hiis verbis refert. Adhuc autem viuebant quidam de carnali genere domini nostri nepotes iude: eius qui secundum carnem frater domini dicebatur. Quos quidam detulerunt tamquam ex dauid stirpe venientes. Hos reuocatus quidam nomine qui in hoc missus fuerat: perducit ad domicianum cesarem. Et ipse enim formidabat de aduentu christi: sicut in inicio herodes. Interrogati ergo a domiciano si essent ex familia dauid: confessi sunt. Tunc quesiuit ab eis quantis possessionibus uel quantis essent facultatibus prediti. At illi responderunt quod utrique non amplius essent in bonis quam nouem milibus denariis: ex quibus singulis per media per porcione deberetur. Nec hec sibi in pecunia subsistere sed in estimacione terre que eis esset in quadraginta minus vno iugeribus constituta: quam suis manibus excolentes vel ipsi alerentur vel tributa dependerent. Simul et testes ruralis et diurni operis manus labore rigidas et callis obduratas preferebant. Interrogati vero de christo quale sit regnum eius vel quis ipse aut unde aut quando venturus. Responderunt quod non huius mundi regnum neque huius terre ei designetur imperium: sed quod celeste ei regnum per angelorum ministeria

in consūmacōe seculi ꝑpareret : qui
scilicet adueniens in gloria dei viuos
ac mortuos iudicabit : et restituet
vnicuiqȝ pro factis ac meritis suis·
Ad hec domicianꝰ cū nichil reis quod cri-
minis inuenirret· et vilitatē eorū quē
maxime contēpneret : abire eos libe-
ros iubet· Sed et ꝑsecucionē quā ad-
uersus ecclīas agitari iusserat datis
rursū compescit edictis· Illi uero di-
missi ab eo uel martirij merito uel
tante ꝓpinquitatis ꝓrogatiua· pa-
riter iam tēpe duces ecclīe effecti : vsqȝ
ad traiani tēpora ꝑmanserūt· Hec
quidē egesippus· Sed et tertullianꝰ
de domiciano similia refert dicēs·
Tēptauit aliquā domicianꝰ simile
aliquid porcio neronis de crudelitate :
sed quasi hōo cito destitit : ita ut etiā
eos quos in exiliū miserat reuoca-
ret· Post domicianū uero quīdecī an-
nis imperio potitū : nerua suscepit
principatū· Sub quo omīs quidē
honorū tytuli qui in domicianū
collati fuerāt detrahūtur : reuocati
autē quicūqȝ ab eo in exiliū trusi
sūt· ac recipe facultates ex senatꝰ
consultu iubentur· De quibȝ singul-
testimoniū ꝑhibent : qui gesta illorū
tpm cōscripserūt· Tūc igitur etiā a-
plin iohēm post absolucionē insu-
le ephesum quasi ad scolā ꝓpriā re-
disse : nrōrū sc̄ptoēs declarāt·
Nerua uero post annū· xvi

plus minus defūcto : traianꝰ suc-
cedit in imꝑiū· Cuius primo princi-
patus anno : abilius apud alexan-
driā tredecī annis sacerdocio mini-
strato diem obijt· Cui succedit cer-
do tercius in sacerdociū· Ea tēpes-
tate in vrbe roma clemens quoqȝ
tercius post paulū et petrū ponti-
ficatū tenebat· Sed et apud anthi-
ochiam : euodius primus fuerat et
scd̄us ignatius· Iherosolimis quoqȝ
symeon scd̄us post iacobū fratrem
dn̄i hui⁹cē temporibȝ gubernabat ec-
clesiam· xvij

In hijs sup̄ ecclesiam
Istes adhuc apud asiam de-
morabatur ipse ille quē amabat do-
minus ihūs· aplus simul atqȝ euā-
gelista iohēs· ecclīarū que ibi erāt
gubnacula gerens : post domiciani
ut diximꝰ obitū regressus ex īsula·
Et quia ita se habeat : duobȝ fide-
lissimis testibȝ approbabo· Hyrene-
us et clemēs alexandrinꝰ huic veri-
tati astipulantur· Hyreneus in se-
cūdo aduersus hēses libro : hoc modo
scribens· Et omīs inquit ꝑsbiteri testes
sūt qui in asia discipuli dn̄i iohā-
nē viderūt· et sciūt hec tradidisse
iohēm : qui et ꝑmansit apud eos
vsqȝ ad tpa traiani· Item in tercio
eiusdē opis libro : idem sc̄ptor de eis-
dem ita testatur· Ecclīa inquit que est
apud ephesū a paulo quidē fūdata
est : a iohāne uero edificata· qui p

manſit in ea uſq; ad tempa traiani
Habes hūc teſtē fidelē: de apli tpibz
conteſtantē. Atque quid etiā clemēs
cui⁹ ~~etiā~~ pit' pbaſſim⁹ teſtiōniū
dicat. hiſtoriā quādā ꝑneceſſariā
ſimul' texens: quā nos quoq; ſi inſe
ram⁹. utilē fore legentib; credim⁹.
Scribit ergo hec Narracio de bto
AUDI inq't fabulā iohāne.
nō fabulā. ſed rē geſtā de io
hāne aplo: et memorijs oīm traditā.
Cum poſt tyrāni obitū de pathm
os inſula epheſū rediret: rogabat'
etiā uicinas illuſtrare puīcias: et q'
uel eccl'as fundaret in quibz none
rāt locis. uel i quibz erant ſacerdo
tes ac miniſtros īſtruēt: ſedm q' ei de
unoquoq; ſpūs ſcūs indicaſſet. Cū
igit' ueniſſet ad quādā urbē haut
longe poſitā omībz eccl'aſticis ſolep
nit' adipletis: uidet iuuenē quēdā
ualidū corpe et uultu elegantē ſed
et aīmis acrē nimis. Reſpiciens q;
ad epm qui nup fuerat ordinatus:
hūc iquit tibi ſūmo ſtudio cōmē
do ſub teſtimonio xpī et toci⁹ eccl'e.
Tūc ille ſuſcipiens iuuenē: omēz
ſe adhibiturū ſicut ꝑcipiebat di
ligenciā pollicet'. Sed itm atq; itm
eadē ſepius repetēs: iuuenē cōmē
dabat attēcius. Et p⁹ hec epheſū
redit. Tum uo pſbiter i domū ſuā
adoleſcentē ſuſcepit cōmendatū.
Et cū omī diligencia enutrit am

plectit' fouet: ad ultimū etiā bap
tiſmi graām tradit. Poſt hec iam
uelut confidens gr'e qua fuat cō
munitus: paulo indulgēcius ha
bē iuuenē cepit. Sed ille ubi ī ma
tura libitate potitus ē: cōtinuo p
equeuos quibz luxus et deſidia cor
di eſt amae uicia et corrupte uite
incedē tramitē pcedet. Et pmo q
dem cōuiuiorū illecebris decipit':
inde nocturnis cū furtis ſociū ſi
bi ptiapē eē cōſciſcūt: et poſt hec
etiā ad maiora flagicia ptrahūt:
cū intea ſenſus iuuenis formaba
tur et inſtituebat' ad ſcelera. et
qui eēt acer ingenio ſicut equus
infrenis et ualidus duris morſi
bz obfirmatus rcā itineris lineā de
relinquēs rectore cōtēpto rapido
curſu totus fertur in precepps. ita
ſuccedentibz ſibi malis ut deſpacio
nē quoq; adeo ſibi pſite ſalutis ac
cipet. Dedignat' iam de puis ſcele
ribus cogitare: et grandia queq; mo
lit' et ex integro pdicioni ſe tradēs:
nulli inferior ēē in flagicijs patit'.
Denīq; illos ipōs qui prius ingri
criminū fuerāt diſcipulos facit:
et latronū ex hijs turmā quibus
ipē dux et princeps uiolētus pēēt
inſtituit. et cū hijs omī crudelita
te graſſat'. Dm tpe elapſo cū rei
ita popoſciſſet utilitas: īuitatur
itm ad illā urbē iohānes. Et cū

ctā quorū grā venerat ordinasset
age inq̄t ep̄e depositū repūta: qđ
ego tibi plane et xp̄us cōmēdaui
m⁹ eccīa teste quā regis· At ille ob
stupuit p̄mo: pecuniā putās a se
reposci quā non acceperat· Sed rur
sū considerabat nec posse fallē io
hānē: nec q̄ nō dederat querē· He
rebat igit̄ stupēs· Quē iohānes he
rentē videns: iuuenē inq̄t illū re
peto abs te et aīam frīs· Tūc gra
uiter suspirās senior et in lacrimas
resolutus: ille ait mortuus ē· Quō
inq̄t uel quali morte? Deo ait mor
tuus est quia pessimus et flagici
osus euasit: et ad ultimū iam la
trociniū aggressus ē· Denicꝫ nūc
montē quēdā cū multa latronū
manu occupauit· Quibꝫ auditis
aplus· vestē continuo qua erāt idu
tus scindit et cū ingenti gemitu fe
riens caput suū: bonū te inq̄t cus
todē frīs aīe dereliqui· Sed iā nūc
michi equus paret̄ et dux itineis·
Et confestī ab ipā eccīa abcedens:
concitꝰ ꝑperabat· Cūqꝫ p̄uenisset
ad locū· attinet̄ ab hiis latronibꝫ
qui custodias obseruabant· Sed
ille neqꝫ effugē· neqꝫ p̄rsus declina
re vsq̄m nitens ingenti tm̄ voce
ꝓclamabat: quia ad hoc ip̄m ve
ni· adducite m̄ principē vrm̄· Qui
cū veniret armatus· eminꝰ agni
to iohāne aplō: pudore actus in

fugam vtitur· Ille equo post eū e
misso· confestī insequit̄ fugientē:
etiā etatis oblitus simul et clamās
Quid fugis o fili p̄trē tuū? Quid
fugis iermē senem? Miser noli ti
mere: habes adhuc spem vite· E
go xp̄o rōem reddā pro te· Certe et
mortē ꝑ te libent̄ excipiā sicut et
dn̄s excepit ꝑ nobis: et pro tua aīa
dabo aīam meā· Sta tm̄ et crede in:
q̄ xp̄us me misit· At ille audiens
restitit: ac vultū demisit in t̄ram·
Post hec arma p̄iecit· Tum deīn
de tremefactus flebat amarissime·
Et accedētis ad se genibꝫ senis ꝓuol
uit̄: gemitibꝫ et vlulatibꝫ quibꝫ po
terāt satisfaciens· Et vberrimis lac
maꝝ suarū fontibꝫ itiu baptizabat:
occultans solā dexterā suā· Aplus
vō iurisiurandi sacramento se ei a sal
uatore se impetraturū veniā pol
licens· simulqꝫ genibꝫ eius ꝓuolutꝰ
atqꝫ ip̄am dexterā ex cuius cedibꝫ cō
sciā torquebat̄ tamq̄ iā ꝑ p̄niam
purgatā deosculans: ad ecclīam re
uocat· Et indesinent̄ pro eo orōes
ꝓfundēs· et cū ip̄o parit̄ ducēs cre
bra ieiunia: indulgenciā a deo q̄
ei pollicitus fuerāt expetebat· Sed
et varijs sermonū consolacōibꝫ
velut quibusdā p̄cantacōibꝫ: ef
feros et excitatos eiꝰ aīmos miti
gabat· Nec p̄us abstitit q̄ eū in
oībus emendatū etiā ecclīe p̄ficeret·

prebens per hoc magna exempla vere penitentie et documentum ingens nove regenerationis: atque insignia quedam et tropheа visibilis in eo resurrectionis ostendens. Hec a clemente dicta non solum ad scientiam rerum sed ad utilitatem legentium profutura: hic in nostris quoque libris teneant locum. xviij.

Age iam huius apostoli que sint scripta que in auctoritate habeantur: cum his pariter explicemus. Est igitur primo ewangelium nominis ipsius: quod in omni orbe personuit. Quod autem post cetera tria ewangelia quarto a veteribus statutum est loco: hec est ratio. Venerabiles et vere deo digni apostoli christi cum essent in omnibus puritate vite et animi virtutibus clari, non magnopere tendebant sermonis ornatum: quippe in quibus anima erat divinis ornata virtutibus simul et signorum gratia que eis a domino nostro ihesu christo concessa fuerat confidentes, non in suasoriis humane sapientie verbis summam predicationis divine collocabant: sed in ostensione spiritus et virtute per quam mirabilibus consummatis et verborum suorum facta fide universo orbi regni celorum scientiam tradiderunt: providentes plures libros condere eo quod internum dei predicationis assertio non argumento humani sermonis sed astipulatione divine virtutis indigeat. Denique paulus qui inter omnes apostolos eruditior etiam in verbis videtur et in sensibus potentior: non amplius quam paucorum epistolarum suarum corpus reliquit. Que utique immensa continerent intra se atque ineffabilia sacramenta: utpote qui etiam usque ad tertium celum raptus que gererentur inspexerat et in ipsum quoque deo dignum paradysum adductus audierat ibi ineffabilia verba et doctrina quecumque illa inibi est sive corporeus sive incorporeus illius interim scole discipulus effectus extiterat. Sed et reliqui domini ac salvatoris nostri discipuli non solum ex illis duodecim: sed et si qui extra hunc numerum de scola tamen domini et salvatoris nostri sermonem aliquem divinitus inspirati memorie reliquerunt: breve hunc et succinctum per omnia esse voluerunt. Igitur ex ipsis discipulis domini matheus tantum et iohannes ad scribendum appulisse animum traduntur: necessitate quadam in hoc ipsum provocati. Matheus enim primo hebreis predicaverat. Verum cum pararet transire ad gentes patria lingua scripturam composuit: et ea que predicaverat comprehendentes dereliquit his ad memoriam a quibus proficiscebatur ut gentibus predicaret. Post hunc luce et marci scriptura ewangelica: secundum eas causas quas supius diximus editur. Iohannem vero tradunt usque ad ultimum pene vite sue tempus absque ullius scripture indiciis ewangelium predicasse. Sed cum horum trium ewangeliorum etiam ad ipsum noticia pervenisset: probasse

quidē dicat̄ fidē et veitatē dictoꝝ. De
eſſe tū vidit aliqua: et ea maxime
que p̄mo p̄dicacōis ſue t̄pe dn̄s geſ
ſerat. Certū eſt enī ꝗ in ſupioꝛib;
tribus ewāgelijs hec vident̄ ſola
contineri: que in eo geſta ſūt anno
quo iohānes baptiſta vl' incluſ9
eſt in carcē vl' puniitus. Deniqȝ
ſi obſerues ſtatim ī inicijs narra
cōis poſtea ꝗ̄ refert matheus de
quadragita dierū ieiunio: et de
tēptaciōe eius continuo ſubicit di
cens. Audiens aūt quia iohānes
traditus ē: diſceſſit de iudea et ve
nit in galileā. Sed et marcus ſilr̄.
Poſtea inqt ꝗ̄ traditꝰ eſt iohēs:
venit ihūs in galileā. Lucas vͦo
eciā priuſꝗ̄ incipiat aͥquid de ac
tibus referre ihū: dicit ꝗ adiecit
herodes ſup oīa mala q̄ geſſerat
et cōcluſit iohēm in carcerē. Cu
m igꝛ ab hijs hec videbāt̄ omiſſa:
rogatus dicit̄ iohēs aplus ut ea
que p̄terierant poꝛes ante tradici
onē iohīs ſaluatoꝛis geſta conſcri
bēt. Et ido dicit in ewangelio ſuo:
hoc fecit iniciū ſignoꝝ ihūs. Et i
tm̄ in alio loco indicat dicēs. Nō
dū enī iohānes erat miſſus ī car
cerem. Ex quib; conſtat: ꝗ ea que
anteꝗ̄ iohēs tradet̄ ab ihū fuerāt
geſta deſcribit. Et ideo ſi qs hec di
ligencius conſidēt. euident̄ īueni
et nō ſibi ewangelia diſſonare:

ſed alterius t̄pis geſta eē que ſcribit
iohānes. alteiꝰ vͦ que ceteri. Deniqȝ
ꝗ natiuitatē ſcdm carnē ſaluato
ris. vl' matheus vl' lucas deſcripſe
rāt reticuit hec iohēs: et a theolo
gia. atqȝ ab ipā eius diuinitate ſumit
exoꝛdiū: que pͥs ſine dubio ipſi ve
lut eximio p ſpm̄ ſcm̄ reſeruata ē.
Hec eciā de iohānis ewangelio dic
ta ſint. De marci vͦ ewangelio:
ſufficient' ſup̄ cōp̄henſū eſt. Lu
cas aūt ī inicio ewangelij ſui cauſā
cur ſcribēt indicauit: videlicet quī
multi alij temē p̄ſūpſerant enarra
re res que ſibi magis erant ad liqui
dū cōpte. Volens ergo nos abſtra
hē a ceteroꝝ narracōib; fidē facit p
ſe conſcripte veitati. certus ꝗ eam vl'
paulo exponēte. vl' alijs aplis q' ab
inicio ipi viderāt ac ſibi tradiderāt
conſecutus ſit: et hāc nobis p ꝑri
um ewangeliū tradat. Hec a nobi
eciā de luca breuit' dicta ſint. Opoꝛ
tunius vͦ et plenꝰ in t̄pe inſertis
hijs que antiqui doctoꝛes ſcripta re
liquerūt: ut ſe cūcta habeant indi
cabimꝰ. Iohīs tū extant p̄terea et
eplē: de quaꝝ p̄ma neqȝ ab antiqͥs
vnqȝ̄ neqȝ a poſteris dubitatū eſt.
De reliquis vͦ duab;: et de reuela
cione eius eciā nūc anceps ſentēcia
habet̄: de quibus ut dixi et a ve
teribus dubitatū ſuis in locis ipo
rū vocib; approbabimꝰ. xix.

Ut ergo que quidem in hos deuenimus locos omnia noui testamenti canonem designemus: primo omnium nobis ewangeliorum celestis quadriga iungatur. His actus apostolorum copulentur: post hos pauli epistole sociantur. Consequitur vero has prima iohannis epistola: similiter et petri prima. Hec sunt de quibus nulla umquam prorsus extitit dubitatio. Capitulum XX

Sequenti loco iam sunt illa: de quibus a nonnullis dubitatum est. Reuelacio iohannis de qua quid singuli veterum senserint suis in locis ostendemus: et epistola iacobi. sed et iude. petri quoque secunda et item iohannis secunda et tercia: siue huius ipsius ewangeliste siue etiam alterius eius cognominis ostenduntur.

Capitulum XXI

Post hec etiam scriptura est que dicitur actus apostoli pauli: sed et libellus qui appellatur pastoris: et reuelacio petri: de quibus quam maxime dubitatur. Fertur etiam barnabe epistola: et doctrina que dicitur apostolorum. Quintam autem hiis sociarunt etiam ewangelium quod dicitur secundum hebreos in quo precipue utuntur illi hebrei qui christum suscepisse videntur: sed in ecclesia ei contradicitur. Que omnia tamen a nobis necessario enumerata sunt: ut absque ulla ambiguitate clarescerent que sint in veteri auctoritate et que sint in quibus uel contradictio aliqua uel etiam cunctacio sit tamen a quam plurimis ecclesiis recipi autem soleat admitti. XXII

Sed et de illis sciendum est que sub nomine apostolorum ab hereticis proferuntur velut petri et thome et mathie et ceterorum similiter apostolorum que appellant ewangelia. sed et andree et iohannis atque aliorum actus apostolorum: quod nullusque prorsus in scripturis veterum eorum dumtaxat qui apostolis successerunt aliqua mencio eorum aut commemoracio habetur. In quibus et ipse stilus multum ab ecclesiastica consuetudine deprehenditur esse diuersus. Sensus quoque ipse et omnia que in hiis inseruntur longe ab apostolica dissonant fide: ex quo figmenta esse prauitatis heretice comprobantur. Unde nec inter illa quidem de quibus dubitari diximus collocanda sunt: sed ut aliena penitus et a veritatis regula discrepancia repellenda. Nunc ad hystorie ordinem redeamus. XXIII

Igitur symoni mago menander succedit scutum diaboli non inferius: primo et ipse samaritanus genere in arte autem magica solus receptus est qui non modo equipare sed et supergredi impietatem possit magistri. Maioribus quippe portentis efferebatur se metipsum saluatorem dicens: ad hominum salutem de celestibus et inuisibilibus seculis destinatum: asserens non aliter posse unumquemque angelos seculi vincere nisi prius a semet magice artis per ordinem susciperet disciplinam: et per bap

tiſmū a ſe datū īmortalis et eciuus
effectus in hac vita ꝑpetuus fieret
Que oīa ex libris hirenei volentib;
ſcīe pfacile eſt. Sed et iuſtinus ī hijs
ipſis in quib; ſymonis fecerāt mēcio
nē: etiā de hoc talia ſcribit dicens.
Menandrū quēdā ſamaritanū ex
vico apparata ſymoīs diſcipulū
ſtimulis demoniacis incitatū verſ
ſe anthiochiā: et q̄ plurimos ꝑ artē
magicā decepiſſe ſcimus. Qui hoc
etiā ſuadē potuit ſectatorib; ſuis:
q̄ nō eēnt morituri. Ex quib; et in ho
diernū diem ſūt aliqui ex illo eadē
confitentes: qđ eſt vere diaboli cō
mentū: ut hoīes magi xpianoꝝ
ſibi nomē imponerēt: quo ꝑ hoc
ſcm̄ et veneābile religionis nr̄e
miſteriū macularēt. Qui tn̄ irri
dent eciā ſtica dogmata: vel de in
mortalitate aīe vl' de reſurrectiōe
mortuorū. Sin hij talibus freti
autorib;: de ſpe ſalutis et vite ꝑēi
nis exciderūt. Sed et alios idem de
mon quos ab amore xpi ſepare
nō poterāt: alia nichilominus arte de
cepit: id ē ebeoneos q̄ int̄ptantur
paupes. Hi enī paupes ſūt et ege
ni: in ſcīa glorie xpi. Hūc quidē ſo
lū eū hoīem putant et ꝑ ꝑfectū
vite ac v̄tutis virū iuſtū effectū:
cōi etiā natiuitate ex viro et feīa
pcreatū. Cuſtodiendā nō cenſēt
etiā legis obſeruanciā: nec ſuffi
cē ad ſalutē ſolā xpi eſtimāt fidē.
Quidā tn̄ ex ipſis refugiūt hanc ī
pietatē. ut ex viro et femīa aſſerāt
eū natū: ſed confitent' de ſpū ſcō
et maria v̄gine: nec tamē ſemꝑ eū
fuiſſe deū et ſapiam dei fatent'. Cor
palē nō legis obſeruanciā cuſtodi
unt. Apli aūt pauli epl'as oīns pi
ter reſpuūt: et ipm̄ apoſtatā legis
appellant. Utunt' et ewangelio v
no quodā qđ ſcdm̄ hebreos appel
lat': cetā oīa nichili ducūt. Sabba
ta cū iudeis ſcdm̄ legē. nobiſcū do
nicā diem ſacratā ꝑ reſurrectiōe
dnī obſeruant. Unde competent' e
bioneos ꝑ pauptate intelligencie
appellati ſūt. Jtem tꝑib; etiā al
terius hereſeos obortū principē
cherintum accepim'. De quo gay
us cuius ſupius fecim' mencionē:
in diſputacionū ſuarū dyalogo
ita ſcribit. Sed et cherintus inquit
ꝑ reuelaciones quaſdā quas velut
a magno aplō conſcptas et ꝑ an
gelos eis reuelatas putaret: talia
quedā portenta nobis introducit.
Poſt reſurrectionē terrenū dicit fu
turū ēē regnū xpi in ihrlm: et hoi
nes iterum in carne iterum concupiſcē
cijs et vicijs ſubiectā conuerſacōez
habituros: et contra fidē quoq; ſcptu
rarū quoſdā mille annos deſig
nat: in quib; multa quidē et alia
corrupcōis opa et nuptiaꝝ feſtiui

tates dicit futuras· ad eos qui libi
dini ſunt dediti decipiendos· Sed et
Dyoniſius cū de iohīs reuelacione
diſſereret· et quedā ſcdm ea que anti
quitus eccīe tradita fuerant diſpu
taret: mencionē facit huius ipīus
viri in hijs v̈bis· Cherintus inqͭt
a quo et cherintiana hēſis oborta
eſt· figmentis ſuis auctoritatē mag
ni noīs acquirē ſcdm ſcpture huiꝰ
prauā intelligenciā geſtiebat: q̇p
pe cuius hec erat hereſis· ut affir
maret terenū futūr eſſe xpī regnū·
Et quia erat ventri et gule ac li
bidini deditus· ea futura deterne
bat que ſibi ꝓpria libido dictabat:
ventre et eorū que ſub ventre ſūt
īcitamenta cibis potibꝫ· nupcijs
ꝑdicabat explenda· Et ut aliquid
ſacracius dicē videretur· legales aie
bat feſtiuitates rurſū celebrādas:
et hoſtias carnales itēr iugulan
das· Hyreneus uō eciā ſecrecioꝛa ip
ſius heretici in pͥmo opis ſui libro
publicauit: que inde diſcat ſi q̇s
plenꝰ ſcire vult· Sed et alia hēſis
que appellatur nycolaitaꝝ ꝑ paululū
eo tpe tenuit: cuius eciā in reue
lacione iohīs mencio fcā eſt· Iſti
nycolaū vnū ex illis qui cū ſtepha
no ab aplis conſtituti ſūt dyaco
nes auctorē ſe habē iactabāt· Sed
clemens alexandrinus in tcio li
bro ſtromatū ideſt varie contex

tū· hoc de eo ſcribit· Pulchrā inqͭt
valde hic vxorē habuit· Et poſt aſ
cenſionē dnī et ſaluatoris nrī· cum
īcreparetur ab aplis tanqͣ de zeloti
pie iniuria: ꝑductā in mediū vxo
rē ſuā· ſi quis eā vellet ducē ꝑmiſit·
Ex qua occaſione iſti conſequens
putauerunt ut ſcdm hoc fcm̄ ul' dic
tū nycolai vnuſq̇ſq; carne ſua in
qua delectaret abuteretur: et optinē
tes deum ul' fcm̄ ſimplicit̉ et īnocē
ter abſq; ulla reuerencia ꝑmiſcu
os nūc et illicitos cōcubitus expe
tūt hij qui ſub illius noīe ſectā
ſibi ꝓprie libidinis aſſūpſerunt·
Michi aūt compertum ē: nycolaū
nullā prorſus agnouiſſe mulierē
ꝑter eam quā in matrimoniū acce
pat· Cuiꝰ eciā liberi· femīe quidē vſ
q; ad ultimā ſenectutē caſta vir
ginitate durarūt: filius aūt ipſe
eciā ſcītatē incorrupti corpis cuſ
todiuit· Que cū ita ſe habeat: cō
ſtat illud qd' in mediū aploꝝ pro
zelotipie ſuſpicione ꝑduxit uxorē
ex contemptu vicij uel libidinis
geſtum: non quo ꝑ hec continētē ſe
oſtenderet eius rei quā nimie puta
bat expetē· contēpnendā magis
qͣ expetendā carnis edocens volup
tatem: qm̄quidē nolebat ut opi
nor ſcdm ſaluatoris ꝑceptū duobꝫ
dnīs ſeruire· libidini et deo· Di
cunt aūt eciā mathiā ita docuiſſe

aduſus carnē pugnandū· et ī nul
lo prorſus voluptati eius ac libidi
ni concedendū:· aīam vero alendā
ſapīe paſtibꝫ: et ſciē cibis in ma
ius ſemꝑ agendam· Hec de illis he
ſibus que tꝑibus medīatis a veri
tate declinantes cito extincte ſūt:
retuliſſe ſufficiat xxiiij·

Clemēs ſane hic cui⁹ voces
ānotauim⁹· ſcribēs aduſ⁹
eos qui nupcias ſpnūt: int̄ cetera
eciā hec dicit· An et aplōs ipꝓbant·
Petrus eī et philippus et vxores ha
buerūt: et filias eciā viris nuptū
dederūt· Sed et paulū nō tedet apoſ
tolū in quadā ep̄la ſua mēcionem
ul' ſalutacōez facē cōpaīs ſue: quā
ſe ideo negat circūducē ut ad p̄di
cacionē ewangelij expedicior fiet·
Dum q̄m clementis fecim⁹ menſio
nē· abſurdū nō erit aliā quoqꝫ e⁹
memorabilē narracōez proferre:
quā in ſeptimo eiuſdē opis libro i
ta ꝯ inſeruit·

Aiunt inq̄t beatū petrū cū
vidiſſet vxorē ſuā duci ad
paſſionē· gauiſū ēē elcōnis gracia
ac regreſſionis ad ꝓꝓriā domū: et
exclamaſſe poſt eam ac ꝓꝓrio noīe
compellantē dixiſſe· O coniūx me
mento dn̄i· Talia erāt ſcōꝝ cōiu
gia: tam ꝑfcā fuit affeccio beōꝝ·
Legitur quia de vita et xxv
exitu petri et pauli iā in ſupioribꝫ
explanauim⁹· ſed et tꝑs iohīs quo
vita exceſſit ex ꝑte iam diximus:
nūc eciā de loco quietis ei⁹ ſedm̄ ſi
dē policarpi epheſij epī edocē con
ueniēs puto· Hic eī policrates
victori epō vrbis rome ſcribēs· et
ipīus et philippi apli ac filiaꝝ e⁹
ꝑiter meminit dicens ſicut iā ſu
perius inſeruim⁹: q̄ magna lumīa
in aſie ꝑtibꝫ dormierūt· que reſuſ
citabit dn̄s in nouiſſiō die aduēt⁹
ſui cū veneit in glīa ſua· et requiret
om̄s ſcōs ſuos· Dico aūt de philip
po inq̄t· qui fuit vnus de aplis q̄
dormiuit apud ierapolim· Sed
et due eius filie mihi virgines cōſe
nuere: et alia ei⁹ filia ſpū ſcō r̄ple
ta ꝑmanſit apud epheſū· Et io
hannes ille qui ſuꝑ pectus dn̄i re
cūbebat· qui fuit ſacerdos dn̄i pō
tificale petalum geſtās et martyr
et doctor optim⁹: apud epheſum
dormiuit· Hec eciā de locis ī quibꝫ
requieſcūt in ſopno pacis: adie
ciſſe ſufficiat· Sed et gayus cui⁹
ante mencio facta ē: in dyalogo
ſuo quē cū proculo diſputās ſcri
bit· de filiabꝫ philippi ſiml' et obi
tu ipī⁹ conſonis vocibꝫ memorat
dicens· Poſt hec aūt ꝓphetiſſe qua
tuor fuerūt philippi filie: cui⁹ ſe
pulchrū extat apud ierapolim
aſie vrbē vna cū filiabꝫ ſuis· De
hijs aūt et lucas ī actibꝫ aplōꝝ

meruit: cū adhuc apud ceſareā de-
gerent. Dicit ergo ita. Venim⁹ inquit
ceſareā: et ingreſſi in domū philip-
pi ewangeliſte qui erat ex ſeptem
manſim⁹ apud eū. Huic aūt erāt
virgines filie quatuor ꝓphetantes.
Hijs igit(ur) a nobis de apl'orū tp'ib(us)
vel exceſſib(us) prout potuim⁹ ex ſcrip
tis veterū congregatis. ſed et de ſcrip
turarū canone qui in autoritate ha
beant(ur) libri vel qui penitus repu
dient(ur). et qui vo medij quodāmodo
ad inſtructionē ſolā ab eccleſijs
non etiā ad indubitatā autorita
tē recepti ſint conſequēt(er) expoſi
tis: tendam⁹ ad cetera. xxvi

Poſt neronē domicianuſq(ue)
ſub hoc cui⁹ nūc tp'a memo
rauim⁹ p(er) ſingulas ciuitates ex inſo
lencia ꝓli: pſecucionē in nr̄os acce
pim⁹ motā. Quo in tempore etiā ſy
meon cleophe filius quē ſcdm in iheo
ſolimis ordinatū ep'm ſup(ra) edocui
m⁹ p(er) martyriū carnis vinculis re
ſolutus ē. Horū aſtipulator ipſe ille
eſt egeſippus: quē in pluib(us) iā ꝓdux
im⁹ teſtem. Is ergo refert qđ a qui
buſdā heretic(is) accuſatus ſit ſupradic
tus vir tamq(uam) xp'ianus. et multis
ſupplicijs afflictus p(er) multos dies: ita
ut etiā iudex ipſe cū amicis ſuis de e⁹
paciā miraret(ur). et ad vltimū iubet
ſimili cū quā dn̄s ptulit paſſioē
vitā finire. Sed et ipſa v'ba quib(us)
hec ꝓteſtat(ur): audie gracius puto. A
it ergo cū de hereticis dicerēt. Ex hijs igi(tur)
ipſis accuſauerūt quidā ſymeonē cleo
phe filiū. tamq(uam) qui eēt ex gn̄e dauid
et xp'ianus: et ita martyr effect⁹
eſt cū eēt annorū centū viginti ſub
traiano ceſare apud atticū conſu
larē. Addit aūt etiā hoc qđ accuſato
res eius cū in illis tp'ib(us) ꝓquirerent(ur)
ſi qui ex gn̄e dauid et ex regia tribu
deſcenderet: cōprehenſi ſūt int(er) ipſos.
Qz aūt ſymeon vnus fuit ex ipſis
auditorib(us) dn̄i. vel longeuitas eius
iudicio eſt vel ewangeliorū fides:
vbi etiā mr̄ eius maria cleophe ux
or refert(ur). Sed et alios quoſdā idem
ſcriptor refert p(re)ter eos de quibus
ſupra dixim⁹ nepotes iude. i. vnius
ex fratrib(us) dn̄i p(er) idem tp's ſupſtites in
uētos et domiciani tp'ibus martyres
factos: hoc mō ſcribens. Venerūt i
git(ur) hij et prefuerūt omni eccl'ie tamq(uam) m'res
et ꝓpinqui dn̄i: et reddita pace eccl'ie
ꝑmanſerūt uſq(ue) ad tempa traia
ni ceſaris. uſquequo conſobrinus
dn̄i ſymeon filius cleophe de quo
ſupra dixim⁹ calūpniā pateret(ur) ab
hereticis tamq(uam) xp'ianus. cōſulari
delatus. Cumq(ue) multo tp'e ſupplicijs
fuiſſet affectus. m'rio conſūmat⁹
eſt: oīb(us) qui aderant et ipſo iudi
ce mirantib(us) ut centū viginti an
norū ſenex crucis ſupplicium ꝑ
tuliſſet. Caplm xxvij.

Post hec idem ſcriptor addit
etiam hoc · quod uſque ad illa tem
pora virgo munda et immaculata per
manſit eccleſia: corruptoribus veritatis
et divini verbi temeratoribus aut nuſquam
omnino extantibus: aut etiam ſi qui for
te fuerant in occultis et abditis hy
atibus ſe delitescentibus · Post vero et
apoſtolorum chorus et omnis illa etas que
a domino ſuſceperat vive vocis auditum
de hac luce diſceſſit: tunc velut in va
cuam domum falſe doctrine impius ſe
error immerſit · et tamquam ubi nul
lus iam divini cenſus defenſor exi
ſteret: nudato ut aiunt capite · contra
pietatis arma mendacii oppugnare
apoſtolicam veritatem nituntur · Sed iſtud bel
lum inteſtinus gerebatur · perſecutionum vero
extrinſecus pondus urgebat eccleſiam:
et tam immenſe caterve martirum cotidie
iugulabantur ut plinius ſecundus qui
tunc preſidatum adminiſtrabat multi
tudine interemptorum permotus · refer
ret ad imperatorem quod innumera hominum mi
lia cotidie obtruncarentur · in quibus
nichil omnino ſceleris deprehenderetur ad
verſum aut aliquid contrarium romanis
legibus geſtum: ſolum quod ante lucanos
ymnos xpo canticum canerent deo · Ad
ulteria vero vel cetera huiuſmodi crimina
apud eos et illicita haberi et penitus
arceri: cetera vero ſecundum leges eos agere
communes · Atque tunc traianus reſcripti ſui
auctoritate decrevit: ut xpiani non
quidem requirantur ſi qui tamen inciderint
puniantur · Pro quod ex parte aliqua perſe
cucionis ſedatum putabatur incendium:
ſed hiis qui nequiciam ſuam adverſum nos
exercere cupiebant · ledendi occaſio non
videbatur exempta · Interdum enim populus
inſtigabatur · interdum etiam iudex occa
ſionibus utebatur: et negabat queſitos
quos punire voluiſſet oblatos · Hec
tertullianus in apologetico ſuo di
cit: ex quo poterunt inſtrui plenius ſci
re cupientes · Capitulum xxviii

Igitur in urbe roma tercius
ab apoſtolis clemens · novem an
nis ſacerdocio perfunctus: evariſto
divini verbi tradidit miſterium · In ihe
roſolimis vero ſymeone de quo ſu
perius diximus defuncto: iuſtus quidam
ex hiis qui de circumciſione ad fidem
xpi venerunt epiſcopatum ſuſcepit · Cu
bus temporibus apud aſiam ſuperat ad
huc et florebat ex apoſtolorum diſcipulis
policarpus ſmirneorum eccleſie epiſcopus:
et papias ſimiliter apud ierapolim
ſacerdocium gerens · Capitulum xxix

Sed et in noſtra quoque tempora fa
me celebritate vulgatus · ig
nacius apud anthiochiam poſt pe
trum ſecundam ſucceſſione epiſcopatum ſortitus:
quem ſermo tradidit de ſyrie partibus
ad urbem romam tunc miſſum et pro mar
tyrio xpi ad beſtias datum · Cumque
cum per aſiam ſub cuſtodia naviga
ret ſingulas quaſque digrediens

ciuitates ecc(les)ie p(o)p(u)los ewāgelicis co
hortacōibꝫ edocebat in fide p(er)sistere:
et obseruaē se ab h(er)eticoꝝ contagijs·
qui tūc p(ri)mū copiosius ceperant
pullulaē: et ut diligencius ac te
nacius ap(osto)loꝝ tradicōibꝫ inhererēt:
quas tradicōes cautele grā et ne
quid apud posteros remanerēt incer
ti· eciā scriptas se asseit reliquisse·
Denicꝫ cū smirnā venisset· ubi e
rat policarpus scribit inde unā
ep(isto)lam ad ephesios eoꝝ cꝫ pastorē:
in qua meminit et onesimi· Aliam
quocꝫ scribit magnesie ciuitati q̄
sup(er) menandꝛū iacet: in q̄ et ep(iscop)i
damiaei mencionē facit· Sed et ec
clesie que ē tralis scribit: cui(us) prin
cipē tūc eē polibiū designauit· In
ea uō quā ad romanā ecciam scri
bit: dep(re)catur eos· ne se tamq(uam) sup
plicijs suis p(re)uentes velint spe mar
tirij priuare· Et hijs p(ro)p(ter) aliquanta
vtitur u(er)bis· A syria inq(ui)t usq(ue) ro
mā cū bestijs t(er)ra mariq(ue) depugno:
die ac nocte cōnexus et colligatus
decē leopardis militibꝫ dico ad cu
todiā datis qui ex beneficijs n(ost)ris
seuiores fiūt· Sed ego eoꝝ neq(ui)cijs
magis erudior: nec tū in hoc iusti
ficatus sum· O salutaēs bestias q̄
michi p(re)parant(ur)· Quū venient· Quū
emittent(ur)· Quū eis frui licebit car
nibꝫ meis· Quas ego et opto acri
ores pari· et inuitabo ad deuoracōēꝫ
mei: et dep(re)cabor ne forte ut in nō
nullis fecerūt timeant contingē
corpus meū: quinymo et si cunctabū
tur ego vim faciā ego me ingerā·
Date queso veniā ego noui quid ex
pediat m(ich)i· nūc incipio eē discipl(u)s
xp(ist)i: facescat inuidia uel humani af
fectus· ul' nequicie sp(irit)ualis· uti ih(es)m
xp(istu)m merar adipisci· ignes cruces
bestie disp(er)siones ossiū· discerpcio
nesq(ue) membroꝝ ac tocius corp(or)is
pene: et oīa in me vnū supplicia dy
aboli arte quesita confluent· dūmō
ih(esu)m merear adipisci· Hec et multa
alia hijs silia ad diu(er)sas ecc(les)ias scri
bit· Sed et ad policarpū velut ad
ap(osto)licū virū datis l(itte)ris: anthioche
nā ei ecciam p(re)cipue cōmendat· Ad
smirneos sane scribēs vtit(ur) u(er)bis
quibusdā nescio vn(de) assūptis: q(ui)bꝫ
hec de saluatore p(ro)sequit(ur)· Ego aūt
post resurrectōēm quoq(ue) i carne
eū scio fuisse et credo· Itam et cū
venisset ad petrū ceterosq(ue) ait eis·
Accedite et videte: q(ui)a nō sum demo
niū incorporeū· Qui et contigen
tes eū crediderūt· Dicit aūt et hyre
neus eius martyriū: et mencōēm
facit sc(ri)ptoꝝ eius p(er) hec u(er)ba· Di
cit dixit inq(ui)t quidā ex n(ost)ris: qui
p(ro) martyrio xp(ist)i dānatus est ad
bestias· Frumentū inq(ui)t ego sū
dei: bestiarū dentibꝫ molor et
subigor: ut panis mūd(us) efficiar

xp̄o ſed policarpus horū meōriam
facit in ep̄la quā ad philippēſes ſcri
bit: p hec ūba Depcor inquit oīs
uos obediencie opam dare et medi
tari paciaz quā vidiſtis in ignacio
et ruffo et zoſimo btīs viris: p̄ci
pue aūt in paulo et ceteris ap̄lis qui
fuerūt apud nos: ſcientes q hii ō
nes non inaniū ſed p fidē et iuſti
ciā cucurrerūt vſqꝫquo puenirent
ad locū ſibi a dn̄o pparatū: quīq
cum paſſionū xp̄i pticipes extite
rūt: nec dilexerūt p̄ns ſclm· ſed
eū ſolū qui pro ipis et p nob̄ mor
tuus ē et reſurrexit· Et p9 pauca
ſubiūgit ſcripſiſtis m̄i et uos et ig
nacius ut ſi quis vadit ad ptes ſy
rie deferāt lr̄as ad uos: qd faciam
cū tempus īuenero: mittā vobis
et ignacii ep̄las et alias ſi que ſt
que ad nos trāſmiſſe ſūt: ex qbus
vtilitatē maximam capiatis· Conti
nent enī de fide et paciā inſtructiōez
pfectām: ſcdm dn̄i pceptū· hattenus
de ignacio· Poſt hūc rexit ecclīam
anthiochene ciuitatis heros xxx
Inter coſtē ſane floruit vir eque
īſignis quadratus: qui vna cum
philippi filiabz in pphetica grā ce
lebrim9 fuiſſe phibet· Sed et alii
plimi p idem tps ap̄loz diſcipli
ſupſtites erant: qui ecc̄ie fūdamē
tis que ab illis iacta fuerāt dig
niſſima deſuper fidei edificia con

ſtruebāt: augentes in oībus p̄dica
cionē ūbi dei· et ſalutaria ſēīa regni
celorū p oēm terrā lacius diſſemi
nātes· Denuqꝫ nōnulli ex hiis arcē
ciore diuine phie cupiditate ſuccen
ſi· aīas ſuas ūbo dn̄i conſecrabāt:
explentes p ōīa ſalutare p̄ceptū·
ut facultates ſuas p̄mo īdigēti
bus diuidentes· expediti ad predi
candū ewangeliū fierēt: ut ſi q
bus forte puinciis nomē fidei eēt
īcognitū p̄dicarent· Prima qꝫ aput
eos fundamēta ewangelii collo
cantes· atqꝫ electīs quibuſqꝫ ex ipis
officiū regende ecc̄ie quā fūdaue
rant cōmittentes: ipi rurſū ad
alias gentes alias qꝫ puincias pp
rabant et ewangeliſtaz fūge
bant officio· Cuius qꝫ ſilr ut in
exordio ap̄los diuinorū ſignoꝫ co
mitabat effectus et ſpūs ſcī grā
ita ut videres vna allocucōe inte
gros ſimul pplos ad cultū diuine re
ligionis adduci: et p̄dicanciū v
bis non ēe tardiorē audienciū fidē·
Qm̄ qꝫ īpoſſibile eſt nob̄ ſingulos
enūare qui poſt ap̄lorū p̄mas ſuc
ceſſiones in eccleſiis que p orbem
tre ſunt· vel principes vel ewan
geliſte fuerit uel paſtores: illos
tm̄ mō cōmemorāſſe ſufficiat: qꝫ
libris inſerta ad nos uſqꝫ fidei et
p̄dicacōis monimēta venerūt:
ut clemētis et ignacii: ceteroꝫ qꝫ

quorum supra fecimus mencionem. Clemens tamen in epistola quadam chorinthiis scribit meminit epistole pauli ad hebreos et utitur eius testimoniis. Unde constat quod apostolus tamquam hebreis mittendam: patrio eam sermone conscripserit. Et ut quidam tradunt lucam ewangelistam. alii autem hunc ipsum clementem interpretatum esse quod et magis verum est: quia et stilus ipse epistole clementis cum hac concordat et sensus utriusque scripture plurimam similitudinem fert. Dicitur tamen esse et alia clementis epistola: cuius nos noticiam non accepimus. Sed et alia eius opuscula non nimia a nonnullis haberi proferuntur: velut petri et appionis disputacio: que in usu a veteribus habita minime reperitur: quia nec pura in eis nec incorrupta apostolice fidei regula permansisse deprehenditur.

xxxi.

Capitulum xxxii.

Papie quoque feruntur libri quinque: qui attitulantur verborum domini eorum explanacio. Horum facit et hyreneus mencionem per hec verba. Hec autem et papias iohannis auditor policarpi vero condiscipulus et sodalis vir unus ex antiquis protestatur in primo libro suo: quinque enim volumina conscripsit. Hec quidem hyreneus de papia. Ipse vero de se ita indicat: tamquam qui non ab apostolis sed ab eorum discipulis susceperit fidem per hec verba.

Non pigebit autem nos tibi omnia que quondam a presbiteris didicimus et bene retinemus recordantes exponere cum interpretacionibus suis: et ut se horum veritas habeat explicare. Nec enim multa dicentibus: sed vera tradentibus auscultavimus: neque hiis qui hominum precepta sed qui domini mandata memorabant ab ipsa veritate suscepta. Et si quando advenisset aliquis ex hiis qui secuti sunt apostolos ab ipso sedulo explicabar: quid andreas quid petrus dixerit quid autem philippus vel thomas: quid vero iacobus vel iohannes: aut quid matheus vel alius quis ex discipulis domini: que aristion vel iohannes presbiter ceterique discipuli dicebant. Nec enim tantum michi librorum lectiones prodesse credebam: quantum vive vocis presentis quoque magisterium. Sed in dignum videtur intendere quod secundo nomen iohannis enumerat: et eum quidem cum primo meminit petro et iacobo ac matheo ceterisque apostolis sociat: quem sine dubio ipsum ewangelistam esse et apostolum constat. Alium vero iohannem distinctione quadam facta extra apostolorum numerum collocat: preferens ei aristionem quendam. et evidenter eum presbiterum nominat: ut per hec comprobetur verum esse illud quod quidam aliarum scribunt: quod duo sint apud ephesum sepulchra et utrumque iohannis appellet. Quibus si diligencius intendamus

fortaſſe ſecūdus hic erit iohēs ille ſi nō
credit̄ʳ p̄uius: ſub cuiꝰ noīe r̄uelacio
habet̄ʳ que appellat̄ʳ iohīs. Sed et ip
ſe hic de quo nobis ſermo ē papias.
aplorū ſe ūba ab hijs qui ſecuti e
os fuerant: ariſtione videlicet et
iohāne pbr̄o aſſerit ſuſcepiſſe. Un
de et frequēt̄ʳ noīatim ī cōmenta
rijs ſuis: a iohē et ariſtione tradi
tū ſibi a ſingulis q̇buſqꝫ cōmemo
rat. Meminit ſane idem ip̄e de qui
buſdā miabilibꝫ in ope ſuo: que
p̄tereūda minime cenſeo. Philippi
enī ewangeliſte filias ꝓphetiſſas
hec ſibi tradidiſſe deſignās: mor
tuū reſurrexiſſe tp̄ibꝫ ſuis dicit.
Sed et de iuſto qui cognoīatus eſt
barſabas refert miaculū ingēs:
qꝛ venenū bibeit et nichil ex hoc
triſte ꝑtuleit ꝓpt̄ dn̄i fidem. Iuſtꝰ
aūt ip̄e eſt hic qui poſt ſaluatoīs
aſcenſū a ſc̄is ap̄lis cū mathia ad
ap̄latus ſortē ſtatutus ē: ſicut in
actibꝫ aplorū cōmeorat̄ʳ. Dicit a'
et alia plima a maioribꝫ ſibi tra
dita miacula: et nouas quaſdā
pabolas ſaluatoīs. et doctrinā ī
cognitā. magiſqꝫ fabuloſā. mille
annos futuros poſt reſurrectioēꝫ:
quibꝫ corpalit̄ʳ regnū xp̄i in hac
terra futurū ſit. Sed ego puto eū
ſpiritales et miſticas aplorū tradi
ciones corpalit̄ʳ et ſcdm lr̄aꝫ ſuſ
cepiſſe: nec potuiſſe diſcernē ea

que illi in figuris velut lactētibꝫ
et puulis loquebant̄ʳ: qꝛ et r̄uera
ex ipīs que conſcpſit opuſculis ex
igui ſenſus vir et minꝰ capacis
oſtendit̄ʳ. Multis tn̄ poſt etiā ecc̄iaſ
ticis viris huiꝰ p̄buit cauſas er
roris: auctoitatē cognitatis tn̄ ex
vetuſtate tribuēs: nō etiā ex ra
cione dictorū. ſicut hyreneo: et
ſi quis alius eū in hac p̄te viſus
eſt ſequi. Alia quoqꝫ q̄plima ſu
pra meōrati ariſtionis refert: tā
q̄m ex ūbis ei dn̄i tradita. et io
hānis pbr̄i. Que ſi quis vult ple
nius noſcē: ip̄os eius relegat li
bellos. Nos tn̄ illud aſſumemꝰ
ex hijs: qd' de marco ewangeliſta
hijs ꝑtulit ūbis. Et iā hoc inquit
p̄ſbiter narrabat q͞ marcus inter
pres fueit petri: et quecūqꝫ mēme
rit ab eo dicta conſcpſeit: non tn̄
p ordinē ea q̄ a dn̄o dc̄a ſ' uel facta
digeſſeit. qꝛ nō ip̄e ~~auctor~~ auditor
dn̄i fuit ul' ſectator. ſed nouiſſime
ut dixi petro adheſit ad uſum ac
miniſteriū p̄dicandi. nō ad cōſcri
bendos dn̄i ſermoēs. Itaqꝫ nichil
peccauit marcus in eo q͞ ita quedā
ſcpſit quaſi qui ſparſim audita
recordari videat̄ʳ: et hoc ſolū ſatis
egit. ne q̇d ex auditis omittēt. aut
aliq̇d falſū ſcribēt. Hec de marco ſc
bit papias. Sed et de matheo ita
refert. Matheus quidē ſcripſit he

breo sermone: interpretatus est autem ea que scripsit unusquisque sicut potuit. Hec eciam de matheo. Utitur sane idem papias testimoniis ex epistola iohannis prima et petri similiter prima: simul et hystoriam quandam subiungit de muliere adultera que accusata est a iudeis apud dominum. Habetur autem in ewangelio quod dicitur secundum hebreos scripta ista parabola. Sed et de hiis ista sufficiant

Explicit liber tercius ecclesiastice hystorie Incipiunt capitula libri quarti

Qui sub impio traiani romanorum vel alexandrinorum episcopi fuerint primum Qualia sub eodem passi sunt iudei ii Qui sibi adriano fidei defensionem scripserint iii Qui sub eodem romanorum alexandrinorumque fuerint sacerdotes iiii Episcopi iherosolimorum ab exordio usque ad tempora memorata· v De successione romani et alexandrini pontificis· vi Excidium novissimum iudeorum temporibus adriani vii Ut marcus primus ex gentibus episcopus iherosolimorum fuit· et de hereticis eiusdem temporis vel qui tunc ecclesiastici scriptores extiterint viii Epistola principis adriani que persecucionem a christianis amoveret ix Ut post adrianum antoninus imperator extitit· et quod primo imperii eius anno post thelesphorum romanum pontificem· iginus in episcopatu successit· et de hereticis eiusdem temporis x De successionibus romanorum et alexandrinorum pontificum xi De iustino catholico philosopho xii Rescriptum cesaris antonini ad asianos pro christianis qui affligebantur xiii Et de policarpo discipulo apostolorum fertur xiiii Ut policarpus sub severo aliique non nulli smirne martyrium passi sunt xv Ut iustinus philosophus verbum christi predicans martyrium meruit xvi De taciano oratore xvii De martiribus quos iustinus in suis commemorat libris xviii Ex iustini scripta ad nos usque pervenerint xix Qui tunc episcopi romane et alexandrine atque anthiochene sedis ecclesie prefuerunt xx De hiis qui memoratis temporibus ecclesiastica scriptores emicuerint et de hereticis eiusdem temporis xxi·

Expliciunt capitula· Incipit liber quartus ecclesiastice hystorie Capitulum primum·

Duodecimo anno principatus traiani cesaris: cerdo quem paulo ante memoravimus alexandrinorum gubernare plebem· diem obiit· Post quem quartus ab apostolis primus nomine: sacerdocii inibi iura suscepit. Eadem tempestate alexander quoque rome cum octavum annum eucaristie sacerdotalis administracionis implesset

cet: quīta successione post petrū at-
qꝫ paulū plebis gubernacula cō-
titus est. **Capitulum secundum·**

Et quidē saluatoris nr̄i īsti-
tucio· ecclīa et qꝫ ꝑfectus cres-
cebat in dies: iudeorū porro fune-
ra densissimis cladibꝫ exagitabāt᷑.
Itaqꝫ postqꝫ ꝓdictus imꝑator ānū
octauū decimū pricipatus ingres-
sus est: rursus iudeoꝝ tumultus
exarsit· quo magnus mox nūs gē-
tis eius occubuit· Nam et alexan-
drie· et ꝑ egyptū et cyrenē tamqꝫ
atroci quodā sedicioso qꝫ spū exagi-
tati· primo simul cōmanentibꝫ ci-
uibus qꝫ gentilibꝫ inferre certamīa:
tū deinde paulati sedicione cresce-
te· sequēti iam anno publicū et nō
minimū intulere romano tūc duci
lupo cunctā in ꝑtibus egypti· Ac sa-
ne primo ꝓlio iudeos secuta victo-
ria ē· Sed gentiles qui ex acie fu-
gerant· irrūpētes alexandriā: iu-
deos si quos forte inibi repperāt
captos interemere. Quoꝝ auxi-
lio destituti reliqui qui apud cy-
renē rebelles extiterāt: velut des-
perantes ad agros egipti et castel-
la vastanda ꝯuertūt duce luca·
Aduersū hos imꝑator mittit cū
exercitu militū atqꝫ equitū· sed et
nauali manu marciū turbonē:
qui multis sane ꝓliis nec ꝑuo tē-
pore cōsumptis multa milia iudeoꝝ

non modo aput cyrenē· sed et in egipto
qui luce auxiliū ferebāt ꝓstrauit
ac perculit. Princeps uero romanus etiā
eos qui aput mesopotamiā cōsis-
tebāt iudeos ratus similia ausuros
lucio quieto precepit delē prouincia fi-
nitibus: ac totā gentē penitus exscīdē.
Tū ille directa acie: magnā eorū
multitudinē sternit· Cuius facinoris
grā: quietus remuneracionis vice ab
imꝑatore prouincie iudee inceptus
ē presidatū· Sed et hec etiā grecoꝝ
gentiliū hystoriographi ꝑ singulas
quiqꝫ etates eodem ordine memorie
tradiderūt· **Capitulum ·iii·**

Traiano aūt viginti ānis
minus sex mensibꝫ pricipa-
tu ꝑfuncto: elius adrianus in scep-
tra succedit. Huic quadratus ora-
cione uel operacione splendidissima
apologeticū librū pro nr̄a religi-
one conscriptū et validissimis cōmu-
nitū assercionibꝫ optulit: quoniā quidē
maligni quidā homines sub eodē pri-
cipe nr̄os inte bant᷑ incessere. Qui
liber hodie usqꝫ seruat᷑: et apud
nos et apud multos ex fr̄ibꝫ nr̄is·
Ex quo volumine indicia magna
cernūtur viri et mentis ac fidei apli-
ce: eius scilicet qui conscripserit col-
ligunt᷑. Idem igit᷑ ipse sue antiqta-
tis specimen talibꝫ exprimit v̄bis·
Nr̄i aūt saluatoris inqt opa sem-
ꝑ aderāt vera et vera in hijs qui

sanati fuerant: et in hiis qui a mortuis excitati sunt. Non enim visi sunt tantummodo vel resurgere vel sanari: sed perpetuo ab hominibus videbantur. Et non tantum salvatore posito sed et post discessum eius multis temporibus: ita ut aliquanti qui ab eo vel curati vel resuscitati sunt etiam ad nostra usque tempora perdurarent. Et de hoc quidem satis dictum est. Sed Aristides vir fidelis et pietate nostre religionis imbutus quadrato simile volumine ad Adrianum pro fidei nostre ratione conscripsit: cuius etiam nunc scripta servantur. Capitulum iiii

Tercio autem eiusdem principatus anno Alexander episcopus urbis Rome sacerdocium simul ac vitam finiuit decennio expleto. Huic subrogatus est Syxtus. Sed et Alexandrine ecclesie tempore defuncto primo duodecimo sui sacerdocii anno: episcopatum Iustus excepit. V.

Ierosolimis sane episcoporum tempora successiones quod nullis ad integrum monumentis conscripta reperimus: eo quod valde ad breve tempus mortis celeritate prerepti sacerdocio singuli quique functi perhibeantur. Ita ut quantum ex veterum lectione comperior ad tempora usque principis Adriani sub quo iudei excidium passi sunt: tradunt quindecim episcoporum successiones esse decursas: quos omnes aiunt hebreos antique originis extitisse et scientiam Christi fideliter recepisse et ideo incunctanter ab hiis qui poterant de fidei merito iudicare sacerdocio quoque viros esse dignissimos. quippe cum omnis tunc ecclesia ex hebreis fidelibus conservata firmataque videtur. Incipientibus ab apostolis et perdurantibus in minimum usque ad illud tempus excidii: quo iudei iterum deficientes a romanis magnis rursum preliis subiugati sunt. Igitur quia per idem tempus assumere episcopos ex circumcisione cessatum est: necessarium videtur omnes a primo usque ad id tempus enumerare pontifices sacerdotes. Primus itaque Iacobus qui domini frater est habitus: post hunc Symeon est electus. Tercius Iustus. Zacheus quartus. deinde Thobias quintus. et Beniamin sextus ac septimus Iohannes: tum Mathias quem Philippus excepit. Undecimus Seneca subrogatus est: Iustus exinde et duodecimus Levi. post hunc Effrem et quintus decimus Ioseph: ac finis omnium Iudas. Isti sunt fere omnes qui Ierosolimis episcopi ab apostolis ad illa usque tempora que superius designavimus: plebi illi ex circumcisione prefuerunt. Capitulum vi

Rome autem duodecimo anno memorati principis sexto duodecim annis ecclesie gubernaculis functo: Thelesphorus septimus ab apostolis subrogatur. Anno post quem et uno mense Alexandrine ecclesie moderamen Eumenes sexta successione

susceperit: cum decessor eius undecim annis populo prefuisset.

Capitulum vii

Verum iudaicis motibus ac factionibus rursus ad maiora progressis: rufus iudee presidens armata manu sibi ab imperatore decreta insolenciam gentis acrime comprimebat: multa milia passim virorum feminarum puerorumque conficiens: quorum terras iure belli romano vendicabat imperio. Tempore quo ista gerebantur ducebat exercitum iudeorum barchochabas quidam quod nomen significat stellam: ceterum vir crudelis et scelestus. Sed et vocabulo suo velut vilibus mancipiis persuadebat: se ob salutem eorum sydus magnum celitus esse delapsum: egris mortalibus et longa obscuritate dampnatis ferre lucis auxilium. Igitur cum maxime belli huius fomenta concrescerent octavo decimo anno principatus eius iste apud bethera oppidum prevalidum iherosolimis vicinum cum longior a romanis tenderetur obsidio: fame ac siti perduellibus intrinsecus ad extremum interitum omnibus adductis: postquam dux ipse vesanie meritas suo facinore penas luit: omnis hec nacio iam exinde ab omni regione finitima iherosolimorum penitus arcebatur cum sanctione divine legis tum maxime constitucionibus et decretis adriani: ita ut ne de celsiore quidem prospectu eminus eis saltem patrium solum prophanis obtutibus liceat inspicere. Aristo pelleus hystoriographus ista prosequitur. Ita ergo evenit ut civitas post interitum iudaice gentis incolis mox in eam peregrine nationis confluentibus permutatis civibus etiam ipsa helya appellaretur ex cognomento imperatoris helyadriani: et ut iam romanorum ius conversa ritum pariter mutaretur ac nomen.

Capitulum viii

Igitur ex gentibus ut ubi cepit ecclesia congregari: primus post episcopos ex circumcisione sacerdotium civitatis illius accepit marcus. Cum ergo iam refulgentibus in modum clarissimorum syderum ecclesiis ubique et tantum vigente etiam per omne genus hominum fide qua cuncti pariter in salvatorem ac dominum nostrum ihesum xpistum integre et constanter crediderant: illius totius bonitatis emulus demon utpote veritatis inimicus et salutis humane hostis perpetuus omnia molimina adversus dei ecclesiam versans: qui prius eam externis persecutoribus et hostibus oppugnaverat: nunc malignus quibusdam viris et deceptoribus repertis intestino bello eam quatere nititur: Subicit ut fraudulenti fallacesque homines nostre religionis simulatos cum nomine induti fidelium quidem si quos forte persuasionis sue fraude deciperent pessundaret: ignorantes vero fidei nostre misterium pravis et feralibus suis il

gestis vel assertionibus impeditos a desi
derio vere fidei et salutis longius sub
moveret. Igitur humani generis decep
tor antiquus post menandrum quem
tunc retulimus symonis successorem ve
lut quandam bestiam uno ore sibilan
tem, binis quoque linguis diabolica ve
nena vibrantem: saturninum quendam
anthiochie genitum et basilidem alex
andrie ortum produxit: quorum uterque su
is in regionibus officinas impie ac
deo invise condidit disciplinae. Et qui
dem in omnibus pene saturninum eadem
quae menandrum commentatum esse signi
ficat hyreneus. Basiliden vero pre
textu mistice doctrine in inmensum te
tendisse mentis impie cogitatum:
dum prodigiosa fabularum figmenta
sibimet compleceret. Sed econtra
multi admodum ecclesiastici viri pro
veritate fortiter stare ac scriptis quo
que et assertionibus vera ratione summus
pro apostolica et ecclesiastica traditione cer
tare: ut ex monumentis librorum etiam
posteris ad cavenda hereticorum vene
na munimen et subsidium preberetur.
Ex quibus pervenit ad nos liber celebri
rimi scriptoris id temporis agrippe cas
toris confutationem basilidis validis
simam continens: per quem versucia et cal
liditas viri ad decipiendum nimis
apta detegitur. Denique cum publicaret
eius archana, dixit eum de ewange
lio quatuor et viginti commentarios

condidisse: prophetas vero sibimet nun
cupasse quosdam barchaban et bar
chon aliosque qui numquam extiterint
quos ipse tamen constituerit sibi: ac
barbaris vocabulis ut esset appella
cio ipsa terribilis nuncuparit. Docere
etiam eum refert immolata absque ul
lo respectu conscientie degustanda: et
sine scrupulo atque indifferenter fi
dem negandam persecutionis temporibus: sec
tatores quoque suos ad morem pitagori
cum docuit quinquennio silere. Addit alia
quoque non pauca: quibus secte huius
errorem penitus a se deprehensum et con
futatum esse declarat. Sed et hyrene
us scribit coevum tempore et moribus me
moratorum fuisse carpocratem quendam
superstitionis alterius qui gnostici
appellantur auctorem vocabulo ab
scientia conficto: qui sane prestigias sy
monis magi non ut ille clam sed
publice ac palam tradebat: et
velud pro summis atque optimis stu
diis laudem confessam de nefariis
artibus ac deceptis auditoribus requi
rebat: et magicas tenebras in lu
ce publica portabat. De amatoriis
dictarat compendiis quoque inmensis ac de
monibus parhedriis aliisque similibus
fraudibus: qui de hiis consequenter
doceri oportere omnem hominem decerne
bat: qui ad perfectionem sui misterii
vel pocius sceleris cuperet pervenire:
asserens non aliter unumquemque effu

gē poſſe hui⁹ mūdi pncipes ul' de
clinare: niſi p hui⁹ demōi facinora
ſua cuiqȝ nefaria debita ſoluerent.
Hys igit̄ ille tocius boni emulus
utens ſue malignitatis miniſtris
tam eos qui poſt fidē ab hys deci
piebant̄ rapiebat ad tenebras ſē
piternas. qm̄ illos qui necdū credi
derāt. tamq̄ hec eēt nr̄e religioīs
infamia ſubmouebat a fide: dū
ob execrabilē horū hoīm vitā ip
ſam xp̄ianorū pfeſſionē audiēs
quiſqȝ vitaret. Nec aliūde tūc ſuſ
picio de nobi tamq̄ de impys et ī
ceſtis fuerāt exorta: qua aſſererēt
illicitis plebē nr̄ām ſtupris et p
miſcue hētis in mr̄ibȝ et ſororibȝ
pollui: atqȝ execrandis infantu
dū dapibȝ funeſtari. Sed nō in lon
gū durauit infamia: ubi ſeipā ce
pit veritas aperire. Cū ꝑ imo et clari
us ac ſplendidius illuceſcente vi
ta nr̄orū extinguebat̄ continuo ſī
ſtricioſi caligo figmēti: et ſingu
lis quibuſqȝ ſectis que ad ūſū veri
tatē exorte fuerāt euaneſcentibȝ.
ul' in multifidas ac multiformes
ſpēs diffluētibȝ pficiebat et extol
lebat̄ in dies ſolus ūe et catholice
ſplendor. nulla tpm varietate fu
catus: qȝ caſtimoīa ſua ac puri
tate et diuine conuerſacōis glā p oē
hoīm genus ſapiā et doctrina. fide
et actibȝ veritas refulgebat. Etenī

ipō confeſtī tpe quo cepat: opprobrii
hui⁹ flāma reſtincta eſt. Pma ſit
aūt apud ſingulorȝ mentes veri
tas que ſuis ſemp viribȝ nitens
cōuincit et arguit falſitatē: nec
paſſa ē adulterino maledicorȝ fu
co eccīe caſtitatē pudiciamqȝ la
cerari: in tm̄ ut ex illo ad nr̄a uſ
qȝ tpa nullus tam ſeue mentis
extiterit qui honeſtatē et caſtimo
niā plebis nr̄e ore ſacrilego conti
nuatis macularet opprobriis. Pro
et ad romanos et grecos et ſci
thas et barbaros et ad ipās pe
ne in ultimis orbis ptibȝ recon
ditas nacōes in tm̄ ſuauis odor
de eccīe geſtis et diuinū qddā reſpi
rans ſcē conuerſacōis aura puenit:
in tm̄ ad aures oīm ac mentes
felix xp̄ianorȝ fama puecta eſt:
ut oīne hoīm genus legibus et
ſupſticōibȝ patriis delictis. ad fi
dem ſe conuertēt xp̄i: oīs qȝ barba
ries genuina feritate depoſita ad
ihm̄ xp̄m cōcurrerēt: et diſcerēt ab
eo qȝ mitis ē et humilis corde. Exti
terūt p̄terea p diuinā grām viri ea
tempeſtate erudītiſſimi. q pba
bilit̄ et ſufficient̄ obſcena hetico
rū cōmēta cōuincerent: et qd vera
fides in eccīa catholica caſtitatis
habēt oſtenderēt. In quibȝ egeſip
pus celeberrim⁹ habebat̄: qui ītē
gerrimā tradicōez aplice pdicacōis

ſimplici ſermōe conſcriptā · ī quīqꝫ
libris memorie tradidit: ubi et de
ſuis ipē tpibꝫ aliquāta cōmemorat:
et de quibuſdā qui ſimulachra col
locauerāt talia quedā ſcribit · Qui
bus inqt templa ꝑimo potius ſe
pulchra fecerūt: ſicut etiā nūc vi
demꝰ · Ex quibꝫ vnus ē antinous
ſeruus adriani ceſaris: cui agones
annui celebrant᷑ qui antinoi ap
pellant᷑ nr̄is adhuc tpibꝫ inſtitu
ti · Nam et ciuitatē condidit eiꝰ
nōie antinoū: et templū ei et ſa
cerdotes inſtituit ac ꝓphas · Sed
et iuſtinus fideliſſimꝰ nr̄e phīe
ſectator · et in grecoꝝ diſciplinis
eruditiſſimꝰ ſcribens ad antoni
nū appollogeticū ꝓ nr̄a religiōe
librū: horū meminit ita dicēs · Nō
mi videt᷑ abſurdū meminiſſe ī his
etiā de antinoo qđ nup geſtū eſt ·
quē oīs timore pn̄cipis q̄ſi deū co
le ceperūt: cū bene nouerit quis
qualis ve paulo ante fuit · et vn̄
genus duxerit · Idē quoqꝫ ipē etiā
iudaici belli qđ tūc gerebat᷑ memo
riā faciēs talia quedā refert · Et
enī in hoc qđ nūc gerit᷑ bello iu
daico barchochabas pn̄ceps iu
daice factiōis · xp̄ianos ſolos niſi
negarēt xp̄m tanq̄ blaſphemos
ad ſuppliciū rapi iubebat · In q̄
bus libris etiā de conuiſiōe ſua q̄
habuit a gentili phīa ad verē reli
giōnis fidē qđ nō abſqꝫ ꝓbabili
rōe et examīato iudicio ad hec
conuīſus ſit: hoc mō ſcribit · Nā
et ego ipē inquit ſectis platoni
cis inſtitutus audiēs īfamari xp̄i
anos · et videns eos īpauidos ad
ſuſcipiendā mortē atqꝫ omē ſup
pliciū tollerandū: conſiderabā
qđ īpoſſibile eēt ī malicia eos et
in libidine conuſari: Quis eī ali
quī voluptuoſus et luxu
riis deditus et qui humanis car
nibꝫ veſci delicias putet mortē
libent᷑ amplectit᷑: quo ſcilicꝫ ipa
confeſtī careat pro qua īfamari
voluit voluptate: Quin ꝑimo vi
uē ꝑpetuo ſi licēt et latē iudicia
ī hoc magis operam daret: ne dū
ſemetipm ſtatuite ac ꝓfeſſe mor
ti ſtudēt offerre · Sed et idem ipē
vir ſcribit ad adrianū pn̄cipē
ſuſceptis a ſerēnio granuano cla
riſſimo viro ꝑſide litteris · in q̄bꝫ
de xp̄ianis pacīſtabat᷑: reſcripſiſ
ſe qđ non eēt iuſtū xp̄ianos nul
lius criminis reos abſqꝫ iudicibꝫ
legibusqꝫ puniri: ſimul et exem
plū eplē ipius ſubiacit cōtinētis
hūc modū **Exemplū eplē im
patoris adriani ad minuciū
fundanū ꝓcōſulē aſie Ca ix ·**
Accepi lr̄as ad me ſcptas
a deceſſore tuo ſerēnio gra
niano clariſſimo viro · et non

placet michi relacionē silencio p-
terire ne et innoxii pturbent: et ca
lūpniatorib; latrocinandi tribuat
occasio. Itaq; si euident provinciales
huic peticōi sue adesse valēt adu
sū xpianos: ut pro tribunali eos
in aliquo arguant. hoc eis exequi
nō prohibeo: pcib; aūt in hoc so
lis et acclamacōib; uti eis non p
mitto. Etenim multo equius ē si
quis vo[illegible]let accusare: te cog
noscē de obiectis. Si quis igit ac
cusat et pbat adūsū leges q̄dq̄
agē memoratos hoīes: pro meri
to peccatorū eciā supplicia statues.
Illud mehercule magnope curā
bis ut siquis calūpnie gracia q̄
quā horū postulauerit reum: in
hunc pro sui nequicia suppliciis
seuerioribz vindices. Capl̄z x.

Verū adrianus post hec vi
cesimo et pmo pncipatus
sui anno diē obiit: et antoninus
cognomēto pius romanū susce
pit impiū. Huius pmo ãno theles
phorus ãnis vndecī sacerdocio in
vrbe roma administrato vita de
cessit: et yginius epatus sortem
romane suscepit ecclie. De optū hy
reneus refert thelesphorū mrio
vitā finisse: simul indicās yginy
epī tpib; valentinū auctorē valē
tiniane hēsis extitisse. et cerdonē
quēdā erroris illius pncipē. quē
postea marcion secutus ē: eo usq;
tpe rome sed et dublis impietati
bus ferbuisse. Dicit aūt ita. Nam
valentinus venit romā sb ygino:
inualuit aūt tpib; pii et ad anice
tū vsq; durauit. Cerdo uo q' ante
marcionē fuit et ipse sub ygino q
erat in vrbe roma ab aplō nonus
epūs venit: qui tū aliqua quidē
quasi penitēs et errorē confitens
excusabat: aliqū rursū occulte
interdū eciā publice ipietatē doce
bat: in quo cōuictus a cetu frat
nitatis arcet. Hec aūt dixit hyre
neus in tcio adūsus hēses libro.
In pmo aūt nichilominus libro de cer
done hec dixit. Cerdo uo a sectatori
bz symonis impietatis sue occasio
nibz sūptis romā venit sub ygino:
ibiq; docuit eū qui a lege et pphe
tis pdicatus ē deus. nō eē ipse p̄r
dn̄i nr̄i ih̄u xp̄i: q2 ille quidē nosci
eēt. hic aūt ignotus ē: et ille iustus
hic aūt bonus. Cui succedēs mar
cion ponticus: absq; reuerencia ulla
blasphemās auxit doctrinā insaniā.
Item quoq; ipse hyreneus imensū
pfundū valentini erroris de mate
ria et rebus validissimē coarguit: et
serpentis in modū cauis semetipm̄
latebris obtegentē in luce ptrahit
ac denudat. His adiungit et de mar
co quodā quē dicit magicis artib;
imbutū apprime enituisse: de cuius

cphatis supsticōibz et archanis
non tam sacris q̄ sacrilegis et
misticis miseriis ita scribit. Etem
quidā eorū thalamū construūt:
et nefariū quoddā initiandi cele
brant genus tm̄ secretis q̄busdā
carmīibz ac vbis non tā sacris q̄
execrabilibz eū qui introducit' cō
secrantes: spūales nupcias aiūt
ee q̄ faciūt: instar videlicet sup
narū cōiugacionū. Adducentes
uō eos ad aquā et baptizantes:
hec sup eos pferūt vba. In noīe
aiūt ignoti pris oīm. et in vitate
oīm mre: et in eo qui descendit in
ihm. Alii uō hebrayca lingua: ad
pauorē audienciū sup eos q̄s inici
ant tribulit obloquūt'. Hec de sec
tatoribz marci hyreneus scribit.

Quarto aūt Caplm xi.

Qsiu epatus āno cū decessis
set yginus: romane ecc̄e sacerdo
ciū pius suscepit. Apud alexand'
riam uō marcus: tcio decimo anno
epatus sui eumeuide defūcto. Cū
marcus cū decē ānis sacerdotium
ministrasset: celadioni post obitū
suū ecc̄e gubnacula dereliquit. Pi
us uō in urbe roma quīdecim ānis
in sacerdocio expletis: aniceto post
se tradidit sedem. Cuiꝰ tpibz egesip
pus refert semetipm romā venis
se: et pmansisse inibi usqz ad eleu
theri qui post anicetū subrogatus

ē ī episcopatū. Caplm xii

Quibus tpibz simul florebat
Iustinus in habitu philo
sophi diuinū pdicans vbū: et fidei
nre narracionē tam sciptis volu
minibz q̄ viue vocis assercione defen
dens. Cui et aduersus marcionem
scribens: cōmēdat de eo q̄ adhuc
supeēēt eo tpe quo scribebat. Dein
q̄ ita ait. Marcion uō quidā pon
ticus qui hodieqz sup est: docet ho
mies aliū crede ee deū. maiorē cō
ditorē deo. Hec ille hoibus īgredēs
et demoibz adiutoribz vtens mul
tis blasphemare psuasit: ut nega
rent creatorē omniū deū ipm ee
prem xpi: sed ee aliū quēdā q̄ qua
si maior hoc eēt. Et tamē oēs sec
tatores eius xpianī appellant':
ita nimirū sicut oms coi vocabu
lo cū diuse sint secte phi nūcupā
tur. Sed et post pauca nichilominꝰ
dicit. Est aūt nobis et liber adu
sus oms hereses cōpositus: quē si
voltis dem rē tabimꝰ. Hic autē
ipe iustinꝰ scribit etiā contra paga
nos volumē insigne. Sed et a
hos libros p nra religiōe ī qui
bz ad antoninū pncipē qui cog
nominat' pius sermonē dirigit:
scribens et ad senatū. In vrbe et
enī roma maxime consistebat.
Deniqz in vno ex hiis libro etiā
de semetipo volens quis ul' unde

ēē oſtendē: hoc mō ſcribit· Impa
tori helio adriano antonino pio
ceſari auguſto et veriſſimo filio
philoſopho et lucio philoſophi
ceſaris ꝓprio filio ac pio adoptiuo
amatori ſapiētie et ſacro ſenatui
atq; oī ꝑplo romano: ꝓuīcijs ex ō
ni hoīm gñe congregatis· et ī iuſ
to odio laborantib; ac nō digna
pacientib;: iuſtinus priſci filius
bachiadis ex vrbe neapoli paleſ
tine· vnus pro oībus hoc defero
poſtulatū· Sed et interpellatus i
dem imperator in aſia ab hijs qui
vario iniuriarū genē affligebāt:
tale reſcriptū ad vniūſos aſie po
pulos ꝓmulgauit· Reſcptū an
tonini ceſaris ꝓ xpianis q
affligebāt· xiii
Imperator ceſar
marcus aurelius· antonin9 au
guſtus armenius pontifex max
im9 tribunicie ptātis quīdecies cō
ſul tercio: vniuerſis ſimul plebib;
aſie ſalutē· Ego quidē non am
bigo etiā ipſis dijs cure eē: ne qs
noxius lateat· Multo enī mag
ipſis cōuenit punire eos q ſibi
īmolare noluīt: qͣ vobis S; vos
confirmatis eoꝝ quos ꝑſequimini
ſniam quā de vobis habēt: dicē
tes vos impios et ſine deo eē: vn
de et optabili9 habent aīa; ponē
pro deo ſuo· et mortē libenter am
plecti qͣ vobis talib; acquieſcē:

et in vr̄e religionis iura conſcendē·
De motib; aūt tre qui vl' facti ſūt
vl' etiā nūc fiūt: abſurdū nō erit
merorē vrm iuſta cōmonicione ſo
lari: qm̄quidē compei qꝫ in huiuſ
cemōi rebus ad illoꝝ inuidiam
coēs caſus transfertis: in quo illi q
dem maiorē fiduciā accipiūt ap9
deū: vos aūt in omni tpe quo de ta
lib; ignoratis ceteros quidē deos neg
ligitis: cultū vero īmortalis dei quē
xpiani colūt expellitis et deturba
tis uſq; ad mortē cultores illi9 ob
ſeruātie ꝑſequētes· Pro quib; pli
mi ex ꝓuīcijs iudices: etiā vene
rabili pri nr̄o ſcpſerant· Quib;
reſcptū eſt ab eo· ut nichil omīo
moleſtie huiuſcemōi hoīb; gene
rarēt: niſi forte arguerent aliqd
aduſū romani regni ſtatū moli
ri· Sed et mī pi de hijs qꝫ plimi re
tulerūt· Quib; ego paternā ſecu
tus ſniam· pari moderacōe reſcp
ſi: qꝫ ſi quis ꝑſiſtit huiuſcemōi hoī
bus abſq; vllo crimīe mouere ne
gocia· ille qui delatus ꝓnoīe fuit
abſoluat: etiā ſi ꝓbet id eē qd ei
obicit xpianus: is aūt q crimē
obtendit reus pene eius quā ob
iecit exiſtat· Propoſita epheſi pub
lice in cōuentu aſie· Hec ita geſta
eē teſtat etiā meleto epūs eccle ſar
denſis: in eo libro quē ad īperatorē
verū ꝓ fide nr̄a ac religiōe cōſcpſit·

Qua tempestate etiam xiiij Aniceto romane ecclesie presidente: policarpum romam venisse atque habuisse sermonem cum ipso aniceto de pasche die hyreneus refert. Sed et alia quedam de eodem policarpo scribit: que michi dignum videtur corpori huius nostre narracionis inserere. Tercio igitur adversus hereses libro: hec de eo commemorat hyreneus. Policarpus inquit qui non solum ab apostolis eruditus est: neque solum conversatus est cum hiis qui deum viderant: sed et ab ipsis apostolis ordinatus est smirneorum ecclesie episcopus: quem nos quoque in prima etate nostra vidimus. Diu etenim permansit in vita et longeva etate perdurans: nobilius vivendo sed et nobilior moriendo extitit: quippe qui vitam martyrio finivit. Docebat autem semper ea que ab apostolis ipse didicerat: et hec ecclesie tradebat: que sola vere docenda sunt. Cuius rei testes sunt omnes ecclesie que in asia constitute sunt: et hii qui per idem tempus etiam nunc in policarpi successione perdurant. Multo autem verior et fide dignior hic auctor ecclesie est et veritatis testis: quam valentinus et marcion et ceteri perverse mentis homines. Qui etiam sub aniceto romam perrexit: et multos ex supradictis hereticis ad ecclesiam dei convertit: hanc solam predicans tenendam esse veritatem quam ipse sciret se ab apostolis suscepisse: quam et tradebat ecclesie. Et sunt adhuc etiam nunc qui audierunt ab ipso: quod iohannes discipulus domini cum apud ephesum balneas lavandi gracia fuisset ingressus: et vidisset ibi cherintum: exiluisset continuo et discessisset non lotus dicens. Fugiamus hinc: ne et balnee ipse corruant: in quibus cherintus lavat veritatis inimicus. Idem etiam policarpus marcioni aliquando cum occurrisset: dicenti sibi agnosce nos: respondit. Agnosco agnosco primogenitum sathane. Tanta tunc apostoli atque eorum discipuli in religione cautela utebantur: ut ne verbi quidem communionem cum aliquo eorum qui a veritate deviaverant habere paterentur: sicut et paulus dicit. Hereticum hominem post unam et alteram correpcionem devita: sciens quia perversus est huiusmodi et peccat cum sit a semetipso dampnatus. Extat et epistola policarpi ad philippenses scripta pervalida: ex qua formam fidei eius ac predicacionis si quis forte salutis sue sollicitudinem gerit capere potest. Hactenus hyreneus. Policarpus vero in ipsa epistola quam ad philippenses scripserat: utitur testimoniis de prima epistola petri.

Cap. xv.

Sed enim antonino qui pius cognominatus est vicesimo et secundo anno principatus exacto: ~~in~~ marcus aurelius verus et antoni

nus filius eius cū lucio frē suc-
ce-
dīt. Quo in tpe policarpus max-
imus psecucōibꝫ aliā quacētibꝫ:
vitā martyrio finiuit. De q° pla-
ne necessariū duxi mēorie tradē:
maxime cū scpta extet epla ex p-
sona ecce smirneoꝝ ad ponti ec-
clesias data: que de martyrij ei9
btō fine designat. Cuius exēplū
infra scriptū est.

Ecclesia dei que ē apud smir-
nā ecce dei constitute apd
philemoniū. et oībꝫ qui vbiqꝫ
sūt scīs ecciis catholicis: miseicor-
dia et pax et caitas dei prīs et dūi
nri ihū xpi multiplicet. Descpsi-
m9 vobis frēs de mribꝫ et btō po-
licarpo: qui velut signacl'o quodā
martyrij sui finē psecucōibꝫ posu-
it. Et paulo post describētes etiā
cetōrū mrm agones: talia quedā
scribūt. Detrē etenī volētes īspec-
tantē pplin: nūc flagris vsqꝫ ad
īteriora viscerū mrēs laniabāt:
ita ut abdita corpis et que natia
in archanis locauerat nudarent:
nūc aūt marinas cocleas q̄ con-
chilia vocant. et acuta queqꝫ frag-
mēta in dorsum supinatis mrībꝫ
substernebāt. In quibꝫ oīne mar-
tirij genus et pene spēm consu-
mētes: ad vltimū deuorandos
eos bestijs exponebāt. Sed ī hijs
pcipue designat vir fortissimus

efflorauisse germanicus noīe: qui
p grām diuine vtutis metū corpo-
ree fragilitatis exclusit. Volente
nāqꝫ pconsule psuasiōibꝫ aggre-
di virū et obicē ei pme etatis flo-
rem. debē eū sumetipsius misēa-
cōe capē: ille nichil moratus spō-
te dicit ppaatā sibi bestiā puocasse:
veluti tardantes increpans pe-
nas: et īique hui9 vite vltro velocē
expetisse discessū. Vn cū ex huius
tam īsigni morte. stuporē cepisset
astantis ppli multitudo. et totius
xpianoꝝ gentis mirari vtutē de cō-
tempnēda morte cepisset: concla-
māt oīns. Tolle impios: policar-
pus requirat. Sed cū ex acclama-
cioē grauis pturbacio fiet:
tornicū quēdā natione fri-
gen nup de suis regionibꝫ
aduētantē. accidit pmo quidē bes-
tias cetāqꝫ tormēta sponte lacesse-
dehinc fractis aīmis cadē. ad vlti-
mū etiā salutē seguicia pdē. Que-
res eū ad matyriū pcacia potius
et temeitate qm deuocioē psiluisse
declarat. Ipe nāqꝫ se iudici īgesseat.
Victus itaqꝫ exemplū euidēs oībꝫ
dedit cautius ī rebus talibꝫ et cīcū-
spectius agendū: quia nō temeri-
tas sed fides et modestia coronat.
Sed de hijs quidē talia gesta sunt.
Insignis aūt vir policarpus. pri-
mo quidē cū audiret vulgus excita-

tū in ſe acclamacōib; ĩ nullo penit⁹
motus ē: ſed manſit ĩpauidus: trā
quillus namq; erāt morib; et ſere
nus aſpcu. Cui cū in eadē ciuitate
vellet intritus pmanē: acquieſcēs
tū depcantib; ſe familiarib; ſuis
ad agrū quēdā ciuitati pximū ſe
cedit: atq; ibi cū paucis die noctu
q; nichil aliud q̄ in orōib; pma
net: pro pace eccīarū que vbiq; ſūt
ſupplicans deo: q̄ ei facē in omī vi
ta ſua moris ꝑpetui fuit. Sed ibi ĩ
orōe poſitus. ante triduū q̄ com
p̄henderēt viſionē videt p nocte: cer
uical capitis ſui flāmis eē cōſūp
tū. Cumq; euigilaſſet poſt viſū int
p̄tatus ē aſtantib; comp̄uū ſuū:
dixitq; pro certo ſe ob xp̄m per ig
nē vite exitū ſortiturū. Imminē
te igit̄ queſtiōe. rurſus frm̄ cari
tate cōpulſus: cōmigrauit ĩ aliū lo
cū. Quo nō multo poſt ĩquiſito
res ingreſſi. correptis duob; pue
ris. et alto ex hiis vberato: p indici
um ei⁹ ad policarpū puenūt cū
iam declinaret dies. Sed ingreſſi ip
ſū quidē repiūt in ſupeiorib; qui
eſcentē: vnde cū poſſet ei facilius
tñſitus eē ad alteram domū noluit
dicens. Voluntas dñi fiat. Cū ipm
mo et cū cōperiſſet adeſſe cōprehē
ſores ſuos. in occurſū eis pgreſſus.
leto admodū vultu ac placido com
pellare viros cepit cū ingenti oris

grā: ita ut illi mirarent̄ et ſtuperēt
q̄d tm̄ ſtudiȳ fuit ut vir ill⁹ grauita
tis et honeſtatis in tam longeua
etate et tante vite auctoritate po
ſitus pquiri et cōprehendi ſit iuſ
ſus. Sed ille nichil moratus conti
nuo appoi menſā hoſtib; quaſi
hoſpitib; iubet. atq; eis epulas lar
gius miniſtrari: vnius hore ab eis
ſpacio orōis grā impetrato. Ora
bat igit̄ tanta dei gracia repletus
ut admirarent̄ omīs qui aderant:
et ipi qui ad cōprehendendū vene
rant peniterēt q̄ tam honeſtum
virū ac deo dignū. et ipa etate ve
nerabilē rapē iuberēt ad penā.
Et p⁹ aliqūta eadē ſcptura v̄bis
ipis talia cōiunxit ex ordine. Poſt
ea uō q̄ finiuit ordinē memoriā fa
ciens oīm quoſcūq; noſſe potāt.
maiorū et minorū nobiliū et ig
nobiliū. et totius catholice ecclie
que p orbē tre eſt: inſtante iam
hora pgredit̄. et aſino ſedēs ad ci
uitatē ducebat̄ cū eēt dies mag
ni ſabbati. Pgenti occurrit ei p̄
fectus pacis herodes noīe et pr̄ ei⁹
niceta. Qui leuātes eū ſecū in ve
hiculū: pſuadē ſedulo conabant̄
dicentes. Quid enī mali ē dñū di
cē ceſarē et ĩmolare: et de ceto viuē
ſecurū? Hec ille primo tacitus au
diuit. Sed ubi pſiſtebāt: ait ad
eos. Quid multis opus ē? Factu

rus nō ſum qđ dicatis· At illi poſt
ea q̄ nichil ſe pfeciſſe ſenſerūt· in
dignacōe cōmoti cū cōtumelia
eū vehiculo deturbāt: ita ut pe
dē lederet preceps altus· Sed q̄ nichil
fuiſſet iniurie ꝑpeſſus: tota alacri
tate contentus pgebat ad ſtadi
um quo duci fuāt impatus· Cū
uō tumultꝰ ingens in ſtadio ex
ingreſſu eiꝰ fuiſſet exortus: vox e
celo delapſa ē· Fortis eſto policar
pe: et viriliť age· Sed autorē qui
dē vocis vidē potuit nemo: audi
tus tū ad plimos venit· Interea a
nimati ad furorē tumultꝰ ꝑpli:
videntes q̄ policarpus introdu
cat· Cūqꝫ enimꝰ a pconſule inter
rogaret ſi ipē eēt policarpus: ſe
eē confitet· Ergo habeto inquit
etatis tue reuerenciā· et pcēs vl
time ſenectuti tue· iura fortunā
ceſaris· gerens de pōribꝫ peītudinē:
et cōclama eciā tu· tolle ſacrile
gos· Tūc policarpus torvo vultu
ad ꝑplm qui in ſtadio reſidebat
aſpiciēs: eleuata ad celū dextēa
cū gemitu pclamauit et dixit·
Tolle ſacrilegos· Sed inſiſtēte p
conſule policarpo et dicēte iura
fortunā ceſaris· et dic ī xpm cō
uicia· et dimitto te: policarpus
ad hec· Octoginta inq̄ et ſex an
nis ſeruio ei et nichil me leſit
vnq̄· quō poſſū maledicē et
blaſphemarē regē meū qui ſalutē
m dedit· Cūqꝫ rurſus vehemen
cius vrgēt ut fortunā ceſaris iu
raret: ſi hanc inq̄t iactanciā que
ris ut ego fortunā ceſaris iurē·
et qui ſim ignorarē te ſimulas: cū
omī libtate audi me· q̄ xpianus
ſum· Si uō eciā roēm vis xpiane
religionis accipē: ſtatue diem et
audi· pconſul dixit· Suade ꝑplō·
Policarpus ait· Tibi quidē reſpō
di· Docemur enī pncipibꝫ et ptati
bus hijs que a deo ſūt honorē de
ferre: eū ſcilicet qui religioni nō
ſit contrarius· ꝑplō aūt furēti ſa
tiſfacē non eſt meū· pconſul dix
it· Beſtias habeo patas: quibꝫ ſub
igeris· niſi cito penitueris· At ille reſ
pondit· Adhibeant· Nobis enī i
mobilis ſtat ſnīa: nec poſſumꝰ
de bono ad malū p penitudinē cō
mutari· Melius autē eēt ſi hij mu
tarent ad bona: qui pſeuerant in
malis· Tū pconſul· Igni inq̄t te
faciā conſumi ſi tibi beſtie cōtep
nende videntr: nec ꝑpoſiti reſipis
penitudinē· At ille ignē minaris
inquit hūc qui ad momētū incē
dit et paulo poſt extinguit: q̄
ignoras futuri iudicij ignē eter
nū· qui ad ꝑpetuas penas ꝑpara
tus ē impiorū· Sed q̄ moraris·
Adhibe· q̄ tinā voles· Hec et alia
multa hijs ſimilia dicēs policarpꝰ

confidencia ſimul et leticia reple
batur: ita ut alacritatē vultus eius
ſermonumq; conſtanciā proconſul
maximo ſtupore miraretur. Miſ
ſo igitur curione ad populum iubet vo
ce maxima proteſtari: policarpū
tercio confeſſū ſe xpianū eē. Quo
audito. vniuerſa multitudo tā gē
tiliū quam iudeorū ſmirnenciū ciui
tatis cū ingenti furore acclamabāt
Hic ē tocius aſie doctor et pr̄ xpia
norū: nr̄oꝝ autē ſubuerſor deorū.
Ipſe eſt qui multos docet ne īmo
lent: ne ve adorent deos. Et poſt hec
verba acclamabāt philippo Aſi
archo: ut leonē policarpo dimit
teret. Qui rn̄dit non ſibi licere: quia
iam edicionis ſue munus expleſſet.
Tūc illi omnes pariter cōclamarūt:
ut policarpus viuus arderet. Opor
tebat enī viſionē eius quā de ar
dente ceruicali vidit īpleri. Que
cū dicto cicius gererent ipſis po
pulis ligna vel de balneis vel de
publicis quibuſq; locis et ſarmēta
congregantibus. precipue iudeis ar
dencius in hec ex more feruentibus:
cū omni velocitate exſtructus eſt
rogus. Tum depoſitis ſenior īdu
mentis. ac zona reſoluta. calci
amēta quoq; de pedibus tēptabat
educere: que nunquam niſi a religioſis
quibuſq; fide et deuocōe ſemet
ipſos īuicē puenientibus reſolui

conſueuerāt. Ita namq; in omni eciā
reliqua vita ſua venerabiliter ab ō
nibus colebatur. Ut ergo expedita ſunt
que ad ignē ptinebāt: cū eū vel
lent rogo impoſitū eciā clauis
affigere ait. Dimitte me. Qui enī de
dit michi ferre ignis ſuppliciū:
dabit ut et ſine clauoꝝ affixiōe
flāmas īmobiliter pferam. Tum
illi omiſſis clauis: vinculis vſi
ſūt ſolis. Quibus poſt tergū manibus
reuinctis. velut electus aries ex
magno grege aſſūptus accepta
bile holocauſtū omnipotēti deo ob
latus eſt: has preces eciā in ipſa
paſſione pfundens. Deus dilecti
et bndicti filij tui ihū xpi pater
per quē tui agnicōem ſuſcepimus.
deus angelorū et virtutū et vniu
ſe creature ac tocius iuſtoꝝ ge
neris qui omnes corā te viuūt. be
nedico te qui me ī hanc horā p
ducere dignatus es. ut particeps ex
iſterē martyrū et calicis xpi tui
in reſurrectōe vite eterne aīe et ſpi
tus mei per īcorrupcōem ſpūs ſci:
in quibus ſuſcipiar in conſpectu
tuo hodie tamquam ſacrificiū pingue et
acceptabile. Sicut pparaſti et p
ſignaſti: et ita feciſti. Verus es
tu et ſine mēdacio deus. Propterea et
in omnibus laudo te et benedico te
et glorifico te per eternū deū et pon
tificē ihm̄ xpm̄ dilectū filiū tuū:

ꝑ quē et cū quo tibi in ſpū ſcō glā
et nūc et in futura ſecula Amen·
Et cū amē inſonuiſſet orōe cōple
ta: ſubiciūt ignē hoīes ignis et
ni Cūqȝ flāma ingens reluxiſſet:
vidim⁹ miacula oīs nos quibȝ
ea deus vidē conceſſit Ex qbus et
ꝙ plim a dn̄o ad hoc reſeruati
ſunt: ut ānūcient cetis que vi
derūt· Flāma etenī in modū ca
mere curuata ſpecie quaſi veli
nauis vento ſinuati: ſupra cor
pus mr̄is ſtetit· Quod corpus in
medio poſitū· non erat ut caro
ardens: ſed tāqm̄ ſi aurū aut ar
gentū in fornace candeſcēt Tū
ꝑtea odorē naribȝ hauſim⁹ tāqꝫ
thuris incenſi: uel ꝑcioſiſſimi
flagrantis vnguēti Ad vltimū
videntes ſcelerū miſtri igni cor
pus nō poſſe conſumi· iuſſerūt
ꝓpius accedē confectorē: et corp⁹
eius ignis ceſſerat mucrone trāſ
fodē· Quo facto tam largus pro
fuſus ē ſanguis: vt reſtinguerēt
rogū· Populus aūt miaculi ſtupo
re diſceſſit attonitus: erga elec
tos dei· tam īſigni ei⁹ fauoē per
ſpecto· Hic ē ergo admiabilis et
electus tpibus nr̄is magiſt apli
cus et ꝓpheticus ſmirneor ecclīe
ſacerdos: qui oīne vbū qd locu
tus ē impletū eſt et implebit ī
futuro· Sed ille emul⁹ toci⁹ boni

et adūſarius oīm iuſtorū· poſtqꝫ
vidit ꝙ et pro martyrij gloria et
pro vite egregie v̄tutibȝ coronat⁹
eſt· et ꝑ mortē ꝑmia īmortalita
tis indeptus: ſatis agere cepit ut
reliquias ei⁹ ad ſepulturā nr̄is
deſiderātibȝ nemo concedēt· Inſti
gabat ergo niceta herodis pat·
frater aūt dalce adire iudicē et
petē ab eo ne humandū cōcedēt
corpus:· ne forte inqt relinqntes
eū qui crucifixus eſt· xp̄ianī
hūc colē incipiāt: iudeis maxi
me iſta machinantibȝ· qui et uoſ
tros intentis oculis obſeruarūt·
ne eū e flāmis adhuc ardentibȝ
raperēt:· ignorātes miſerrimi
qȝ neqȝ xp̄m aliqn̄ poſſim⁹ dere
linquē· qui mortē pro toci⁹ mū
di ſalute ſuſtinuit: neqȝ alium
quēqꝫ colē qui verū deū et qui ſo
lus colendus ſit nouerim⁹:· mrēs
uō tamqꝫ diſcipulos dn̄i diliga
m⁹ et veneremr· quaſi integram
fidē mgro ſeruātes et dn̄o: quo
rū nos quoqȝ in fide et pſeueran
cia caritatis optam⁹ ēē pticipes·
Vbi aūt vidit centurio tam ob
ſtinatā iudeorū contēcionē: po
ſitū in medio ipſm corpus cremaſ
ſit· Et ita nos poſtmodū ambuſ
ta oſſa ꝑcioſiſſimis gēmis cari
ora· et omī auro ꝓbabiliora ꝑ
ignē facta collegim⁹: ac ſicut

cōueniebat ex more condidimus·
Quo et in loco etiā nūc p̄stāte
dn̄o solēpnes agimꝰ celebresꝗ
conuētꝰ: maxime quidē in die
passionis eius· Sed et cū eorū
memorias qui p̄us passi fuerāt
celebramꝰ: ut sequētiū ānni
ad p̄cessorū vitā exemplis īsig
nibꝫ suscitent. Hactenꝰ de btō
policarpo. Cū quo etiā aliꝫ duo
decī ex philadelphia venientes:
apud smirnā martyrio cōna
ti sūt· Sed et in eadē epl̄a conti
nebat etiā de aliis q̄ plinius eo
dem tp̄ibꝫ martyribꝫ interta n
narracio: in quibꝫ refert post
policarpū q̄ etiā metrodorus q̄
dam ex marcionis hēsi p̄sbiter
igni sit traditus· Inť ceteros āt
qui p̄idem tp̄is martyres exti
terūt: famosissimꝰ nimis refer
tur quidā pionius noīe· Cuiꝰ
p̄ singulas interogacōes respō
sionū constanciā· et p̄ fide nr̄a
ad p̄plm orōnes q̄q̄ꝫ apud iudi
ces intritus semp̄ astiteit docēs
et disputās etiā in ip̄is tribu
nalibꝫ· utꝗ hiis qui in p̄secucō
ne titubauerāt cohortacōibꝫ
suis ad consurgendū dexterā
dederit· et in carcē positus qua
liť ingressis ad se fribus aīos
eorū ad martyrꝫ tolleranciā
incitarit· quosue ip̄e etiā pro
martyrio p̄tuleit cruciatus· ut
q̄ꝫ sit clauis affixus et ardenti
rogo suppositus et ut in hiis be
atū vite fecit finē: si q̄s volt
plenꝰ scire· ex illa que nobī de
antiq̄s martyribꝫ sc̄ptura cōpo
sita ē plenius discet· Post hec
etiā illorū apud p̄gamū asie vr
bē martyrū gesta referūt· i car
pi cuiusdā et papiꝫ et agathōi
ce optime fēie: aliarū q̄ꝫ multa
rū que p̄ btīs confessionibꝫ mr̄
tyrio coronate sūt· Cap· xvi

Cum quibꝫ et vir mirabi
lis de quo paulo supius
fecimꝰ mēsionē iustinus· cū se
cundū iam librū pro religioīs
nr̄e defensione cōscriptū· tp̄is
illiꝰ iudicibꝫ optulisset: remu
neracionē lingue fidelis et erudi
te martyriꝫ munꝰ accepit· quo
dā p̄hō crescente noīe cane tam
p̄fessione q̄ moribꝫ dolos viro
insidias q̄ꝫ tendente: quīq̄dē se
pe cū eo disputās auditoribus
mediꝫs nō solū optinueāt eū
vim et vehemēciꝰ veitate sibi suf
fragante confudeāt: et vn̄ victo
rie sue palmā matyrium p̄cepit
a dn̄o· Hoc aūt ita futūu etiam
btīs ip̄e verus p̄hūs veitatis
in ea defensiōe quā ab eo cōsc̄p
tā sup̄diximꝰ: apte sicut eāt fu
tūu p̄phetica mēte p̄dixit hiis v̄

bis· Nam et ego inq̃t spero me
ab aliquo horū quib; ꝑ veritate
obsisto insidias eē passurū: uł spe
ro baculo aut claua feriendū:
certe uł a crescēte hoc non pħo·
sed philacōpo· id ē nō amatore
sapie sed amatorē iactātie· Nec
eū dignū est pħm noīari eū q
de hys que nescit publice ꝓtesta
tur: et xp̄ianos sine deo esse et
īpios dicit: ad grām et libidīez
eorū quos ī errore positos ip̄e
maiorib; laqueis erroris īuol
uit· Si enī ignorat ab eo xp̄i doc
trina et ea arguit que ignorat·
neq̄ssim⁹ ē et impitis multo ne
quior: q̄ et impiti uł ydiote ob
seruāt ne disputaē audeāt de
hys que ignorāt et de illis testīo
niū ꝓhibē que nesciūt· Si uō le
git que apud nos scp̄ta sunt· et
aut ītellexit eorū v̄tutē· aut in
tellexit quidē sed dissimulat ne
et ip̄e suspectus habeat in talib;:
multo nequior et detestabilior
iudicandus ē: qui impiti wlgi
captās fauorē· veitatis ac pieta
tis quā ꝓbat hostis existit et ꝓ
ditor. Nam et posuisse me ei
sciatis quedā: ex quor respōsio
nib; nichil scie cōuictus ē. Et in
tm̄ veā sūt que dico ut putē vo
bis etiā questionis habite inter
nos disputacōēs allatas: ex q̄b;
aptissime dinoscat̄ eū que nr̄a st
penit⁹ ignoraē· Si uō nerdū ve
nerūt ad noticiā vr̄ām: parat⁹ sū
rursū vob̄ audientib; disputaē·
Hec sūt bt̄i iustini v̄ba: in quibus
scdm ea que ꝓdixeāt ꝑ crescētis
insidias martyrio ↄsūmat⁹ est·

Tacianus quoq; xvii
orator vir eruditissim⁹
ī p̄ma etate sua cū magna admi
racōē oratoriā docens ex qua et
nō parū gl̃ē quesieāt: ꝑ⁹modū
ad nr̄a se studia cōuertēs: libros
etiā ip̄e adūsū gentes dignos me
moria deliquit· in quib; iustini
meminit hys v̄bis Sed et āmirabi
lis ig̃t vir iustin⁹ satis rc̄ꝓsecu
tus est: siles istos dicēs eē latro
nib; Et post aliq̄nta cū de philo
sophis quedā dixisset: addit etiā
hec· Crescēs denuq; ille qui obsedit
vrbē magnā in puerorr quidē stu
pris om̄is ꝑibat: ī pecunie autē
cupiditate nullo īferior erat Mor
tē uō cū ceteris suadēt cōtempnē
dā: ip̄e tā pessimā de ea opinio
nē gerebat· ut iustinū tanq̄ ul
timo malo tradēt morti: ꝑ eo q̄
veitatē predicās· voluptuosos et
deceptores pħos arguebat xviii

Idem quoq; iustinus plu
q̄ꝫ ꝓpriū desudaret· alior q̄
ante se martyres extiterūt descri
bēs agones: in p̄mo defensionis

sue libro talia quedā refert · Mulier ait quedā cōiuncta erat viro turpi: que et ipa prius turpit̄ vixerat. Hec postq̄ p̄cepta xp̄i cognouit pudica effecta · viro quoq3 de pudicicia psuadebat: suggerens ei scriptū ee in xp̄ianorū p̄ceptis eternas īmine penas hīs qui pudiciciā in vita sua iusticiāq3 contēpserint · Sed ille in eadem obscenitate psistens · alienā iam actib3 suis a se faciebat vxorē: quippe cū nefas ee mulier estimaret in eius mariti cōtubernio pmanē · qui naturali lege contēpta nouas vias libidinis exquirebat. Statuit igit̄ repudiare iura cōiugij: sed ppinquis intuementib3 · et de mariti emendacioē pollicentib3 · compulsa est in ei9 rursū cōsorcio resid̄e · Verū ille p9 hec alexandriā pfectus cū turpius agere atq3 incestē vite maiora iudicia rent̄ augmēta quesisse: mulier ne vltra in cōiunctione eius manēs pticeps īcesti hoīs haberet̄ libello ei repudij dato discessit. Tum ille efferus maritus quē gaude oportuerat · q̄ tātū vxoris sue castitas pfecisset: ut non solū nichil turpe cōmitte: sed ne mariti quidē paciēt ferre turpitudinē posse: a quo emendacioē refutante p castionis amore discesserit: nouo crīmīs gñe pro castitate accusat vxorē · xp̄iana est inq̄t. Et illa quidē libellū tibi optulit imperator: ut p̄mo pmitterēt̄ ei rem familiarē ordinare: tū deinde respondē obiectis: qd̄ et indulsisti · Sin maritus cū muliere non posset argue: in tholomei quēdā ericiū qui magister mulieris ī xp̄iana religione fuerat tali arte cōuīsus est. Habebat amicū centurionē quedā: huic psuadet · ut percunctaret̄ a ptholomeo si xp̄ianus eēt̄ · Hoc tū ptholomeus tāq̄ amator veritatis nequaq̄ glām sue pfessiois occultās pcūctanti: xp̄ianū se eē cōfessus ē · Hunc cōtinuo cēturio in vincula conicit: et multo tpe squalore carceris maceratū · ad vltimū vrbicio iudici optulit · A quo sili mō hoc solū interrogatus ē ptholome9 si eēt xp̄ianus. Qui rursū tanti boni sibi conscius diuinā religionē ptulit: et de xp̄i magisterio ac toci9 boni institucoib3 publica confessione testatus ē. Qui ei negat qd̄ ē: sine dubio culpabile iudicat ee qd̄ negat. Continuo igit̄ post cōfessionē: ab vrbicio duci iubetur ad mortē · Lucius aūt quidā xp̄ianus vir videns tā temē pla

tā ſniām : ait ad vrbiciū Qd q̄ſo
cauſe ē· q̄ neq̧ adulteriū nec cor
ruptorē· aut homicidā ul' rap
torē latronē q̧· aut alteri⁹ cui⁹
libet facinoris reū : ſed tm̄ pro
noīe xpiani q̄ hoc ſe vocabulo
confeſſus ē nūcupari· ad mor
tē duci hoīez p̄cepiſti· Non ſūt
hec digna pio imꝑatori· nec ſa
pientiſſio filio eius· neq̧ ſacro
ſenatui : que agis o vrbici· At il
le nichil aliud īquirēs : ait ad
luciū Videris m̄ et tu xpianus
ēē Cūq̧ lucius reſpondiſſet hoc
plane ſū : eciā ipm̄ vrbicius du
ci p̄iter iuſſit ad mortē At ille ḡ
cias īq̄t ago q̄ me neq̄ſſimis
dominis abſolutū : ad bonū et
ad optimū p̄rēm et regē oīum
deū remittis Sz et tercius quidā
pari mō libtate vſus : pari q̄
ſniā punitus ē Poſt hec illa i
uſtinus annexuit ex ordine q̄
paulo ante retulim⁹ : idē et ego
inq̄t ſpeo me ab aliquo horū q̄
bus pro veritate obſiti īſidias
eſſe paſſurū et cetera· Cap̄ xix

Plurima autē nobis hic
vir ſtudiorū monumēta
dereliq̄t· q̄bz erudite eius aīe ac
diuinis dedite diſciplinis iudicia
colligam⁹ : ī quibz emolumēti
plimū īuenire pūt hij q̄ amo
rē doctrine et ſciē gerūt· Extat i
git̄ eius liber hic de quo ſupius
meōrauim⁹ ad antoninū qui di
cebat̄ pius et filiū ei⁹ ac ſenatū :
pro nr̄a religione conſcriptus· Sz
et ſecūdus nichilomi⁹ defenſionē
nr̄e fidei cōtinēs quē ſcripſit ad ſ
ucceſſorē ſupradcī pncipis anto
ninū verū : cui⁹ tpa nūc ꝑpim⁹
explicare Sed et alius liber ē ad
uerſū paganos : de quo de ſingu
lis uel nr̄is ul' grecorū philoſo
phis cōferēs· diſputacionē latiſ
ſimā conſcit· Ibi eciā de natura
demonū diſſerit quedā : q̄ hijs
inſerere longū eſt Sed et alius ē
liber adūſū paganos : q̄ ſupſc
bit̄ confutacio Eſt et alius ei⁹
liber de monarchia : quē nō ſo
lū de nr̄is libris· ſed et de greco
rū voluībz texuit Eſt et alius q̄ ſc
ribit̄ pſaltes Et alius velut
in ſubnotacionū mō de aīa ī quo
diuſas q̄ſtiones inſeruit· ex hijs
que apud grecorū phōs agitāt :
quibz contradicturū ſe ꝓmit
tit· et ſuā de hijs ſniam ī illius
reſponſiōis volumē platurū Cō
poſuit eciā dyalogū quaſi cū
iudeis quē apud epheſū cū tri
phone hebreorū nobiliſſio doc
tore habuit· in quo exponit
quō ipē p diuinā grām ad credu
litatē vere fidei pductus ſit : cū
prius īmenſū ſtudiū erga phō

rũ gesseit disciplinas pquirende
veritatis amore detentus· Simul
q̃ refert de iudeis· q̃ adũsũ eccle
siã xp̃i insidiis feralibꝫ agant:
et p hiis insimulat triphonẽ di
cens:· q̃ nõ solũ nõ ~~peni~~ penitu
istis pro hiis que a vobis male
gesta sũt: sed et viros aptos ad
hoc elegistis de ierosolimis et d
misistis p oẽm terrã qui circu
irẽt et dicerẽt· impiã heresi sur
rexisse xp̃ianorũ:· simul et cĩ
nosa quetã diffamarẽt adũsũ
nos: quo scilicet p hec ignoran
tes quiqꝫ detriti cõsortia nr̃a vi
tarẽt· In quo nõ solũ vobisipis·
sed et aliis opprobria fingendo
causa mortis extitistis· Scribit
aũt q̃ usqꝫ ad sua tp̃a ꝓphetie g̃
cia in ecclesiis floruerit· Sed et
apocalipsim iohis apli ẽẽ dicit:·
ꝓpheticis etiã quibusdã testĩo
niis utit̃ ad triphonẽ: cõuicẽs
eũ de hiis que iudei abscideriut
hec de scripturis et abstulerint·
Sed et multa ei9 alia apud quã
plimos frũ ferunt que ita ꝓba
bilia ac digna veteribꝫ iudicata
sũt: ut hyreneus ex ipĩs ĩueniã
tur assumẽ et in q̃rto adũsum
hereses libro de hiis hoc mõ scri
bere· Et bñ inq̃t iustinus ĩ eo vo
lũie q̃d adũsũ marcionẽ scribit
ꝓsecutus ẽ dicens quia ipĩ deo

nũq̃ acquiescerẽ: si aliũ deũ dicẽt
p̃ter oĩm creatorẽ· Et iterũ ĩ q̃rto
eiusdẽ opis libro dicit· Et optime
inq̃t iustinus affirmat· q̃ ante
adventũ dñi nũq̃ũ ausus ẽ sa
thanas blasphemare deũ: quippe
qui nõdũ agnouisset dãpnacõẽꝫ
suã· Hec aũt nobis necessario de o
pusculis iustini dicta sunt: ad ĩ
quisicõẽꝫ librorũ eius studiosos
quosqꝫ fideliũ ꝓuocantibꝫ XX

Igit̃ octavo ãno supradicti
pncipis aniceto vndecĩo ã
no ep̃atus sui defũcto: successit
soter· Apud alexandriã uõ celadi
on q̃tuordecĩ ãnis ministrato sac
docio: agripinũ successorẽ reliquit
Apud anthiochiã uõ theophilus
p idem tẽpus sextus ab aplis ec
clesie pontificatũ tenebat: ubi
q̃rtus p9 heronẽ fuãt cornelius·
p9 quẽ q̃nto gradu heros succes
serat·

Capitulum XXI

Tunc egesippus de quo sup̃
memorauim9 insignis habeba
tur: et dyonisius chorinthiorũ e
pĩs· Sꝫ et pinitus nobilissim9 a
pud cretã in ep̃is fuit· Philippus
etiã et appollinaris et melito mu
sanusqꝫ et modestus et p̃cipuus
hyreneus: quorꝫ oĩm ad nos usqꝫ
aplice fidei et sane doctrine p̃claris
sima monumẽta p̃lata sũt· Ex q̃
bus egesippus ĩ q̃nto cõmentario

libro ubi sniam sue fidei plenis-
sima cu astructioe designat: in-
dicat etia hoc q cu ad urbe ro-
ma pgeret plurimis p loca singula
epis in sermone et caritate cogres-
sus. oms eiusde fidei pdicatores
doctoes q repperit. Simul et de
epla clemetis ad chorinthios scp-
ta queda comeorat: que etia inse-
rere huic opi nro necessariu duxi.
Ait ergo. Et pmansit inqt eccia
chorinthioru in pdicatoe recta us-
q ad primu epm. que roma na-
uigans vidi: et resedi cu eo apd
chorinthu diebus multis. delecta-
tus puritate fidei eius. Cu aute
venisse roma pmansi inibi. do-
nec aniceto soter: et soteri succes-
sit eleutherus. Sed et in omnibus
istis ordinacoib3 ul in ceteris quas
p reliquas urbes videra. ita oia
habebant sicut lex antiquitus tra-
didit: et pphete indicauerut. et
dns statuit. Item idipe etia de
hereticis qui suo tpe exorti st: ta-
lia queda comeorat. Et postea i-
quit qm iacobus qui cognoiatur
iustus martyr effectus est. sicut
dns etia ipe reddes testioniu ve-
ritati. electioe diuina symeon cleo-
phe filius epus ordinatr. electus
ab oibus p eo q eet consobrinus
dni. Pptea aut tuc ecclia virgo vo-
cabatr: q nodu fuat adulterium

ubi subrepcoe corrupta. Sed theo-
butes q repulsa meruit epatus:
ipe cepit i inicio pturbare oia et
corrupe. qui erat ex septe heresib3
in pplo costitutus: ex quib3 et sy-
meon a quo symoniani: cleopis
quoq3 unde cleopeani. et dosithe-
us unde dosithiani et gortheus un-
de gortheni. et masbuteus unde
masbuteni: sed et menedriani ab
ipis et marcionite. et carpocrati-
ani. et valentiniani et basilide et
satiniani. Quoru unusqsq3 diuer-
sis corrupcoib3 fidei seorsu scisma
copones: ppriam secta et ppnos ha-
buit sectatoes. Ex ipis pcesserut
pseudo xpi et pseudo pphe et pseu-
do apli qui i diuisas ptes fratru
unitate scindetes. p corruptela
doctrine castu ecclie cubile macula-
rut: ipietate loquetes aduersus
dnm et adusus xpm ei9. Sed et an-
tiqs inuentor heses idipe scriptor que
uel quite fuerit: p hec uba desig-
nat. Erat inqt diuse sente i circu-
cisioe idest i filijs isrl: que marie
aduersabat tribui iude et q xpus
est. Erant ergo esaei. galilei. me-
robaptiste. masbutei: samarite.
saducei pharisei. Sed et alia qm
plima scribit: de quib3 ex pte ia
p locoru oportunitate i supioribz
meminim9. Disseruit aute et de
ewangelio scdm hebreos et syros

et quedā etiā de lingua hebraica
disputauit· et iudaicarū tradi
cionū meminit: p que īdicat se
ex hebreis ad fidē xp̄i uenisse·
Dīn et hicipē et hyreneus· et ō
nis antiquor chorus: librū q̄
attitulat sapiā salomōis dix
erūt sicut et puerbia et cetā· De
apocriphis uō cū agēt aduisū
quosdā hēticos: corrupta ī hijs
quedā ac falsata eē phibuit· C
Sed ueniendū nob est tandē ad
btī dyonisij cōmemoraciōez chori
thior ecclīe epī· cui9 erudicōe et
grā quā habebat in ūbo dei fru
ebant̄ nō hij ppli solū quos re
genandos susceperat: sed et pauli po
siti quibz p eplās puidā suā red
debat· Extat deniqz eplā ei9 ad
lacedemonios scripta de catho
lica fide·: in qua et de pace atqz
unanimitate florētissime docet:
et alia ad atheniensēs· ī qua ad
ewangelij credulitatē īuitat·
et concitat segniores simul et
arguit quosdā uelut pene pro
lapsos a fide· cū epūs eor pu
blius fuisset mrio coronatus·
Sed et quadrati qui publio suc
cesserat in sacerdociū meminit:
simul et mēorat q labore e9 et
industria rediuiu9 quidā ī eis
calor fidei reparatus sit· Et illud
ī eadē designat eplā q dyonisi

us ariopagites qui ab aplō pau
lo īstructus credidit xp̄o scdm
ea que in aplor actibz designant̄:
pmus apud athenas ab eodē a
plō epūs fuerat ordinatus· Fer
tur et alia ei9 eplā ad nicomedi
enses in qua heresim marciōis
īpugnat: et ecclīastice fidei regu
lā mira libraciōe cōstituit· Scr̄i
bit et aliā ecclīe gortinensiū· cetis
qz simul ecclijs crete: ī qua epm
ipōrū philippū uelut magnis
ūtutibz et optimis studijs p̄di
tū ptestat̄· Dicit aūt ab hēti
corū cōminijs abstinendū. Scr̄i
bit et aliā ecclīe amostrenor· ce
teris qz cū ea ponti ecclījs: ī qua
bachilidis et episti meminit· tp̄
qui eū exhortati sūt ad scriben
dū· et multa ī ea ex diuinis scptu
ris explanat·: simul qz epī eorū
mēsionē facit nōie palme: sed et
de nupcijs et castitate plura cō
mēdrat·: et ex quocūqz lapsu re
surgētes et cōuertētes se a pccō:
etiā si ab hētica prauitate resili
ant suscipi iubet· Coniūgit̄ et
hijs alia ei9 eplā ad gnosios ī q̄
cōmonet et depcat̄ epm eor no
mīe pynetū· ne ḡuia onera disci
pulor ceruicibz supponat·: neue
frībz necessitatē compulse casti
tatis indicat· ī quo nōnullorū
piclitet̄ infirmitas: atqz rescribēs

pynetus dyonisio suam quidē
consilij melioris amplectit᷑· simul
qȝ obsecrat eū p⁹ illa que p̄ius
rescripserat robustioribus etiā va
lidioribus cibi de cetō scͥpta tūsinut
te·: e quib⁹ ad meliorē pfectū ec
clesie sue pplius aleret᷑: ne semp
cibo lactis inherentes puulor̄ vi
tā in corpe iam senescēte pduce
rēt·: simul et rcē fidei sue insig
nia et sollicitudinē quā erga
curā plebis expendit: erudicio
nisqȝ ac sapiē v̄bi dīui ī hac e
plā pynetus nobͥ velut ī quo
dā speculo viuentē suī dēliquit
ymaginē· Dyonisij aūt fert᷑ et
alia ad romanos eplā data ad
epm̄ soterē: in qua instituta ā
tiq̄tus tradita in ecc̄ia roma
na custodiri libent᷑ amplexū
se hijs indicat v̄bis· A p̄ncipio
naqȝ mois est inq̄t nobͥ om̄es
frēs varijs iuuare b̄n̄ficijs·: mul
tis qȝ ecc̄iis que sūt p diuͥsa t̄rar̄
loca cūcta quibȝ indiget desti
nare· singulor̄ quoqȝ necessita
tes in oībus consolari: sed et p
metalla frībȝ religatis q̄ vsus
poscat p̄bē· Hec ab īicio roma
ne ecc̄ie facē moris fuit: a p̄rībȝ
sibi huiuscemoī institucoē di
missa et semp ītegre custodita·
Hciūs uō epūs vir soter nō solū
seruauit que prēs tradiderūt·

sed et auxit ī melius·: qui nō tm̄
scīs que vsus corpalis exposcit
impertitus ē: vin et aduenientes
frēs clemēti satis et mitissimo
solatur alloquio· et tāqȝ piū se
ac religiosū p̄rē singulis exhi
bet· In hac ipā scͥptura meīnit
etiā eplē clemētis ad chorīthios
scͥpte: significās veti instituto
et antiqua cōsuetudine s̄ ipāȝ
eplām lectām eē in ecc̄ia· Deniqȝ
sic dicit Hodiernā īquit diem ho
diernā dūicā diem ī qua legim⁹
eplām vrām·: quā et semp ad
nr̄i cōmonicionē legem⁹: sicut
et illā priorē a clemente ad nos
scͥptā· Idem adhuc ipē de eplis
suis tamqȝ falsatis a q̄busdā:
hec scribit· Eplās enī quas frā
tribȝ rogantibȝ me scͥpsi: quas
tū apli sathane ȝizanijs reple
uerūt·: quedā auferentes· alia ac
addentes: quibȝ ve repositū est
iudicio dei· Sed aūt mirū si dūi
ca v̄ba scē scͥpture falsare cona
ti sūt qui vilia hec que nos scͥp
sim⁹ corruperūt·: Fert᷑ adhuc
et alia p̄ter istas dyonisij eplā
ad tirisophor̄ fidelissimā soro
rē scripta: in qua cōuenientes
ul' sexui ul' mensure ei⁹ rōna
biles ei dīui v̄bi exhibuit da
pes· Sed de dyonisio sit satis
dictū· Theophili uō quē an

thiochie epm̄ suꝑdixim⁹. ferūt tres
institucionū libri ad antholicum
scripti: et alius liber adu̇sus heresim
hermogenis. ī quo et testimonio v
titur de reuelacōe iohīs. Sed et alij
instant ei⁹ instructionū variarū
libelli. Cum igitur ea tempestate heti
cis p oēm locū zizanioꝝ mō pura
ubi dei semīa maculātibꝫ et areas
aplice fidei et doctrine adulteria ad
mixtiōe fedantibꝫ: ex omī pte sa
cerdotes dn̄i velut vigilātes agri
cole excitē eoꝝ et expurgare ma
la semīa nitebant̄ur et tamq̄ solli
citi pastores īsidiantes lupos gre
gibus xp̄i. clamoribꝫ simul insecta
tōibꝫ q̄ꝫ repellē: cōmonendo frēs ī
struendo. scribendo etiā longe po
sitis: ipsos quoqꝫ īterdū sicubi co
ram dephendisset cominu⁹ purgē
do et u̇borū lucta ac disputacio
nū certamīe pstern̄edo: alij etiā ī
posterū consulētes questiōes eoꝝ
et puersas obiectiones editis cō
mētarijs cōfutando. Inter quos the
ophilus de quo nūc loquimur. nō
ignobili adu̇sus eos: idest adu̇sū
marcionē iudicat̄ ex hijs que le
gimus disputacōe cōgressus. Hunc
igit̄ septim⁹ ab aplis ī anthiochie
ne ecclie sacerdocio maximinus suc
cessit. Sed et philippus quē gorti
nēsis ecclie epm̄ suꝑdixim⁹: no
bile etiā ipe monumētū adu̇sū

marcionē relinquit. Dilit et hyre
neus. Magnificencius aūt ceteris
modestus: qui omīs ipīus decepcio
nes et fallacias detecto quo vela
bant̄ur nequicie tegmīe denudauit.
Melito quoqꝫ sardensis antistes
ecclie. et appollinaris apud hierapo
lim ecclie: egregios celeberrimi int̄ cete
ros habebant̄ur: qui et imperatori ro
mano appollogeticos sīli libros p
nr̄a fide luculentissime cōscriptos por
rexerūt. Horū quanta relicta sit mo
numēta que ad nr̄am usqꝫ noticiā
puenerūt: infra ostendit̄. Melito
nis de pascha libri duo: de optia
conu̇sacōe liber unus. Sꝫ et de ꝓphe
tis. de ecclia. de die dn̄ica. de fide ho
mīs. de figmēto. de obīa fidei. de sē
sibus. de aīa et corpe et mēte: de la
uacro. de veritate. Item de fide de ge
neracōe xp̄i et de ꝓphecia ei⁹. Itē
de aīa et corpe. de hospitalitate.
Itē liber qui dicit̄ clauis. De dya
bolo et reuelacōe iohīs. de deo cor
pe induto: et p⁹ oīa liber ad anto
ninū. Dicit in libello suo de pascha:
tp̄s quoqꝫ quo scribebat īsinuās
ita dicit. Sub sergio inq̇t paulo
pconsule asie: quo ī tp̄e sagaris
marcio cōnatus ē. questio ingens
oborta ē apud laodiciā de pascha:
quibꝫ diebꝫ hec scp̄sim⁹. Huius e
tiā ipīus libelli mensionē facit
clemēs alexandrinus ī ope suo. ubi

de pasche ratione scribit: quod se dicit
ex occasione huius ipsius libelli, qui
a melitone prius editus fuerat scri-
bere. In eo autem libro quem ad impera-
torem scribit: talia quedam commemo-
rat illis temporibus adversum nos gesta.
Quod numquam inquit factum est: nunc perse-
cutionem patitur genus piorum. Effu-
gantur undique novis decretis per
orientem asiam promulgatis. Impuden-
tes namque homines et calumpniosi qui
rapere aliena desiderant, occasione
accepta imperialium preceptorum: predo-
num more die noctuque grassantur et
diripiunt innocentes. Et post aliquan-
ta iterum dicit. Et siquidem te iubente
id faciunt: bonum credamus quicquid iu-
sto imperatore iubente committitur.
Sed et nos libenter ferimus mortem: quam
a te cognoscimus irrogari. Sed hoc
est solum quod te obsecramus, ut ipse prius
ministros protervitatis huius requi-
ras: et si a te mandate sunt iste que
irrogantur mortes ipse discutias.
Si vero tuam quoque conscientiam preceptum
istud tam inmane et tam barbarum
latet: obsecramus ne nos despici-
as, et patiaris religiosos cives
tam publico latrocinio iugulari.
Et iterum post aliquanta addit etiam hec.
Etenim philosophia hec qua nos utimur:
primo quidem florebat apud barba-
ros. Introducta est autem etiam roma-
ne urbi consiliis augusti temporibus:

ex quo et regni vestri solummodo cul-
men ascendit, observantie huius aus-
piciis elevatum: cuius imperium feli-
citer propagati tu felix successor exis-
tis: et traditum tibi feliciter servas
una cum filio principatum. Propter quod et
simul tibi cum imperio traditum vere
philosophie ritum pari religione custodi.
velut qui ingressu suo prioribus tuis
tantum prosperitatis intulerit: et fide quam
cum ipsius augusti felicitatibus ad-
olevit: integram tu quoque nunc ser-
vans illibatamque conservas, quia
nec ipsi augusto in ingressu eius vel
in progressu triste aliquid accidit:
sed e contrario leta omnia magnis suc-
cessibus plena. Observantibus deum sum-
mum pro imperio eius statu religionis
huiuscemodi cultoribus, nec quisquam
principum nisi nero solus et domi-
tianus: neque hominum suggestionibus
adulati sunt dogmati nostro. Ex quorum
tempore accidit nos falsis calump-
niis infamari. Sed illorum errorem
qui ex ignorantia venerat emen-
daverunt parentes tui: qui frequentibus
per omnem modum decretis animadverterunt in
eos qui auderent molestie aliquid
huiusmodi cultoribus irrogare.
In quibus avus tuus adrianus
et ad alios quidem multos iudi-
ces: precipue tamen ad fundanum pro-
consulem asie pro hoc litteras dedit.
Pater vero tuus tecum pariter romani

regnum apicem regens: omnibus quidem
generaliter civitatibus maxime tamen ad
lariseos et tessalonicenses et athe
nienses pro hiis mittit edicta. Te vero
multo magis eandem credimus ser
vare sententiam: primo et multo cleme
nius confidimus provisurum. tamquam
qui vere philosophie et pure religionis ama
tor existas. Hec et multa alia no
bilis ab eo scripta: in libello de quo
memoravimus inferuntur. In hiis autem
que de explanatione scripturarum scri
bit qui in prefacione enumerat que sint
volumina veteris testamenti que in ca
none debeant observari: quam partem
scripture videre hiis necessarium puto.
Melito onesimo fratri salutem. Cum
quidem frequenter me rogasti pro studi
o quod habes erga verbum dei. ut excer
perem tibi testimonia ex lege et pro
phetis de salvatore et de fide nostra
simul quoque indicarem qui sit ordo vel nu
merus veteris testamenti voluminum:
postulata libenter explevi. sciens
quod sit in te discendi studium. vel quan
ta fidei devotio ut et vite eterne de
siderio nichil preponis. Scias ergo
processisse me usque ad orientis loca.
ubi predicationis nostre cepit exordium.
et ubi gesta sunt omnia illa que legun
tur scripta: ibique de omnibus diligen
ter explorasse. que essent veteris
testamenti volumina. Ubi igitur que cum
omni investigatione comperi hec scri-

Moysi libri quinque. genesis. exodus.
numeri. leviticus. deuteronomium.
tum deinde ihesus nave. iudicum.
ruth. regnorum libri quatuor: paralip
pomenon libri duo. psalmi da
vid. Salomonis proverbia que et sapientia:
ecclesiastes. cantica canticorum. iob. Pro
phete autem. ysaias. ieremias. duode
cim prophetarum liber unus: daniel eze
chiel. esdras. Ex hiis ergo ego ec
logas tibi idest excerpta testimo
nia in sex libris digesta transmisi.
De melitonis monumentis ista co
pimus. Apollinaris vero cum multa
a multis habeantur: ad nos tamen ista
sunt que venerunt. Apologeticus
liber ad predictum imperatorem scriptus: et
adversum paganos libri quinque. De ve
ritate libri duo: et quos postmodum
edidit adversum catafrigas. nova
num scilicet et pseudoprophetissas eius.
qui tunc primum deviandi a recto itinere
exordium sumpserant. Hec et musanus cuius
in precedentibus fecimus mencionem fer
tur libellus multa elegancia scriptus
ad quosdam fratres: qui declinaverant
ad heresim que dicitur encratitarum
tunc nuper exortam. Cuius autorem exti
tisse tacianum sermo asserit illum ip
sum de quo in superioribus memoravimus
beato iustino testimonium dante: cu
ius et discipulum ferunt. De quo tamen et
hyreneus in primo libro contra here
ses hec refert. A saturnino inquit

et marcione descenderūt et hij q̄
vocant̄ encratite· nupcias īsu
tantes· que a deo antiq̄tus īsti
tute sūt: et subtilit̄ accusantes
illū qui ab īicio masculū et femi
nā ad restitucionē hūani gn̄is
fecit· Sz et ab aīalibz abstinen
dū p̄dicant: ingrati existentes
deo qui hec hūanis usibus ꝑcre
auit· Contradicūt etiā p̄mi hoī
nis saluti Et hoc nūc īuentū ē
ab hijs quibz tacianus q̄dā au
tor extitit· et hᵒcemodi blasphe
mias ītroduxit· qui fuit quidē
auditor iustini: sed donec cū ipo
fuit· nichil tale sentire se ꝓdidit
Postea uō q̄ ille martyr effectus
est abscidit se ab ecc̄ijs doctorib
arrogācia tumidus et elacioē
nimia īflatus· qui se ceteris duce
ret meliorē: ꝓpriū maluit q̄ a
veteribz traditū docendi īstitue
stilū· scilꝫ quedā īuisibilia secū
dū valentini fabulas ītrodu
cēs Nupcias autē et fornicacio
nē corrupcionē qꝫ pari iudicās
lege: similia marcioni saturni
no qꝫ cōfirmat· De salute uō a
dam ī dubiū deducēda: nouis
q̄stioībz cōmentat̄ Et paulo
post idem hyreneus addit etiā
hec Non multo post īq̄t autē
seuerus quidā sup̄dc̄e heresi ro
bur adiūgēs· fomēta maxīa

eius sectatoībz p̄stitit· vn̄ et ma
gis seueriani appellati sūt· qui
utūt̄ quidē lege et ꝓphis et ewā
gelijs: sed ꝓpria quadā intp̄taci
one scripturarū sensū ꝑuertūt· Ob
trectāt autē paulo ap̄lo et r̄futāt
eiᵒ ep̄las: sed neqꝫ actus ap̄lorū
suscipiūt Primptū prior eorū au
tor tacianus collationē quādā
faciēs ewāgeliorū· nescio quō cō
posuit ewangeliū vnū ex qua
tuor· qd̄ dyatesserō noīauit: qd̄
etiā nūc habet̄ a multis Dicit̄ at
et nōnulla ex sermoībz ap̄li per
mutasse: tanq̄ qui emendare
velit ordinē cōposicionē qꝫ vborū
Reliquit autē hic ip̄e īfinitū librorū
nūm· Sz ille quē aduersū gentes
scripsit liber: ex oībus scriptis eiᵒ
p̄cipuus et valde utilis cōproba
tur· Sz et de hijs satis dictū·
Per idem tp̄s īnumeris heresibz vbiqꝫ
pullulantibz· et p̄cipue apᵒ me
sopotamiā: bardesanes quidā
vir disertissimᵒ in syrorū lingua
et vehemēs dyaleticus aduersū
marcionē alios qꝫ nō nullos dy
alogos scripsit: quos ꝓpria lin
gua cōpositos edidit Sz et plu
ra alia eiᵒ extāt volūīa: q̄ disci
puli eiᵒ ī grecū vtere sermonē
Erat nāqꝫ ita potēs ī vbo et doc
trina et ī disputacoībz validus:
ut plimos et nobiles habuerit

viros sectatores. Est et eius et ad A-
toninu de fato potentissimus dya
logus. Sed et alia multa scripsit:
que satis utilia et pnecessaria p
secucionu que tuc erant tpibz ex
titere. Ferut aut hunc pmu fuisse
pmo de valentini scola: sed cum
ingeniu notasset erroris et ieptas
eius fabulas arguisset: visus e
sibi ad meliore et rcam fidei sniaz
conuertisse: nec tn ex itegro vetm
erroru sordes maculasqz deposuit
Hisde vo tpibz etia romane ec
clesie soter epus viuendi fine fe
cit. Explicit lib qrtus Incipiunt

Quod soteri ca libri qnti
romano epo eleutherus
successerit. et de psecucoibz eiusde
tpis. pmi Qualis attalo mri
apparuerit visio. ii De motano
et cetis pseudo pphis. iii Ut mar
tyres hyreneu sua comedacoe p
sequunt. iiii Quemadmodu sub
marco aurelio cesare mrm pci
bus exauditus pluuiam pstiterit
deus. v Enumacio romanoz po
tificu. vi Ut usqz ad illa tpa p fi
deles miracula fiebant. vii Que
admodu hyreneus canone scp
turaru diuinaru definiuit. et de
septuaginta iterptibz. viii De suc
cessione rom principis. et alex
andrini pontificis. ix De pan
teno pho. x De clemete alexan
drino. xi Enumacio ihrosolimoz
pontificu. xii De rhodone quo
da doctore. et de marcionis secta et
quibusda aliis hereticis. xiii De q
busda doctoibz q contra motanu
et cetos pseudo pphas disputat.
xiiii De scriptis hyrenei quibz co
tra hereticos disputat. xv Qd
sub comodo imperatore pax ecciis
fuit. et de appollonio mre. xvi De
successione romani et alexandri
ni et anthiocheni pontificis. xvii
Qui tunc epi nobiles habebant
et de pasche questione. xviii De li
bris hyrenei. xix De successione
romanoz pncipu. vel qui eisde
tpibz scriptores floruerit. xx De
artemonis secta. vel que contra
eande disputant. xxi Expliciunt
capla. Incipit lib qnt. Ca. pm

Igitur soteri epo
octo annis in urbe
roma sacerdocio
ministrato duodeci
ab aplis succedit
eleutherus: septio
decimo impii antonini veri. Quo
in tpe p multas romani orbis p
uincias ex acclamacoe et sedicio
ne vulgi psecucoes aduersu mros
durissime concitate sut: ita ut
multa milia mrm p singula lo
ca fieret. Qd cognoscere ex hiis fa
cile possumus: que ad reru gestaz

memoriã cõseruandã lr̃is mãdata
recepim⁹. Et q̃uis de hoc plenior no
bis narracio q̃ de singulorum mar
tyrib⁹ plenius sim⁹ sim sub titulo
videat̃ exposita que istructionē
doctrine pariter et sciē necessariã non
minimã continet: tñ que etiã prẽti
op̃i cõpetē duxim⁹. pauca i̇serim⁹
e multis. Alij naq̃ scriptores histo
riarum referant bella. trophea vic
torias magistratuũ ducũq̃ forti
a gesta cõcelebrẽt mortes q̃z ciuiũ
aut hostiũ narrẽt: patriã coniuges.
liberos diuisis cuncta redib; cõfusa
describãt: n̄r hic sermo q̃ narra
cionē continet de hijs que ad deũ
ptinēt reb;. absurdũ nõ erit si bel
la describat que cãu p aĩe salute
gesta ẽ: et pugnas quas aĩa ut
celestē pr̃iam reciparet excepit:
si certamina ei⁹ referat q̃ pro fide
veritatis exegit i quib; nõ adu̇sũ
mortales milites: sed adu̇sũ spi
tuales demones dimicauit. nõ p
libertatis carnis sed p spũs libertate
Di n̄r̃ monumētis lrãrũ mande
m⁹. plia que nõ p terrarũ spaciis n̄r
prouinciarum possessionib;: sed p celorũ
regno et paradysi hereditate pacta
sũt: nõ regni mortalis imperiũ q̃
sitiã. sed ab i̇mortali rege oĩm
deo triũphorum glãm perceptiã. Gal
liarũ igit̃ nobilissime vrbes lug
dunẽsiũ videlicz et viennensiũ:

quas p̃apiti lapsu p̃terfluit rota
nus nobilissim⁹ fluuiorum. In hijs
que et q̃nta erga dei m̃res gesta
sint sup̃ memorati antonini tem
porib; descripta p ordinē ab eis ad
eccl̃ias asie et frigie fideli relacōe
trãsmissa sũt: de quib; ut fides
certior habeat̃ ip̃a scriptorũ exem
pla subiciã. Serui xp̃i habitãtes
apud viennã et lugdunũ gallie
vrbes. fr̃ibus oĩbus qui p asiã et
frigiã eandē quã nos redēpcioĩs
xp̃i fidē et spem gerũt: pax vob̃
et gr̃a et gl̃a a deo p̃re et xp̃o ihũ
dño n̄ro. Et cũ nõnulla velut
in p̃facōē plenius viderent̃ post
aliq̃nta ita rerũ gestarũ ordi
tur initiũ.

Tribulacōis aũt n̄re ma
gnitudinē et gentiliũ furo
rē quē s̃cis m̃rib; i̇tenderũt: sicut
ē enarrare nec pñtes quidē ip̃i suf
ficim⁹. nedũ scriptura cõprehendē.
Oĩbus etenĩ virib; cõgressus ē
i̇nimicus tp̃ qui iã p acerbitatē
persecucōis aduētus sui ostēdaret
inicia: et p hoc i̇struēt et i̇forma
ret ministros suos adu̇sũ seruos
dei oĩe misteriũ sceleris et crude
litatis exple: ita ut p̃ma nob̃
domorum p̃hibēt̃ habitacio. tum
deinde vsus balnearum. p⁹ etiã p
cessus ad publicũ: ad vltimũ
ne [illegible] in quolibet loco domi

ris quam publico probato quam videremur. Sed aderat dei gratia: que fragiliores quosque nostrorum de manibus eorum eripiebat. Producebat autem in medium viros stabiliores columpnis qui possent per pacientiam suam non solum ferre impetus quos excogitabat inimicus: sed et ultro expetere et sponte se omnibus vel opprobriorum vel tormentorum cruciatibus obiectare. Et lassescentibus iam pene tortoribus ipsi adhuc parum putarent pro eo quod moram sibi hanc esse quodammodo ad cristum festinantibus crederent: rebus ipsis et paciencie virtute clamantes quia non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis. Ferebant ergo fortiter acclamationes adversum se: et opprobria atque iniurias populi et contumelias eorum laudes suas ducebant. Sed et verberari se ab eis ac lapidari et concludi pacienter accipiebant: et quecumque suscipientes quicquid illius furentis vulgi excogitasset insania. Denique quodam tempore astante tribuno et primoribus civitatis pro solis acclamationibus populi correpti et in carcerem trusi sunt fratres usque ad presenciam iudicis: cuique advenienti offeruntur. In quos ille tanta crudelitate usus est: ut sevicie eius species singulas nemo possit exponere. Vercius igitur epagathus unus ex

fratribus qui et in deum perfectam caritatem et in homines integram custodiret. cuius vita cum esset adolescens ita examinata erat omnibus et probata ut etiam gravissimus senibus preferretur: in omnibus enim incedebat mandatis et iustificationibus domini sine querela. ad obsequia quoque servorum dei promptissimus erat. Is cum zelo divino et fervore spiritus plenus tam crudelia servis dei supplicia videret inferri et contra ius fasque tot penas humanis visceribus excogitari. indignitatem rei ultra non ferens poposcit se audiri: pro civibus optimis et quibus nichil impietatis commissum probari poterat locuturum. Erat enim et nobilissimus inter suos et eruditissimus. Verum cum defensionem eius non reciperet obstinatio iudicis: inquirit tamen ab eo si et ipse christianus esset. Atque christianum se esse clarissima et libera voce testatus est: tunc advocatus iste christianorum et ipse vinctorum numero sociatur. Sed in hoc illi quidem quod dicerent ignorabant. Ille vero habens in se advocatum pro nobis ihesum quo nomine meruit honorari. sancti presbiteri zacharie qui erga sanctos plenitudinem caritatis ostenderat secutus exemplum: qui et ipse domini fratribus adesset et defensionem libertatis que in nostra religione consistit exsequitur.

dn̄icū ſecutus exemplū aīam ſuā
p omībus ſuis poſuit et p amicis:
et cū hoc pit̄er velut diſcipli xp̄i
fideles in regno venturo ſequūt̄·
agnū quocūq3 vadit· Hyis igit̄
optimus et fideliſſimus ducibus
vſus oīs reliquus ſcōꝝ chorus:
prōpti et alacres aīas ſuas pro
fidei libtate ponebāt· Aliqui aūt
impares et infirmiores īuenti·
et ad illatē pſecutōis euehēdū
pondus īualidi: decē ferme vi
ri nūo· lapſu ſuo luctū nobis
et ingentē triſticiā reliquerūt:
et multoꝝ aīos quos priorū fi
des accendebāt infregerūt· Tūc et
oīs valde pteriti ſumus· nō ꝓpt̄
tormēta que crudelius videbant̄
īferri: ſed pro exitu cōfeſſiōis
īcerto: quia multo nos grauiꝰ lap
ſus ꝯdrū· qūā ea que īferebāt
tormēta cruciabāt· Cōphende
bant̄ tn̄ cotidie quos dignos
dn̄s iudicabat in lapſoꝝ nūos
ſubrogari: ita ut ex vtraq3 eccīa
oīs qui ſtudioſi et magni vi
debant̄ et quoꝝ labore et īduſ
tria regebant̄ eccīe vniuſi pi
ter tenerent̄· Accidit aūt eci
am ſeruos cōphendi quoſdā
ex nrīs paganos: qm̄q̄dē publi
ce iuſſū fuāt requiri oīs et tenei·
Quiq3 demoīs inſtinctu cū tor
mēta ptimeſcēnt que īferri ſcīs
videbant monētibz ſe ī hoc ipīm
militibz quibz ita fuāt pceptū·
cōmētati ſūt aduſū nos: velut
athreꝰ fris ſui tyeſtis occidit du
os filios et neſcienti appoſuit e
pulandos et ille comedit igna
rus: edippus aūt cū mr̄e cōcu
buit· thieſteas cenas et inceſta
edippia ppetrātes et alia que ne
ꝓloqui aut cogitare nobis fas eſt:
et qualia nec crede quidē poſſumꝰ
aliquā apud hoīes geſta· Que cū
de nobis diffamata fuiſſet in vul
gus: horrori maxīo et exſecra
tioni apud oīs hoīes ēē cepimꝰ
etiā apud eos qui prius aliqd̄ mo
deratiōis erga nos ſeruandū ēē ce
ſebant: et oīs ſimul fremere adu
ſū xp̄ianos· atq3 īſaciabili odio
furere ceperūt· Tūc vidimꝰ cōpleri
illud qd̄ a dn̄o dictū eſt: q2 veniet
tēpus ī quo oīs qui occiderit vos
putet ſe obſequiū offerre deo·
Poſt hec iā ſupē omīe narratōis
genus ē· et ſuppliciorū et crucia
tuū modus qui ſcīs mrībz infe
bat̄ purgēte ſathana: quo ſaltē
illoꝝ cōfeſſiōe tale aliqd̄ eliceret
a nobis ēē cōmiſſū· In quo oīs
pari atq3 eodē furore pſiſtebant·
vulgus· iudex· officiū· milites p
urgētes pcipue ſcīn noīe quēdā
dyaconū viennēſem: et matu
rū neophitū quidē· ſed in fide et

p̄acā robustissimū: sed et attalū
ꝑgamenū aūc̄ qui columpna et fir
mamētū ecc̄ie nr̄e in oībus fuit:
et blandinā feiam ꝑ quā xp̄s os
tendit q͛ ea que apud hoīes despec
ta sūt et in contēptu habent᷑ in
magna gl̄a apud deū ducūt᷑: q͛
caritas ei9 ea que fragilia sunt ꝑ
nām· ꝑ grām facit eē firmissima·
Cū enī oēs nos de ea trepidarem9·
sed et ipā eius carnalis dn̄a que
ēāt una ex nr̄o nr̄m vereret᷑ ne for
te blandina cederet ī tormētis· et pro
debilitate corporis vix ad p̄ime cōfes
sioīs tormēta sufficeret: tanta tolle
rancie v̄tute firmata ē ut resol
uerent᷑ prius et concideret carni
ficū manus qui sibi ꝑ contēciosa
iudicis aīositate īuicē succedebāt·
Denīq; a p̄ima luce usq; ad vespe
rā tormēta semꝑ īnouātes· ad
ultimū victos se confitent᷑: stu
pentes quō in ea sp̄us ꝑmanet:
cū nichil iam ī illa ex corpe ꝑ sup
plicia resedisset· Sed illa uē btā·
ut postmodū nobi ipā dissernit·
quociēs vocē confessioīs emisit
et xp̄iana sū pclamauit: tociēs
noue vires corpi reddebant᷑: et
tamq̄ ablutis ꝑ confessionē do
loribz: īstaurabat᷑ recēcior ad a
gones eo q̄ magis quo ītellere
rat q̄ vox pia sensū doloīs exti
gueret· sepius et alacrius xp̄iana
sū et nichil apud nos mali gerit᷑
pclamabat· Dyacon9 quoq; sāc̄s
noīe· eciā ipē sup̄ qm̄ dici pt̄· et
sup̄ qm̄ fas ē hūanā ferre nām
acrius insistentibz minist͛is demo
nū quo aliq̄ ab eo elicere posset
confessioīs illicite· noua penaꝝ
genera ꝑtulit: et que longe sr̄am
hūane condicioīs excederent· At il
le vir deo plenus· in tm̄ crudelita
tes eorū risit· et firmā in questi
one sentiā: ut nūq̄ dignat9 sit
ul' q̄s eēt gene aut domo uel pri
am ul' nomē saltē suū eis fatei·
Sz de hijs singulis introgatus:
nichil aliud ī oībz tormentis
nisi xp̄ianū eē se r̄ndit· Hoc in
nomen· hoc genus et p̄ria est:
aliud aūt oīo nichil sū q̄ xp̄ia
nus· Vn̄ et īcredibilis eos agi
tabat īsania: q͛ tantis penaꝝ
generibz cōsūptis· extorquē ei nec
pfessionē quidē ꝓprij vocabuli
potuisset· Ad ultimū candentes
laminas eris et ferri: erga īgui
nis loca et delicaciora queq; mē
broꝝ instauratis ignibz adhi
bent· Ex quo carnes quidē e9 ad
uste ignibz defluebant: ipē uō
ꝑmanebat īmobilis· īconcuss9
intrepidus: celestibz etenī eq; fō
tibus· qui pcedūt de fonte ihū·
hūanas in se tempans flāmas·
Disruptū mēbris oībz martyr

erat: et toto corpe unū vulnus
horrebat. Periit in eo hūane
forme agnicio: et nō solū quis
eēt. sed et qd eēt tormētor cru
delitas ne agnosci posset abstu
lerat. Xpūs tñ in eo solus p
martyrii glam recognoscebat:
qui p eius paciam destruebat
adversarias ptātes. et suos mi
lites p tolerācie roborabat exē
plū: ostendēs oibus qr nichil t
ribile ē ubi diligit pater: nich
il doloris ē ubi fides xpi est. Sed
artifices scelerū nequaq̄ mīris
erubuere v̇tutē. Post paucos
etenī dies considerātes q̄ si tu
mētib; adhuc vulnerib; q̄ indig
narent etiā ad mollissimū ma
nus tactū. tormēta rursus īfer
rent. et denuo mēbra iā putre
facta vexarēt: unū e duob; fo
re. aut in sua eū impietatis iu
ra cessurū: aut si ī tormētis aī
mā posuisset terrorē crudelitatis
et metū cetis incutiendū. Sed
hoc longe cont̄ q̄ impii cogita
uerāt cessit. Nam q̄ vix credi
ab infidelib; pt. restitutū in pri
mā speciē corpus p sc̄da tormē
ta: et officia mēbrorū que abstu
lerat p̄ma crudelitas. sc̄da r̄pa
uit: ita ut iterāta supplicia non
ei iam penā contulerit sed me
delā. Sed et blandina quā pau

lo ante memorauim': sili exemplo
ad supplicia sc̄da revocat. Que cū
semiuiua pene et ī mortis quo
dā confinio posita. iterātis fuis
set pulsata cruciatib;: velut e
sōpno quodā subito evigilans
ī memoriā future btitudis venit:
et voce constanti tanq̄ de excel
so et edito cōcionaret ad pplm:
multū inquit erratis o viri: q̄ pu
tatis īfantū carnib; vesci eos q̄
ne mutorū quidē aīaliū carnib;
vtunt. Et sic in cōfessione pdu
rans: itm mō mīrū sociata re
trudit. Sed postea q̄ btōr mīrū
paciā; tyrānica euanuere sup
plicia. alijs rursus diabolus ma
chinis oppugnare parat famulos
dei: quo scilicet afflictiōe carce
ris et penali squalore consūpti
ac septiō ut dicit puncto ī nervo
pedes cont̄ q̄ credi fas ē distēti:
in īimo tenebrarū loco p oīa
penarū genera que furētiū sevi
cia excogitare poterāt deperirēt.
Quāplimi ergo hoc genere in er
gastulis consumunt. dno sus
cipiēte eorū huiuscemodi exitū: co
nec ibi defuit dīne maiestatis
auxiliū. Aliquāti etenī ex hijs q̄ se
uissima tormēta ptulerāt. nec
hūane aliqd medele pmissi sūt
consequi: mirū in modū vir
tute dīn cōualescere et subitā men

nis alacritatē· ac deſpatiū corpis
robur recupare reperiūt: ita ut
exhortacōe ſua cetōs ad paciaz
confirmarēt. et īpacientes erāt
penaꝝ illi magis qui nup fuiant
correpti: et quoꝝ corpa nondū
tormenta ſolidauerant· Illi uero
qꝫ erāt qui fetoris horrore et con
cluſiōis tenebris necabāt. Pin
thī fotini epī lugdunēſis glōſā
martyrij confeſſionē: fas nō eſt
ſilencio pteire· Qui cū nonagenā
ria maior eēt etate· et corpe ut
pote illius eui īualidus· p certa
pene iam mortuus ſolo martij
amoē viuebat· ducit ad tribunā
lia: ymo pocius defert ſenio et lā
guore reſolutus· Cuius ad hoc ſo
lū aīa reſeruabat: ut xpūs p eū
magnificēcius ī fragili corpoē
triūphaet Statuit intea ſenior
p tribunalibz. inpie plebis undi
qꝫ clāor attollit: hūc ipm̄ eē īto
nant xpm̄ Tum uo a pſide īter
rogatus qſnam eēt xpianoꝝ dꝰ:
reſpondit· Si dignus fueris· ſcies
Hinc uo cūctos velut rabies īmē
ſa cuiuſdā furoris īuaſit. ita ut q
ppe aſtabāt· alij pugnis· alij cal
cibz ſubigerēt ſenem: nec etati nec
dignitati aliqd reuerēcie tribuētes·
Illi uo qui longius erant· qcqd fu
rentibz teli veniſſet ī manus eius
ꝰ iaciebant: ita ut vnuſqſqꝫ ſu

mi ſibi delicti eē duceēt· niſi aliquid
in ſenē ſceleris ītuliſſet· In hoc e
tenī vindicātos ſuos eē credebāt·
Quē cū ſeminecē piecissēt ī car
cerem: īcontaminatū paulo poſt
reddidit ſpm̄· Per idē tps īmē
ſa quedā dei diſpenſacio pcurat
et mīa ex īſpirato xpi dnī arte cō
quirit: qd' nūcq fere pus a pſecu
toribz geſtū meminiꝰ Omīs hij
qui ~~in~~ pmo conphenſi negaue
rāt fidē: correpti trudūt in car
cerem Et quo īfelicibz ne ſolamē
quidē penalis pſtaret exicij· nō
quaſi xpiani iā ſed tamq̄ hoīci
de et inceſti detinebant. hītes
miſeri duplicē penā: qm̄ quidē ce
terorū ſupplicia mitigabat ſpes
et corona martyrij· xpi qꝫ caritas
et ſcī ſpūs grā releuabat afflic
tos. iſtos aūt ipīs penalibz ca
thenis et pondē carceris grauius
conſciā cruciabat· ita ut vultu ip
ſo et aſpcū diſcernerent a ceteris: q
illi pducebant de ſupplicijs leti
et diuinū neſcio qd in ipīs vulti
bus pferentes· vincula ſua monilia
pcioſa ducebāt. p ſqualorē car
ceris xpi bonus odor effecti: ita
ut viderent ſibi nō in ergaſtulo
ſed ī mirothecia cōcluſi· At illi a
lij triſtes dimiſſi· ipīs quoqꝫ cōſpec
tibz horridi et oī turpitudīs de
formitate fediores: ſed et ipīs

gentilib; ī multo opprobrio expoſi
ti erāt tamq̄ degenēs et ignaui
qui fidē ꝑdiderīt et crimē īuenerīt.
et qui xp̄ianoꝝ quidē noīe carue
rint: homicidarū tm̄ penas nō
effugerīt. Que cū ita geri viderēt
ceti incredibilit̄ corroborati ſūt:
ita ut comp̄hēſi abſq; ulla aīmi
mutacōe conſtant̄ ſe nichil ali
ud q̄ xp̄ianos eē fatērent. ¶ Et
cū quidē in hijs locis fuiſſet lon
gius ꝓſecuti poſt aliquāta iterū
hec ſubiūgunt. ||

Poſt hec iam ꝑ diuerſas ſpēs
martyrij eorū velut corōnā
quādā varijs florib; cōpoſitā dn̄s
xp̄us intexens offerebat p̄ri: ut
ab eo velut victores magni ago
nis remuneracōes eternoꝝ ſumerēt
p̄mioꝝ. Nam maturus et ſanctus et
blandina et attalus ī uno die ī
numeris milib; gencium diuerſarū
ad ſpectaculum cōgregatis ſtatuunt̄
ī medio arene: et rurſū maturus
cū ſcō quaſi nichil prius geſtū fu
iſſet ad oīm tormētoꝝ et vberū
genera renouant̄. Certantib; oī
modo aduerſarijs q̄tenus eoꝝ paciā
frangerēt: et ab ipſo ut ita dicā v
tice coronas eorū diripērent inſa
nis p̄pli vocib; īſtigati. Sꝫ illis eo
magis aīos roborabat ſpes vici
ne iam glīe: quā ſibi iā iamq; ma
nu contingerē et cōtrectarē dextris

videbant̄. Cūq; et ſuppliciorū gr̄a
et ſpectaculoꝝ iam pene tēpus fu
iſſet abſūptū: nec moueri ullate
nus a ſnīa valuiſſet. Cū etiā ſelle
ferree ſuppoſiti cōſumptā vberib;
carnē ignis ſubt̄ miniſtratus exu
reret: ad ultimū īfatigabiles mar
tyrū ſpūs ferro ceſis ceruicib; ef
fugarūt. Blandina vero religata
ad ſtipitē atq; in crucis modū diſ
tenta: beſtijs pabulū p̄parat̄. Que
tū in ligno pendēs vultu intrepido
et ſatis leto oracionē fundebat ad de
um: quatenus et ſibi cōſtanciā et ce
teris agonis ſui cōſortib; ꝑſeuerā
ciā p̄ſtaret. Et facile vota ſꝑabat
īplenda: que p̄prijs iuuabat exem
plis. Simul et illud edocens: q̄ paſ
ſionū xp̄i conſortib; certū ſit etiā
glīe eius donanda eē conſorcia. Sed
cū nulla ex beſtijs corpus eius au
dēt attingerē: depoſita de ligno rur
ſū reuocat̄ ad carcerē alijs ad hec
agonib; p̄paranda: ut ꝑ multas
victorias caput quidē tortuoſi
ſerpētis atterēt. Fr̄m vero aīos ad
tolleranciā concitaret: ꝑ hoc q̄
ipſa in paruo et fragili corꝑe tot cer
taminib; ꝑmanēt īuicta: et ꝑ ſin
gulos agones deſcendēt corona
ta. Attalus quoq; p̄pli vocib; poſ
tulabat̄. Erat enī valde nobilis:
et q̄ cūctis nobilius ē vir optīe
conſciē et in fide xp̄i ꝑ oīa exercitā

semper martyr. Cumque circumactus fu
isset in amphiteatro titulo se pre
cedente in quo scriptum erat attalus
christianus: fremens in eum vulgi insa
nientis furor vehementius cepit.
Sed cum presidi indicatum fuisset e
um romane civitatis virum iubet
eum cum ceteris in carcerem recipi: simul et
ad cesarem refert eius causam quid
de eo iubeat expectat. Hii inter
moras positi in carcere non infruc
tuosum sibi tempus transire paciuntur.
sed vigore animi et alacritate fidei sue
eos qui infirmiores videbantur anima
bant: et ipsi nondum matres exhorta
tionibus matres plurimos faciebant. Ex
quo magnum gaudium matri nasce
batur ecclesie: videnti filios suos qui
pene iam decidisse videbantur in mor
tem per hos reparari ad vitam. Et mor
tis eorum multi qui iam negando ve
lut abortivum quodam effecti fuerant:
quasi iterum parturiebantur et christus
in eis iterum formabatur. Docebant
enim ab hiis quia deus non vult mor
tem peccatoris: sed ut convertatur et vi
vat. Igitur cum a cesare rescriptum fu
isset ut persistentes quidem puniren
tur. negantes autem dimitterentur.
die quodam celeberrimo in quo ex omni
bus provinciis coeuntes nundinas
apud nos agere solent: in ipso fre
quentissimo conventu tribunal ascen
dens parari iubet christianos et

introduci ad suppliciorum pompam
prebendam cunctis qui aderant iubet
Rursum itaque cruces rursum pene:
rursum tormenta parantur. Et si qui
forte cives romani reperti sunt hos
plecti capite decernit: ceteros vero
bestiis tradi. Ingens tum ab omnibus
gloria christo conferebatur per hiis qui
ante negaverant et dimitti neque
negantes poterant. nunc vero cum
negantibus venia prestaretur in con
fessione persistebant: et de perditione
gregis revocati intro numerum iunge
rentur. Igitur tum erga suppositos que
stio haberetur. alexander quidam ge
nere frigius medicus disciplina vir re
ligiosus et prudens et vite ac mo
rum probitate cunctis carus acceptus
que amore dei concitatus cum assis
teret tribunali nutibus cohortaba
tur ad confessionem eos in quos
questio agitabatur: ita ut omnibus
qui astabant palam fieret quid age
geret. Cumque id populi notavissent
indignantes maxime per hiis qui
quod prius negaverant rediviva
nunc confessione revocabant: con
clamarunt adversus alexandrum
hec ipso instigante committi. Cum
iussus a preside in medium statim et
quis esset interrogatus: christianum se
esse libera professione testatur. Tunc
continuo parandum bestiis con
dempnavit: et postea die simul

cū attalo pducit᷑: quē conſt̄ pcep
tū ceſaris gratificāe ꝑplis voleus
etiā ipm̄ beſtiis tradi iuſſit. Sz
cū ferarū nulla ſcōrū corpa cō
tigiſſet: omībz eos ūberū cetera
rūqz penarū ſuppliciis crucia
tos· ad vltimū in conſpcū ꝑpli
ī medio arene iugulāi iubet. Cū
btō alexandro in oībus quas
ꝑpeſſus ē penis ne vnū quidē pe
nitus pferente ſermonē: ſed ab
inicio uſqz ad finē intra ſemet
ipm̄ ſemp cū dn̄o loquēte et in
laudibz eius ac pcibz pmanēte·
Attalus uō cū primus ſubiiec
tus in ſella ferrea torrēt᷑: cūqz
nidor aduſte carnis ad nares
et ora expectātis ꝑpli pferret᷑:
voce magna exclamabat ad ple
bē· Ecce hoc ē· hoīes cōmedē: qđ
vos facitis. Nos aū a nobis velut oc
cultū inquiritis facimus. Quod
vos apta luce cōmittitis: Nos
enī neqz cōmedim᷒ hoīes: neqz
aliud quid mali agim᷒. Et cū
introgaret᷑ qđ nomē habet dꝰ:
reſpondit. Deus pluēs ſūt noī
bus diſcernūt᷑: qui vnus ē nō
indiget noīe. Poſt hec nouiſſi
mo iam munerū die blandi
na rurſus īducit᷑ cū pontico
annoꝝ fere quīdeci puero. Q
qz et in priorū cruciatibz iuſſi
ſūt fuerant ſp aſtare: qͦ ma
gis cetorū videntes ſupplicia ter
rerent᷑. Statuūt᷑ ergo in medio:
et iubent᷑ iurare p deos. Illi uō
econtrario nullos eſſe dicebant
iſtos: p quos iurare cogerent᷑.
Cuiqz et aliis q̄ pluribus ūbis ex
pbraret᷑ gentiū deos: inſanire
magis in eos cepit ꝑpli multi
tudo· neqz tenerā pueri etatē·
neqz ſexū femīe miſerātes: ſed
p omīa tormētorū genea qua
ſi quodā eos circulo pagentes:
nichil deeſſe penis paciebant᷑
qđ crudelitas īueniſſet· Tunc
ponticus maximū pacie ro
bur materna cohortacōe ſuſ
cipiens et pſeuerās in confeſ
ſione fidei: impollutū deo ſpi
tū reddidit· Btā uō blandina
vltiā oīm velut mater nobi
lis pmiſſos ad martyrij coro
nā filios inſequi iam ſecura
feſtinat: exultans et ouans
velut ad thalamū ſponſi īui
tata et ad nupciale cōuiuiū·
Ex quo fiebat ut ī verberibus
tripudiaret· et craticulis exul
ta gaudēt: et tā hylaris videt᷑
et leta quaſi inter dapes rīg
as accubaēt· Poſt hoc ad beſ
tias tradit᷑: ſed ab eis ītacta
pdurat. Inde etiā aliud exco
gitat᷑ crudelitatis genus: ut
rethe cōſtricta obicēt᷑ thauro

ferocit̃ inſtigato. A quo cū fuiſſet
īnumeris ictibꝫ laceſſita et toto arc
ne ambitu iactata nichil penit9
leditᷣ: ſed ꝑmanet leto ut ſemꝑ
uultu mente conſtanti: ſpe ipā
et animi ꝑſuꝑacōe cū xp̄o iā col
loquēs. Ad ultimū iugulari gla
dio iubetᷣ: etiā ſtupētibꝫ ipīs ī
pijs et dicentibꝫ ꝙ nūq̄ fuerit fe
mīa que tanta ac talia ferre po
tuerit. Sed neqꝫ ſic quidē ſacieta
tē aliquā cepē crudelitas q̄uit.
Antiqui enī ſerpentis uirulētia
concitati: feri ac barbari mores
māſueſcē neſciebāt. Ex ipā quip
pe ſcōꝝ paciā ſeuior eis cōtenci
onis rabies accendebatᷣ: et ue
lut pudōe quodā fatigabātᷣ ꝙ
maior inēēt cruciatis q̄ crucia
tibꝫ uirtus: et ex hoc ad nefan
da odia uider ſimul inſtigabatᷣ
et plus: ut ſcīptura cōpletᷣ que
dicit. īiquus adhuc īique agat.
et īiuſtus adhuc faciat īiuſta.
Igitᷣ īaudito ſeuitie genē eoꝝ q̄
necabantᷣ in carcē corꝑa canibꝫ
iubebāt exponi: adhibita ſimul
cuſtodia die noctuqꝫ ne qͥs col
lectas reliquias hūanitatis in
tuitu tradēt ſepulture. Sed ſi qͥd
forte ul' beſtijs uel igni reliquū
ex corꝑibꝫ mrīm fuerat. ipā cū
~~cū~~ truncis ſuis capita punitoꝝ
īſepulta ꝑ cuſtodiā militū ſer
uabātᷣ: et q̄rebatᷣ ſi qͥd ultra in
ferre poſſet hūana crudelitas.
etiā in eos qui iā uite h9 lumē ex
ceſſerāt. Exultabāt tū gentes
magnificātes ſimulachra ſua:
quoꝝ uirtute datā in illos uic
tā dicebant. Si q̄s uō int ipos
paulo mitior uel hūanior uide
batᷣ: ubi nūc ē aiebāt ds eoꝝ:
Et qͥd eis ꝓfuit iſta religio: ꝑ
qua etiā aīas poſuerūt: Igitᷣ
apud illos erat uariū iſtud ī
ſultacōis genus. Apud nos uō
īgens luctus habebatᷣ ꝑpͥue
ꝙ nō poſſem9 corꝑa humi tra
dē: quippe qͥbus ne noctis tp̄e
aliq̄ ad hoc oportunitas ꝑbeba
tur: neqꝫ muneribꝫ ſuadē cuſto
des neqꝫ ꝑcibus aut ullo alio ge
nē copia erāt: ita attente et ſol
licite ſeruabant ne daretᷣ extre
mis oſſibꝫ ſepultura. Poſt ali
quot autē dies cū nullā ſepelien
di gratiā ꝑſtitiſſent: incēſa oſſa
mrīm et in fauilla redacta. cū
reliquo terre pulue in rodanum
fluuiū diſꝑſere. ne uſqͥm eoꝝ
reliquie reſideret. Quaſi uō her
agentes deū uincerēt: et ſicut di
cebāt ſpem eis per hoc reſurrec
cōis adimerēt: ſꝑantes ei aie
bant de ſepulchris quāqꝫ ſe eē re
ſurrectuos: ideo noua neſcio
q̄ ꝑſuadēte ſibi ſuꝑſticōe leti ſe

tormētis mortib; q̄ subierūt. Nūc
videam⁹ si resurgent: et si p̄t eis
adesse de⁹ eorū. et eripē eos de ma
nib; nr̄is. Hec sūt que ex illis tē
porib; gesta ex ep̄la frm̄ lugdu
nensiū declarant. Ex quib; qd̄
etiā p ceteras p̄uīcias geri potu
erit: coniectura capiendū est. Re
ferūt adhuc in ip̄a ep̄la quedā
etiā de hūanitate et mā suetudi
ne btōrū martyrū: que dignū
ad hec suis sermōib; sicut ceta
sociari. Cuiq; aiunt ad imita
cionē xp̄i qui cū in forma dei es
set nō rapinā arbitrat⁹ ē eē se
equalē deo: in tanta glā positi
et semel et itm ac frequencius
mr̄es fcī. post bestias p⁹ ignes
et laminas. neq; se ip̄i mr̄es di
cebāt: neq; aliis ita se appellan
tib; indulgebāt. Et si forte aliq̄s
nr̄m ul' in ep̄la ul' in sermōe eos
mr̄es noiasset: increpabant a
crius dicētes. q̄ hec appellacio
soli xp̄o debet: qui solus fidelis
veritatis ē martyr. et qui p̄mo
genitus ē ex mortuis et autor vi
te eterne: ul' certe illis solis ap
tū eē hoc vocabulū: qui p⁹ bo
nā confessionē discede de hac
vita et pgē meruerīt ad deū.
Nos vo aiebāt hūiles et egeni:
optam⁹ ut ip̄a saltē in nob cō
fessio tuta p̄maneat. In qd̄ etiā

certos frēs cū lacrimis obsecrabāt.
ut p eis dūm p̄carent: quo pfc̄e
confessiōis signaculo martyriū
mererent accipe. Et tanta in eis
hūilitas erāt ut cū rebus ip̄is es
sent mr̄es: nois tū iactanciā fu
gēnt. Apud gentiles vo cū oni
fiducia consistebāt: nobilitatē
aīe p contēptū iurie et suppli
ciorū paciā; demōstrantes. Erāt
ergo int frēs hūiles. int psecu
tores elati: suis mites. adūsa
riis terribiles: xp̄o subiecti. dya
bolo erecti. Hūiliabāt se sub
potentissiā manu dei: p quē nc
sublimius exaltati sunt. Pla
cabāt oīs accusabāt nemīnē
solvebāt cunctos. ligabāt nullū:
orabāt etiā p psecutorib; suis: i
tentes sermoē scī stephani p̄mi
mr̄is dicētes. Dn̄e ne statuas il
lis hoc pctm̄. Adūsū quos eo ve
hemēciora dyabolus p̄lia cōci
tabat: quo p nimiā caritatē quā
habebāt in xp̄o ihū etiā eos qui
lapsi fuerāt et quos iā se iranis
illa bestia absorbuisse credidebāt
rursū vivos de iternis ei⁹ visce
rib; educebāt: et velut mr̄es er
ga puulos suos. ita erga eos to
tis pfusi miseācionū visceib; i
hēbant: oīpotenti deo effūden
tes p ip̄is fontes ac flūia lacri
max. vitā petebāt eis a deo et

tribuebatur eis: nec sibi gratiū iter
ducebāt eūdi ad dn̄m uel letam
putabāt martyrii sui fore cōuā-
si ptē mēbrorū suorū de ecclesijs
raptā velut spolia quedā detēp
tari a dyabolo pmisissent. Dup
oīa aūt pacē et ipī diligebāt et
nobis seruare mandabāt: nec ali
am nisi p pacē viā ad martyriū
cōstruebant. cauētes ne vllam
p9 se dissensionē frībz ne matri
ecclie mesticiā derelinquerēt: sed pa
cē semp habendā· pacē frībz cus
todiendā· et caritatē pcipue tenē
dā que ē vnitatis et concordie vi
culū cōmonebāt· Hec nō inutilit
ut opinor a nob ad vtilitatē le
gencium memorie tradita sūt: que ex
tantorū virorū auctoritate descēdu
nt. ut et eos qui tumidi et īfla
ti aduersū frēs ferūtur: ut si qui
forte titubauerit· misericordia xpi
viscera ab eis putent penitus ex
cludenda·

Capitulum ij·

Refertur adhuc ī eadē scriptu
ra et alia narracio: quā
cognicōis causa hijs inserē dignū
putaui Alcibiades quidā erat in
numero eorū: qui p xpo vincti tene
bantur. Hic vitā satis arduā et au
sterā gerebat. nichil sibi volēs
accipe: sed tm̄ sale et pane cū a
qua utebatur. Cumqz hūc vite rigo
rē vellet eciā in carcere positus op
tinē: attalo p9 pmā confessionē
suā quā in amphiteatro confes
sus ē· reuelatur q nō recte faceret al
cibiades. ut creaturis dei et ipē nō
uti: et alijs formā scandali dere
linquē. Cumqz cognitis alcibia
des· cepit oīa cū grāru actione
pcipe: quia que illi reuelabat
spūs ut doceret· et hunc ut sequeret
idem spūs psuadebat· Sed de hijs
finis sit·

Capitulum iij·

Igitur mōtanus et alcibia
des et theodotus ī frigie
ptibz tūc pmū apud q̄plimos
in pphetarum opinione venerūt·
Et q p illud adhuc tps multe
eciā alie vtutes et grē in diuisis
ecclesijs p donū sancti spūs mīs
trabantur: facile accōmodata ē
fides eciā hijs potuisse pphetie
grām dari· Cumqz plurima int fra
tres dissensio fuisset exorta: rur
sū ecclie galliarum iudiciū suū et
sniam de hijs quoqz cū omi reue
rēcia ac recte fidei exposicōe decer
nūt. et eplās mittūt qui apud eos
consūmati fuerāt pfentes quas
illi in vinculis positi p asiam
et frigiā frībz consistentibz scrip
serāt: et eleuthero vrbis rome
epō de pace cū ecclie cōmonētes·
Cumqz eciā hyreneū pbiterū
cū adhuc ecclie lugdunēsis sup
dicto vrbis rome epō cōmēdabāt

testimonium vite eius prohibentes: sicut ipsorum etiam voces que infra scribuntur ostendunt. Capitulum iiii

Habe te in deum iterum et semper optamus pater eleuthere. Rogauimus fratrem et socium nostrum hyreneum hec tibi scripta deferre: quem deprecamur ut habeas commendatum. Emulator namque est testamenti christi. Primus enim qui solus officij gradus non facit aliquem iustum: quo tamen iste recte vtitur in presbiterio: sed plus eum ex vite merito commendamus. Enumerant etiam post hec diuersorum martirum glorias: quanti ferro cesi. quanti bestijs quanti ignibus quanti etiam squalore carceris absumpti sunt. Que si quis vole plenius noscere: ipsas ex integro requirat epistolas Capitulum v

Igitur antonini temporibus quibus hec gesta referuntur marcum aurelium fratrem eius cesarem bella inferentem germanis ac sarmatis tradunt hystorie cum siti eius periclitaretur exercitus. estuantem et querentem quid facto opus esset: repperisse in legione quosdam milites christianos. quibus ut nostris mos est flexis genibus obsecrantibus exaudisse deum supplicationes eorum: et subito contra omnem spem largissimis ymbribus perfusis exercitus quidem periclitantis pro quo orauerant christianam siti sedatam: hostes vero qui iam exicialiter imminebant fulminibus crebris et celitus prolapsis ignibus effugatos. Et hoc factum refert quidem et ab hystoricis gentilium: sed quia nostrorum id orationibus impetratum sit non refertur: quippe apud quos etiam cetera miracula que a nostris gesta sunt non habent fidem. Nostrorum vero et tertullianus hec memorat. et apud grecos appollinaris: qui etiam ipsam legionem pro insigni sui miraculo mutato nomine vocitatam dicit ab imperatore fulmineam. Tertullianus vero marci imperatoris epistolas etiam nunc haberi dicit: quibus de hijs apertius indicatur. Sed nos iam ex hoc ad historie ordinem redeamus. Capitulum vi

Igitur fotino nonagesimo vite sue anno cum ceteris gallie martiribus coronato: hyreneus lugdunensis ecclesie suscepit sacerdotium. Quem hyreneum policarpi auditorem fuisse in puericia comperimus. Hic in tercio aduersus hereses libro eleutheri episcopi temporibus que tempora nunc habemus pre manibus: scribens sic operis illud indicat hijs verbis. Fundata igitur et edificata ecclesia. beati apostoli lino officium episcopatus iniungunt: cuius paulus in epistola ad thimotheum meminit. Huic succedit anacletus. Post quem tercio loco episcopatum

suscepit clemēs. Hic aūt cū btīs
aplis fuit· et cū ipīs vitā semꝑ ex
egit: atqꝫ ab ipīs īstitutis recē
tem gēbat tradicōīs eorū mēō
riā et ꝑdicacōīs eoꝝ formā sꝑ
habebat ī oculis· Sub hoc ergo
clemēte sedicio nō modica exorta
est apud chorinthū īnt̄ frēs: ita
ut ex ꝑsona romane ecc̄ie scribēt
ipē clemēs ad chorinthios eplā;
necessariā ꝯ que eos reuocaet in
pacē et fidē eorū que cōcussa fue
rat renouaet: exꝑimēs in ea aplo
rū tradicionē quā nuꝑ ab eis ip
se susceꝑat. Et pꝰ aliquāta iterū
dicit. Huic aūt clemēti succedit
euaristus et euaristo alexander ꝯ
et pꝰ hūc sextus ab aplis ordiat̄
sixtus: pꝰquē telesforus· qui et
illustre martyriū suscepit· Post
hūc iginus ꝯ deinde pius: pꝰquē
anicetus. Huic successit sother q̄
nūc duodecīo loco ab aplis epā
tus optinet sortē: et easdē quas
apli tradiderūt ꝑdicacōēs diue
fidei integras illibatasqꝫ custo
dit. Hec hyreneus in supradc̄is
libris cōplexus est· Capl̄ vij

Sed et in scdo nichilominꝰ
eiusdē opis libro dicens e
ciā suis tpibꝫ reliquias qualsdā
diuine v̄tutis ī ecclesijs īueniri: hꝰ
mō scribit· Abest aūt longe ab
eis ut mortuū suscitent sicut do

minus suscitauit· et apli ꝑ orōēs ꝯ
sed et frēs frequēt̄ hoc ī plimis
ecclesijs ꝯ ita ut oīm simul ecc̄ia
congregata ieiunijs qꝫ et obsec
cōibꝫ multis ad deū ꝓfusis cōu
teret̄ spūs mortui· et redderet̄ hō
uiuus ꝑ orōnes scōrū. Et itm di
cit post aliqūta. Qd̄ si deū ꝑ fan
tasiam dicunt fecisse hoc ad pro
prias ~~receauiꝰ~~ veniamꝰ: qui hec
ab eo gerenda ēē ꝑdixerāt ꝯ et q̄
confirmauerīt hūc ēē filiū dei:
ꝓpt̄ qd̄ et discipuli sui in suo no
mīe et ab ipō accipiētes grāz fa
ciūt hec ad subueniendū saluti ho
minū ꝓut vnusqꝫqꝫ meruerit·
Alij nāqꝫ demoēs fugant ꝯ et ita
eos qui mūdati sūt purgāt: ut
in̄dū illi ipī qui curati sūt cre
dentes in ecc̄ia ꝑmaneāt. Alij aūt
ꝑsciām accipiūt futuroꝝ et visio
nes ꝓpheticas vidēt: alij īfirmos
manu supposita restituūt sani
tati. Sed et mortui ab hijs aliquo
ciens suscitati sūt: et ꝑmāserūt
nobiscū ꝑ ānos multos· Et quid
plura: Non ē nūs singlaꝝ v̄tutū
que ꝑ vniūsū mūdū in ecclesijs
dei gerūt̄: ꝑ grām et nomē ihū
xp̄i sub poncio pylato crucifixi
Que tū cotidie fiūt nō ob aliquā
mūdacionē neqꝫ ob pecūīe quest
tū: sed sicut gratis grā accipit̄
a deo ita gratis eadē ministrat̄·

Et iterum in alio loco idem hyreneus
de hiis ita scribit. Audiuimus inquit au-
diuimus multos ex fratribus in ecclesia
gratiam habentes prophetiarum et omnibus
linguis loquentes per sanctum spiritum do-
minum: qui et misteria et secreta dei
in manifesto cum expedit proferunt.
Hec autem inseruimus ut ostenderemus
diuisas sancti spiritus gratias usque ad il-
la adhuc tempora apud dignos quos-
que in ecclesiis perdurasse: quemadmodum
in initiis polliciti sumus hec nos
in tempore probaturos. Capitulum viii

Sed et de ordine canonis diui-
narum scripturarum quod etiam supra-
dictis vir hyreneus senciat: ipsi-
us nichilominus sermonibus proferamus.
Primo inquit de sanctis ewangeliis vide-
amus. Matheus quidem hebreis propria
eorum lingua conscriptum edidit ewan-
gelium: cum petrus et paulus in ur-
be roma ewangelizarent: atque ec-
clesie inibi fundamenta solidarent.
Post quorum exitum marcus disci-
pulus et interpres apostoli petri: ewan-
gelium quod ille predicauerat digessit
in libro. Post hunc iohannes discipulus
domini qui et super pectus domini recu-
buit: edidit ewangelium apud e-
phesum urbem asie positus. Hec in
tercio supradicti operis libro. In quinto
uero de reuelatione iohannis scribens: et
de numero nominis antixpi hec refert.
Cum igitur hec ita se habeant et in omni-
bus veteribus et antiquis exemplaribus
iste numerus inueniatur: sed illi hec ea-
dem contestentur qui ~~ipsum~~ iohannem vi-
derunt in corpore positum et verbum
domini predicantem: quia numerus bestie se-
cundum grecorum computum est et literas
que in eodem conscribuntur. Et paulo
post iterum subiungit hec. Nos ergo
periculum incurrere nolumus de anti-
xpi nomine: confidentius aliquid pronun-
ciantes. Si enim oporteret hec et e-
uidenter et palam in hoc iam tempore
predicari: utique et per illum qui apo-
calipsim scripsit nomen eius euidenter
fuisset expressum: quia nec ipsa reuela-
cio ante multum tempus facta est: sed
pene iam nostra etate sub fine domi-
ciani cesaris. Hec nobis etiam de apo-
calipsi vir supra memoratus expo-
suit. Meminit autem prime epistole iohannis
et prime petri: plurima quia ipsis sumit
exempla. Sed et libellum qui di-
citur pastoris amplectitur dicens. Be-
ne ergo refert scriptura que dicit.
Primo omnium credendum quia unus est deus:
qui omnia creauit ~~et~~ atque composuit.
Utitur autem et testimoniis de sapi-
encia salomonis: sed et apostolici cu-
iusdam viri cuius nomen reticuit ser-
monum quasi memoriter meminit.
Iustini quoque martiris et ignatii
mencionem facit: et ea que scripse-
runt producit in medium: et promittit
se quoque aduersum scripta marcionis

responsurum. Sed et de septuaginta interpretibus divinarum scripturarum audi quibus referat verbis. Deus inquit homo factus est et ipse dominus salvavit nos qui dedit signum illud quod de virgine scriptum est: et non sicut quidam dicunt eorum qui modo ausi sunt aliquid interpretari scripture et aiunt: ecce iuvencula in ventre concipiet et pariet filium: sicut interpretatus est theodotion ephesi et aquila ponticus. ambo iudei proseliti: quos secuti sunt ebionite qui dicunt christum de ioseph natum. Et post pauca iterum ista subiungit. Prius enim inquit quam romanorum invalesceret principatus. cum adhuc macedones asiam possiderent: ptholomeus lagi filius volens bibliothece sue quam apud alexandriam ex omnium veterum grecorum voluminibus construebat maiorem gloriam querere: petit etiam ab ierosolimitis. ut hebreas eorum scripturas in grecam linguam interpretatas acciperet. At illi subiecti quippe erant macedonibus: electos et in scripturis sanctis eruditissimos. atque in utraque lingua peritissimos viros septuaginta presbiteros miserunt ad ptholomeum: in quo tamen dei voluntas et consilium gerebatur. Tum ille singulorum volens accipere documenta. et verens ne forte per interpretationem occultaret inserta divinis voluminibus veritatem: singulos a se invicem separat: et eandem seorsum positos interpretari iubet: eundemque ordinem interpretandi in singulis quibusque voluminibus observari. Quos rursum se coram in unum omnes revocari: et conferre ad invicem que singuli interpretati sunt facit. Et tunc deus vere glorificatur: et scriptura sancta quod vere divina esset agnoscitur. Omnes enim eadem hisdem verbis hisdemque nominibus ac sententiis scripserant ab initio usque ad finem: ita ut et ipsi qui aderant gentiles agnoscerent quia dei nutu scripture tunc interpretate sunt. Et nichil mirum si divina providentia hoc ita fieri procuravit: cum et in ea captivitate que populo accideret sub nabugodonosor rege corruptis scripturis. cum post septuaginta annos iudei ad patriam suam redirent in temporibus artaxersis persarum regis: inspiraverit deus esdram sacerdotem ex tribu levi. ut omnia priorum prophetarum volumina ac verba repararet: et restitueret populo legem que per moysen data fuerat. Hec hyreneus. Capitulum ix.

Igitur decem et novem annis antoninus cum in imperio perdurasset: post excessum sui principatum commodo imperatori reliquit. Huius primo imperii anno iulianus

apud alexandriā sacerdociū sus
cepit: agrippino exactis duode
cī ānis ī epatu defuncto · x ·

Cum p idē tps scole ecclā
stice et doctoris officio p̄
eēt vir ī omī erudicōe nobilis
sim⁹ panthen⁹ ex quo apud eos
cōsuetudo antiq̄t⁹ tradita usq
ī hodiernū pmanet: diuinar scrip
turar doctores ibi scole ecclāsti
ce habēi viros dūtaxat ī sciā et
erudicōe pbatissiōs Hui⁹ ergo
officij velut autor et quidā dux
vir de quo sup̄ diximus satis illus
tris habebat̄: quippe q̄ et ī phi
losophis pius q̄ stoyci appellāt̄
nobilit̄ claruisset Cui⁹ tm̄ studiū
erga vbū dei et tm̄ amois fuisse
tradit̄ ut etiā ad p̄dicandū x̄i
ewangeliū omnib; gentib; que
ī orientis vltis secessib; recōdū
tur fidei et deuocōis caloē pfec
tus sit: et usq ad indiā citerio
rē vbū dei p̄dicādo pueneit · E
rāt enī adhuc ī illis tpib; et ewā
geliste nōnulli q̄ ad imitacōem
scōr aplōr in diuisis orbis pti
b; oberrātes p grām dei et ai
mi sui v̄tute verbū dei et fidē
xp̄i ignorātib; q̄buscq gētilib;
īferebat: in quib; p̄cipuus et
illustris panthen⁹ habebatur ·
Quē ferūt cū ad indos puēis
set repisse: q bartholomeus
aplus apud eos fidei semīa pri
ma condiderit: et mathei ewan
geliū hebreis scriptū lr̄is dereliquerit:
qd' p idem tps supdcūs panthe
nus ibi repertū detulerit Sed et ī
multis p̄terea aliis doctrine ecclā
stice studijs apud alexandriā cla
rā satis et nobilē vitā optimo
et admirabili fine conclusit: tā
uiua voce discipulos īstruēs · q̄
et in librorum monimētis etiā pos
teris thesauros sciē derelinquēs · xi

In huius diuinar erudicionis
scolis q̄ marie floruit a
pud alexandriā clemēs: eodē vo
cabulo quo et ille ī urbe roma
aplōrū successor et discipulus vo
catus Deniq ipse hic clemēs ī
septiō disposicōm libro: panthe
ni tp̄ magri et p̄ceptoris sui mē
cionē facit Sed et in p̄mo libro
stromatū hūc eūdē designat ī eo
loco ubi enūat q̄ plures aplice
p̄dicacōis repperit viros: dicens
hec Michi quidē cōmētarij hui⁹
opis nō ad ostentacionē scribūt̄
sed ad cōmeōracionē senecte et
ad obliuiōis remediū: q̄ scilic
in hijs sit in adumbracio quedā
rerū magnificar diuinorūq ver
borū que audire merui a scīs
viris et btīs: quorū ab alio a
pud achaiā · ab alio apud syriā ·
ab alio uō ī oriente · et maxime

apud palestinā institutꝰ suum ex
hebreoꝝ origine venientē. ad ulti
mū vo in egypto magisterio usꝰ
sū viri virtutis et sciē merito oībꝫ
pferendi: pꝰ quē velut thesauro
in absconditis repto aliū querere
ultra cessavi. Et illi quidē diuine
doctrine veritatē que sibi ab ipsis sta
ti primis autoribꝫ petro et iacobo
et iohanne et paulo scīs aplis tra
dita fuerat. multi tamen prēs
cōmendarūt. sed pauci pribꝫ
similes filii: tū deo fauente p ipsos
i nobis aplici germinis planta
ta sūt semina. Caplm xii.

Per idem tēpus ecclīe ierosolo
limorꝫ narcissus p̄erat. q
fame merito nrīs adhuc tpibꝫ ce
lebrat: qui tā decimā post eos q
ex circūcisiōe fuerāt successionē
usqꝫ ad tpa adriane obsidiōis
adducēs primū nāqꝫ ibi ex gen
tibꝫ epm̄ fuisse idicauimꝰ mar
cū: post quē cassianū. inde publi
um. post hūc maximū. et sic iuli
anū. post quē gaypū. et itm a
liū iulianū capitonē quoqꝫ et
valentē inde dolicianū: pꝰ quē
terciūū ab aplis narcissū. xiii

Uerū ea tēpestate rhodo q
dam ex asie pūicia oriū
dus ut ipse scribit in urbe ro
ma eruditus. refert a taciano
cuiꝰ supius int cetos sciptoēs
meminimꝰ libros qm̄ plimos
et maxiē cont marcionis heresim
sciptos: quā asserit idē tacianus
i diuisas scissas eē sectas. Sed et
qui et quā ob cām ex eadē heresi
scissi sūt: ipse p hec vba designat.
propterea inqt etiā int semetipsos
discordāt: qꝛ id affirmare cupi
unt qd nō pt stare. Ex eorū nā
qꝫ grege ē appelles: qui abstinē
cie et senectutis prerogatiua usꝰ
unū quidē oīm eē fatetur: uerū
pphias tū contrario spū asserit in
spiratos: sequēs psuasionē virgi
nis cuiusdā acte spū demonis
noīe ~~filu~~ filumine. Alii autē
sicut ipse autor marcion: duo
eē principia itroducūt. Ex qui
bꝫ est potitus et basiliscus qui
et ipi secuti sūt quidē pontici
lupū. sed nō īuenientes exitū
rerū sicut ne ille quidē ad ea q
putarūt eē faciliora conuisi sūt:
et duo pricipia itroduxerūt abs
qꝫ ullis hoc pbacōibꝫ cōfirmā
tes. Alii quoqꝫ ex eisdē rursus i
deterius deuoluti sūt: non solū
duo sed tria principia et tres
naturas cōfirmātes. quorū
pnceps et autor ē serenus: si
cut et ipi defensores huiꝰ dogma
tis dicūt. Sed et ipse describit ut
congressus sit cū appelle: ita
referēs. Nam et senex appelles

habuit nobiſcū ſermonē· et mul
ta mala docē cõuictus ē: vnde
et aſſerebat nõ oportē oīno ſi
dei diſcuti rōem ſed vnūquēq3
debē in eo qđ credit pmanere·
Salutē nāq3 hys ēē qui ī cruci
fixū ſpant: tm̄ ut ī bonis opi
bus īuenīant· Manifeſte tm̄
decernebat de deo: ſicut p̄dixi9
vnū ēē principiū: ut et nos dici
m9 Et inde exponēs ei9 oēm ſē
tenciā: ītroducit eciā ipē ſenſū
ſuū Dicebā inqt ad eū Vnde tm̄
oſtendens vni9 pricipij rōem:
Aut quō hoc aſſerat ediſſere:
Phecie quidē aiebat ſemetipās
coarguūt: q3 nichil oīo conti
nēt veritatis ex eo· q inť ſe īuicē
diſcordāt: et vtiq3 falſe ſūt que
ſemetipīs aduſant· Quō aūt
ſit vnū principiū: ſe ſcie quidē
denegabat ita ſibi videri· Cūq3
adiuraret a me· ut qđ verū eſt
dicet: ſacramēto confirmauit
ſe neſcie quō ſit vn9 vnigenitus
deus: ſed tm̄mō credē· Tum ego
riſū eū planc et notatū habui:
qui ſe doctorē pfitet eoz que ſe
ignorae fatet· In eodē quoq3 o
pe fert callistion quēdā in vrbe
roma diſcipul9 extitiſſe taciani:
qui ſcpſit cōpoſitū ēē a taciano
ꝓpoſiciōm et queſtionū librū: ī
quo oīa que obſcura ſt et diffici
lia in ſcipturis diuīis abſoluat·
Sed idem rodo in cōmētarijs ſui
is: ꝓpoſicoēs eius platurū ſe et
confutaturū pmittit Eſt autē
eiuſdē et ī exameron cōmētarius
in quo refert· q appelles q̄ pluri
ma aduſū legē moyſi cōſcpſerit
īpia: et aduſū totā legē blaſphe
mias ptulerit voces: coarguens
ut ſibi videt et deſtruēs ea q̄ ibi
ſcpta ſūt· Hec et multa alia: ex
ſupdcī ſcptoris cōpmim9 libris Cū
tm̄ hoſtis hūani gnis ad ſalutē
hoīm debellandā nichil vſq3 ocij
gerit: ſed diuſas et varias hēſes
p ſingula queq3 ſuſcitat loca In
quib3 maxim ſui gnis ſerpentē
apud aſiam frigiam pducit mō
tanū qui ſe paclitū noīaret: et
cū eo mulies priſcā et maximil
lā: quas phetiſſas velut ex ip
ſius factas īſpiracōe iactabat·
Sed et in vrbe roma florinus q̄
dā gradu pſbiterij de eccīa collap
ſus vna cū blaſto ſocio et cum
mis et fidoūs plimos de eccīa ī
ſuū baratrū deducebāt: noua
aduſū veritatē figmenta ma
chinantes·

Caplm xiiij

Sed aduſū hēſim catha
frigarū ſcutū validiſſim
ptulit appollinaris therapolites
de quo ſup̄ memorauim9: et alij
q3 qm̄ plimi ad id locoz erudi

tissimi viri adversum eos pro veritatis
defensione certaverunt: qui eciam
nobis ad historie textum monimen
ta validissima reliquerunt. Inte
ri ut diximus appollinaris scri
bens adversum hanc heresim et de
signans in principio quod pro ecclesias ga
lacie vicinarumque provincias di
grediens et plurimos ab eis irre
titos videns: multos quidem et
coram disputando correxerit. ro
gatus tamen a fratribus eciam hec ad ip
sos scripta transmiserit: in quibus
postus aliquanta cum autore heresis de
signasset: progrediens eciam hec ad
dit. Origo inquit huius heresis que
adversum ecclesiam nuper exorta est:
inde descendit. Vicus quidam esse
dicitur apud mociam frigie civi
tatem que appellatur ardabau. in
quo autem montanum quendam nomine
qui nuper ad fidem xpi venerat. sub
rogato asie proconsule cupidi
tate nimia primatus accensum.
contrariis spiritibus in semetipso lo
cum dedisse: ac repente in quodam
excessu mentis effectum. et velut
spiritu actum, proloqui cepisse nova
quedam et diversa ab hiis que ex suc
cessione maiorum ecclesie tradita fu
erant velut prophetali specie proferre
te. Que cum ita fieri viderent hii qui
per idem tempus aderant auditores:
alii eum velut demone repletum
et erratico prelatum spiritu ad decipi
endos populos increpantes obiurga
bant. et proloqui omnino prohibebant.
memores domini precepti et comminacionis
eius qua iubet observari a falsis
prophetis: alii autem velut a sancto spiritu re
pletum et prophetica gratia donatum pu
tabant. et immemores domini precepti.
erratico et seductori spiritui eatenus
indulgebant. ut eciam provocarent eum
ad dicenda a qua delectarentur: et
hoc fiebat arte dyabolica qua
indisciplinatis perdicio parabatur. A qui
bus montanus cum supra quam dig
num est in veneracione haberetur in tan
tum temeritatis progressus est. ut eciam
duas quasdam mulierculas insa
ni spiritus quo ipse replebatur partici
pes sibi faceret et ad insaniendum
secum pariter edoceret: quo facilius
utriusque sexus in errorem per utrumque sex
um caperet. Hinc iam beatificare eos
qui sibi familiarius adherebant
et promissionum magnitudine tumi
dos reddere. interdum eciam obiurgare
quosdam utique in omnibus adulatores
deprehenderent. Tamen per pauci erant
ex frigibus qui eorum deciperentur insa
nia. Quibus et persuadebat univer
sam eciam que per orbem terre est blas
phemare. et non solum nichil ei de
ferre reverencie: sed ne limen quidem
eius incedere. Frequenter tamen adventanti
bus ex asia fratribus: vesani et conti

fidẽ xp̄i bachãtes· cõfutati ut hẽ
tici corruptoẽs q̃ veitatis ab ec
clesie cõuentu et societate depul
si sũt· Hec in p̃imo libro scribẽs·
et p omĩe op̃is sui corpus fraudes
heresis ĩ singulis q̃buis cõuices:
in sc̃do quoq̃ volũe de eisdẽ etiã
hec scribit· Quale est aũt inq̃t
q̃ et p̃phiarũ p̃secutoẽs nos vocãt
p eo q̃ ĩsanas eorũ nõ suscepim⁹
fantasias:· Dicũt eĩ hos ẽe quos
p̃miseat dñs ad p̃plin suũ se ẽe
missurũ p̃phetas· Respondeãt
ergo nobis si a deo missi sũt p
phete mõtanus et mulieres e⁹
quis eorũ a iudeis p̃secucionẽ
passus ẽ· aut q̃s ab ĩiquis occi
sus ẽ: vel q̃s eorũ p noĩe dñi tẽ
tus ẽ et ante reges et p̃sides ste
tit:· aut q̃s in synagogis eorum
flagellatus ẽ: vel q̃s lapidat⁹
est· Sed ĩ p̃mo et econtrario tdit:
q̃ finẽ vite exemplo iude tradi
tois acceperit· Dicũt enĩ ip̃o de
mone quo ĩspirabant id agẽte:
diũsis queq̃ tp̃ibz laqueo vitã
finisse· Illũ uõ admirabilẽ ve
luti p̃phecie eorũ p̃imogenitũ theo
dotũ noĩe tradũt quodã tp̃e vi
sũ sibi ẽe velut ĩ celos assumi
et credidisse sp̃ui errois: quo e
uectus ĩ excelsũ et inde deduct⁹
ad trãm· finẽ vite exitu pessiõ
tinuasse· Sed hoc ip̃i de mõtano
vel theodoto ac mulieribz ita ges
tũ negant: tñ a plibus affirmat
Inť negãtes aũt et cõfirmãtes:
nos rei fidẽ relinq̃m⁹ ĩ medio· I
tem p⁹ aliq̃nta subiũgit etiã
hec· Sed et sc̃i ep̃i p̃batissimi vi
ri qui per idẽ tp̃s fuerũt· zoticus
et de cumana et iulianus de a
p̃ana aggressi cohibẽ sp̃m qui
loquebať in maximilla uiserit
remessionẽ obturac̃ os ei⁹ et ex
cludẽ vocẽ falsi et erratici sp̃us:
qd' et ita fcm̃ est· Et iciu coargu
eus falsã fuisse maximille pro
phetiã· que bella q̃ plima ĩmi
nẽ p̃dixeãt: hijs utiť ũbis· Et
quõ nõ eius mẽdaciũ euidenť
arguit:· Tredeci nãq̃ iã exacti
sũt ãni usque ad p̃ntẽ diẽ ex q̃
mortua ẽ illa mulier: et nullũ
p̃lius vel p̃uatũ ul' publice bel
lũ aliqd' exortũ est· Sed et xp̃ia
nis p dei miĩam: pax iugis et f
ma p̃duiat· Sed et in t̃cio libro
de hijs qui se iactabãt q̃ multi
m̃res ex eorũ hẽsi extitissent: hec
dicit· Cũ inq̃t in omĩbz q̃ sup̃dic
im⁹ cõuicti nichil r̃ndẽ potuerĩt
ad m̃res cõfugiũt: dicentes mul
tos se habẽ m̃res· et hoc ẽe indi
ciũ q̃ verus sit apud ip̃os p̃phe
ticus sp̃us· Sed ergo quia mlťa
et alij hẽtici plimos m̃res hñt:·
ideo acquiescẽdũ est eis q̃ etiã

veritas apud ipsos sit. Item plurimi
qui dicuntur martionistae: sunt plures
martyres. Sed que esse potest apud eos
martyrii veritas? ubi Christus veritas
non est. Et post aliquanta iterum subiun-
git. Denique ait sancti martyres qui pro vera
fide martyrium ducunt cum de ecclesia
procedentes ad passionem perducuntur.
si qui forte inventi fuerint cum eis
de heresi Frigum secernunt se ab eis
et respuunt eorum societatem nec ullo
genere cum iam martyrii palmam te-
neant spiritui Montani et Maximil-
le acquiescendum putant: sicut et
nostris temporibus apud Apamiam que est
super Meandrum posita gestum sci-
mus a Gayo et Alexandro qui de Eu-
menia martyres extiterunt. In eodem
autem opere meminit et Melchiadis scrip-
toris: tamquam qui et ipse librum ad-
versum heresim supradictam conscrip-
serit. Denique et inserit ex eius dictis
operi suo hec verba. Neque credendum
est inquit in excessu mentis id est per
amentiam prophetari: quod est proprie pseu-
doprophetarum. Ubi enim quis amens ef-
ficitur: iusti rectique esse non potest tenax.
Qui sine dubio initium sumunt ex
inscientia: ad finem vero devolvuntur a-
mentie sicut superius diximus. Hoc autem
modo neque in veteri testamento quemquam
neque in novo per dei spiritum extitisse pro-
phetam potuerunt demonstrare: quia
neque Agabus neque Iudas neque Si-
las neque quattuor filie Philippi neque
Ammia que in Filadelphie ecclesia
prophetavit neque Quadratus neque
alius quisquam ex numero eorum: hoc modo
dinoscitur prophetasse. Et post pauca
iterum subiungit et dicit. Si enim post
Quadratum et Ammiam Philadelfinam
ut aiunt mulieres iste Montani suc-
cesserunt in prophetica gratia et sicut
confirmabant universe ecclesie date
sunt ad prophetandum usque ad adven-
tum domini: decipit eorum confirmatio.
Quartusdecimus etenim iam pene ha-
bet annus: ex quo defuncta est Maxi-
milla. Hec ex supradictis viri commen-
tariis. Ipse vero de quo indicat Mel-
chiades: etiam alia nobis proprii operis
non contempnenda monimenta dere-
liquit. Scripsit namque et adversum gentes
librum et adversum Iudeos alium et ad
principes Romani regni appollo-
geticum pro fide nostra: scripsit et ad-
versum Cathafrigas hereticos. Sed
et Appollonius quidam ecclesiasticus
Michelonius scriptor libellum adver-
sum edidit in quo satis vigilanter
prophetias ipsorum falsas esse convicit
et singula in eis verba coarguit:
simul et vitam moresque eorum qui
autores hereseos extiterunt expo-
nit per hec verba. Sed videamus igitur
quis est hic novus magister: et pri-
mo nobis doctrinam eius secundum dominum sen-
tenciam actus ipsius et opera comme-

dent. Hic ē qui docuit nupcias ſol
ui. et q̄ ieiunior leges primus
īpoſuit: qui pepuzā et tramiū
oppida frigie iherlin noīauit. at
qꝫ in hec om̄s congregādos decer
nit. qui exactores pecunie ſtatu
it: qui ſub noīe oblacionū mu
nera artificioſius accepit. q̄ ſa
lutaria preſtat ꝑdicantibꝫ v̇bū
ſuū: ut ꝓ hec īuitati eruius doc
tine eiꝰ opaꝫ prebeant. Hec de mō
tano. De mulieribꝫ vō eiꝰ: pꝰ ali
qn̄ta ita ſcribit. Oſtendemꝰ aūt
p̄mo oīm has ꝓphetiſſas: ex quo
ſpū replete ſūt viros ſuos reliq̄ſ
ſe. Quō ergo menciūt priſcā v̇
ginē fuiſſe. Et pꝰ aliqn̄ta itin
dicit. Nōne tibi videtur qꝫ om̄s
ſcīptura ꝓhibet ꝓphiam munera
accipe uel pecunias. Si ergo vi
deā ꝓpheten accepiſſe aurū et ar
gentū et veſtes p̄cioſas. quō eā
ꝓpheten putē. Et itin pꝰ aliq̄ta
ſubicit dicēs. Sed et temiſſus q̄
apud eos noīe tm̄ cōfeſſionis īfla
tus ē. vē aūt cōfeſſionis fructibꝫ
caret. qūq̄dem ꝑ multā pecu
niā vincula depoſuit. quē opor
tebat utiqꝫ hūiliter ſe agē: hic
arrogācia elatus aplice ſibi ali
q̄d auctoritatis aſſumēs epl'am
ad om̄s eccl'ias ſcribit. in qua
docē conatꝰ eos q̄ multo rectius
q̄ ipe credebāt. et cohortatꝰ ō

nes ad novas v̇borū īuenciones
accōmodare aurē ſuā: blaſphemit
aūt dn̄m et aplos eiꝰ et ſcām ec
cleſiā. Sed et de aliis q̄buſdā qui
apud eos ut m̄res honorabant:
ita ſcribit. Vt ne plurib' īmore
mur dicite m̄ de alexandro qui ſe
metipꝫ martyrē dicit: quē cōuiuā
habet hec ꝓphetiſſa. quē ado
rat ut diu. Nōne hic ꝓ latrociniis
aliiſqꝫ nefariis actibꝫ reus extitit.
Non nos dicimꝰ: ſed acta hec pu
blica continēt. Cuius ergo eorꝫ cō
donat pc̄ta. Prophetiſſa ignoſcit
martyri latrocinia. an martyr
ignoſcit ꝓphē rapacitatis et aua
ricie crimina. Cū eīn dn̄s dixerit
nolite h̄re aurū neqꝫ pecuniā. ne
qꝫ duas tunicas. iſti in oībus con
traria gerūt: acquirētes et cōgre
gantes ea que dn̄s eciā h̄ntes iuſ
ſit abicē. Probamꝰ naqꝫ eos qui a
pud ipos ul' ꝓphē ul' martyres no
minant': nō ſolū a diuitibꝫ ſed eci
am a paupibꝫ pupillis ac viduis
pecuīas congregare. Aut ſi habēt
confidenciā. aſſint et ꝓ hiis habe
ant nobiſcū diſceptacionē: ut ſi
cōuicti fuerint vel de ceto deſinat
talibꝫ ſe īplicare cōmerciis. Opor
tet enī ex fructibꝫ uel agnoſci ul'
eciā ꝓbari ꝓphetā. ſicut et dn̄s di
cit. qꝛ arbor ex fructibꝫ cognoſci
tur: et ꝓphia verus ꝓbatꝰ ex fruc

tibꝫ· Ut aūt de alexandro certius
cognoscat᷑: sciendū ꝙ iudicatus
ē apud emiliū frontinū pconsu
lē ephesi· nō ꝓpt nomē xpī: sed
ꝓpt quedā latrocinia· Iam a xpī
noīe iā apostata extiterat· Sed pꝰ
hec ut fideles quidā frēs q̇ p illud
tēpus apud iudicē aliq̇ poterāt
ꝓ ipō intercedēt simulauit se ꝓpt
nomē dn̄i laborāe· et p hoc dimit
tit᷑: nec tn̄ in ecclīa patrie sue re
ceptus ē· ubi latro eē ab oībꝫ nos
cebat᷑· Et si qui forte nuncꝰ hijs q̄
dicimꝰ accōmodandā existimat
fidē: in archiuis publicis apud
ephesū hec gesta seruant᷑: que tn̄
ubi seruari hij optimi ꝓphē q̄ ei
famulant᷑ ignorāt· Cum utiqꝫ
cū hijs sine dubio cōuincit᷑ et ꝓpha
tū ignorancia cū ipō pit redargu
it᷑· Hec et multa alia in eo silia
possumꝰ edocē· Aut si confidunt·
in cominꝰ ueniāt· excipiāt iten
tiōēs nrās: et eruant se ab hijs·
si putāt se horū effugē posse con
sciam· Itē pꝰ pauca de ipīs ꝓphis
ita subiūgit· Et si negant se p
phē ipōr munera accepisse statu
ant hoc: ut si cōuicti fuerit ꝓphe
tas se eē ultra nō simulēt· et mil
le deferā ꝓbamēta· Uerūptū neces
sariū puto: etiā reliquos horū ꝓ
pharū fructus ꝓbari· Dicite in
uos o ꝓphetisse· Uoltus ꝓpherātis

candoribꝫ et ruboribꝫ aq̄ū fusca
tur· Prophetissa stibijs tingit᷑· p
phetissa ornamētis utit᷑ et orna
tibꝫ delectat᷑· Deinde ꝓphia ad ta
bulas et ad tesseras ludit· Prophe
ta pecuniā suā ad usuras dat᷑·
Dicant si licet hec facē ꝓphetis·
Ego aūt uniu̇sa hec eis ꝓbabo·
Hec et multa alia idem apollo
nius ad confutandos eos satis
ꝓbabilit᷑ et constant᷑ iterū: de
signās etiā hoc ꝙ quadragesimꝰ
iste quo hec scribebat agēt᷑ an
nus ex quo montanus false hꝰ
uaticinacōis iniciū dederit· Re
fert etiā de quodā zotico q̄ apud
pepuzā cū ꝓphetāe se maximil
la simulāet: repente ingressus
cepit impare spūi qui ī ipā lo
quebat᷑: ita ut eū penitus cohi
bēt: sed obstiterūt hij qui ei ad
ulabant᷑· Meminit etiā et tarsee
cuiusdā martyris· qui quasi ex
tradicōe priorū se accepisse asse
ruit saluatorē pcepisse aplis su
is: ut nē ante duodecimū annū
ab ihrosolimis discedēnt· Refert
ptēa et apud ephesū mortuos
suscitatos a iohāne· et alia q̄ pli
ma: ex quibꝫ oībus uehemēt᷑ su
sup̄ dicta hēsis cōfutat᷑· Hec ap
pollonius· Serapion autē
qui pꝰ maximinū epūs apud an
thiochiā fuit: ī eplā sua quā ad

carici[um] et ponticum scribit de hac
ipsa heresi post aliquanta hec dicit.
Ut autem etiam hoc sciatis quod ita que
nunc noua prophecia uel potius exse-
cratio noua percellitur ab omni fra-
ternitate que in universo mundo est
respuitur et refutatur: transmisi vo-
bis claudii appollinaris ierapo-
litane asie provincie episcopi litteras quibus
de hiis plenius instruamini. In
hac autem ipsa serapionis epistola eti-
am subscriptiones quorundam episco-
rum et martyrum continentur: ex qui-
bus unus hoc modo subscripsit.
Aurelius cyprianus martyr op-
to vos bene valere. Alius quoque hoc
modo. Aurelius publius iulius
a debelto colonia tracie episcopus.
Vivit deus in celis. quia beatus
sothas qui est in anchialo voluit
demonem priscille eicere: sed adula-
tores eius non permiserunt. Sed et
multorum similiter episcoporum easdem decla-
rancium subscriptiones supradictis litteris
inherebant. Sed de hiis satis
sit dictum. Capitulum xv.

PEr idem tempus in urbe roma
diversis nichilominus novi-
tatibus per nonnullos regula tradi-
cionis ecclesiastice vexabatur: pro quibus
hyreneus ad diversos scripta pro-
gavit. Extat igitur unus eius li-
bellus qui suprascribitur ad blas-
tum de scismate: alius ad florinum
de monarchia. et quod non sit deus ma-
lorum creator. hoc enim supradictus vi-
debatur asserere: qui tamen postea devo-
lutus est in errores valentini. Scri-
bit autem idem hyreneus et de og-
doade librum: in quo significat con-
secutum se esse quosdam ex successori-
bus apostolorum. Cuius libelli subscriptio-
nem satis elegantem affixam hiis inse-
rere dignum duxi. Adiuro te inquit
qui transscripseris librum hunc per dominum
nostrum ihesum christum et adventum eius
in gloria cum veniet iudicare vivos et
mortuos. ut conferas hec que scri-
bis et emendes diligenter ad exem-
plaria de quibus transscripseris ad fi-
dem: et ut sacramentum adiuratio-
nis huius similiter transcribas. et inse-
ras hiis que transscripsisti. Hec autem
utiliter ab illo dicta inserere ope-
ri nostro necessarium credidi: quo per
hec diligens efficiatur omnis qui hec
vel legere vel describere dignum
duxerit: sciens exemplum diligen-
cie a sanctis viris et illustribus tradi-
tum. Sed in hiis que ad florinum
scripsisse hyreneum supradiximus fa-
cit policarpi mencionem: cum quo
se etiam conversatum esse designat per
hec verba. Hec inquit dogmata
florine que asseris confitentur di-
co: quod non sunt sane sensus. Hec
dogmata non sunt consona eccle-
siastice fidei. Hec dogmata ne illi

quidē qui de eccīa pulsi sūt hētici potuerūt aliquā cōmentari. Hec dogmata impietatē docēt. Hec dogmata scī illi p̄sbiteri qui ante nos fuerūt nūq̄ ꝓtulēr: illi q̄ et aplos viderāt quos et tu nosti. Vidi eīm te dū adhuc puer eēm in asia apud policarpū: tūc quidē p̄clare agētem dū adhuc esses intra palacium. et studentē placē policarpo. Multo eīm magis in illi⁹ tpis reꝝ gestarū mihēt memoria qūā p̄ntis: q̄ hec que a puero discim⁹ cū aīa ipa coalescūt et adhērēt ei. Vnde eciā locū ipm̄ tibi possū dicere ī quo sedens disputabat btūs policarpus: et ingressū illi⁹ et voltū ac toci⁹ vite modū. et ipius corporis habitū. sed et disputaciones quas habebat ad ꝓplm̄ et consuetudīem que fuerat ei cū iohāne quō narrare solit⁹ eāt vel ceteroꝝ. qui ipm̄ dn̄m viderant: et quō recordabat̄ oīa ac recensebat verba que dicta a dn̄o ab illis audierat: et de v̄tutibꝫ eius ac doctrina. Et cū oīa hec cū scripturis cōsona ꝓferebat que tūc ego pro mīa dei quā in donare dignatus ē attent⁹ et studiosi⁹ audiēs. describebam nō in carthis sed ī corde meo: queq̄ p grām dei fidelit̄ custodio et mecū ipē sine intermissiōe qdāmō ruminō. Deū ergo testor et ī conspectu eius tibi affirmo. q̄ si qd̄ tale audisset btūs et aplicus vir policarpus: exclamasset stati et aures suas obturasset. et sicut moris eāt ei dixisset. Deus bone in que me tempa reseruasti ut hec audiā: Nōne eciā ipm̄ cōtinuo locū fugisset ī quo sedēs ul' stās huiusmōi v̄ba audisset: Sed et ex eplis eius quas scripsit ul' ad vicinas ecclias uel ad aliquos ex fr̄ibꝫ cōmonēs et cōfirmās et cohortans ad fidē: potest sn̄ia ei⁹ euident' agnosci. Hec hyreneus.

Verū ea tempestate. XVI cōmodo romani regni apicē gubnāte pax ecclīs p oēm t'rā ꝓpagabat̄: et sermo dn̄i ex oī gīie hoīm ad agnicionē et pietatē sūmi dei aīas cōgregabat. Deniq̄ ī vrbe roma multos ex illis illustribꝫ et p̄diuitibꝫ viris cū liberis et cōiugibꝫ ac ꝓpinquis: atq̄ oī parit' familia sociauit ad fidem. Sed hoc nō equis oculis ille antiquus hūane salutis hostis aspexit. Continuo deniq̄ aggredit' nr̄os variis machinis īpugnare: et p̄mo ī vrbe roma appolloniū quēdā virū in fide nr̄a et ī omībꝫ p̄hie erudicoibꝫ illustrē. ad iudiciū ꝑtrahit: accusatore ei suscitato quodā īfelicissimo et desꝑate salutis hoīe. Cuiq̄ q°

niā lex que oblatos puniri iuſſe
rat xp̄ianos · in delatorē prius
aīaduitendū eē cenſebat : a p̄hēnio
iudice ut ei9 crura cōminuerent[ur]
ſniā; p̄mus excepit · Tū deinde
exorat[ur] btūs apolloni9 martir :
uti defenſionē p fide nr̄a quam
audiente ſenatu atq; oī p̄plo lu
culent[er] et ſplendide habueāt e
deret ſcptam · Et p9 hoc ſcdm ſe
natus conſultū : capite plexus
eſt · Ita nāq; a p̄oribꝫ lex iniquiſ
ſime p̄mulgata cenſebat · xvij

Igitur ſub eiuſdē cōmodi p̄nci
patu eleutheio in urbe roma
tredecī annis ſacdocio pfūcto :
uictor ſuccedit · Sed et iuliano
apud alexandriā p9 decē ānos
defūcto : demetrius ſubſtituit[ur] ·
Apud anthiochiā quoq; octau9
ab aplis epūs conſtituit[ur] ſerapi
on : de quo in ſupioribꝫ memo
rauimus · Caplm xviij ·

Tunc apud ceſareā paleſ
tine theophilus : et nar
ciſſus ī ihoſolimis ecc̄e p̄ſide
bāt · Apud chorinthū uō bacci
lus · et apud epheſū policrates :
nobiles in epīs habebant[ur] · Sed
et multi ī alijs locis referūt[ur] p
idem tps egregij ſacdotes · Nos
tū eor[um] facim9 mēcionē quor[um] fi
dē et ſciam et ꝑprij opis ī dictis
poſſum9 hr̄e cōptā · E quibꝫ ea tē

peſtate ecc̄is p̄ſidentibꝫ : in p̄uin
cijs aſie queſtio nō minima exorit[ur]
uelut ex antiqua eorū obſerua
cōe deſcendēs · q̄ q̄rta decīa luna
putarēt om̄i genē paſcha obſer
uandū · q̄ū ſcilicet iudeis agnus
p̄cipit[ur] īmolari · uelut neceſſario
confirmātes · ī quacūq; die ſep
timane q̄rta decima luna ueniſ
ſet ſolui debē ieiunia : cū talis cō
ſuetudo ī nullis ꝑſus alijs uni
q̄ obſeruata fuiſſet ecc̄is · Ob
quā cauſā cōuentus epōr[um] et cō
cilia p ſingulas quaſq; p̄uinci
as cōuocant[ur] · p̄rogatis q; ad ſe
īuicē eplis de ſingulis q̄buſq; lo
cis · unū om̄s eccaſticū dogma cō
firmāt · ne liceat aliqū niſi ī die
dnīca in qua dn̄s ſurrexit a mor
tuis · dnīcū paſche celebrāe miſ
teriū : et in hac ſola paſchale ſol
uendū eē ieiuniū · Extat deniq;
uſq; ī hodiernū conſilij apud ce
ſareā paleſtine habiti decretū :
ī quo p̄mus ē theophilus ipīus
ceſaree epūs · et narciſſus ihéoſo
limor[um] ſacerdos · habet[ur] et urbis
rome conſilij ſimile aliud decre
tū : cui p̄fuiſſe uictor epūs indi
cat[ur] · et ponti p̄uincie palmeas · Gal
lorū quoq; ſacdotalis cōuētus
extat hyreneū preſulē ſcribēs ·
achaie uō bacilū chorinthior[um]
ecc̄e epm : qui om̄s diuiſis e lo

nis vnā eādēq3 iudicij ſui ſniām
ꝓtulere. Sed epi regionis aſiane
ſeruandā magis a veteib3 ſibi t̄
ditā cōſuetudinē cōfirmabant.
In q̄bus policrates q̄ in eis p̄ma
tū agē videbat ad victorē epm ro
mane ecc̄ie ſcribēs: morē tradici
onis antique ad ſe uſq3 delatū p
hec v̄ba deſig̃t. Nos ergo īq̄t īte
meatū paſche colim9 diē: neq3 ad
dentes neq3 auferētes aliquid. Etēi
magna quedā lumīaria apud aſiā
dormierūt ſūmi et elc̄i viri. quos
dūs ſuſcitabit ī aduētu ſuo. cum
veniet de celis in glīa. et requiret
oīs ſcōs ſuos: in q̄bus ē philip
pus ewāgeliſta qui dormiuit a
put iheapolim. ſed et due filie e
ius que virgines ſenuerūt. et alia
ei9 filia ſpū ſcō repleta. q̄ apud e
pheſū dormiuit: nec nō et iohan
nes qui ſup̄ pectus dn̄i recubuit.
qui fuit ſūmus ſacerdos. et pōti
ficale petalū geſtans martyr et
doctor ecc̄ie: qui et ip̄e apud ephe
ſū dormiuit. Policarpus uō apud
ſmirnā epūs et martyr: ſimilit̄ et
traſeas apud epūs eumeniā ſed
apud ſmirnā mr̄io cōſūmatus.
Quid aūt dicā etiā ſagarē nich
ilonū ſacdotē et mr̄em. q̄ apud
laodiciā quieſcit in pace. ſed et
papyrū et machaīū et melitonē
ip̄e v̄bū dn̄i eunuchū et ſcō ſpū

repletū qui iacet ī ciuitate ſardē
ſiū expectans aduentū dn̄i de ce
lis ut reſurgat a mortuis. Iſti
ergo oēs diē paſche ī q̄rta decīa
die mēſis obſeruauerūt ſcdm e
wāgeliū: nichil oīo extrinſecus a
gentes. ſed fidei regulā p oīa con
ſeruātes. Sed et ego oīum vr̄m mī
nimus policrates ſcdm tradicionē
ꝑentū meorū obſeruo: eorū dūtax
at quos ab inicio ſecutus ſū. Sep
tē nāq3 ex ꝑentib3 meis p ordinē fu
erūt epi. ego octauus. q̄ oēs ita
obſeruauerīt hūc diē: ut cōuenī
ret cū illo quo fermentū iudeoꝝ
pplius aufert. Vnde fr̄es kmī ſex
aginta et q̄nq3 ānos etatis gerēs
in noīe dn̄i. multoꝝ quoq3 orbis
t̄re epoꝝ noticiā pleniſſime ha
bēs. et ſcīs ſcp̄turis ītendēs. non
ꝑturbabor ex hijs que ad t̄rorē
ꝓferūt: q̄r et maiores mei dixerūt.
optemꝑare oportet deo magis q̄
hoīibus. Et p9 pauca de hijs qui
ſecū aderāt epis iſta ſubiūgit. Po
terā aūt etiā oīum p̄ſencium epoꝝ fa
cē mencionē quos ipi petiſtis ut
euocarē ſicut et feci quorū noīa
ſi ſcribā nimia multitudo ē: qui
oēs ſcientes paruitatē meā cōſen
ſu ſuo cōfirmāt que ſcribim9.
certi q̄ nō inanit̄ canos attuli9:
ſed in diſciplina xp̄i ſemp cōuī
ſati ſumus. Sed ad hec victor ro

mane eccl̄ie ep̄us ꝑtinaci⁹ agēs
passim toci⁹ asie ac vicinarū
ꝓuinciaꝝ eccl̄ias a co͞ionis socie
tate abscīdere nitit͛ tamq̄ in he
sim declināntes: et lr̄as mittit
quibꝫ om̄s simul absqꝫ discretio
ne ab eccl̄iastico fede separet. Sed
hoc nō oībus placebat ep̄is:
qui potius et econtrario scribētes
ei · iubebant ut magis q̄ pacis
sūt agēt: et concordie atqꝫ uni
tatis studēt. Deniqꝫ extant eti
am ip̄oꝝ lr̄e quibꝫ asperius ob
iurgant victorē: velut eccl̄ie cō
modis cōsulentē. Nam et hy
reneus cū ceteris quibꝫ p̄erat gal
liaꝝ ep̄is scribēs · cōfirmat q̄de͛
ut in dn̄ica die resurrectōis dn̄i
misteriū celebret: victorē tn̄
arguit q nō recte fecerit abscīde͛
a corꝑe unitatis tot et tātas
eccl̄ias dei: que morē sibi anti
quitus traditū custodiret. Sed
et de multis aliis cōmonet ꝑ
hec v͛ba. Non solū inquit de die
pasche agit͛ cōtrouersia: sed et
de ip̄a sp̄e ieiunioꝝ. Quidā eni
putāt una tm̄ die obseruari
debē ieiuniū · alij duabꝫ · alij
uo pluribꝫ · nōnulli aūt quad
ginta: ita ut horas diurnas
nocturnasqꝫ cōputātes diem
statuūt. Que varietas obser
uācie nō nūc p̄mū · neqꝫ nr̄is
tp̄ibꝫ cepit: sed et multo ante
nos · ex illis ut opinor qui nō si
pliat͛ q̄d ab īicio traditū est tenē
tes ī aliū morē vel ꝑ negligēciā
vel ꝑ impiciā postmodū decid͛.
Et tn̄ nichilomin⁹ om̄s isti eciā
cū obseruācia variarēt int͛ se
metip̄os et nobiscū pacifici fue
rūt semꝑ et sūt: nec dissonācia
ieiunij fidei consonāciā rupit.
Post hec īseit eciā hystoriā quā
dā: que pro sui oportunitate nec a
nob̄ debet omitti. Deniqꝫ ait. Et
illi om̄s ante sotherē presbiteri ·
qui eccl̄ie cui tu nūc p̄es sacerdo
ciū tenuerūt aniceti dico et piu
igniniqꝫ et theleleſfori et sixti ·
neqꝫ ipi ita tenuerūt neqꝫ hij qui
cū ipis erāt: et tn̄ cū ipi ita non
obseruarēt pacē semꝑ habuerūt
cū illis eccl̄iis que hūc obseruāncie
morē tenebāt · cū utiqꝫ et ipis cō
trariū videtur: q nō eciā ceteri sic
obseruarēt. Nūq̄ tn̄ ob hoc īpul
si sūt āqui ab eccl̄ie societate: aut
venientes ī illis ꝑtibꝫ nō sunt sus
cepti: Immo potius et oīs p̄s
biteri qui fuerūt ante te oībꝫ sem
ꝑ qui nō ita obseruabāt p̄sbiteris
eccl̄iaꝝ eucaristiā solēpnit͛ trans
mittebāt. Beatus aūt policarpus
cū ad urbē romā venisset sub a
niceto · cūqꝫ de aliis nōnullis pa
rū q̄d habuisset int͛ se · stati tū

conſiſtent ĩ pacẽ. de hac queſtione i
ta egerũt: ut nõ unuſquiſqꝫ ſuã ꝫ
ſuã obſtinata contencõe defẽdẽt.
Neqꝫ enĩ aut anicetus policarpo
ſuadẽ poterat ut nõ obſeruaret
ea que nouerat iohãnẽ diſciplin
dñi nr̃i uel ceteros aplos cũ quibꝫ
ſemp fuerat obſeruaſſe: neqꝫ rur
ſus policarpus anicetũ pſuaſit
ea deſerẽ que ille dicebat a ſe ma
iorũ more ſeruari. Cũqꝫ hec int ſe
habuiſſẽt cõicauerũt ſibi inuicẽ i
ta ut cedẽt anicetus policarpo:
etiã ſacdotali miſteio honoris dũ
taxat cõtemplacõe pfungi. Et i
ta ab inuicẽ plena fide pace ĩtegra
et firma caritate diſcedũt: ut o
nes eccie. ſiue que ita de paſcha. ſi
ue que nõ ita obſeruarẽt: int ſe
tñ concordiã cuſtodirẽt. Hec hy
reneus agens nõis ſui opus pacẽ
uidelicet dei eccis cõcilians ſcribit
et nõ ſolũ uictori. ſed et diuiſis ec
cleſiarũ rcõribꝫ: ſimilit p eplas
aſſerit q nulla p hac queſtiõe in
eccis dei diſſencio debeat oboriri.
Apud paleſtinã quoqꝫ cõueientes
in unũ ſacerdotes dei narciſſus
ihoſolimorꝫ et theophilus de qbꝫ
iam ſup dixim9. ſed cũ ipis caſſi9
cyrus et clarus de tholomaida et
ceti pmulti parit cõgregati cũ
de hac queſtiõe agerẽt: quid etiã a
pud ipos aplica tradicio cõtinẽt:

circa finẽ decreti qđ in cõſilio eorꝫ
ſtatutũ eſt hoc mõ indicãt. Eplẽ
aũt nr̃e exemplaria pomĩs eccĩ
as trãſmittũt: ut ine rei efficia
mur aĩarũ que diuiſis erroribꝫ
imergunt. Deſignam9 igit uo
bis qꝫ et apud alexandriã eadẽ
qua apud nos die paſche ſolẽp
nitas geritr: qꝫ et ipoꝝ nobis lr̃e de
ferũt et ipi nr̃a ſcripta ſuſcipiũt:
ut pit et conſonant diẽ feſtũ
celebrem9. Hactenu9 de ſup dicta
queſtiõe ex hys que in vetẽn li
bris habei repim9. Cap xix

Extat autẽ adhuc hyrenei
pter eos quos ſup enũam9
libellos etiã aliud volumẽ egre
giũ aduſũ gentes. qđ de diſcipli
na attitulauit: ad marcianũ q
dam ſcribẽs. Sed et dyalogi diu
ſi. in quibꝫ teſtimoĩa de eplã ad
hebreos ponit plima: ſed et de ſa
piã que dicitr ſalomoĩs. Hec ſũt
que ad nr̃am noticiã iã de hyre
nei opuſculis puenerũt. xx.

Commodus aũt tredecĩ ã
nis imperio gubnato. pti
naci p9 ſe regnũ reliqt. Quo ſex
ſolis mẽſibꝫ redẽto idem ptinax
diẽ obijt: et ſeuerus p9 hũc ſuſce
pit pncipatũ. Cui9 tpibꝫ plimi
eccĩaſtici uiri nobiles et ſtilo illuſ
tres extiterũt: ſicut ex eoꝝ monimẽ
tis agnoſcim9. Ex qbꝫ ẽ heraclitus

qui in aplin cōmentatus ē· et max
imin⁹ qui de famoſiſſimā oīm hē
ticoꝝ diſſeruit q̄ſtione· qua ſpi
quirit̄ vnde ſint mala vl' vnde
malicia: et ꝙ mateia facta ſit et
non īfecta Sed et candidus q̄
ī exameron ideſt de pncipio ge
neſis ſcribit: appius quoqꝫ q̄ de
hyſdē ſilit' cōmentat̄ Sextus aūt
qui de reſurrectiōe diſſeruit et de
ceteris nōnullis· Arabian⁹ quoqꝫ
et alij īnūi· quos longū eſt enu
meāre: vl' etiā ꝑ aquo illuſtri·
vnūqueqꝫ dictorū ſuoꝝ iudicio
deſignaie· Caplin xxi

Plurimi cū ipſorū exortas
tpibꝫ ſiuis hēticoꝝ pfidi
as confutātes fidē rcām et apli
cā monimētis ſuoꝝ volūinū mā
dauēre· ut artemonis illi⁹ here
ſeos auctoēs quā poſtmodum
paulus ſamoſaten⁹· nr̄is iā pe
ne tpibꝫ ſtatuere conatus ē: de
qua dignū eſt que vl' qualis ſit
hyſtoria cōphendē· Hec hēſis
purū hoīem ideſt abſqꝫ deo fuiſ
ſe ſaluatorē confirmat: idqꝫ ā
tiq̄tus ab ipīs etiā aplis t̄ditū
eē mentit̄· Aduſū quos vn⁹ ex
hijs quos ſup̄ memorauim⁹ etiā ſ
titus ſcptor: ita rn̄dit· Aiunt ī
quit etiā ipōs aplos ita vl' ſuſ
cepiſſe vl' ceteris tradidiſſe· ſicut
nūc ipī aſſerūt: et hāc veitatē
pdicatoīs eē ſeruatā· uſqꝫ ad vic
toīs tpa Et quō ſucceſſores eoꝝ
ſcribentes aduſū gentiles vel
aduſū hēticos ideſt iuſtinus et
melciades et tacianus et clemēs
et alij ꝗplimi: de deitate xp̄i ap
tiſſime diſſerūt· Hyrenei uo et
melitonis ceteōꝝqꝫ q' p idem tē
pus fuerūt volūīa quis ignoāt
quibꝫ deū et hoīez ſimul pdicāt
xp̄m· Sed et pſalmi vl' cantica
que a frībꝫ fidelibꝫ ex īicio ſcpta
ſūt: v̄bū dei eē xp̄m et deū tota p
noīū ſuorū laude cōcelebrant·
Quō ergo tot ſeculis fidē pdica
tam· nūc iſti aſſerūt ꝙ a victo
ris tpe exordiū ſūpſerit· Quō
aūt victori de hoc calūpniā faci
unt qui ſciūt victorē theodotū co
riariū qui pnceps et pī extiteāt
īpietatis ipōꝝ de coīone ecclie rep
pulisse· qui pm⁹ rome auſus ē
dicē purū hoīez fuiſſe xp̄m· Si
eni victor ut aiūt ita credebat·
quō eiciebat de ecclia theodotum
blaſphemie iſtius īuentorē· Sed
de victore hec cōmemorāſſe ſuffici
at Cui decē annis epatū functo·
zeferinus ſacerdocij ſucceſſor ex
titit: nono pncipatus ſeueri ā
no De quo zeferino eadē ſcptu
ra qua in ſupioribꝫ vſi ſumus:
talia quedā refert· Igit̄ cōmemo
rabo vos frēs de hijs que geſta

ſũt apud nos: que ſi forte in codi
nis accidiſſet etiã illos emendare
et corrigẽ potuiſſet. ¶ Cõfeſſor e
rat quidã apud nos natalis no
mĩe: uiã adhuc confeſſus meo
ria. Hic deceptus aliqñ ab aſcle
piodoto quodã et theodoto collec
tarijs. qui ambo diſcipuli erãt
theodoti coriarij illius q̃ primus
ꝓ hac ſtulta aſſertõe ab eccĩe ſo
cietate depulſus ẽ a victoꝛe tunc
vrbis rome epõ: acqeuit ut ac
cepto ab hijs ſolario epũs illiꝰ he
ſis noĩaret certa pactione: ideſt
centũ q̃uquagĩta denarijs men
ſtrue ꝓſtationis. Cumqꝫ natalis
cũ ſe in hoc deceptus locaſſet. fre
quent admonebat in ſõpnis a
dñõ: qꝛ miſericoꝛs deus et dñs nr̃
ihũs xpũs nolebat mr̃em ſuũ q̃
ſibi in multis paſſionibꝫ teſtis ex
titerat de eccĩa ꝑdere. Sed cũ negli
gẽtius ſuſcipet viſiones. primatus
amoꝛe et turpis lucri deuictus il
lecebra: ad ultimũ a ſcĩs ãgelis
ꝑ totã noctẽ verberatus. et penis
grauibꝫ excruciatus: mane con
ſurgens cilicio ſe induit et cinere
conſpgit: ac multis lacrimis erro
rẽ ſuũ defleus ante pedes ſe zefe
rini epĩ ꝓſteruit: et veſtigijs
om̃ium non mõ clericoꝛũ ſed etiam
laycoꝛũ multa cũ lamentatiõe
ꝓuolutus ĩ lacrimas et miſeracões

oẽm ꝓuocauit eccĩaꝫ ut ĩdulgen
ciã ſibi a xp̃o cõtinuus et iugibꝫ
ꝓ ipſo p̃cibus imploraret: oſtẽdẽs
ſimul in conſpcũ ꝓli liuores coꝛ
pis ſui et cycatrices quas ꝑ no
ctis eius confeſſiõe ſuſcepat et
vix aliqñ in cõiõne eccãſtici coꝛ
poris reuocatus ẽ. Sed pꝰ aliqñ
ta idem ſcriptoꝛ adiungit etiã hec.
Scripturas aũt diuinas abſqꝫ ulla
timoꝛis dei reuerẽcia corruperũt:
antique vero fidei regulã ꝓterue
et ĩpie reſpuũt ignorãtes xp̃m.
Quẽ idcirco nõ ĩuenerũt: qꝛ nõ
rcẽ queſierũt. Et in tm̃ ſtulticie
ĩpietatibuſqꝫ ꝓlapſi ſũt. ut ſi qs
eis ſermonẽ de ſcripturis ꝓpoſu
erit: illi econtrario ꝓponant vtrũ
hic ſermo de quo agit̃ cõiunctũ
aut ſeꝑatũ genus ſilogiſmi fa
ciat et delinquẽtes ſcĩas dei ſcptu
ras geometriam tractant: tanq̃
qui vere de terra ſũt de terra loquũt̃: et
ideo eũ qui deſurſũ eſt et de celis
venit ignorant. Deniqꝫ euclides
apud eos vl' maxĩe in geometrie
diſciplinis viget. Sed ariſtotiles
et theofraſtus ab hijs ĩ admira
cõe habent̃. Galienus vero a non
nullis eoꝝ et adorat̃. Quoꝝ ar
tibꝫ et doctrinis ĩpietatẽ hereſeos
ſue nitũt̃ aſſerẽ: et deceptiõibꝫ
hõim ignorantiũ deũ ſimplicita
tẽ diuinarũ ſcriptiarũ et ſinceritatẽ

fidei ſubruūt· Sed hec faciūt: q̄
nec vicini effecti ſūt fidei. Preterea
diuīas ſcripturas abſq; vllo timo
re contēpſerūt: et corrūpentes
eas emendare ſe dicūt. Qui ne q̄s
me putet falſa aduerſū eos pfer
re palā eſt oībus noſcere ſi quis
vult exemplaria eorū accipere et
cū alijs nichilominꝰ eorū exēpla
ribꝫ conferre inueniet eciā inter ſe
ipſa multū diſſonare: q̄ vnꝰqſq;
ut ſibi videtur emendat. Deniq;
aſclepiodoti non cōueniūt oīo
cū theodociom exēplaribꝫ. Tum
deinde eciā diſcipulis ipſorum ſi qui
forte tūc ſcripſerūt· qd̄ eis viſū ē
vel addere licuit vel auferre: et oībꝫ
pſerūt habē ſe emendata· mag
aūt īquinata exemplaria· Rur
ſū hermofili exemplaria nō cō
ſonāt cū appollidunis: ſed ne
ipſa quidē ſibi ipſis cōcordant ſi
priora cū poſterioribꝫ conferas·
Deinp eī emendant quibꝫ ſemp
diſplicet qd̄ emendant: et noua
queq; pquirūt cū eis que ī vſu
ſūt videntur aduerſa· Quid aūt te
meritatis habet iſtud admiſſū:
neq; ipſos arbitror ignorare. Aut
enī nō credūt diuino ſpū ſcriptu
ras ēē conſcriptas et ſūt īfideles:
aut ſemetipſos arbitrantur ſapi
enciores ēē ſpū ſcō· Et qd̄ aliud
indicāt p hoc niſi q̄ demone

aguntur: Neq; enī negare poſſūt
facinꝰ ſuū· qm̄ quidē manus ipſorū
in ipſis exemplaribꝫ tenentur· et no
uerint ipſi q̄ a magiſtris ſuis et
doctoribꝫ ſcripturarū ſcḋm iſtud ge
corruptele genus: eciā explana
cōis eius ſuſceperīt intellectū·
Quidā aūt ex ipſis nec corrūpe
iam ſcripturas dignati ſūt· ſed
penitus abnegare legē ſcilicet et
pphetas: et obtentu impie huiꝰ
aſſercōis in vltimū pdicōis gur
gitē deuoluūtur· De quibꝫ hec ſuf
ficiant hyſtorijs eſſe mandata·

Adiuro te qui Vox euſebij
cūq; hos deſcripſeris libros
p dnm̄ nrm̄ ihm̄ xpm̄ et glorio
ſū eius aduentū in quo veniet
iudicare viuos et mortuos: ut
conferas qd̄ deſcripſeris et emen
des ad exemplaria ea de quibus
tūc ſcripſeris diligenter: et hoc
adiuracōis genus ſilit̄ tranſ
ſcribas et transferas in eū co
dicē quē deſcripſeris· Explicit
liber quintus eccleſiaſtice hyſtorie
Incipiūt capitula libri ſexti·

De pſecucōe ſeueri Primū
De origenis a puero in
ſtitucōe ij De eo q̄ a puero
verbū dei pdicabat· iij De in
ta quodā ſcriptore· iiij Item de
magiſterio et inſtitutis origenis·
v Quanti p ipſū edocti martyres

tẽi sunt· vi De potamiena et ba
silide· vii De hijs que erga semet
ipm̃ gessit origenes· viii De suc
cessione romani pncipis et de cõ
fessorib; eiusdẽ tpis· ix De nar
cissi mirabilib;· x De alexan
dro epõ· xi De successiõe ãthio
cheni pontificis· xii De opus
culis serapionis epi· xiii De li
bris clemẽtis· xiiii Itẽ de alex
andro· xv Itẽ de doctina ul' stu
dijs ul' laudib; oigenis xvi De
adamãcio q' et origenes· xvii
De qbusdã sciptorib; eiusdẽ tem
pis· xviii De successione rõnor
pncipũ et pontificũ· xix De
mr̃e alexandri ĩpatoris· xx
De ypoliti libris· xxi Ex quo
tpe origenes scribẽdi cõmẽtai
os ĩiciũ sũpseit· xxii De succes
siõe rõni pontificis et anthio
cheni epi· xxiii Quẽadmodũ
origenes p̃sbit fcũs sit· xxiiii
Quẽadmodũ ipe definiat cano
nẽ vetis ac noui testamẽti· xxv
De successiõe alexandrini epi
et de firmiliano ul' alexandro
epis xxvi De successiõe rõni
pncipis et de psecucõib; eiusdẽ
tpis xxvii De successiõe rõnor
pontificũ et anthiocheni epi·
xxviii Et discipli fuerit orige
nis· xxix De affricano· xxx
De cõmẽtarijs ul' libris origeis·
xxxi De berillo epõ xxxii De
philippo ĩpatõe xpiano· xxxiii
De successiõe alexandrini põtifi
cis· et de libris ul' opusculis ori
geis xxxiiii De heresib; eodẽ tpis
xxxv De psecucõe decij rõni ĩ
patois et de martyrio ul' succes
siõe rõni et ijrosolimitani et ã
thiocheni pontificis· xxxvi Or
origenes ĩ ipis psecucõib; p con
fessione plimũ laboraueit xxxvii
De dyonisio alexandrino epõ et
quid referat de martyrib; eius
dẽ tpis xxxviii De nouato scis
matico xxxix De cornelio et
cypriano epis· qd cont' nouatũ
scripserĩt· xl De epl'a cornelij
pape ad fabianũ epm̃ scipta· ĩ
qua multa de nouati vita uel
morib; disseit· xli Qd dyoni
sius de hoc ad eũdẽ fabianũ sc
bat· xlii Epl'a dyonisij ad no
uatũ· xliii De scriptis uel o
pusculis dyonisij· xliiii Ex
plicĩũt capl'a Incipit liber
sexty Ca' p'm

ET cũ seuerus
quoq; psecu
cioes agitaet
ecclesijs: pcla
ra a militib;
xpi amabilib; p pietate certa
mĩa martyrij gerebant' preci
pue tñ apud alexandriã: qui

qui ex omnī egypto ac thebaide
velut ī quoddā ſtudiū pietatis
ad lethe deducebant᷑. Cum pro
ſupplicioꝝ mortis qꝫ pacīa con
ſequebant᷑ a deo īmortalitatis
cōnas. In quibꝫ et leonides ori
genis pr̄ pro martyrio xp̄i ca
pite plexus: tenē adhuc etatis
ſup̄dcm̄ puerū dereliquit. Cuiuſqꝫ
qualibꝫ ānimus ex eo erga diuīe
legis ſtudia viguerit. non erit ī
portunū paucis exponē: p̄ci
pue qꝫ et apud q̄ plurimos opi
nio de eo celeberrima puulgata
eſt. Et ſi quidē velit q̄s omnē
vitā viri hui' lr̄aꝝ tradē mo
numētis: certū eſt qꝫ tanta ſt̄
de eo ac talia que ꝓpriū et op'
requirāt et ociū. Nos tn̄ ī
p̄nti q̄̈ta poſſumꝰ breuitate
inſeimꝰ huic opi etiā que ad
ipſm̄ ſpectāt pauca de mltis:
que vl' ex ipſius ep̄lis ad nos vſ
qꝫ ſeruatis. vl' ex aliorū hyſto
rijs indicata cognouimꝰ. Cu
ius geſta ſi res patēt᷑: etiā ex
ip̄is īcunabulis digna mi vi
dent᷑ poſteritatis meōria. ij

Decimū nāqꝫ imperij age
bat ſeuerus annū: a
lexandrie vō p idē tp̄s ōiqꝫ egip
to p̄ſidebat letus: ep̄atū in ea
poſt iulianū demetrius ſuſce
pat. Cū ſup̄ modū accenſo p
ſecucōis incendio. et mltis ca
tēpeſtate mr̄io coronatis: in
tm̄ ardore capeſſendi martyrij
puerulus tunc adhuc origenes
exarſcāt ut ſpōte ſe piculis igē
ret et alijs ī certamīne poſitis p̄
ceps ī medios rueret: ita ut in
ſectari mortē et rape velle vide
ret᷑. Quā et adipiſci ōimodis
potuiſſet. niſi q' diſpenſacōe
dn̄i ad vtilitatē multorū puta᷑
p tocius eccl̄ie edificacōe ſeruat':
p ſollicitudinē mr̄is que glōſe
mortis eius deſiderijs īpediuit
Que cū eū p̄mo matius ſuppli
cacōibꝫ obſecraret ut ſibi ꝯſuleret
ut p̄cēt mr̄i. et ille ex hijs p̄cibꝫ ī
flāmancioꝛ ad amorē martyrij
reddēt᷑ maxīe ex eo q' p̄rēꝫ iā te
neri cognouiſſet ī vinculis. et ip
ſe ꝓpe ſocius effici vīculoꝝ eius
ac martyrij feſtinaret: arte q̄cā
matiu affectus inhibet᷑. Etenī
cū matiare eū velle et ante lu
canū ꝓrūpē ad agonū c̄tamīa
p̄ſenſiſſet: noctu cubiculū filij
dormiētis īgreſſa. oīa ei' indu
mēta in quibꝫ ꝓcedi ad publi
cū poterat furata ſubtraxit. ut
p hoc domi reſidē neceſſitate co
geret᷑. Ille matius īpeditus do
lis cū nichil aliud agē poſſet.
nec tn̄ mens quieſcē pateret᷑: ī
audet aliq̄d ſup̄ etatē ep̄lāꝫ ſcri

bit ad p̄rem· se quidē maturius ar
tibꝫ detinerī: sed illū tenē debere
q̄d cepit et addit etiā hoc· Vide
p̄r ne ꝑpt̄ nos aliud aliq̄d velis·
Hec sūt p̄ma puerilia origenis
rudimēta:· hic ludus eius īfan
cie: hec a tenero religiōis et pie
tatis iudicia talis in eo erga de
um cōualuit affectūs· Hinc iam
lcōi se cepit diuinorū volūmīū ma
cipar̄e: et in erudicōibꝫ fidei diuīe
semetip̄m haut segnit̄ exercerē·
Cūquidē iam et a parēte ī hijs
inbui cepat: qui ei sensim inter
sclares libros quibꝫ ī p̄ma etate
erudiebat̄:· etiā sc̄ptūarꝫ nrārꝫ
nōnulla interī legenda subicie
bat: tū deinde paulatī etiā p̄fer
re hec scolaribꝫ studijs cōmone
bat· Jam inde lcōes etiā exigē p
dies singulos et mēorie cōmen
darē puerū non īuitū· ymo poci⁹
erga hec discenda ꝓmptiorē coge
bat: quippe q̄ legens hec ne solo
simplici intellctū vidēt̄ eē cōtēt⁹
sed negocia p̄rīs de sc̄ptūe sensibꝫ
ac questiōibꝫ cōmouēt:· īquirēs
ab eo q̄d sibi vidēt̄ qꝫ p spm̄ scm̄
sc̄ptūa dicat̄ inspirata: vl' quid
diuini consilij tegat simplicitas
ista vborū· At ille simulabat q̄
dem icr̄epar̄e se eū· et vetar̄e vltra
etatē aliq̄d querē apud semet
ip̄m tū incredibilit̄ exultabat·

oīpotenti deo grās referens: qui
ei talis sobolis eē donauerit pa
trē· Deniqꝫ frequent̄ dicit̄ dor
mienti puēo religiosius et solli
citius superueniens p̄r· operimentū
detraxisse· et velut dei spm̄ intꝰ
inclusū pectus eiꝰ tamq̄ tem
plū quoddā venerat⁹ et demul
cens osculis abcessisse: btīn se
metip̄m a deo effectū pro tante
ꝓlis felicitate gratulatus· Hec
et multa hijs similia ī pueril
etate origenis eē narrant̄· Vt
uō p̄r eius martyrio cōsūmatus
est: puer ip̄e cū mr̄e vidua· et sex
alijs puulis frībꝫ septimū deci
mū agens etatis annū:· in sū
ma facultatū penuria delictus
est: quīquidē census p̄rīus qui
uel maxim⁹ ei fuerāt fisco p pro
sc̄ptionē sociatus ē· Nec tamē
ei defuit oīpotentis dei ꝓuidēcia·
Ob insigne naqꝫ vl' lr̄arū vl' re
ligiōis studiū a quadā nobili et
locupletissima fēia ꝑfamiliarit̄
foueri cepit:· que tū paulū quē
dā anthiochie ortū atqꝫ hereseos
famosissimū sectatorē adopti
uū domui sue illo tp̄e habebat·
in quo adolescentulus origenes
cū necitatē habēt apud p̄dcām
fēiam vna degere: documentū
iam inde a puero fidelissime et
catholice sue mentis ostendit·

Nam cū ad supradictū virū ve
lut ad magr̄m et sūmi noīs doc
torē p dies singulos īmense mul
titudines cōuenirent· nō solū
hereticoꝝ vim et ex nr̄is multoꝝ·
p eo q̄ eruditōis ei sūma ab oī
bus crederet: nullo tn̄ pacto uel
p honoris grā· ul' eciā p necessita
te cōuictōis flecti potuit Orige
nes cū eo saltē in oracōe cōsistē·
Ita ei a p̄ma etate ecclastice r̄gu
le obseruācia honorabilis fuit·
et hēticorū societas execrabilis:
sicut ipe in quodā loco operis
sui ait: q̄ hereticoꝝ execranda
doctrina est. Nec tn̄ deerat ei erga
coēs lr̄as studiū in quib; p̄r eū
erudiendū tradiderat: sed exer
cebat et in hijs multo attencius
eciā p9 cōsūmacionē p̄ris· In ar
te nāq; gramatica ita fuerat i
structus ut et ad docendū plene
sufficeret: et ex hoc ei que ad neci
tatē tūsigentē domus videbāt
necessaria pararent· Cap iii

Verū cum pēsset audito
rio et gmaticā doceret sic
ipe in qbusdā sc̄ptis suis ifert·
et cū ecc̄ie apud alexandriā ma
gisteri deeēt officiū· cūcq; omnes
deturbati psecutorū minis et
ferocitatib; aufugisset: aliqū
ti gentiliū cōueniebāt ad Orige
nē· tūc adhuc gmaticā docētē:
audire ab eo vbū de nr̄a fide ac re
ligiōe cupiētes. Quos ille non so
lū ad fidem de pfidia conuertebat:
vim eciā pfēe vite īstitucōib; īfor
mabat· Quorū p̄mus extitit plu
tarcus: qui p ipm conuersus ad fi
dem nr̄am· nō solū pfēe vite i
stituta seruauit: vim eciā que ē
sūma bātudinis· martyrij cōse
cutus ē palmā. Secūdus cū hoc fu
it heraclas· et natiua plutarci f̄r
et meritis: qui cū ab eo ī fide nr̄a
atq; scīa· sed et vite purioris isti
tucōib; ad pfēm fuisset īstructus:
alexandrie ecc̄ie pesse p9 demetriū
subrogatus est. Sed ea tēpestate q̄
aquila alexandrie atq; egipto p̄
sidente psecucionū rabies incre
cebat: octauū decimū Origenes
habebat annū. Quo in tpe pfa
mosissim apud oīs ul' incredu
los ul' fideles· domi forisq; nomē
eius effctū est: p̄cipue p id q̄ scōs
oīs in cōfessiōis vinculis posi
tos· non solū sermone et cohor
tacōe pfēe et spūalis doctrīe ad
martyriū roborabat· vim eciam
multos suis officijs ac ministerijs
e vinculoꝝ penis et squalore car
ceris subleuabat· Sepe deniq;
ante tribunalia iudicū· et ī ipis
eorū cruciatib; aderat: aduer
sus pphanas īterogacōes iudi
cū affectu eis ac mente compa

ciens: vultu ac nutib; ei dici pt
velut firmiores eis respōsiōes
subicere gestiens. Q; cū simaz suc
cepissent eadē fiducia vtebat:
omib; se piculis ingerēs. nec tre
pidās psecutorib; intuētib; extre
mis quoq; oculis mrēs saluta
bat sepissime: ita ut nōnūq
p huis eciā impetus in eū genti
lium fieret: sed diuina dextera cum ad
miracōe oium ptectus euaderet.
Sin nec enūari facile nec r̄ fer
ri pt. quociēs et qm crebro pri
mo p singulos peue dies de qui
tis eū et qualib; piculis. dū er
ga pdicacionē verbi dei īpiger
et pmptus est. eadē illa diuina dex
tera conseruauit: quociens in
isidijs positis qui eū clam inte
rimerēt effugit. Et in tm adu
sū se dū in opus dei pmptus ē
ifideliū cōcitauit insaniā: ut
turme militū deposite domū ī
qua cōmanē videbat obsederit:
nec tū eū capē aut tenē potuerit
diuina ptectione seruatū Tanta
rabies contr eū mentes hoim ī
cesserat p hoc solo q plimos p
eū videbat ad fidē nrāz ab īcre
dulitate cōuerti: et tm cotidie
aduersus eū psecucio cumulaba:
ut tota urbs maxima alexādria
eū tegere nō posset. sed de domo
ad domū transiret. et tm vndiq;
fugaret. cū postea videret p loca
singula multitudies plurimas
p eū ad fidē dei sociari Obtine
bat aūt hec q nō solū in vbo e
rat ei pfecta doctrina: vm eciā ī
ope consūmate disciplie pbebat
exempla: et dicebat sicut aūt
de eo. quia hic ē qui quale habet
vbū tale habet vitā: et qualē
habet vitā tale habet vbū: qm
que docet agit et que agit docet.
Manifeste aūt et euidenter ade
rat ei diuina gr̄a: p quā ī multos ad
imitacionē sui in fide dei puoca
bat. Unde et videns demetrius
epūs q ad ipm pcipue doctrine g
cia et pdicacionis vbi dei multi
tudies plime cōuolarent: cathe
dzandi ei idest docendi in eccia
magisteriū tribuit. Et dō post
aplos panten⁹ sedius p ordinē
clemens: cuius adminiscrit o
rigenes ipius discipulus clemē
tis. Cui clemēs in ope stroma
teo. vbi eciā tpa quib; libros de
scribebat: in phemijs designa
uit ad finē impij cōmodi pten
dit Unde certū est q seueri tpa
hec ipa que nūc habem⁹ ī ma
nib; continebant Caplm iiij

Quoda tēpestate eciā iudas
quidā alius scptor de sep
timanis que in daniele referūt
disserunt: qui et ipe decimū se

ueri imperatoris annū regni cōme
morat· Is etiā diuulgatā antixpi
pñcā iam iamqꝫ eſtimās īminere
ex pſecucionū immanitate: multo
rū ex nr̄is fideliū aīos pturbauit·
Igit' origenes īuicto· Capl̄z v·
ſibi a demetrio epō magiſterij of
ficio: gr̄maticā ſcolā neglige̊ ce
pit· magis ſe ūbo dei conferens·
Utit' ſane conſilio nō pueili· bi
bliothecā gentiliū libroꝝ tradit
cuidā fideli amico:· pactus cū eo
quatuor ſibi obolos ex ei9 p̄cio
p dies ſingulos inferri: quo ſa
licet ne grauis cuiqꝫ ēē in ſuſten
tanda neceſſitate victus· nec cō
gregatā pecuniā domi reſeruāe
videt'· Igit' in talibꝫ īſtitutis pluri
mū tpis exigens vita· moribꝫ ex
actis p oīa xpianus phūs habe
bat': cū et p iuuenilibꝫ cupidita
tibꝫ reprimendis· et pro ſapiē pfec
tibꝫ capeſſendis die noctuqꝫ arci
oribꝫ ſe abſtinētie cōſtringet' fre
nis:· et indeſinent' diuinoꝝ libroꝝ
meditacōibꝫ inhereret: ī abſtinen
cia plurima ī ieiunijs indeſinētibꝫ·
ī vigilijs pene iugibꝫ:· ita ut ſi
qn̄ paruū aliqd ſompni neceſſitas
naturalis exiget': hanc ille non
ſup ſtratū quo oīo nullo uteba
tur· ſed ſup nudi ſoli dependeret
ſupficiē· Ante oīa uo p̄cepta euā
gelica et voces ſaluatoris ſūmo
amore et ſtudio īplendas ēē cen
ſebat: quibꝫ p̄cipit' duas tunicas
nō habendū neqꝫ calciamētis v
tendū nec de craſtino cogitādū·
Que ille ſingula ſūma cū dilige
cia et fide contendebat īplē: et ſu
pra vires atqꝫ etatē ſuā ſcdm a
pli monita in frigoē et nudita
te agones pacie deſudabat· Ita
cūctis auditoribꝫ ſuis· renūciā
di oībꝫ que poſſidebāt: et beate
paupertatis p̄bebat exempla· Erat
igit' p hec carus oībus et accept9:·
in hoc vno triſtes qꝫ plimos red
dens· nōnullos offendens: qꝫ cu
piētes de facultatibꝫ ꝓprijs· aliqd
ſibi ſaltē victus grā miniſtrare:· p
diſtricta cōtinentie diſciplina re
futabat: cū utiqꝫ pro labore quo
in ūbo dei deſudabat· nō ſolū du
plici ſcdm aplm· ſed et multipli
ci honore dignus ab oībꝫ ducet'·
Sed ille honorē ſibi ſūmū in cō
tinētia reputabat· Deniqꝫ et p
multos annos tradit' abſqꝫ cal
ciamēto nudis inceſſiſſe veſtigijs·
Uini quoqꝫ vſū et ceteroꝝ ſimiliū
niſi ea ſola que vite neceſſitas
depoſcebat nullū penitus habu
it: vſqꝫ quo īcōmodo ſtomachi
pximo pene iā periculo cogeret'· vi
Talibꝫ ergo vite ſtudijs ac
qꝫ inſtituti ſui exemplis
īformans eos quos a gētilitate

et falsa phia ad veram xpi philo
sophiam capiam qz conuiteat: nō
solū in itinius aīe archanis fidē
habei docuit p hoc q geri ab eo
videbāt que docebant: v'm eciā
ad martyrij eos amorē p ea qui
bus cotidiano roborabant' ex
ciao puocabat. Ex quibz et mł
ti cōprehensi in psecucōe palmā
martyrij cōsecuti sūt. In hijs pri
mus erat plutarcus de quo pau
lo supius meōrauimus. Quē cū
vidisset ipius ad mortē duci et
assistē ei origenē qui hortatu suo
ad magnāimitatē aīos eius eri
gēt: velut mortis eius auctorē
discerpere eū pene et interficē
wlgus irruerat: nisi et tūc ope
diuine puidēcie e furētiū mai
bus fuisset ereptus. Post plu
tarci martyriū: sedus ex orige
nis discipulis martyr efficit'
serenus. Tercius ex eius nichilomi'
auditoribz heraclides mrio coro
nat': qrtus heros neophitus. Qui
tus eiusdē scole martyr efficit' a
lius noīe serenus q' post multa
supplicia p xpo eciā capite plex
us tradit': nam supior serenus
adhuc cathecumin' consūmatus
est. Sed et mulieres plime in
qua erat quedā cathecumina: de
qua ipe ī quodā loco ait. q igs
nis baptismū cōsecuta sit. vij

Sed et de potamiena famo
sissima feīarū et martyr:
et ipe carnifex eius basilides. Ete
nī in urām usqz meōriā ab īco
lis loci pclm ūtutū fama pota
miena celebrat': q īmensos et
īnūos agones pmo p ūginitate
et pudicicia desudaueit: deinde
eciā p mrio exqsita atqz īaudi
ta tormēta ptulerit: atqz ad vl
timū vna cū venerabili matre
marcella ignis suppliciis cōsū
mata sit. Tradūt nāqz aquilā
hoc enī tyrāmci iudicis nomē
erat postea q crudelibz eā sup
pliciis laceraueat: ad vltimū
ob īiuriā et nobilitatis eius et
castitatis cōminatū ēē pota
miene q eā uel crudelissimis
gladiatoribz uł impudicissīs le
nonibz tradēt. At illa cū ab eo
quid mallet uel qd eligēt quē
ret': ptulisse fert' adūsus tyran
nū vocē liberā: que ob supsticio
nē romani ritus sacrilega vide
ret': et ideo sine mora in eā latā
ēē sniaz. Cūqz basilides vnus ex
hijs quibz implē spiculatoris of
ficiū mos ē. susceptā eā duceret
ad suppliciū: ac multitudo īpu
dicorū pariter et īpiorū potamie
ne vbis et iniurijs conaret' illu
dere: basilides abigē īpudētius
irruētes ac deturbāe cepit huā

nitatis ac miſeracōis obtentu. At
illa religioſū viri votū erga ſe
et ꝓpoſitū hūanitatis amplexa:
certus eſto inquit cū abiero ad do
minū meū: ſine mora boni huiꝰ
remuneracionē tibi ꝑabo. Poſt
hec aūt vba conſtanter ſuſcepit
ſtatuta ſupplicia: picis videlicet
calide paulatī ꝑ artus ac mem
bra diffuſe: et hoc mō bta virgo
e tris migrauit ad celū. Nō mul
tis aūt poſt diebꝫ baſilides cum
inter collegas ſuos ob cām quā
dā iuramentū poſceret: ait nō li
cere ſibi oīo iurare ꝑ eo q eēt xpi
anus. Et qꝫ hoc publice fateba
tur: ioco eſtimatus ē primo di
cere. Tū deinde cū conſtācius af
firmaret: ꝑtrahitur ad tribunal.
Vbi cū ꝑſeueraſſet ī confeſſiōe:
vinculis traditur. Tū vero viſitāti
buꝰ eū fris et cām ſubite ac lau
dabilis huiꝰ ꝑmutacōis inq̄rē
tibꝫ: dixiſſe traditur q potamie
na poſt diē terciū martyrij noctu
aſſiſtens coronā capiti ſuo īpo
ſuerit dicens: deꝑcatā ſe ꝑ ipo
deū et īpetraſſe: ut ſcdm q ſcrip
tū eſt. q recipit martyrē merce
dē martiris conſequatur. Quibꝫ
auditis confeſſi ei fres ſignū dn̄i
cū tradūt: et die poſtera ob dn̄i
martyriū capite punitur. Sed et
aliis plibꝫ per idem tps apud
alexandriā condiſcipulis ſuis. cū
quibꝫ vbo dn̄i origenis ſcola ope
ram dederat. potamiena ſimile
munus traditur ꝑſtitiſſe: aſſiſtēs
ei ꝑ viſū et cōnas mirī īpectās
a dn̄o deferens. Sed de hiis iſta
ſufficiant. Capitulum viij

Igitur ꝑ idem tps cū docē
di officio apud alexādriā
ꝑeſſet origenes: geſtū quid ab
ab eo traditur q iuuenculis fortaſ
ſe et minus ꝑfecti ſenſus vide
batur: ſed ꝑfecte fidei ac nīie
caſtitatis indiciū continēs. Il
lud nāqꝫ qd ſcriptū eſt in euan
gelio. quia ſūt eunuchi qui ſe
ipōs caſtrauerūt ꝑpter regnū
dei. eciā ſcdm hyſtoriā īplendū
credidit: non ſolū caſtitatis ob
tentu. vīn qm ꝑſecucōis tpe tā
in publico q in occulto ac ī ſe
creto. et tam viris q feminis ver
bū dei ꝑdicabat: videlicet quo
oēm occaſionē turpis maledicti
grā infidelibꝫ videretur excludere:
dn̄icā vocē re atqꝫ ope ī ſemetip
ſo aggreſſus ē adimplē. Cūqꝫ id
ꝑ eo ne ab hoībus laudē quereret.
ſed a deo mercedē ſparet in occul
to eē voluiſſet: tamē latē non
potuit: ſed rei geſte indiciū ad
demetriū epm̄ ꝑuenit. Is q in
genti primo ſtupore: admiratus
eſt audacis āī vigorē. Tū deīde

collaudās fidei eius magnitudi
nē uel calorē et tam grande ī ope
dei ꝓpoſitū· nūc nūc maxiē ait
cohortās eū cepto opi doctrine et
ꝓdicacōis inſiſtē: qm̄ aduerſariꝰ
nulla obtrectādi ſuſpicio delicta
eſt. Sed tūc quidē talis erāt teme
taꝫ ſuaꝫ: cū nichil aīs īceſſarat·
qd rē iudicij regulā in ptē alte
rā declinaret. Poſtea uo cū vidiſ
ſet adoleſcētis famā ſatis fieri
clarā et magno eū omni fōibꝫ
ꝓconio extolli: hūane infirmi
tatis aliqd paſſus· opus qd ipe
prius cū ingenti admiracōe lau
dauerāt īfamare poſtmodū ce
pit. Nam cū apud paleſtinā ꝑe
pui et eminētes int epōs viri· id
eſt ihoſolimoꝝ alexander et tho
tiſtus ceſaree videntes diuinū o
pus eius in vbo dei ordinaſſet
eū ꝑſbiterū· ac ſummo eū ſacdo
cio iā iamqꝫ dignū ꝓbarēt et
idqꝫ digniſſimē frm̄ ab oībꝫ lau
daret· et ne ſic quidē dignus
honor ſapiē eiꝰ ac vtutis in eū
collatus dicet: vehementiſſiē
momordit hic ſermo demetriū·
Et non īueniens in eū cauſā
alteiꝰ criīs: hoc qd aliqū pu
er adhuc ille egerat· et epūs iā
iſte laudauerat· pꝰmodū cri
mīs loco ptulit: etiā in illos
qui eū ordinauerāt culpā co
natꝰ inflectē. Sed hec pꝰmodū geſ
ta ſūt. Tūc porro origenes apud
alexandriā doctor ecctie valde cla
rus habebat· oibus qs fama
eiꝰ ad audiendū eū cōuenire p
uocabat vbū dei ꝑdicans· ſicut
aplus dicit oportune īportune·
p diē p noctē publice et priuatī:
velut abſciſis oibꝫ īpedimentis·
liber oibus prorſus cū omni fidu
cia rem gerebat. Capitulum ix

Cum uo decē et octo ānis
ſeuerus tenuiſſet ipiū:
antoninꝰ ei filius ſuccedit. Quo
in tpe qꝫ plurimi erāt qui in cōfeſ
ſioibꝫ glām queſierāt: dei cū p
uidencia fuerāt reſeruati. In qi
bus alexander quidā de quo pau
lo ante meorauimꝰ cōfeſſiōis ty
tulo ſatis clarus· ihoſolimorū
ecctie ſubrogat epūs: cū adhuc
ſupeſſet narciſſus q primus ibi
functus ē pōtificatus officio·

Uerū qm̄ narciſſi x·
memorā ſermo pgredieſ
attulit: cōgruū michi videt a
liqd de eiꝰ geſtis īſignibꝫ meora
re. De quo ab īcolis quidē loci
pplima memorie tradūt· nos
uo unū opus eiꝰ meorabimꝰ:
ex quo cetis que de eo narrant
merito poſſit fides adhiberi. C
Accidit aliqū in die ſolēpni vi
giliarꝫ paſche: oleū decē luminaribꝫ·

Cūq; id p mīstros īnotuisset: me
ror plebi maxim⁹ fuit. Sed nar
cissus fide fidēs: mīstris impat
haurire aquā: sibiq; deferri. Cū
q; detulissent orauit et bñdixit
aquā: et infundi luīarib; pcepit.
Tum repente miro et scīs īau
dito grē v̄tutis natura aque in
olei pinguedinē versa: splēdorē
lumīū eciā solito reddidit clariorē.
Ad fidē aūt rei a plurib; religioso
rū frm̄ ex eodē oleo qd' v̄sum de
aqua fuerat reseruatū est: ita ut
ad nos usq; miraculi hui⁹ indici
um pueniret. Et in hoc quidē fi
dei eius ac meriti habeat exem
plū. Animi vō v̄tus q̄nta in eo
fuerit: alio nichilomi⁹ vno ex ei⁹
gestis ope declarabit. Cū is naq;
cū inter cetra v̄tutū suarū bona es
set valde cōstātis aīmi et iusti
recticq; īdeclinabilit tenax: qui
dā homūculi neqm̄ male sibi cō
scij metuētes ne criminū suorū
si arguerent nō possent effugē
vindictā: pueniūt factiōib; et c̄
cūuenire parant eū cui⁹ iudiciū
verebant. Concinnāt igit aduer
sus eū infame satis et noxiū cri
mē. Cōueniūt auditoēs testes ex
semetipsis pducūt: qui sub sa
cramēto iuramēti que obiciebā
tur confirmarēt. Quorū vn⁹ tes
tis ita si nō igne cōsumerēt: vera
dicē testabat. Alius ita: ne regio
morbo cōsumerēt corrūpet. Terci⁹
ita: ne lumībus orbaret. Et q̄uis
ne iuramētis quidē ipsis quisq̄
fideliū et deū timenciū crederet: i
ta q vita narcissi et īstitucio ac
pudicicia ab oībus noscēt: ipse
tm̄ eorū que mota sūt indignitate
ac molestiā non ferens: simul' et
secretā ac philosophicā vitā sem
per habē desiderās: subterfugit ec
clesie multitudinē: et ī desertis
locis atq; agellis secrecioib; deli
tescit ānis q̄ plurimis. At non ille
magnus diuine pudencie oculus
quiescit in longū: sed ī impios
vlcionē p ea ipa que sibi in piu
rijs statuerant maledicta molit.
Prim⁹ naq; ille testis parua ignis
scintilla noctis tpe domo sua suc
cēsa: cū oīm genē omniq; fami
lia flāmis vltrib; cōflagrauit.
Alius repente ab imis pedibus
usq; ad sūmū capitis v̄ticē: mor
bo regio quo fuerat īprecatus
replet atq; cōsumit. Terci⁹ aūt
priorū exitū videns et oculū diuī
se nō latuisse pspiciens: prupit ī
mediū: et audientib; cūctis scā
pnā vniūsū cōtumaci sceleris
ordinē pandit. Tantis aūt lac
mis īmanis cōmissi facinus de
flet: et in tm̄ die noctuq; pdu
rat in fletib;: vsq̄quo lumīb; orba

ret. Hii igitur figmenti sui huiusce
modi penas dederunt. Narcissus
uero cum iam desertum petisset ac lo
cis semet secretioribus abdidisset
et ubi iam degeret nullus agnosce
ret: necessarium visum est episcopis vi
cinarum ecclesiarum. ut alium pro ipso or
dinarent. cui nomen erat dius. Cui
etiam cum paruo tempore prefuisset ecclesie suc
cedit germanion. et germanioni
gordius. tunc ecce subito velut
rediuiuus celoque redditus ex impro
uiso apparuit narcissus: et rur
sum a fratribus ad presidendum rogatur ec
clesie. Multo ei vehemencius erga
eum amor omnium fuerat incitatus. uel
pro eo quod calumniis innocens cessit.
uel quod secretam et philosophicam vi
tam dilexit: et quod in eo compleuit do
minus quod dictum est. Michi vindictam
ego retribuam dicit dominus. Cum tum
ipse iam senio fessus. pontificatus
ministerio sufficere non posset: alex
andrum de quo superius memorauimus
qui iam esset episcopus alterius loci diuina
dispensacio in adiutorium narcis
si senis euidentissimis reuelaci
onibus euocauit. Capitulum xi

Is namque alexander ex gente ca
padocum. ubi fuerat preclare urbis
episcopus iherosolimam adorandi et sancto
rum locorum videndi gracia peruenerat.
quem loci incole mentes eorum insti
gante deo cum omni amore et offi
ciositate susceperunt: ac ui caritatis
et dilectionis nexibus vinctum redire
non sinunt domum. Ostendebatur
enim euidenter a domino non solum ipsi
beato viro narcisso. sed et aliis plu
ribus in plebe per reuelaciones: ut ip
sum in loco sancto episcopum detinerent.
Preterea quod supra cetera omnia magis
terrificum fuit: eo die quo ingres
surus urbem alexander nunciatus
est. et multitudo fratrum plurima ex
tra portas in occursum eius egres
sa est: vox celitus manifestissi
me omnibus audientibus facta est di
cens. Suscipite episcopum: qui vobis
a deo destinatus est. Cumque ex hiis
omnibus euidenter apud cunctos fuis
set dei dispensacio declarata:
episcopi urbium vicinarum cum presbiteris omnibus
quibus de eo res geri dei iudicio
docebatur: residere eum inibi neces
sario compulerunt. Ipse ergo alexan
der in epistolis suis ad antinoitas
scriptis: que usque ad presens seruantur
apud nos. meminit narcissi tamquam
socii et consortis in episcopatu. hiis
ipsis verbis de eo scribens. Salu
tat vos narcissus qui ante me episco
patum huius ecclesie regere cepit: quique nunc
cum positus orationibus vestris. centum e
tiam et sedecim annos vite sue gerit:
qui et ipse vos mecum pariter depre
catur esse concordes. De hiis quidem
talia. Capitulum xii

Apud anthiochiā u'o de
functo ſerapione ep̄o. aſ
clepiades loci illi⁹ ſuſcepit ſedē:
qui et ip̄e unus ex p̄claro cōfeſ
ſorū n̄ro fuit. Meminit etiā h⁹
ordinacōis ſup̄dc̄us alexand':
anthiochenus ſcribēs hoc mō.
Alexander ſeruus et vinctus
ih̄u xp̄i: b'e ecc̄ie que eſt apud
anthiochiā in dn̄o ſalutē. Re
leuauit dn̄s vincula mea. et
carceris hui⁹ mei dilatauit an
guſtias: q' comperi ſc̄e ecc̄ie
v're aſclepiadē virū digniſſim
ſacerdociū ſuſcepiſſe. Hāc aūt
ep̄lam indicat ſe p clementē
anthiochene ecc̄ie p̄ſbiterū trāſ
miſiſſe: ſcribens in fine ep̄le
hoc mō. Hec aūt dn̄i fr̄es ſcrip
ta trāſmiſi p clementē b'tm̄ p̄ſ
biterū virum ī oīb; v'tutib;
p̄batiſſimū: q̄uē noſtis etiā
vos et eo amplius cognoſcetis:
cui⁹ p'n̄cia apud nos p dei pui
denciā p'iata. et cōfirmauit
et auxit ecciam dn̄i. xiij

Sit' ſerapiōis ep̄i eruditiſſimi
viri: puto quēdē etiā alia opuſ
cula apud alios haberi. Ad nos
aūt illa tm̄ mō venerūt. que
ad dn̄m quēdā ſcribit. q' tp̄e
p̄ſecucōis a fide xp̄i recedēs ad
ſupſticōem iudaicā declinauit:
et ea que ad pontū et caricū
ecc̄laſticos viros ſcribit: et alie
nichilomin⁹ ei⁹ ſūt ad alios ep̄le.
Sed et ille liber venit ad nos quē
ſcribit de ewangelio petri: ubi
arguit quedā falſa in eo cōſcrip
ta. & emendare cupiēs fr̄es qui
erant apud roſſū: qui p occaſi
onē ſcripture ipſius in h'eſim decli
nabāt. Dignū tn̄ michi videt'
pauca quedā de eius libello in
ſerē: ex quib; īnoteſcat q̄ fuit
eius de ipſa ſcriptura ſ'ña. Scri
bit ergo in quodā loco ita. Nos
enī fr̄es et petrū et alios apoſ
tolos recipim⁹ ſicut xp̄m. Que
aūt ſub eorū noīe falſo ab ali
is conſcripta ſūt. velut ignari
eorū ſenſus ac ſiue declinam⁹:
ſcientes q' talia nob' non ſunt
tradita. Ego enī cū eēm apud
vos putabā oēs rc̄e fidei eſſe
inter vos: et nō decurſo libello
qui michi offerebat' in quo no
mīe ewangeliū petri conſcrip
tū ferebat' dixi. Si hoc ē ſolū
qd' int' vos ſimultatē videt' in
ferre: legat' codex. Nūc aūt cō
pto q' hij qui codicē illū legi
debere aſſerūt p'ſpectu cuiuſ
dā occulte h'eſeos hoc fieri po
poſuerūt ſicut michi dcm̄ eſt:
feſtinabo itm̄ venire ad vos
et exſpectate me cito. Nos enī
fr̄es nouim⁹. cui h'eſeos fuerit

marcianus· qui etiā sibi ipsi cō
trarius extitit nō intelligens q̄
loquet᷑: que etiā vos discetis ex
hijs que scripta sūt vobis· īues
tigata p̄ nos ab illis qui hoc ip
sū ewangeliū sc̄dm illꝰ tradicō
nē susceperant et successores ex
titerūt sn̄ie eius: quos nos d-
eu· k· tid· ac· vocamꝰ: quia in
hac ipa doctina eorū sūt q̄plu
ini sensus· et ab ipis mutuati·
Nam certū est q̄ plima· sc̄dm
recti roēm senciūt de saluatoꝛe·
Alia uō alit᷑: que et subiecimꝰ·
Hec serapion scribit· xiiii

Clementis uō libri habē
tur plimi: apud nos tñ
hij sūt qui īueniri potuerunt·
Stromatū libri octo: quos hoc
nō ptitulauit· Titi flauij cle
mētis de vera phia cōmentarij
sc̄dm stromatis· Stromatheas
aūt nō possumꝰ ītelligē: tāq̄
opus varie contextū· Sūt et a
lij eiusdē· [illegible]
[illegible] libri octo: quos nos pos
sumꝰ īformacionū ul' dispu
tacionū noīare· In quibꝰ noīa
tim panteni meniūt tāq̄ p̄ce
ptori: et exposicōes ipiꝰ pluri
mas scbit et tradicōes ipius
opi suo inseit· Est etiā liber eiꝰ
ad gentiles ~~et~~ exhortatoriꝰ·
et alius liber qui dicit᷑ pedago
gus: et aliꝰ qui supscribit᷑ quis
est qui possit saluus fieri diues·
Est et aliꝰ libellus de pascha· et
disputacio de ieiunio· et obtrec
tacōe: et alius exhortatorius
ad paciam et alius ad neophi
tos· Sed et ille qui supscribit᷑ ca
non ecclasticus· Item aliꝰ de hijs
qui iudaicū sensū in sc̄ptis se
quūt᷑: quē ad alexandrū supdic
tū epm̄ scribit· In stromatibꝰ
aūt non solū ea que ex diuinis
sc̄pturis susceperat scripsit: sed
et ea que apud grecos auctoēs
habent᷑ Vtile nāq̄ ei visū est
in illo ope cōparare ac conferre
sibi īuicem dogmata uel ea que
diuinitꝰ sancita sūt: uel que a
sapientibꝰ grecoꝝ īuenta· uel e
tiā que ceteris barbaris visa sūt·
Arguit etiā hereticorū errores· hi
storiā quoq̄ inibi plimā texit:
et ex omībꝰ materiā nobi erudi
cōis pfecte cōposuit Vnde meri
to libros suos stromatheas ap
pellauit: idest laciniosa quedā
et varia diuisitate cōtextos Vtit᷑
sane exemplis etiā ex hijs libris
qui a nōnullis minime recipien
di videntur: idest ex sapia que di
cit᷑ salomonis· et ex sapia que
~~dicit᷑~~ appellat᷑ syrach qui ē eccla
sticus apud latinos: sed et de bar
nabe et clemētis epla ponit ex

cupla· Ptiꝰ etiā epl'a iude· Meī
nit ꝑterea et ſcꝑtorū antiquorū
taciani cuniſtā et caſſiani ve
lut qui cronica ſcꝑſerunt: phi
lonis quoqꝫ et ariſtoboli et io
ſephi ac demetrij et eupolomei
iudeoꝝ ſcꝑtorū· Conferens etiā
antiqſſimis grecorū morē et
nr̄m et iudeorū ꝯ genus nr̄m
antiquus eē cōprobat: multaqꝫ
alia īſtrumēta optimarū īſti
tucionū in illo ope cōtexuit· Et
inꝰ cetera hoc in primo libello ī
dicat: ꝙ ipe p⁹ aplós nō longe
fueit· Pmittit qꝫ cōmentarios
ſe ī geneſim ſcꝑturū· In libel
lo aūt quē ſcꝑſit de paſcha cō
fitetꝰ extorquēi ſibi a frībꝫ ut
ea que a pꝛ̄ſbiteris idest a ſucceſ
ſoribꝫ aplorū voce ſibi ſola ſt
tradita deſcribēt in libris: ac
poſteris tradēt· Meīnit ibi
melitonis et hyrenei cetērorū
qꝫ: quorū etiā qualſdā narra
tioēs īſeruit· In libris uō ·y·ſi·
w·ꝺ·ꝝ·ſi·w·c·ꝝ·w·ꝗ· idest in
formacionū ut breuiꝰ dicā vni
uſam piter ſcꝑturā diuā com
pendioſis diſſercōibꝫ explana
uit: in quibꝫ ne ea quidē que a
poſſa a quibuſdā habētꝰ ꝑtēyt·
vt ē petri reuelacio· De epl'a
uō ad hebreos ita diſſeit· ꝙ ma
nifeſte pauli ſit apli: ſcꝑta ſit
aūt hebreo ſermoē tāqꝫ hebreis:
a luca uō qui eāt pauli diſcipu
lus īterꝑtatā in grecū ſermo
nē: vn̄ et ſtilus eius magis ſi
milis videatꝰ libello illi quē lu
cas de aplorū actibꝫ ſcꝑſit· Iꝫ
aūt ſupſcꝑcionē ſolitā mihi
nō habet· idest paulus aplus:
hoc eē roīs oſtendit ꝯ ꝙ ꝑdica
tū eāt iudeis de pauli noīe ne
eius dicta ſuſcipēnt: et idcirco
prudentꝰ declinaſſe· ne ſtati in
pncipio pauli noīe īſpecto lec
tio eius repudiaretꝰ· Poſt pau
ca uō addidit etiā hec· Et ſicut
inqꝰ btūs pꝛ̄ſbiter dicebat: qꝫ
dn̄us aplus oīpotentis dicit
miſſus ad hebreos· Pro humili
tate ergo paulus qui ad gētes
fueāt deſtinatus· nō ſcꝑſit ſe
metipm̄ hebreorū aplm ꝯ uel
ꝑpꝰ honorē dn̄i qui ſe miſſū
dixerat ad oues iſrl': ul' qꝫ ge
tiū videbatꝰ aplus· Exponit ꝑ
terea idem clemēs in ipis libellis
de ordīe ewāgelioꝝ tradicionē
ſibi a ſenioꝝ pꝛ̄ſbiteris traditā:
et dicit priora eē poſita illa e
wāgelia que de geneacōibꝫ cō
tinent· idest mathei et luce· Mar
cā uō fuiſſe ewāgelij ſcd̄m mar
cū hꝰmōi· Cū petrus rome pu
blice ꝑdicaſſet ūbū dei· et ī ſpū
expoſuiſſet ewangeliū: audi

tores rogasse marcum qui olim iam
sectator ipsius fuisset · conscribere ea
que sciebat ab apostolo predicata. Cum
quod factum postmodum petrus cog
nouisset: licet fieri ipse non iusserit ·
tamen factum non prohibuerit. Johannem
uero dicit postmodum cum vidisset quod
ea magis que secundum carnem sunt
in ewangelijs habentur depromptum a
discipulis scripsisse etiam que ad spiritum
pertinent: unde et repletus spiritu
ewangelium spirituale conscripserit ·
Hec clemens · Capitulum xv ·

Alexander uero de quo supi
us meminimus: clemen
tis simul et panteni ad origenem
scribens meminit · velut qui sibi e
tiam in corpore noti fuerint · Scribit
autem hoc modo · Hoc enim et volunta
tis dei fuit sicut ipse nosti · ut a
micicie que in a patribus fuerunt in
uiolate durarent: ymo uero et ar
dencius ac robustius augerentur.
Patres autem nominamus beatos illos qui
nos precesserunt · ad quos paulo post
etiam nos ambibimus: pantenum di
co dominum meum vere beatum · et sanctum dominum
meum clementem · qui me in multis
instruxerunt. sed et si quid alij tales
sunt: per quos etiam te cognoui virum
per cuncta egregium · et dominum meum et fra
trem. Hec quidem ita se habent · xvi

Adamancius autem erat eius
et hoc nomen origenis ·

cum per illud tempus zepherinus roma
ne ecclesie presideret romam venit: sicut
ipse in quodam loco scripsit dicens ·
voti sibi fuisse ut antiquissimam ro
manorum videret ecclesiam · Ubi non
multo tempore pacto ad iniunctum of
ficium docendi alexandriam redire
festinat. ibi que cum omni sollicitu
dine et studio susceptum opus ex
plebat: demetrio tunc episcopo non so
lum cohortante se et confouente · verum
etiam preferente · quatenus fratribus divine
erudicionis non deesset instructio ·

Interea cum videret ori xvii
genes non se sufficere ad om
nia · idest uel in profundioribus et di
uinioribus pertractandis · uel in sacre
scripture explanacionibus disserendis ·
vel etiam in eorum qui cotidie fidei
addebantur instructionibus uel insti
tucionibus adimplendis. ex quibus
omnibus ne respirare quidem ei v
nius saltem hore liberum tempus da
batur dum semper ex alijs in alia vo
caretur: ita ut a prima luce usque
ad profundam vesperam numquam cessa
ret auditorum suum alijs accedenti
tibus alijs uero non discedentibus dum
ubi dei dulcedine colligati sunt
utilius esse ratus est segregare inci
piencium turbas: et vnum ex dis
cipulis suis plene iam et optime
instructo viro · atque in omnibus virtu
tibus sibi probato heracle tradere:

pricipē q eū officij sui ac labo
ris assumeret. Erat eīn et in sermo
ne disertissim⁹: et in oībus phi
losophicis erudicoib; ad p̄me
istitutus. Huic ergo tradendi
p̄ma elementa incipientib; de
legat officiū: sibi uō pfectorū
instructioēs reseruat. Int' cetā
quoq; erudicionū suaz studia.
ne illud quidē omisit origenes
pscrutari et addiscē hebree lin
gue v̄tutē: ut agnosceret ea que
uel a iudeis hebraicis lr̄is legū
tur qualia sint ul' ceteroz īter
pretū qui p̄ter septuaginta īter
pretati fuerāt. qm̄ta eēt editio
nū diusitas: ita ut p̄ter istas
que in usū sūt aqle ul' sȳma
chi uel theodocionis īuenire
etiā alias ī absconditis ac se
cretis latētes. ī quib; nec noīa
quidē intp̄retū repperit scripta.
Hoc aūt solū dicit de eis. q a
lia quidē in actio littore apud
nicopolī. aliā in therico: atq;
ī alijs alia repperit locis. Vn̄ et
illos famosissiōs codices pri
mus ipe cōposuit. ī quib; per
singulas colūpnellas sepati
e regione opus īterp̄tis uni⁹
cuiusq; descripsit: ita ut p̄mo
oīm ipa hebrea v̄ba hebray
cis lr̄is ponēt. scdō in loco p
ordinē grecis lr̄is e regione

hebrea v̄ba describēt: t̄ciam a
quile editionē subiūgēt. q̄rtā
sȳmachi. q̄ntā septuaginta int
pretū que nr̄a est: sextā theo
docionis collocaret. Et q̄a h⁹
cemōi cōposicōez exemplaria
ipa noīauit x 2 a ñ ã ã idest
sex simplici ordine scripta. In psal
terio aūt et alijs nōnullis īter
seit aliqua etiā de ceteris istis e
dicionib;. Quas qm̄ sine noīe
autorū repperat: sextā et sep
timā editionē noīauit. Scien
dū tū est q ex istis ipis intp̄retib;
sȳmachus ebioneus fuit: que
est heresis assereus xp̄m de ioseph
et maria natū: hoīem purū
fuisse. et legē ritu iudaico eē ser
uandā: sicut iā supius meōra
uim⁹. Sed et cōmentarios quos
dā sȳmachus ipe conscripsit: in
quib; conat' de ewangelio scd̄m
dū matheū autoritatē sue hēse
os cōfirmare. Hec ipe origenes
cū interp̄tacōe ipius sȳmachi
scpsit se iulianā quādā repperis
se: que se diceret hos libros ab
ipo sȳmacho suscepisse. In hijs
et ambrosius quidā uir gene
et lr̄is satis clarus cū ualētini
dogmatis sectator existēt: scd̄m
dū ueritatē catholice fidei ab oi
gene cōuictus: et tāq̄ ueri lu
minis splendore radiatus: relic

tis errorum tenebris ad ecclesie se ca
tholice lucem splendoremque conuertit·
Sed et alii plures eruditi viri et
in scientia litterarum admodum nobiles·
cum de origene gloriosissima per omnem
locum celebraretur opinio: certatim
confluebant ad eum· uel ob constantiam
commouenda· uel quibus rectior inerat
mentis sententia ad audiendam tenen
damque veritatem· Nonnulli etiam ab he
reticis venientes: conuicti per eum et
penitentes ab errore cessabant·
Philosophorum quoque opinatissimi quique
et qui in summo nomine habebantur:
tam in nostris eum quam in suis magistrum
incomparabilem fatebantur· Erat ei nam
que mos iste· ut si quos uirorum ado
lescentulorum ingeniosos videret et lec
tioni satis deditos: traderet eis etiam
ea quibus philosophi velut primis elemen
tis discentes imbuere solent: idest
uel geometrie partes uel arismetrice
discipline: et si qua alia ad in
structionem pertinent disputandi·
Si quando igitur utilitas poposcisset·
ut aliqua de libris philosophi
cis explanaret: etiam ab ipsis e
ruditissimis in illa disciplina
viris cum tanta admiratione au
diebatur: ut summus apud illos
et velut unus ex veteribus et pri
mis illis philosophis haberetur· Multos
etiam ydeotas et imperitos ad disc
endum cohortabatur dicens: non

paruum ad intelligentiam scripturarum
emolumenti eis conferri: si autem
in liberalibus litteris aut etiam in phi
losophicis exercerentur· Dicebat
enim hanc nostram veram esse philosophiam:
cuius partes illa grecorum que vera
non est philosophia percussisset· Sic ergo
aiebat ideo debere partes suas o
mittere veritatem: quia eas peruenientes
sibi falsitas vendicasset· Deni
que existunt testes studiorum eius pluri
mi etiam apud philosophos· quorum nonnul
li libros suos ad ipsum scribebant:
alii iudicio eius comprobandos defe
rebant· Denique etiam ille qui apud
siciliam aduersum nos libros conscrip
sit porphirius quibus diuina volu
mina criminatur: cum ad explana
tores eorum venisset· nec inueniret
aliquid in commentariis origenis
cui culpam posset ascribere: ad con
uicia et maledicta se vertit· et ma
culas ei infigit omni apud nos
laude dignissimas: in quibusdam qui
dem vera dicendo· in quibusdam autem
more suo falsa fingendo· et nunc
quidem eum tamquam philosophum miratur:
nunc uero tamquam xpianum notat·
Audi denique quibus de eo verbis
prosequitur· Adherent inquit de xpi
anis loquens ineptis fabulis
iudaicarum scripturarum· cum abso
lutio uel explanatio nulla sit:
ad qualitatem se narrationes incon

gruas īconuenientesqȝ conuitiū:
que nō tam explanacōi sit hijs
que obscura sunt: q̄ laudē plau
suq̄ʒ disserētib; conferāt· Nam
ea que moyses agresti et simpli
ci sermōe conscripsit diuinitus sanx
cita· et figuris atqȝ enigmati
bus obtecta cōfirmāt atqȝ in
gentib; repleta misterijs: ista
tiqȝ mente ac tumidi obturba
to in semetipīs rōis hūane iudi
cio: sacramēta putant ī quib;
imperitus et agrestis scriptor expli
care se nō valet· Et post aliquā
ta iterū dicit: Huius aūt absur
de exposicōis īicium processit a vi
ro quē eciā ego cū adhuc eēm
valde puulus vidi artē tocius
erudicōis tenentē: sicut eciā ex
hijs que posteritatis memorie tra
didit volūib; cōprobatur· Orige
nes hic ē: cuius gloria īgens inter
eorū magistros habetur· Hic nāqȝ au
ditor ammonij fuit: qui summa ī
ter phōs precessores nrōs tenuit·
Sed origenes quātū quidē ad eru
dicōēʒ ptinet lrārū: totū pene
ī semetipm trāsfudit magistrū·
Quātū uerō ad vite rēe lineā et sa
nū ꝓpositū spectat: doctōi cōtra
riū iter abijt· Ammonius quippe
cū xpianus fuisset a puulo ex
xpianis parentib; genitus· ꝓq̄
ad etatē sapiendi ventū est· et

phie ianuā contigit: cōtinuo ad
legitimū vite se contulit cursū·
Origenes econtrario cū eēt paga
nus ex gentilib; idest grecorū stu
dijs eruditus· ad ritū religiōis
barbarū declinauit: quo se cō
ferens omne illud preclarū inge
niū philosophicis hystorijs ex
poliatū viciauit atqȝ corrupit:
Dū vitā quidē tamquā xpianus
et impius agit: doctrine uō et e
rudicōis grecorū pfulgidū lu
mē ineptis et fabulosis narra
cōib; occupauit· Assecutus q̄p
pe fuerat oīa platonis secreta:
institutus fuerat ī libris neume
nij et atongini et thronei et ap
pollofanis· sed et moderati ac
quinichomathi· In pithagoricis
nō: summorū viror nō eū latuē
cōmentarij· Attigit eciā cremo
nis stoici et cornuti volumia: ex
quib; oībus secreta quecūqȝ et
mistica apud grecos habentur
assumēs: ritu barbarico et se
ctacōib; iudaicis coaptauit: ac
phōrū glām ad dogmata exter
na et peregrina cōuertit· Hec d
porphirius in tcio aduersus xpi
anos libro scribit: ī uno vera
ī altero falsa cōmemorans· Nam
de studijs et ingenij potencia
supdcī viri: haut parū quā se
habet veritas retulit· Ex verō

de ſupſticiōe gentiū ad xpianorū
cultum eū cōmēdrat eē tāſlatū:
et ām̄onium a xpianis ad errores
paganoꝝ dilapſū: maīfeſtiſſiē
feſellit. Origenis quippe fides et
diſciplīā xpi: ab auis atqꝫ atta
uis ſeruabatꝫ. Tam de pre nr̄e
paulo ante retulimꝰ. Ammoniꝰ
uō fidē xpi q̄ eciā int̄ philoſophi
ca ſtudia ītegrā illibatāqꝫ ſerua
ueīt quouſqꝫ vltimū vite ſpm̄
exalaret. teſtes ſūt libri eiꝰ. qui
eciā nūc hn̄tꝫ luculentiſſiē de noſ
tra religione conſcripti: et preci
pue volumē illud qd̄ de moyſei
ac ihū conſonācia ſcpſit: ſed et
multa alia p̄clara eiꝰ opuſcula.
que ab ſtudioſis quibuſqꝫ pmag
nifica habentꝫ. Hec aūt dixim⁹
eciā īimicoꝝ teſtimōio pbāe cu
piētes: q̄m mira et apud ip̄os
habita ſit origenis erudicio uel
doctrīa. Ipē uō de ſe ſcribens q̄buſ
dā: qui ei pro huiuſcemōi ſtudi
is obtrectabāt. ita ſcribit. Cum
uō ad v̄bi dei me ſtudiū contu
liſſē. et fama de nobis celebrioꝛ
habētꝫ: atqꝫ ob id nōnulli phio
rū uel ad pcūctandū vl' ad ob
ſiſtendū adu̾e nos et congredi
cōuenirēt: hēticoꝝ quoqꝫ q̄m
plimi ad īpugnandos nos exci
tarentꝫ: viſū michi ē ul' phioꝝ
uel hēticoꝝ dogmata diligen

cius pſcrutari ne ad cōuincendos
eos ſi ignorarē que apud ipſos
ſūt impacioꝛ īuenirer. Hoc aūt
fecimꝰ exemplū ſequētes p̄oris
nr̄i apl̄ici viri panthem qui in
grecoꝝ ſtudiis et phīe erudicōi
bꝫ q̄m maxīe effloruit: ſed et he
racle qui nūc apud alexādriā
cathedrā p̄ſbiterij adornat: q̄
ego apud mgr̄m phioꝝ repp̄i:
illiꝰ ſtudiis aliquot iā annis o
pam dante. pꝰuſq̄ ego oīo uel
incipere. In tm̄ aūt nichil ex
hoc ſup̄dicto viro obtrectacōis
exortū eſt: ut eciā cōēm habi
tū quē p̄us geſſerat deponens
philoſophica aſſumeret indu
mēta. quibꝫ vſqꝫ ad p̄ns vti nō
deſtitit. Libros quoqꝫ phioꝝ le
gē: et in hiis exerceri pro viribꝫ
nūq̄m ceſſat. Hec ipē p ſe q̄ru
lis quibꝫdā reſpōdens ſcribit.

Per idem uō tps cū apud alex
andriā in v̄bi dei ſtudiis exer
ceretꝫ: adeſt repēte vir quidā mi
litaris. ep̄las ei et demetrio ep̄o
ſed et p̄fecto tūc egipti a duce
arabie deferens: cū oī veloci
tate et īſtancia origenē illo uel
qꝫ orante emitti: ut ſibi de fide
xpi quā p eū clariſſime p̄dicari
frequēs nūciabat fama diſſe
reret. A quibꝫ exoratus abijt. e
docuit: crediderūt rediijt. Poſt

aliqn̄tū uo tp̄s apud alexandri
am bello ciuili exorto· alij9 alio
ip̄e ad paleſtine p̄tes ſeceſſit:
et apud ceſareā morabat᷑ Ubi
et diſputādi in eccl̄ia atq̄ expla
nandi ſcripturas diuinas ei ab
ep̄is iniūgebat᷑ officiū: et q̄dē
necdū preſbiterij ſibi ordīacōe
collata: ſicut relatū īuenim9
in ep̄la alexandri reſcribētis
demetrio p9 multū tp̄s hec ip
ſa culpāti Scribit autē h᷑ mō·
Et addidiſti in lr̄is tuis q̄ nū
q̄m auditū nec aliqn̄ factū ſit
ut p̄ntib; ep̄is layci diſputēt:
neſcio quā ob cām̄ tam aptū
mendaciū aſſerē uolueris: cū
conſuetudo hec ſit ut ſicubi ī
ueniant᷑ qui poſſint fr̄es iſtru
ere in eccl̄ia et conſolai ꝑplin ad
tractandū ſemꝑ a ſcīs ep̄is in
uitent᷑: ſicut euelpius a fr̄e
nr̄o neone· apud larandos: et
paulinus a celſo apud ycomū·
et apud ſynnadā theodorus ab
batico· Non aūt dubiū eſt q̄
alij plurimi ī alijs locis ſi qui ſit
qui poſſint opus dei in ūbo et
doctrina cōpetent᷑ explē: ad hoc
ip̄m a ſcīs ep̄is īuitent᷑· Sed h᷑
poſtmodū geſta ſūt Tū uo rur
ſū demetrius lr̄as miſit ad eū ꝑ
ecl̄os uiros dyaconos eccl̄ie: a
lexandriā redire et cōſueto opi
miſtē oī cū affectōe depoſcens·

Florebant aūt· xviij
p idem tp̄s plurimi diſer
tiſſimi in eccleſijs uiri quorū
ep̄las quas ad ſe inuicē dabant
repperim9 ī ih̄roſolimorū biblio
theca ad nos uſq̄ ſeruatas· q̄
conſtruxerāt uir eruditiſſim9 de
quo ſupra memorauim9 alexan
der loci ip̄i9 ep̄us: unde et nos ui
fateamur qd̄ uiui ē tota hui9
operis nr̄i et hyſtorie conſcribēd
materiā ſūpſim9 Erat ergo īter
ceteros et berillus ſcriptor p̄cipu
us: qui et ip̄e diuerſa opuſcula
dereliq̄t Ep̄us hic fuit: apud
boſtrā arabie urbē maximā·
Erat nichilominus et ypolitus e
p̄us: qui et ip̄e aliquāta ſcripta
dereliquit Uenit ad nos etiā gai
cuiuſdā diſertiſſimi uiri diſpu
tacio aduerſus proculū cathafri
gam: habita in urbe roma p̄
te ep̄o zeferino Cum cū arguēt
cathafrigā q̄ nouas ſibi quaſ
dā ſcripturas p̄ſumeret: ip̄e inter
ceteā pauli ap̄li tredecī ep̄las
aſſerit: eā que ad hebreos ſcp
ta ē non cōmemorans: que etiā
nunc apud latinos putat᷑ non
eē pauli ap̄li·

Capl'm xix·

Uerū antonino ſeptē ā
nis et ſex menſib; īp̄io
conſummato: macrinus ſuccedit·

Cuius cū p⁹ annū fuisset defunctꝰ:
alius antoninꝰ regni romani
suscepit principatū. Cuiꝰ ꝑmo
inquiꝫ āno epūs urbis rome ze
ferinus diem obijt: decē et oc
to ānis sacerdotali functus offi
cio. Post hūc calixtus sacerdo
ciū suscepit. Quo quīqꝫ annis
admīstrato: post suū finē se
dem deliquit urbano. Post an
toninū neō. romanū regnū
qd' ipē solis q̄tuor ānis tenue
rat: alexander suscepit. Tunc
etiā asclepiade apud anthiochi
am defuncto: filetus in episcopa
tu succedit. Caplm xx.

Alexandri uō īperatoris
mater mamea nōie de
caris religiosa femīa. cū de orige
ne fama magnifica et celeberri
ma haberet: ita ut ne principū
quidē lateret aures. ꝗ̄ compta opi
nione viri summo nisu gestire ce
pit quatenꝰ sibi eiꝰ ꝑñcia fieret:
ut in lr̄is ī sermōe in fide et pru
dencia oīqꝫ doctrina quā cunctis
ī admiracōe eē cernebat. ꝑ se
metipsam sumeret documenta.
Igitur anthiochiā ubi ꝑ idem tē
pus degebat. missis militarib;
viris: cū oī honore et supplica
cōe ad se tamq̄ uē diui verbi
īterp̄tem famulū qꝫ dei orat
venire. Quo cū venisset et q̄
tū oportebat opis explesset ac
tpis. oībus rite pactis que ad
verbū dei et glām spectant: sta
biles qꝫ ac firmos in fide quos
īstruxerat delinquēs. ꝑñcia q̄
fama longe clarior: fr̄s ad ꝓ
prias scolas alexandriā redit.

In diebꝫ illis. Cap xxi

Ypolitus de quo paulo ā
te memorauiꝰ: īter cetera sc̄pta
sua libellū de pascha sc̄ptū edi
dit. In quo cū descripcōem quā
dā tpm faceret. de sedecī ānoꝝ cir
culo. qui ī pasche rōe obseruari
solet: nescio quā supputacionē
secutꝰ uniu̇sa tpa int̄ ꝑmū a
lexandri imꝑatoris ānū cōclu
dit. Sed et alij libelli eiꝰ ꝑuene
rūt ad nos. idest examēron et
ea que p⁹ examerō sc̄pta sūt:
et cont̄ martionē. et ī cantica
canticoꝝ. ꝗ̄ et in ꝑte quādā eze
chielis ꝓphete: et cont̄ oēs he
ses. Sed et alia apud alios opus
cula eiꝰ īueniri certū est. xxij

Ex illo tpe etiā origenes
ad scribendi cōmentarios
in scripturas sc̄as īiciū sumit:
cōpellēte se ambrosio et multa
ui p̄cū obsecracionūqꝫ cogēte.
Cuiqꝫ ambrosius tm̄ studij ad
hibuit: ut oīa que ī hoc opus
eēnt necessaria affatim atqꝫ af
fluent' ꝑberet. Notarios septem

adhibuit qui ei inceſſabilit᷑ aſ
ſiſtarēt: quiq; ſibi īuicē illo pene
indeſinent dictante ſuccederēt·
Scriptores quoq; alios tantos:
ſed et puellas apꝛime eruditas
in ſcribendo totidē nūo ī hoc
ipſū vacare fecit· Omībꝫ quo
q; extrīſecus neceſſariis habū
dantiſſime mīſtratis: cotidia
nū de illo opus v̄bi dei· violē
tus et religioſus compulſor ex
igebat· Sed et ipſe ingens ex
ſe ſtudiū in eruditiōe v̄bi dei
adhibebat: vnde maxime dig
nus videbat᷑· cui iſtud īpenderē
tur officiū: et cui q̄dq̄d archa
nū et abſconditū in ſacris lit
teris tectū eſt pandet᷑· xxiij

Interea vrbanus epūs in vrbe
roma octo ānis admīſtrato
ſacerdocio: ponciano ſedē re
liquit· Poſt filetū aūt apud
anthiochiā zebennus eccle
ſiam ſuſcepit· Cap xxiiij

Quo in tpe origenes ro
gatus eſt ab eccliis que
ſūt achaie: ut illo uſq; p cō
uīcendis hereticis q̄ inibi libe
rius cōualuerāt pueniret·
Quo cū pgēt et iter neceſſa
rio agēt p paleſtinā: pſbit
apud ceſareā ab illi⁹ puīcie
epīs ordinat᷑· Pro hoc autē
que adūſus eū hūan⁹ liuor
accenderit· et rurſū p defenſiōe
eius que geſſerint hīc q̄ i ecclīs
pſidebant· quāta q; alia pro eo
q in pdicatiōe v̄bi dei ſatis
clare effloruerat mota ſint: p
pria quidē ſingula queq; hyſ
toriā requirūt: tū et nos in ſe
cūdo libro tres apologias ex p
te quedā pſtruximꝰ: vnde fa
cilius agnoſcē poteſt qui ſcire
deſiderat· Capitlm xxv·

Interea iugi et cōtinuato
laboē ī explanatiōe dīuo
rū volumīū pſiſtebat: ſiue a
lexandrie ſiue apud ceſaream
poſitus: ſicut ex ipſis eius cōmē
tariis indicat᷑· Exponēs ſane
pimū pſalmū: deſignat catalā ip
ſe qui ſit canon veteris teſtamē
ti· hoc mō ſcribēs· Non ē igno
randū inqt viginti et duos eē
libros ī canone veteris teſtamē
ti ſicut hebrei tradūt: ſcdm nu
merū ſcilicet elemētoꝝ q̄ apud
ipſos habent᷑· Et paulo p⁹ addit
hec· Sūt aūt viginti et duo li
bri hij· Geneſis· exodus· leuiti
cus· nūi· deutronomiū· Iheſu
naue· iudicū· Regnoꝝ pimus
et ſcdus· vnus liber ē apud il
los quē noīant ſamuel· Item t̄ci
us et q̄rtus: vnus ē apud il
los ipſos quē appellāt regnū
dauid· Et paralipomenon pu

nius et ſcđus ī vno hūt: quē di
cūt ſermoēs dierū· Heſdras p̄
mꝰ et ſcđus in vno ē· Itē liber
pſalmoꝝ· Salomōis ꝓūbia· et
alius ecclāſtes: et tcius eiuſdē
cantica canticoꝝ· Sed et duode
cī ꝓphiarū liber vnus ē· Et yſay
as ꝓpheta· et iheremias quoq; ac
ezechiel· et daniel: iob et heſter·
In hijs cōcludūt canonē volū
mū diuinorū· Machabeoꝝ vō li
bros extūſecus hūt· ¶ De no
ui aūt teſtamēti canone: ī p̄
mo libro cōmētarioꝝ ewāgelij
ſcđm matheū hoc mō ſcbit· Ex
tradicōe maḡt didici de q̄tuor e
wangelijs: q; hec ſola abſq; vl
la contradcōe ſuſcipi debēt ab
oībus que ſub celo ſt̄ eccījs dei·
Ita eciā tradiderūt p̄res: q̄ pri
mo oīm ſcptū ſit ewāgeliū a
matheo qui aliqū fuerat pub
licanus hebraicis lrīs· et tradi
tū hijs qui ex circūciſiōe credi
derāt· Scđm vō ſcptū ē a mar
co iuxta ea que ſibi t̄diderāt pe
trus: ſicut eciā in epl'a ſua cō
meōrat de eo ipē petrus dicēs·
Salutat vos filiꝰ meus marcꝰ·
Terciū erāt ſcđm lucā: qđ pau
lus aplīs collaudat· tāq̄ hijs
q̄ ex gentibȝ crediderāt ſcptū·
Sup oīa vō ēē ewāgeliū iohīs·
De aplicis quoq; lrīs ita dicit·

Is vō qui ydoneus teſtis ē miſter
noui teſtamēti nō lrē ſed ſpūs
paulū· dico qui repleuit ewā
geliū ab iherlm ī circuitu uſq;
ad illiricū: nec ad oīs eccīas
quas docuerāt ſcpſit: ſed q̄tuor
decī cū eplas et in ipis pluēs
breuiſſīas ſcpſit: q̄uis nōnl
li et de ea que ad hebreos ſcpta
eſt dubitauerīt· p eo q̄ nō vi
deat ſeruari eiꝰ illa ſtīa quā
de ſeipō ꝓnūciat dicēs ſe impi
tū eē ſermōe· Sed ego dico ſi
cut iū a maioribȝ traditū eſt·
q; maīfeſtiſſīe pauli ē: et oīs
maiores nrī eā ut pauli eplāȝ
ſuſceperūt· Si vō reqras a me
p quē ſit eiꝰ ſermo cōpoſitus·
p certo quidē deus videit: opīo
tū que ad nos uſq; ꝑueīt huius
modi eſt· A quibuſdā dicebat q̄
clemēs aplōrū diſcipulꝰ et epīs
vrbis rome greco eā ſermone
non tū ſenſibȝ expoliuerit: alij
q̄ lucas q̄ ewangeliū ſcpſit et
actus aplōꝝ· Petrus vō ſup
quē xp̄i fūdatur eccīa· duas
tm̄mō eplas ſcpſit: e q̄bȝ a nō
nullis et de ſcđa dubitat· Iohā
nes quoq; qui ſup̄ pectus dñi
ī cena recubuit pꝰ ewangeliū
ſcpſit et apocalipſim: in qua
tū reticē iuſſus eſt q̄ ſeptē to
nitruoꝝ locute ſt̄ voces· Debit

aūt et tres eplas: in quib; due
pbreues de quib; et apud quoſ
dā dubia ſnīa eſt. De hiis qui
dem talia. Capl̄m xxvi.

Interea decim⁹ erat ān̄us ſupra
dū̄ principis romanoꝝ ī quo
origenes de alexandria pfug⁹
ceſareā venerat: heracle vir
ex diſcipulis pbatiſſiō de quo
ſupius dixi cathecezeos au
ditorū̄ derelinquēs. Non multo
aūt p⁹ et demetrius epūs defūc
tus eſt: quadraginta et trib;
annis epātu illi⁹ ecclīe miniſ
trato. Cui ſuccedit ſupdict⁹
heraclas. Per idem tpꝰ erat in
epīs magnific⁹ firmilianus
capadociē gētis vrbis ceſaree.
Hic tm̄ veneratoīs erga orige
nē ſcīe et doctrīe grā habebat:
ut īdeſinent cōſtringerēt eū ſe
cū morari. Sed et ipſe derelicta
ecclīa apud ipm̄ perabat et
vtebat^r religioſa quadā viciſ
ſitudie: dū mō ipm̄ ad īſtruc
tionē ſue ecclīe illo evocaret.
mō ipſe ſui pfectus grā ad ip
ſū pgēt: et docēti ei dieb; ac
noctib; aſſidēt. Sed et alexan
der quē iheroſolimoꝝ ecclīe pēe
ſup dixim⁹. et theoctiſtus q
apud ceſareā gubnabat ecclī
am: oē pene vite ſue tps ad
audiendū eū mācipabant:

atq; ipī ſoli in diuis ſcipturis et
eccāſtica doctrīa ſūmā magiſte
rij concedebant. Capl̄; xxvii.

Alexandro uō impatoī p
A tredecī ānos pincipatus
ſui defūcto: maximin⁹ ceſar
ſuccedit. Qui cū odiū ferret ad
uerſū deceſſoīs ſui alexandri
domū: pſecucōēs cōmouit ec
cleſijs: ita tm̄ ut eos tm̄ mō q
ſplis pērant et doctrīe pnunc
iubēt. velut qui cāu ceteris h̄
cemōi pſuaſioīs pbērent. Tūc
origenes libꝝ de martyrio
ad ambroſiū ſcribit. Cum cū
ad plimos pueniſſet: tāq̄ nec
ius quibuſcā validiſſimus
ſtabiliti ſpōte ſe ad cōfeſſio
nē xpī noīs offerebāt. Ex quo
et maxim⁹ nūs extitit cōfeſ
ſorū trib; ānis a maximino
pſecucōe cōmota: ī quib; finē
et pſecucoīs fecit et vite. Poſt
q̄ gordian⁹ impiū ſuſcepit.

Pontiano uō ſex xxviii
P ānis epātu vrbis rome
fūcto: ſuccedit antherus. Qui
cū mēſe vno nō amplius miniſ
traſſet: fabiano ſacerdociū
dereliqt. Tradūt aūt fa
bianū anthero defūcto cū de
agro reuertet^r vna cū amicis
ſuis: et vniuſis ecclīe pplis
p epō eligendo ī vnū coiſſet:

atq̧ alius de alio ut fieri solet in
talibȝ cõclamarēt · nec tñ vulgi sē
tencia certi aliq̄d optinerēt: astitis
se etiã ipm̃ int̃ ceteros sc̃e cupiē
tē qui rei exitus foret. et subito
p̱ dei p̱uidenciã colũbã celitus
lapsam · figurã ferentē illius que
in sc̃i sp̃us ẏmagine sup ihm̃ des
cenderat apud iordanē: super ca
put astitisse fabiani · Ad qd̓ spec
taculũ ora cũctorũ oculos q̧ cõ
uersos: et oms̃ velut vno sp̃u
cõmotos huc ee̅ ep̃atu dignũ p̱
dei iudiciũ decreuisse. eũq̧ con
tinuo cathedre iposituz: et legiti
mo sacerdocio confirmatũ Ad
alij sup huius: alij sup zeferini no
mĩe gestũ tradũt Tunc etiã a
pud anthiochiã ep̃o zebenno
defũcto: babillas ecc̃ie susce
pit principatum · xxix ·

Apud alexandriã uo cũ
heraclas demetrio succes
sisset: auditoriũ cathececeos
qd̓ ab origene susceptũ tenue
rat dyonisio tradidit · eo q̄ et
ip̃e vnus ex discipulis eēt oige
nis Ip̃e aũt cũ apud cesaream
moraret̃ iuuũ ad eũ non solũ
regionis viri · sed ex p̱uincijs
p̱cul positis cõcurrebãt: et de
licta p̱ria ac p̱entibȝ sequebãt̃
eũ viam dei docentē In quibȝ
fuit et vir famosissimus theodo
rus · ip̃e qui nõ longe a nr̃a me
moria nobilissimus in ep̃is apud
pontũ gregorius noĩat̃: fide
et ũtutibȝ atq̧ sc̃ia p̱ oĩa apli
cus · Sed et eius frat̃ athenodo
rus quos origenes adolescen
tulos de auditorio rethoris re
tractos: studia cõmum lr̃arũ
in diuinã suasit ph̃iam cõmu
tare Cumq̧ apud eũ p̱ quinquēni
tp̱s ũbo dei opam dantes ĩ tã
tũ p̱fectũ diuine erudicionis
atq̧ sc̃ie p̱uenerũt · tũq̧ vite
merito et morũ cultu enitue
rũt: ut ab scolis ad ep̃atus pō
ti p̱uincie sacerdociũ vterq̧ ra
peretur · Caplm xxx ·

Per idem tp̱s erat etiã af
fricanus vir int̃ sc̃ptores
ecc̃asticos nobilis Huius ep̃la
fert̃ ad origenē sc̃pta: obiciē
tis ei ul̓ p̱ponētis · q̄ hystoria
susãne que ĩ daniele sc̃pta ē
ficta videat̃ · et aliena ab sc̃p
tura p̱phetica Cui origenes
magnificētissime scribens asse
rit nequaq̄ iudeoȝ cõmētis
et fraudibȝ auscultãdũ. sed
hoc solũ pro uero habendũ in
sc̃pturis diuinis qd̓ septuaginta
ĩterp̃tes trãstulerũt: qm̃ id eēt
solũ qd̓ auctoritate ap̃lica cõf
matũ ~~est~~ sit · Venerũt ad nos
etiã alia sup̃ dcĩ sc̃ptoris affri

cam opuscula: et maxime cronica valde diligenter studioseque composita: in quibus commemorat se alexandriam properare: heracle opinione celeberrima provocatum: quem et in divinis et in philosophicis studiis atque omni grecorum doctrina instructissimum fama loquebatur: quemque ibi episcopatus officium suscepisse supra memoravimus. Idem quoque affricanus scribit ad aristidem quedam de eis que videntur evangeliorum dissonantia: et cur mathei et luce in genealogia christi ferantur diversa conscriptio: ubi ostendit evidentissimam utriusque consonantiam: sicut iam in primo libro huius operis edocuimus. XXXI

Per idem tempus origenes triginta commentariorum libris in parte quadam ysaie prophete editis: in ezechielem viginti quinque athenas proficiscens consummasse memoratur: ubi et quinque libros primos in cantica canticorum scribit: alios autem quinque regressus a cesarea consummavit. Sed nunc non opus est opuscula eius enumerare que pene innumerabilia sunt: cum id in eo opere fecerimus ubi beati pamphili vitam descripsimus: referentes quanta ab eo antiquorum scriptorum volumina: et precipue origenis bibliothece cesariensi quam ipse preparavit et nobili studio composuit consecrata sint. Ex quibus ergo nosse vult quanta origenis volumina in manus nostras venerint: inde sumat iudicium. Nunc autem ad hystorie ordinem properandum est. XXXII

Berillus de quo paulo ante memoravimus bostrene urbis arabie episcopus: ecclesiasticam docendi regulam violare conatus: peregrina quedam et aliena a veritate docere cepit: asserens et salvatorem nostrum neque extitisse ante carnis nativitatem neque propriam deitatis habere subsistentiam: sed hoc solum quod paterna in eo deitas habitaret. Pro quo cum plurimi episcopi congregati: disceptationes cum eo non minimas habuere. Sed inter ceteros origenes magnopere exoratus est venire in conflictum viri. Qui et primo sensum cum eo disputans: quid sentiret diligentius perscrutatur. Quo comperto cominus quid absurdi inesset hereticis sensibus: et quid impietatis talia assentientibus consequeretur ostendens: abicere vel respuere male conceptum sensus errorem: et redire ad fidem veram sanamque doctrinam. Et quod in causis talibus inauditum est ita errorem ab ecclesia depulit: ut emendaret non perderet erroris autorem. Denique feruntur etiam nunc descripta ipsa disputa

cio origenis et berilli: que p se
metip̄am p̄dicari opib; ei⁹ indi
no ē. Sed et multa alia eius alia
ad nos gesta dictaq; satis cla
ra et magnifica puenerūt: que
nos uł l̄ris ip̄ius uł maior̄ re
latiōe cōpta. nūc interi pro
hystorie breuitate p̄treum⁹. que
tū agnosci pūt ex ea que scripta
ē a scō pamphilo mire apologia
pro ip̄o vna mecū: quā ob cohi
bendos q̄rulos īuicem nos in
uātes cōi studio ac laboře con
scripsimus. Caplm xxxiii

At gordiano cū p sex an
nos romanor gubnas
set impiū: philippus vna cum
philippo filio succedit. De hoc
traditū nobis est q̄ xp̄ian⁹ fuit:
et in die pasche idest ī ip̄is vigi
liis cū interēē voluisset et cōicare
misteriis. ab ep̄o loci nō p̄us
eē p̄missus nisi cōfiteret̄ pec
cata sua et inter penitētes staret:
nec vllo mō copiā sibi misterior
futurā ei . p̄us p p̄niām culpas
que de eo ferebant̄ plīme diluis
set. Ferūt igit̄ libent̄ eū q̄a sa
cerdote impatū fuāt suscepis
se: diuinū q; sibi inesē metū et fi
dē religionis plenissimā reb; at
q; opibus cōprobasse. xxxiiii

Huius t'cio impii anno
heraclas apud alexan
driā sexto āno ep̄atus diē obiit:
locūq; sacerdocii dyonisius suc
cepit. Quo tpe origenes sexa
gesimū agens etatis ānū: p⁹
ea q̄ et vsū et piculis et labori
b; plīmū fiducie in vbo dei ac
cepat. p̄misisse fert̄ ea que ex
tpe in eccl̄iis disserebat a nota
riis excipi: nec ante vnq̄ dedis
se hanc copiā. nisi cū id sibi et
vite grauitas et etatis maturitas:
et multe expīencie cōcessit au
toritas. Tunc aduliū queritā cel
sū epicurū phm: qui contra
nos libros conscripserat octo vo
luīb; rndit. Tūc et in ewange
liū scdm mathm viginti q̄nq;
cōmentarior libros edidit: et
ī duodecī p̄phas q̄ plīma cōme
tatus ē. Ex quib; ad nos vsq;
viginti tm̄ et q̄nq; voluīa pue
nerūt. Dūt ei⁹ et ad impato
rē philippū ep̄le et ad vxorē e⁹
seuerā: absq; vllo adulacōis
fuco scripte. Scribit et ad fabia
nū vrbis rome ep̄m: et ad ali
os q̄ plurimos eccliar p̄ncipes
de catholica fide sua. De quo
euidētius ī sexto apologie nře
p ip̄o volūie cōprehendim⁹.
Dūt et alie e⁹ ep̄le ad diuersos
scripte. quar nos īteri centū
nūo īuenire potuim⁹: atq; ī
libros digestas mēorie tradi-

xxxv·

Et tempestate i arabie p
tibz extiterut quida as
sertores dogmatu pversoru di
centes aias hoim p morte
cu corpibz interire pariter et cor
rumpi: rursu vo in tpe tpe re
surrectois denuo cu corpibus
suscitari. Ad que morbu ab
ecclia depellendu cu ingens
epoꝝ consiliu conuenisset:
itum origenes rogatus ab oibz
interesse et face sermone. Cu
qz cora oim sacerdotu cosilio
disputasset: ta magnifica
fuit ei9 oratio ut oes eos q
quos noui dogmatis error
inoluerat ad fide rectam et sen
su catholicu reuocaret. Ex
titit etia alia hesis p illud
tps que dicit elcesaitaru: q
ille statim ut visa e apparuisse
restrinxit. Facit at ei9 men
cione cu de septuagesimo et
sedo psalmo in ecclia disputa
ret: hoc mo dicens. Venit quida
i hijs diebz qui sibi magnu
aliqd et sup ceteros sapere vide
tur: asserere voles queda ipia
et absurda: defendens hesim
quada elcesaitaru que nup
exorta e. Et tu que sunt que
ipa hesis asserat indicabo
vobis: ne vos forte vrm subri
piat ignaros. Isti ergo queda
de scripturis scis refutant: et rur
su utunt testimonijs de nouo
et veteri testamento quibz volut
Aplm tn paulu ex integro res
puunt. Et asserut qz i psecucoibz
si qs negauerit nichil crimis ha
beat: pro eo qz is qui fixus e in
corde suo etia si ore negauerit p
necessitate corde tn in fide pmanet.
Hec asserut et libru qndam cir
cuferut que dicut celo lapsu:
cui9 vba si qs audierit remissio
ne accipiat pctoꝝ: alia pter
illa qua xpus dedit.

xxxvi

Interea septe annis philip
po pncipatu admisso:
decius succedit. Qui cu infes
tus eet philippo: psecucoes eccle
sijs suscitat: in qua fabianus i
urbe roma martyrio conatus
sede sui epatus cornelio derelin
quit. In ierosolimis vo alexan
der epus rursu pro cofessione
xpi iudicijs sistit: et vinculis
carceris tradit. Qui cu longe
ne etatis venerande canicie pre
fulget: postea qz frequet passi
onibz suis et cruciatibz glificu
uerat dnm, du de vinculis ad tri
bunal et a tribunalibz reuocat
ad vincula: int ipa vicissim si
bi succedencia tormeta defecit.
Huic i sacerdocio mazabenes
succedit. Apud anthiochia vo

silem pro omnia babillas alexandro
post confessionem gloriose vite finem
sortitus in vinculis. Post quem Fa-
bianus episcopatus officium suscepit.

Sed et in hac persecutione xxxvii
cunctione quanta adversus Ori-
genem gesta sint, quibusque contra eum
pessimus demon artibus cum universo
exercitu suo et contra contentione pug-
naverit, utpote super omnes ceteros qui
per illud tempus pro Christi nomine tenebantur:
novas cruces nova penarum ge-
nera, ac seculis omnibus inaudita tormen-
ta pertulerit: utpote pro eo qui in doc-
trina fidei et veritatis opinatissi-
mus videbatur. Omnia adversus eum de-
monici furoris arma commota
sint, et ignibus intentatis ita caute
mille mortibus vexatus sit, nec
tamen una ei quam exoptabat accide-
rit: quinque exitus eum susceperit per-
secutione summo studio id gerente
ut nec interitus prestaretur nec pena
cessaret: et quales post modum de
hiis ipsis epistolas scripserit, quas omni
miseratione et lacrimis plenas: ex
ipsis manifestius que scripta sunt
integram qui agnoscere cupit horum
noticiam sumet. Ca. xxxviii

Dyonisius vero episcopus alex-
andrinus per illud tempus si-
cut ex ipsius epistolis verissime compe-
rimus in multis sepe confessionibus sa-
tis clarus efficitur: et per passionum
tormentorum que diversitate magnifi-
cus. Denique refert insectantibus
se quibusdam respondisse: Quid in-
sectando laboratis? Caput
meum pro quo magnopere fatiga-
mini avulsum cervicibus sumite:
et donum magnum ad tyrannum re-
ferte. Sed et idem ipse ad Fabianum
anthiochenum episcopum scribens de
hiis qui sub decio apud alexan-
driam agones martyrum desuda-
verant: hoc modo refert. Non ex
precepto inquit imperatoris apud nos
persecutio sumpsit exordium: sed an-
no integro principalia prevenit
edicta minister demonum qui di-
cebatur in civitate nostra divinus: et
superstitiosum contra nos exagitans
vulgus: a quo multitudo suc-
censa nichil aliud quam piorum san-
guinem sitiebat. Primo ergo
religiosum quendam senem metrinum
nomine corripientes: iubent impia
verba proferre. Quod ille cum facere re-
cusaret: omne corpus eius mem-
bratim fustibus colliserunt: vul-
tumque et oculos acutis cala-
mis terebrantes: extra urbem cum
cruciatibus eiecerunt: ibique quod
in eo superat spiritus lapidibus e-
iecerunt. Post hec mulierem quan-
dam nobilem quintam nomine ad y-
dola producentes adorare coge-
bant: recusantem primo ponus

execrantem: vincula pedibus inicien
tes et per plateas totius civitatis
trahentes. fedo horrendoque sup
pliciorum genere discerpunt. De hinc
omnes simul irruerunt per domos
servorum dei diripientes. everten
tes. atque hostili crudelitate cunc
ta fedantes: ita ut preciosioribus
quibusque direptis. si qua illa
viliora repperiant in unum con
gregata igne in plateis crema
rent. Nostri tamen direpcionem
hanc bonorum suorum sicut apostolus
de illis antiquis dicit: cum gaudio
susceperunt. Sed et admirandam
virginem longeve etatis apollo
niam nomine cum corripuissent. den
tes ei primo omnes effoderunt. con
gestis deinde lignis extruxe
runt rogum. comminantes vivam
se eam incensuros: nisi cum ipsis
pariter blasphemaret deum. At
illa ut rogum vidit esse succensum.
paululum quid in semetipsa mo
lita. repente vero se e manibus pri
pit impiorum: atque in ignem quem
minabantur sponte prosiluit.
ita ut perterrerentur etiam ipsi crude
litatis autores: quod promptior
inventa ~~est~~ est ad mortem femina.
quam persecutor ad penam. Sera
pionem quoque domi sue repertum
crudelissimis affecere suppliciis: i
ta ut omnes ei membrorum iuncturas

prius solveret. et sic eum de superio
ribus precipitaret. Nullum nostris
iter pervium erat. nullus platee tran
situs indulgebatur. neque die neque
nocte pretendi usquam libera erat
facultas. Ut enim quis nostrum appa
ruisset in publico. statim clamor
vulgi et sedicio nascebatur: ut vel
pedibus traheretur qui visus esset vel
igne succenderetur. Diu cum hec ma
la per dies singulos augerentur:
subito inter ipsos persecutores tal
es quedam belli civilis exarsit:
et dum inter se sedicionibus plus quam ce
dibus certant. interim nobis paululum li
cuit respirare. Sed non in longum
venia fuit. Continuo crudelis
sima principum mittuntur edicta qui
bus tanta in nos ferebatur imma
nitas: ut secundum quod predictum est a do
mino si fieri posset scandalizaren
tur etiam electi. Ex quo perterritis
pene omnibus quidam ex istis nobili
bus statim se sponte impiis actibus
ingesserunt. alii conventi timore
nonnulli a domesticis proditi ad
sacrificia exercenda. et ad immun
das hostias properabant: et aliqui
ex his pallentes et trementes non
magis immolare ipsi quam immolari spec
tantibus videbantur. ita ut etiam ab inspectan
te populo deriderentur. eo quod ad mori
endum et ad sacrificandum ita me
ticulosi videbantur. Alii sane tam

impudent᷒ ad aras ꝓsiliebāt: ut
affirmare uiderent᷑ se nunq̄ xpia
nos fuisse· Hij erant de quib; p̄
dixerat dn̄s: qui pecunias habē
tes difficile saluabūt᷑· Ceti uero
aut istos sequebant᷑ in pũcipes:
aut certe utebant᷑ in fugā· Ex q̄
bus nōnulli cōprehensi et ī car
cerē missi: alij ad p̄mā statim
iudicis faciē negauerūt fidē:
aliq̄nti paululū supplicijs tole
ratis: ad ultimū deciderunt·
Hij uero qui bti effcī sūt: tanq̄ co
lumpne fortissime dn̄i ipiꝰ spū
cōfirmati ꝓ fidei sue inuito utu
te a dn̄o recepta· admirāda deo
et angelis martyrij sui specta
cula p̄buerūt· Quorū p̄mus
uenerabilis iulianꝰ podagra
cōstrictus· ita ut neq; incedē ne
q; stare posset: cū hijs qui eū ī
sellula portabāt offert᷑· Quo
rū unus quidē statī negauit: a
lius uero noīe eunus cū iuliano
senem in dn̄i ihū xpi cōfessioē ꝑ
durat· Quiq; iubent᷑ camelis
īpositi ꝑ oēz circūduci ciuitatē
et flagris hic inde uberantib;
ipso inspectāte lamari: usq;
quo finē uite in ipis uberib;
poneret· Sed uir quidā mili
taris cū assistet· et quosdā uo
lētes etiā mortuus illudē cada
ueib; prohibet: clamor repēte

aduersus eū totiꝰ uulgi extollit᷑· Of
fert᷑ iudici fortissiꝰ miles iā dn̄i:
et nusq̄ se inferior fr̄is in confes
sioē ꝑsistens capite ꝑ pietate
dāpnat᷑· Alius quidā uir noīe
machanus gēte libicus cū mul
tis ualis a iudice ad negandū
suadet᷑ et eo maioē cōstāciā fi
dē suā ꝓfiteti: uiuꝰ ad ultimū
iubet᷑ exuri· Epymachus
quoq; atq; alexander cū multo
tpe et ī uinculis et ī cruciatib;
carceris· torti etiā frequēt et di
uersis supplicijs cōferti ꝑdurassēt
in fide: ignib; ad postremū cō
sumi iubent᷑· Sed et mulieres
cū ipis quatuor· ī quib; āmo
naria scā uirgo: aduersū quā iu
dex summa contencoē utebat᷑ et
īnicessis eā atq; exq̄sitis crucia
tib; affligebat· eo maxie qꝛ eiꝰ
sciam uincē cupiebat· q̄ lauda
bili uoce decreuerāt· nichil se ꝑ
sus eorū que sibi conti fas ipa
bāt acturā: statuti sui tenax
ad ultimū capite plectit᷑· Secū
da uero fuit uirgo mercuria noīe
et annis uenerabilis et fecūdis
sima ī filios· sed quos nō ꝑtulit
xpo dyonisia: et alia āmona
ria· Que dū nimia utuē con
stāciā apud iudicē: et ille uinc᷑
erubescit a feminis: ī inauditis tor
mētor genib; tolatis finē dum

ferro cedente suscipiūt· ¶ Heron
quoqꝫ et tarsinus et ysidorus e
gipcij cū puerulo ānorū quīdecī
dyoscoro: iudici offerūtᷣ· ¶ Et p̄
mo oīm puerulū dyoscorū tā
q̄ꝫ pro etate facilē flecti: ante
verbis ꝑꝫenā ūbeib; agit· ¶ Quē
cū in nullo sibi cedē vidēt: feo
cius eū cruciare contēdit· ¶ Tūc
deinde ceterōs varijs tormētis di
laniās: cū pari mō cōstancia
fidei videt armatos· tradi ig
nibꝫ iubet· ¶ Dyoscorū vō pue
rū q̄ꝫ sibi constant et sapient
ī oībꝫ rūdisset admiratꝫ dif
ferri p̄cepit: sperās eū ꝑ eta
te penitudīeꝫ gesturū· ¶ Id' nō
tā tyrāni misercōe: q̄ꝫ diui ꝓ
uidencia gestū ē· ¶ Nūc enī no
bisc̄ū est dyoscorus a deo nob'
cōcessus: ad cōsolacionē et fir
mamētū ꝑpli sui· ¶ Nemesiꝫ
quoqꝫ etiā ipse egipcius: p̄mo
ꝑ calūpniā q̄i latro delatꝫ ē·
¶ Quo crimīe absoluto: pꝫ hec
q̄ꝫ xp̄ianꝫ eēt defertᷣ· ¶ In hᷣ· vō
nulla a iudice moderācio iser
uatᷣ: sed geminatis supplicijs
excruciatū· cū latrōibꝫ iussit
icendi· ignorās q̄ꝫ crudelitate
sua optimo martyri saluato
ris silitudinē detulit: q̄' ꝑ sa
lute gn̄is hūani vna cū latro
nibꝫ ꝑtulit crucē· ¶ Turma

aūt quedā in vnū cōuenerat mi
litū: int' quos amon et zenon
et tholomeus et ingenuus et
grandeꝫ et theophilus· ¶ Cum t'
bunalibꝫ astātes cū quidā xp̄ia
nus a iudice torq̄ret et iā pene
ad negandū declinaret: disrū
pebantᷣ int' semetip̄os et vultu
oculis ac nutibꝫ velut erigē co
nabantᷣ illū qui ī supplicijs po
situs trepidabat: interdū etiā
manus ꝓtendē ac totiꝫ reliqui
corporis motibꝫ et habitu diuise
īclinati tāq̄ꝫ subleuare lapsan
tis aīos gestiebāt· ¶ Conūsi vero
ad eos oēs et q̄d de semetip̄is
ꝓtitēntᷣ ex eorū motibꝫ agnosce
tes: p̄us pene q̄ꝫ ī eos vulgus
clamoībꝫ īsiliret: ipsi ī mediū
ꝓruipuit ac sese xp̄ianos eē testā
tur· ¶ Tūc vō vīsa vite ex eorū cō
fidencia ꝓsecutoībꝫ tīror· mīrīs
constācia aīi accrescit: dū hijs q̄
ꝑ tormēta vinci putabāt spō
te se cruciatibꝫ offerūt: et ab
hijs q̄d' illi ꝑ tīroībꝫ īferebāt:
velut ꝑ quādā specie volupta
tis expetitᷣ deo ita triūphante
ꝑ seruos suos· ¶ Sed nec sa
trionis opus mēorabile faceē
silēcio p̄terire· ¶ Is naqꝫ cū remi
cādā potētis sub mīcede ꝓuia
ret: iubetᷣ ab eo ydolis imo
lare· Recusans cogebatᷣ iniurijs:

psistēs rursū blādiciis mulceba
tur· Tū uō utrūqꝫ cōtēpnet: pa
cuta sude valdissiā tūsubeāt9
p media uiscera neci tradit᷑· Qd
uō memorē? qāte multitudīes
i desertis et mōtib; oberrātes
fame siti frigore languore latro
nib; bestiis qꝫ cōsūpte sīt· Cui
quis imitati electos dei ꝑphas:
glīa martyrii cōsecuti sīt· Che
remō et venerādus senex certe
epūs huc erāt urb egipti q̄ dicit᷑
nicopolis· cū ad arabicū mōtē
una cū grandeua cōiuge disces
sisset: nulli ult᷑ cōparuit· Et
cū ad pquirendū eū plimi frēs
frequentissime perexissent: ꝑ cunc
tis oīb; locis neqꝫ ipsos ult᷑ aliqū
neqꝫ corpa eorū potuit iuenire·
Hec aūt nō frustra cōmemorauī
fr̄ karissime: sed ut scias quāta apud
nos a sc̄is uiris ad dei glīam ges
ta sūt· Et p9 pauca addit et
Ipsi ergo diuini martyres· hec dicēs
qui cū xp̄o i celestib; sedent et reg
ni ei9 ptcipes sīt atqꝫ iudicii: q̄
cū ipso de lapsis fr̄ib; iudicāt· i
ti inqꝫ tūc suscepērūt lapsos et
pnias cōuersacōemqꝫ eorū nō
respuerūt: s; facietes q̄ dñs nr̄ cupi
erāt intēs nō uolt oīo mortē mo
rientis: sed cōuersionē ei9 et pniām
qrit· Si ergo isti receperūt quos
dā et i ecclīa statuerūt i ordie quoꝝ

eis et i cibo cōsciauerūt? qd nos
facē iubes fr̄es? Cīd nob agen
dū putam9? Itaqꝫ nc sequi nos
eoꝝ sniās et iudiciū cōuenit? at
qꝫ erga eos quos illi misēti sīt
nō exsistē crudeles et truces? Nō
puto qꝫ expediat nobis sniās eo
rū in irritū reuocare: misēcordies
infringē· bn̄ficii turbare et rōem re
ligiōis eoꝝ istituta violare·

Hec dyonisius xxxix

Hic de lapsis faciēs sermonē
quo tpe nouatus romane ecce
psbiter· elacōe quadā tumid9
spē salutis eis penitus adimebat
etiā si digne penituissent: ex quo
et princeps heresis extitit noua
cianoꝝ: qui ab ecclīa sepati su
pbo noīe semetipsos catharos
idest mundos appellarūt· Ob q̄
rē cōsiliū sacerdotale celeberimū
i urbe roma cōgregatū est: epō
rū quidē sexaginta nō· psbite
roꝝ quoqꝫ totidē cū dyaconibus
plurimis· Preterea p singulas ꝓ
uincias de hac re magna de
liberacōe habita: decretis sig᷑ficat᷑
qd facto opus eet· Statuit᷑ er
go nouatū quidē cū eis q̄ eū
mētis elacōe tumidū sequebant᷑
quoqꝫ ad iūianā istā et inhu
māe caritatis seruātē sniā; de
clinarēt: alienū ee ab ecclīa: e
os uō q̄ lapsi i calamitate fuerāt

fratua miſeratōe curandos· et
fomētis pn̄ie medicandos· xl·

Scribit de hac re et corne
lius urbis rome ep̄s ad
ecclīam anthiochenā indicās
fabiano ei⁹ ep̄o qd̄ ſtatueit ī
urbe roma conſiliū cōgrega
tū: qd̄ eciā italis aſſcis ceteriſq̄
occidentalib; viſū ſit· Cypria
nus uō de hijs libꝫ magnificē
tiſſīe ſcptū edidit:⁹ ī quo et lap
ſos ad pn̄iaꝫ cohortandos: et
contdicētes alienos eē a xp̄i vi ſ
ceribꝫ ſtatuit· Caplm xli·

Extat aūt et alia ep̄la
cornelij ad fabianū an
thiochie ep̄m ſcpta· edocēs ſin
gula queq̄ de nouato qs q̄lis
q̄ fuit vel vita ul' moibꝫ: et
quō ab ecclīa xp̄i declinauerit·
In qua refert q̄ ep̄atꝰ cupidi
tate quā int' ſe latent' gerebat
in hec oīa mala decideit: ex eo
aūt maxīe elatus ſit q̄ quoſdā
de cōfeſſoribꝫ viros optimos
īter ipa inicia ſibi ſocios aſſup
ſeit:⁹ in quibꝫ fuit maxim⁹ q̄
dā p̄ſbiter romane ecclīe et ur
banus qui ſcd̄o cōfeſſoēs exti
terāt: ſed et ſydonius celein⁹
qui valde clari ī cōfeſſoribus
habebant' pro eo q̄ oīa tormē
toꝝ gr̄a ſupauerant· Sed iſ
ti inq̄ cū diligēcius pſpexiſ

ſent agē cū cūcta fraudibꝫ et do
lis mendacijs atq̄ piurijs· et q̄
bonitatē ad hoc ſolū ſimularet
ut decipēt ignorātes:⁹ relicto eo
uel pocius execrato ad ecclīaꝫ cū
magna ſatiſfcōe reuſi ſūt: et p̄
ſentibꝫ ep̄is ac p̄ſbiteris ſed et
laycis viris p̄mo quidē errorē
ſuū· tū deinde et illi⁹ fraudes ac
fallacias cōfitent'· Addit p̄terea
eciā hec ī ep̄la q̄ cū ſp̄ fr̄ibꝫ iura
re ſolitus ſit ep̄atū ſe oīo nō cu
pē: ſubito et ex īprouiſo velut
nouū plaſma ep̄us apparuit·
ſcilicet q̄ diſciplinā ſibi et inſti
tuta ecclīaſtica vendicabat: ep̄a
tū quē nō a deo acceprat p̄ſume
bat· Tribꝫ naq̄ ep̄is ſimpliciſſi
mis hoībꝫ et oīm ignaris de re
mota italie pte adhibitis· p̄mo
poci⁹ ſubtili ab eo circumūētōe
deceptis: ymaginariā magis
q̄ legitimā ab eis extorquet
ma nus īpoſicōeꝫ· Ex quibꝫ
tū vn⁹ cōtinuo ad ecclīaꝫ rediēs
cōfeſſus pccm̄ ſuū: et ī cōione
laycā ipo eciā p hoc īteruenien
te ſuſceptus ē· In locū uō reli
quoꝝ duoꝝ q̄ nouato manus
īpoſuerāt: ordīati ſūt alij ep̄i
et miſſi· Is ergo q̄ ep̄atū vēdi
cabat· neſciebat in ecclīa catho
lica vnū ep̄m eē debē· Nō vi
debat eē p̄ſbiteros qdragīta ſex·

dyaconos ſeptē ſubdyaconos ſep
tē· acolitos quadraginta duos ex
orciſtas et lcōres cū hoſtiariꝭ·
quīquaginta duos· viduas cū īdi
gentibꝫ mille q̄ingentos: quos
oīs deus alit in eccīa ſua· Ad
dit etiā aūt hoc q̄ idem ipſe no
vatus ī iuuētute ſpū īmūdo vex
atus ſit: et cū tps aliquātū con
ſūpſiſſet apud exorciſtas egritu
dinē īcurreit grauē· ita ut deſ
paret: et q̄ iacens ī lcō p̄ neci
tate pfuſus ſit nec reliqua ī eo
que baptiſmū ſubſeq̄ ſolēt ſo
lēpnit̄ adīpleta ſint· nec ſigna
culo criſmatis cōſūmat9 ſit: un
nec ſpūm ſcm̄ unq̄ potueit pro
mēri Deniq̄ inq̄t cū p̄uata q̄dā
grā diligēt ab eo et vellet eū or
dinare p̄ſbiterū: clerus vō oīs
et q̄ plimi ex laicis phibēnt dicē
tes nō licē cleicū fieri eū q̄ in neci
tate poſitus ī lcō grām cōſecut9
ſit: epm̄ ab oībꝫ ſpālē hāc grām
popociſſe ut ſibi hoc de iſto vno
concedēt. Dcribit etiā de ipſo q̄ p
ſecucōis tpe cū in cellula quadā
latēt īcluſus et a dyaconis ut mo
nīs ē ſubuēire ī exitu cathecuīnis
rogaret: timēs pcedē negaueit ſe
eē p̄ſbrm· Et q̄ ſacramēta diuidēs
ꝑplis accipienciū manus teneret:
nec p̄us pmittēt ſumē q̄ ſibi p
ea que vnuſq̄ſq̄ tenebat ī maībꝫ
iuraret· q̄ nunq̄ ſe relicto ad cor
neliū remearet· Hec et multa
alia h9mōi: corneliꝰ de vita
et moribꝫ ac pſanis ei9 actibꝫ
ſcribit· Capitulum xlij·

Dionisius vō de hoc reſcribens ad ſupdcm̄ fabia
nū· īſerit etiā quādā hiſtoriā
dignā memōria: dicēs ſerapio
nē quēdā fuiſſe apud alexan
driā vnū ex hijs qui lapſi ſt:
eūdēq̄ ſepe deprecatū ut ſuſci
peret nec tū impetraſſe: oppſ
ſū deinde hūc eē egritudīe· ita
ut triduo ꝑſus ſine voce ia
cēt: paululū vō q̄rta die reſ
pirantē vocaſſe ad ſe filiā ſu
am et dixiſſe· Quouſq̄ me de
tinetis: Queſo vocet aliq̄s p̄ſ
biterū: roget ut poſſi aliqn̄
dimitti Et cū hec dixiſſet: rur
ſū ſine voce remāſit· Abijt au
ſu puer ad p̄ſbrm noctis tpe·
Infirmabat̄ p̄ſbit̄: venīe nō
potuit· Tamē q̄ p̄ceptū fue
rat a me· ut lapſis ī exitu ne
mo recōſiliacōis ſolācia de
negaēt: et maxīe hijs quos
p̄us id rogaſſe cōſtaēt: parū
eucariſtie puō qui ad ſe vene
rat dedit· qd̄ infuſū iuſſit p̄
bere· Regrediēte adhuc puerō
anteq̄ īgredet̄ domū rurſū
ſerapion reſpiciēs· rediſti inq̄

fili: et licet p̄ſbit̄ venie nō potuit·
tu tū imple qđ tibi p̄ceptū ē ut
poſſim diſcedē· Cūq; eēt cōpleta
ſolepnitas: velut catheniſ q̄
buſdā vīculis q; diſruptis· leni
orē iam ſpm̄ reddidit· Ex quo
mḡ conſtat ētiſſime: h⁹ boni
auxilio nullū debē fraudari·
Scribit etiā nouato· xliij
dyonyſius eplām: cui⁹
exemplū iuſerē hijs dignū pu
taui· Dyoniſius nouato frī
ſalutē· Si inuitus ut ais ī hoc
veniſti: oſtendes ī eo ſi deſinas
volens· Oportuerat quidē etiā
pati oīa: pro eo ne ſcinderet̄
eccīa dei· Et erat non īferior glīa
ſuſtinē martyriū pro eo ne ſci
deret̄ eccīa: q̄ illa ne ydolis ī
molet̄· Immo ſcđm meā ſnīaz:
maius hoc puto ē martyriū·
Ibi naq; vnuſq̄ſq; pro ſua tm̄
aīā: ī hoc uō p oī eccīa marty
riū ſuſtinet· Sed etiā nūc ſiue
tu ſuadē ſiue cogē potes frēs
redire ad cōcordiā: maius t̄
erit emendacōis meritū q̄ fue
rat culpa cōmiſſi: q; illud
iā nō īputabit̄· hoc etiā lau
de dignū ducet̄· Si uō illi ī in
credulitate pmāſerit: ſaluās
ſalua aīāz tuā· Vale pacē de
ſiderās: quā tibi impcor· Hec
eadē etiā nouaciano ſcribit·

Dedit et ad egipcios eplām de
lapſoꝝ pnīa: in q̄ et regulas e
ius ſtatuit penitēdi xliiij
SEd et multa alia pbatiſ
ſima ferūt̄ ſcripta dyoni
ſij· Scribit de pnīa et cohorta
toriū libellū de mrīo ad origenē:
ad laodicēſes et ad armenios
de pnīa· Ad corneliū quoq; ur
bis rome epm̄ plima ſcribit· In
quibz etiā hoc idicauit īuita
tū ſe a mltis epīs id eſt ab he
leno tharſo cilicie et firmilia
no capadocie et theotiſto paleſ
tine· ut ad ſynodū anthiochiā
pgat: eo q̄ ibi nouati dogma
ta quidā ſerē conarēt̄· Et addit
q̄ et fabiano anthiocheno epō
defuncto: demetrianus ī epātu ſuc
ceſſerit· Sed et de iħoſolimoꝝ e
piſcopo hijs vbis ſcribit· Ad
mirabilis aūt iq̄t vir alexan
der ī carcē poſitus: btō fine p̄
ceſſit ad dn̄m· Eſt et alia ipi⁹
dyoniſij eplā ad romanos ſcp
ta de miſterijs· et alia itē ad ip
ſos de pace et de pnīa: et ad quoſ
dā cōfeſſores q̄ adhuc ī urbe ro
ma nouatū ſeq̄bant̄: et rurſū
ad eoſdē p̄ea q̄m ad eccīaz cōu
ſi ſūt: duas eplās ſcbit· Sz et ad
mltos alios varia ac diuſa ſc̄i
bēs: ſtudioſis q̄buſq; iſtructi
oni et doctrine copioſiſſimā ma

materiā dereliquit. Explicit li
ber sextus ecclastice hystorie
Incipiūt capl'a libri septimi

De dyonisio epō q̄d dicat
de rōnis pncipibz. primū
De cornelio et cypriano epis q̄d
senciāt de hereticis rebaptizādis.
ij Itē de successiōe rōni pōtifi
cis. et de sceptis dyonisij et de q̄
dā visiōe ei⁹. iij Q̄d idē dyoni
sius referat de quodā fideli anti
quo. iiij De successiōe rōni pn
cipis ul' q̄d dyonisius de eodē
disputet. v Q̄ īita ī psecucōe
valeriani idē dyonisi⁹ ptulerit
ul' q̄d meminerit de q̄buzdā cōfessori
bz eiusdē tpis. vi De q̄busdā
martiribz qui sub psecucōe valeri
ani passi sūt. vij De marino
mīre. viij De astirio mīre et de
quodā miraclo ei⁹. ix Miracu
lū de statua saluatoris apud pa
neadē ciuitatē. x De iacobi ca
thedra. xi De successiōe rōni
pncipis. xij De successiōe pōti
ficū eiusdē tpis. xiij De mal' moi
bz alexandrinoz ciuiū q̄ dyoni
sius deploret. et de pestilēcia ul'
morbis qui acciderūt. xiiij Q̄z
sub galieni regno pax ecclīs fu
erit. xv De opusculis dyonisij
et de scismate nepotis ul' q̄ dyo
nisi⁹ cont̄ū disputet. xvi Q̄z iud
dyonisi⁹ sēciat de apocalipsi
iohīs. xvij De successiōe rōni pō
tificis et anthiocheni epi. et de
herēsi pauli samosateni ul' epoz
cōsilio ob hāc cām apud āthio
chiā cōgregato. xviij De mira
culis ul' opusculis bti gregorij
ponti epi. xix De trāsitu bti dyo
nisij epi alexandrini et de successo
re ei⁹ maximino. xx De succes
siōe rōni pncipis. xxi De vltīo
epoz cōsilio huiusdē tpibz apud ā
thiochiā cōgregato ī quo paul⁹
cōuincit' hereticus et cōdēpnat'. xxij
Q̄d dyonisio rōno et maximo a
lexandrino epis ceti sacdotes sc̄
bāt de vita ul' moribz ul' dāpna
tiōe eiusdē pauli heretici. xxiij Q̄z
dōpno ī epātu apud āthiochiā
subrogato paul⁹ sacdocio et cō
muniōe deiectus et de eccīa ma
nu publica sit expulsus. xxiiij
De successiōe rōnoz pncipū et
rōni psulis. xxv De heresi mani
cheoz. xxvi De successiōe rōno
rū pontificū. xxvij De successio
ne anthiochēsiū epoz. xxviij
De successiōe laodicēsiū sacdo
tū et de gestis anatholij eiusdē
vrbis epi. xxix De opusculis eiusdē
anatholij ul' q̄d de pascha scripserit.
q̄ eciā p⁹ eū eiusdē ecclie epi fuerūt.
xxx Q̄z theotigno apud cesa
reā agapi⁹ ī epātu successerit.
et de pāphilo martyre. xxxi

De nobilib; ſacerdotib; eiuſdē
tp̄is. xxxij. De ſucceſſiōe ep̄oꝝ
ihroſolimoꝝ. xxxiij. De alexā
drinoꝝ. xxxiiij. Explicīūt
capl'a. Incipit liber ſeptim⁹
eccl'aſtice hyſtorie. Ca^m pͥmū

Septimū nobi
eccl'aſtice hyſ
torie librū ſep
torū ſuoꝝ ſu
cat elogijs: no
biliſſim⁹ pa
trū et clarus ī ep̄is dyonyſius.
Cum poſtea q̄ decius nō totis
duob; ānis pͥncipatu romani
apicis miniſtrato cū filijs parit
īteremptus ē: et gallus ſuſcepit
īperiū. quo tp̄e etiā origenes
ſeptuageſimo etatis āno nō ad
īntegrū expleto defunctus ē: ſcri
bēs hermānoni cuidā de gallo
hec refert. An ne gallus inqͥt
malū decij aut vidē potuit aut
cauē. Nā in eūdē lapidē offen
ſionis īpegit. Cum⁹ cū regnū flo
reret in ītio. et cuncta ei ex ſnīa
cederent. ſc̄os viros qͥ pro pace
regni ei⁹ deo ſūmo ſupplicabāt
pſecutus ē: cū quib; et pſpͥta
tē ſuā pͥt fugauit et pacē. ij

In vrbe io roma cornelio ep̄a
tū regēte et apud carthagiē
cypriano: amob; fide virtute et
pietate pſtantib;: queſtio ex
orta ē in affrice ptib; magis. ſi
oporteret hereticos rebaptizari. Cū
q; id a cypriano et ceteris pene oīb;
p affricā ſacerdotib; oportē fieri
decreuerit: cornelius et ceteri oēs
p ytaliā ſacerdotes hmōi decre
tū manēte ſacerdotali cōcordia
refutarūt. ſtatuētes antiquā
a pr̄ib; ſup hoc traditā regulā
debē ſeruari: que cōtinebat p⁹
abiectionē prauā et cōfeſſionē
rc̄ti dogmatis ſola eos manus
īpoſitiōe purgandos. iij

Sed p⁹ cornelij cōſūmatio
nē q̄ trib; circit ānis ſac
docio functus ē: ep̄atꝰ ſedē lucius
ſuſcepit. Cui octo ſolis menſib;
ſacerdocio adminiſtrato: ſtephan⁹
ſuccedit. Cuiꝰ ſilr̄ cornelio de
nō rebaptizando ſnīa; tulit. Ad
quē dyoniſius multa et ſepe ſcͥp
ta direxit: de multis eccl'aſticis di
ſerēs cauſis. In quib; int̄ cetā e
tiā hoc indicat: q̄ oēs eccl'ie ab
iecta nouati pſūpciōe pacē īter
ſe īuicē ſeruēt. Scribit ergo et
de hoc hijs v̄bis. Scito aūt fr̄at
oēs eccl'ias ī oriēte que pͥus con
turbabāt: nūc rediſſe ī cōcor
diā. et oēs ibidē vnanimiter
cohērere gaudētes et exultātes de
pace que vlt̄ ſpem eccl'ie reddita
eſt: ideſt demetrianus apud an
thiochiā. et theoctiſtus apud ce

ſareã· mazabbenes ĩ ihĩo ſolimis·
dormiẽte in pace alexandro· ma
drianus apud thirũ· eliodorus
apud laodiciã· helen9 in tharſo·
firmilianus ĩ capadocia· Vĩn ne
ſermo eplẽ longior fiet nobiliũ
tãmmõ vrbiũ tibi epõs indicaui:
ut etiã ceťos cũ ipĩs pari t' vnũ ſẽ
tire nõ dubites p vniuſã ſyriam
ul' arabiã. Sʒ et hij quibʒ nũc ſcp
ſiſti meſopotamie epĩ: idẽ ſapiũt
Pontus quoqʒ et bithinia oms
piẽ vnanimes et cõcordes multa ſi
bi inuicẽ caritate cõnexi· glificant
dñm nr̃m. Hec dyoniſi9 ſcribit·
Stephano uo duobʒ ãnis ĩ
pleto ſacerdocio rome: ſixt9
ſuccedit. Ad quẽ ſcribit nichilomi9
dyoniſi9 de baptiſmate cõmẽorãs·
qd' ſtephan9 quidẽ decellor ſuus
ſcribẽs ad firmilianũ et helenũ
ceťosqʒ illaꝝ pcĩũ epõs ſtatuerit
nõ cõicandũ ẽẽ hijs q̃ rebaptizãt·
ſed debẽ conſiderari magnitudinẽ
rei: q: nõ q̃cũqʒ ſed pmagni et no
biles ĩ epĩs uiri ſũt quibʒ h' viſũ
ſit. Dicit etiã q ſup hoc ſcpſerit
plenius ad dioniſiũ et philemo
nẽ pſbiterõs urb' rome. Indicauit
aũt p'ĩ etiã de ſabellij hẽſi que tẽ
pibʒ ſuis exorta ſit: ſcribens hec
Qd aũt dicã de ea doctrina q̃ apud
ptholomaidã pentapoleos ciui
tatẽ nup exorta ẽ plena blaſphe
mijs in deũ prẽm et ĩ dñm nr̃m
ihm̃ xp̃m· negãs uẽ ẽẽ eũ filiũ
pr̃is· nec pimogenitũ oĩs creatu
re: ſimul' et ſcĩ ſpũs auferens itel
lcũ: Pro quibʒ cũ utreqʒ ptes
ad me veniſſẽt· et pñtibʒ frĩbʒ
que cõmota fuerãt diſcuſſiſſẽ·
etiã lrĩs p ut ds̃ dedit puitati
mee pſecutꝯ ſũ et ſcpſi ſingula
queqʒ diligent' exponẽs: quoꝝ
tibi exemplaria trãſmiſi. Sed et
ĩ t'cio libro de baptiſmo q ſcpſit
ad philemonẽ pſbĩm vrb' rome:
etiã hec cõmẽorat. Ego igr̃ et tr̃
tatus hẽticoꝝ lego et tradicõẽs
eoꝝ pſcrutor: etiã ſi videar ad
horã ṽbis eoꝝ pollui. Sʒ multũ
m cõfert hoc ipm: q ex ipõꝝ ṽ
bis arguẽ eos poſſũ. Deniqʒ cũ
ãqs ex frĩbʒ cõpſbiteris pꝭhberẽt
me· ne hẽtica lcõẽ tãq̃ ſcẽni alr
cꝭ fetore pollueret: viſio m a dõ
oſtendit' que me cõfirmaret: et
ſermo ad me fcũs ẽ hec m eũdẽ
ter ploquẽs. Lege oĩa q̃cũqʒ ĩ ma
nus tuas venerĩt: q: pbare ſi
gula queqʒ et diſcerne potes:
qñq̃dem et ex inicio hec tibi fuit
cauſa credendi. Amplexus ſũ
viſionẽ que aplice uiſſiõi cõcor
dabat dicẽti: oĩa legite· q̃ bona
ſũt tenete. In ipo quoqʒ libello
cõmẽorat· nõ tũc pimũ ĩ affri
ca de hẽticis rebaptizãdis ab

epīs eē decretū: ſed ātea iā in nō
nullis ecctīs et cōſilijs epoꝝ ul'
ī yconio ul' in alijs locis de hoc
fuiſſe tractatū· Capl'm iiij

Scribit adhuc et ī q̄rto
de baptiſmate libro ad
dyoniſiū urb' rome p̄ſbīm: pli
ma de nouati ipietate cōmē
rans In q̄nto uō libro ad ſixtū
urb' rome epm̄ ſcribēs· et ad
uſus ſup̄dcām hēſim q̄dā diſ
ſerēs: etiā tale aliq̄d accidiſſe
cōmēorat hijs u̇bis· Ude āt
frat' cōſiliū indiḡt peto et req̄ro
ſnīaʒ q̄d tibi videat' in ea cau
ſa que in ecctīa nr̄a exorta eſt:
vereor eī ne forte fallar ī āquo·
Erat apud nos fr' fidelis anti
quit9· ātīq̄ etiā ego epūs ordi
narer: ymo et āīq̄ deceſſor me
us eraclas Is cū int̄eēt hijs q̄
baptizant' et audiret ul' q̄d
int̄rogent' ul' q̄d r̄ndeant fles
acceſſit ad me: et p̄cidēs ad pe
des meos cōfitēi cepit ſe baptiſ
ma ab hēticis alit' ſuſcepiſſe·
q̄d' tū ſcdm ea q̄ nūc videt' a no
bis miſtrari nec baptiſma du
cet· eo q̄ eēt repleta blaſphēi
is oīs illa cōfeſſio: ſimul' et h°
addebat ſe in tm̄ p hoc errorē
ſtimulari: ut nec oculos quidē
ad deū audēt dirigē· Propt' q̄d
exorabat mūdari ſe et purifica

ri eccīaſtico baptiſmate: ut et
grām conſeq̄ poſſet ſpūs ſcī·
Qd' ego facē auſus nō fui: ſ
dixi ei poſſe ſufficē tā multi tpis
cōīonē quā in eccīa cōſecut9 eſt·
p eo q̄ a nob' eucariſtie ſuſcipiēs
donū reſpondeīt amē: ex quo et
et p ſinglā potuiſſet ipā ſacra
mētoꝝ v̄tute purgāi Cohorta
bar igit' eū debē confidē fidei ſue
et conſcīe iā purgate: et aīi oīa
q̄ tā diu diuī ſacramēti nobiſcū
iā p̄ticeps fuit· Sed ille neq̄ a
luctu ceſſat et lacimis· neq̄ ult̄
ad menſā dn̄icā audet accedē: 1
ta ut vix a nob' cohortat9 et cōpul
ſus orōi audeat īteree· Hec et a
lia multa de h9moī q̄ſtionib; p
diu̇ſos libros ſuos dyoniſius

Gallus uō q' ſcribit· ·v·
nō īteḡris duob; ānis ī
perio detento: reb; hūanis ex
emptus ē· Poſt quē valeianus
cū filio galieno ſuſcepit p̄incipa
tū De quo dyoniſi9 ſcribēs ite
rū ad hermanonē hoc mō re
fert· Sed et iohāni ſilr' reuelatū
ē ut diceret Et datū eſt ineīp̄ ei os
loquēs magna et blaſphemias:
et data ē ei ptās p mēſes quadrā
gīta duos Utraq̄ aūt cōplent' ī
valeiano· Ude eī mirandū ē quō
ſup̄ ceteros q' ante ſe fuerūt hic
et hūanus et benign9 extitit

erga famulos dei: ita ut ī multis
multo etiā illis benignior videret'
q̄ noīe saltē xpiani dicebātur. In
tm̄ venerabat' seruos dei: ut oīs
domus ei' eēt etiā dei. Deprauatu
ē aūt et a vītate deiectus p quē-
dā doctorē pessimū magrm̄ et prī
cipē egyptiorꝫ magorꝫ: ut iustos
et scōs viros psequi et īterimi
iubēt. tāq̄ qui adūsarent' magi
cis artibꝫ quibꝫ se ipē subdiderat.
Erāt ei reuera et sūt etiā nunc:
qui possēt vtute meritorū suorū
restringē fallacias demonū. Itā
ille ut īpuros ritus et execrāda
misteria ac sacra incesta cōficeret:
pueros īberbes iugulari iubebāt.
et orbari liberis parētes: atq; ī tene
ris visceribꝫ humanas rimari p
piaculū fibras: et vocē illic quē
bat ubi fugauerat vitā. Sed et
multa alia huiuscemodi de valeria
no piaculis memorans addit etiā
hoc: q̄ ipē a barbaris captus et
luminibꝫ orbatus filios sceleris eti
pietatis sue reliq̄t successores. vi
Ipse vero dyonisi' q̄nta ī ei' pse
cucōe ptulerit et qbꝫ affectus sit
cruciatibꝫ ppt nomē dei. scribēs
ad quēdā germanū epm̄ quiq̄
si obtrectator ei' eē videbat' re
fert: ubi et acta cōfessiois sue
īseruit apud emilianū presidē
gesta. In quibꝫ cū dyonisius v
nū solū deū qui celū fecisset et t
rā diceret adorandū. ceteros aūt ne
q; eē deos neq; adorari debere. ī cas
trū qd dā deserti qd' cefro appel
lat' in exiliū truditur: ob hoc prī
cipue erectū q̄ loci incole gētiles
erāt. et ydolorꝫ supsticoībꝫ satis
dediti. Cuiq; exulē dyonisiū p̄
mo hostili aīo et satis aduersa
mēte suscepiūt. Postmodū uero
cū paulatī p dni grām vbū dei
his seminare cepisset: ps maxi
ma truci et barbari ppli ī illic ex
ydolis conūsa ē ad dm̄ verū. xpo
q; subiecta. Quo cōperto rursus
eū ad aliū locū vicinū quidē a
lexandrie: sed īcolis desertū ac
pene habitatoribꝫ vacuū trāstu
lerūt. Sz et ibi cū p urbi vicinita
te uiroꝫ eū ppli frequētaret. et tēp
ore pastoris recepto grex leci
or et constācior agōibꝫ redderetur:
rursū missis cū centurione mi
litaribꝫ viris ipm̄ dyonisiū et cū
eo gayū et petrū cathenis con
strictos et diuersis cruciatibꝫ af
flictos ī desertū libie ptraxerūt:
ibi q; eos ī loco squalidissīo et
oī vsu humanitatis carēte a pare
tonio triū dierū itinē ī desertū
porrecto uexos vinculis reliq̄rūt.
Hec ī diuersis suis eplis supdictus
vir scripta dereliquit. In quibꝫ
memorat etiā maximū pbrm.

et dyoscorū demetriūq; et luciū:
uerū nō et faustinū atq; aquilā
satis claros et īsignes titulo cō
fessiōis effectos. Sed et ex dya
conibus quosdā in īsula p9 penas
confessiōis ē defunctos. Super
ille uō ex hijs faustū et eusebiū:
quib; etiā refert tm̄ fiducie et
magnanimitatis p dei grām; datū:
ut cū ad eos qui ī carcē tenebā
tur frēs nemo prsus hūanitatis
et ministerij causa pmittēt acce
dē: ipi tm̄ indesinent et reuise
rēt et necessaria ministrarēt. Et
cū p dies singulos p̄sidis furor
crescēt. ungulando alios. alios
supplicijs et diuersis cruciatuū ge
nerib; affligendo. squalore etiā
carceris. cathenar̄ pondērib; necā
do. et sup oīa p̄cipiendo ne qs ad
eos prsus accedēt ut et īedia q̄
si aliud tormēti gen9 adhibēt:
cōcessit tm̄ deus sup̄dc̄is dyaco
nis grām; cōfessorib; suis puidēs:
ut iuītis oīb; istis tm̄ nō negaē
tur īgressus. Sciendū tm̄ est q
hic eusebius quē dyaconū sup̄
diximus: p9 modū epūs apud
laodiciā syrie ordinat9 ē. Anax
im9 uō quē p̄sbim mēorauim9:
ipi dyonisio apud alexandriā
successit ī epātū. Faustus aūt q
cū ipis tūc confessor emicuit: us
q; ad psecucōez q̄ nris tpib; fac

ta ē grandeuus et plen9 dierū
pdurans. pfecto mrio obtrūca
cōe capitis consūmat9 ē. Hec a
dyonisio certissima fide mēorant.
IGitur in valeriani pse vii
cucōib; apud cesarēā pa
lestine multa a diuersis mrīb; cō
sūmata st. In quib; tres quidā
admirādi adolescētes quor̄ u
nus p̄scus. ali9 marcus. tcius
alexander vocabat̄. cū subur
banū agellū sup̄dc̄e urbis hab
tarēt. diuino fidei calore succensi
ceperūt semetipos segnicie atq;
ignauie accusare: q cū celestes
ī urbe martyrij ponerēt corone.
ipi nō desiderarēt. nō raperent. Cū
q; dn̄s saluator regnū celor̄ ui
olent diripi debē testatus sit: ip
si īglorios et desides aīos hum
gererēt. Hijs igit̄ semetipos al
loquijs ītitantes urbē petūt: et
adeo iudice truculēto. cur ī tm̄
sanguinē pior̄ desuiret incu
sant. Ille cōtinuo nobiles aīos
iuuenū: q digna remūeraret
affatib; Denunciandi iūc bestijs
subiugant̄: quib; nō placet pio
rū sanguinē fundi. Sed et mulier
quedā supradc̄or iuuenū secuta
certā audacie et magnanimitatis
exemplū: silemq; sortit̄ exitu
pene. Cuiā tm̄ de marcionis sco
la fuisse loquebant̄ viii

Marinum quoque virum milita-
rem hierosolimorum tunc hono-
re et divitiis clarum cum in supradicta
urbe inter collegas suos per ordinem
gradus sui honor quidem contigeret
militaris: ut fieri solet in sequentem
collegam suum subiit invidia: et ex-
clamat non posse marinum adipis-
ci superiorem gradum eo quod esset christianus.
Interrogatur a iudice marinus: si i-
ta se res habeat. Ille ita esse et iure se
esse christianum clarissima voce testatus
est. Tres ei deliberandi hore decer-
nuntur a iudice: ut eligat utrum ve-
lit immolare diis et vivere: an christia-
nus interimi. Cumque a tribunalibus
fuisset egressus theotignus episcopus
loci apprehensa manu eius perducit
eum ad ecclesiam: ibique multis verbis in
fide confirmans ad ultimum in interi-
ora perducit altaris: gladiumque suum
quo precinctus erat ostendens ei et rur-
sum offerens evangelium quod de duobus
mallet interrogat. Marinus vero
promptissima fide cum manum tetendis-
set ad evangelium: optime inquit
theotignus quod elegisti fili: et con-
tempnens presentem vitam eternam sperato:
confidens ergo perge et suscipe coronam
quam tibi deus preparavit. Regressus
continuo ad tribunal: vocatur a pre-
cone. Aderat enim tempus statutum. Ille non
moras patitur nec expectat in-
terrogantem. sed continuo sibi et de-
liberatum asserit et ex primis legibus
confirmatum: quod deo obtemperare opor-
teat magis quam hominibus. Tunc iudex
illico capite puniendum pro tali
responsione pronunciat. Cap. ix

Sed inter eos cunctis clarior
et meritis fidei super ceteros
insignis mediatur astirius vir ro-
mane urbis senator: patrius
nobilitate. facultatibus propinqui-
tate etiam regia. et omnium honorum fa-
ma satis clarus. Qui cum supra-
dicti martiris extremis interesset exequiis
et capite cesum cadaver subiectis
humeris suis et substrata veste
qua induebatur extulit: honorem
quem martyri detulit: continuo
ipse martyr assequitur. Sed et mul-
tis aliis eum preclaris gestis in fide
christi enituisse tradiderunt nobis hii:
qui in corpore eum adhuc positum
viderunt. In quibus etiam tale aliquid
per eum gestum memorabant. Apud
cesaream philippi quam paneadem
fenices vocant aiunt sub radice
montis qui appellatur paneus ex quo
fluvii iordanis prima fluenta pro-
siliunt. morem fuisse gentilibus erro-
ris certa ac solempni die immolare
victimam: que victima arte quadam
demonis subito nusquam comparebat.
Et erat hoc famosissimum miracu-
li genus: quo plurimi astantibus
videretur in celum hostiam invisibiliter

ee sublatā· Accidit igit' dū hec
gererent': adee astiriū· Cū cū
videt' oīs miraculi h⁹ stupoē
constringi· hūanos misereatus er
rores cū gemitu et suspirio o
culos ad celū pariter tendit et
palmas: x̄pm̄ qz qui ē sup ō
nia deus tota fide pfusis lac
rimis īuocat: ut prestigias fal
lacis demōis arguat· misereis
qz mortalibz errōis hui⁹ soluat
archanū· Hec illo cū fletibus
supplicāte: subito victima q̄
īuisibilit' credebat' assūpta
superferri aquis videt'· et con
spectibz oīm reddit': nec vlt'
in illis locis error hm̄oī po
tuit reparari· Ita viri⁹ x̄piani
p̄ce tantorū sclorū decepciōis
machina cū autoribz suis de
monibz dissoluta est·   x·

Verū qz vrbis hui⁹ feci
mus mēcionē: iustū vi
det' cōmemorare eciā illud in
ea qd' hystorie dignū duximus·
Mulierē quā sanguinis pflu
uio laborantē a saluatore cu
ratā ewāgelia tradiderūt: h⁹
vrbis ciuē cōstat fuisse: dom⁹
qz ei⁹ ī ea eciā nūc ostendit'·
Pro foribz vo dom⁹ ip̄i⁹ basis
quedā in loco edicōre colloca
ta mōstrat': in qua mulieris
ip̄ius velut genibz saluatoris
pvoluta palmas qz supplicit' te
tendētis ymago ere videt' expre
ssa· Astat vo alia ere nichilominus
fusa statua· habitu viri stola
cōpte circūdati: et dexterā mu
lieri porrigētis· Huius ad pe
des statue e basi herba quedā
noua specie nascit'· Que cū ex
orta fuerit: excrescere usqz ad sto
le illi⁹ erei indumēti fimbriā so
let· Quā cū summo vertice crescēs
herba contigerit: vires inde ad
depellendos oīs morbos lan
guores qz cōquirit: ut quecūqz
illa fuit īfirmitas corporis hau
sto exiguo madefcū salutaris
gramīs depellat'· nichil oīo
vigoris gerens: si anteqm ere
fimbrie summitatē crescēdo con
tigerit decerpat'· Hanc statuā ad
similitudinē vultus ihū formatā
tradebāt· Que pmāsit ad nra
usqz tpa: sicut ipi oculis nris
pspeximus· Et nichil mirū si hij
qui ex gentibz crediderāt p bn̄
ficijs que a saluatore fuerāt cō
secuti· hm̄oī velut munus vi
debantur offerre: cū videamus e
ciā nūc et aplorū petri et pau
li et ip̄i⁹ saluatoris ymagines
designari tabulis qz depingi·
Sed et antiquas ipōrū ymagi
nes: a quibusdā conseruatas
nos vidim⁹· Et qd' mi videt' ex ge

tili cõſuetudīe indifferēt obſer
uatū: q̄ ita ſoleāt honorāe q̄s
honōe dignos duxerit. Inſigni
a ceteri veterū reſeruāi ad poſte
rorū memoriā: illor honoris. hor
uo amoris indiciū eſt. xi

Denique et iacobi cathed̄
qui p̄m⁹ ī t̄ris ep̄s ab ip
ſo ſaluatore et ab ap̄lis ī iħoſo
limis ē electus. quēq; fr̄em xp̄i vo
lūia diuina deſignauit uſq; ī hodi
ernū nobis conſeruat̄: atq; ī ea
ſedet om̄s q̄ uſq; ad p̄ns ſedis il
li⁹ ſacerdociū ſortiūt̄. Seruat̄
ergo cū ingēti ſtudio velut a ma
iorib; tradita memoria ſc̄itatis:
et cū magna venerācōe habet̄.
ul' vetuſtatis ul' p̄mi ſacerdoci
ſc̄ificacōis obtentu. Sed de hijs
iſta ſufficiant. Caplm xii

Gallienus uō valeriani fi
lius poſtea q̄ rerū ſū
mā ſolus optinuit. leuius ac
moderacius erga nr̄os agē īſti
tuit: datis q; decretis īhibēi ſup
plicia pſecucōēs q; ceſſare et quo
quis q; putat more exorare. q̄
diuū eſt ſinit. Caplm xiii

Per idem tp̄s cū romano
adhuc ſacerdocio ſixtus p̄
eēt. et apud anthiochiā demet
rianus firmilianus q; adhuc ce
ſaree capadocie ſupeēt: ponti
ettiās gregorius qui p̄ius theo
dorus dc̄us ē ex origenis diſcipu
lis cū fr̄e athenodoro ſuſcepit
gubnandas. Apud ceſareā uō
paleſtine poſt theotiſtū cōp̄m⁹
ep̄atū ſortitus ē. et breui de
functus theotigno iā nr̄e memorie
viro ſedē tradidit: q̄ et ip̄e origē
nis auditor fuiſſe dic dicebā
tur. In iħoſolimis uō poſt ma
zabbanē ſacerdociū ſuſcepit ymē
neus. Et hij om̄s in pace eccl̄ias
gubernabant. Caplm xiiii.

Sed apud alexandriā etiā
ſi nulla extrinſecus mali
cauſa ſit: eo ip̄o q̄ genus hōim
ferox ac ſedicioſū et ſp̄ īquietū
ē. ciuiles int̄ ſe motus et bella
nō v̄tutis merito. neq; ob defēſio
nē. ſed ob necē atq; īteritū ciuiū
cōmouebāt. De quib; dyoniſi⁹
ī ep̄lis ſuis cōmemorans refert i
ta a p̄p̄ijs ciuib; vaſtatā deletā
q; urbē: ut illa que cōſtipacōē
p̄p̄lor vix ſolet digredietib; īte
tendi ſpaciū dare: nūc eo uſq; p̄
ueneit ut cōſpicē in plateis hōi
nē valde rarū ſit: madē om̄s ci
uiū ſanguīe. vias cadauerib; ob
tegi. et ne ad ſepeliendū q̄dē ſuf
ficē qui ſ'ſunt. Unde et p⁹ bel
li rabiē ferriq; vaſtacionē cor
rupti aeris ex fetōe cadauer pe
ſtilēcia īcreuerit: ita ut ſi q̄d ferro
ſupfueāt id morbus abſumeret.

Scribit aut̄ de hijs idē dyonisi⁹
in epl'a paschali que solēpnit̄
ꝑ annos singulos scribi solet
hijs ūbis. Alijs fortasse hoīb3
[illegible]uō videbat̄ tp̄s hoc. tp̄s esse
festiuitatis: qm̄quidē luct⁹ u
biq3 et acerba lamētatio ī pla
teis [illegible] cūcta circūstrepit. Ge
mit⁹ uero īest et mugit⁹ in do
mib3: ꝓpt̄ mlt'itudīe3 mouētiū.
Dicit enī de pimogēitis quōdā
egypcioꝝ refert̄: ita etiā nūc in
gens ubiq3 clamor attollit̄. Nō
ē est dom⁹ sicut sc̄ptū est: in q̄
nō sit ī ea mortuus. Pimo nāq3
ipi maib3 suis ptē mariam et
meliorē ꝓli occiderūt ꝑsequēdo
scōs. ꝑtem altā3 bella ītestina
rapuerūt: ptē uō que s'r fueāt
pestilēs nūc egritudo cōsumit.
Sed nos nec ī ꝑsecutōib3 cū in
gulaēm a festiuitate cessauim⁹:
nec umq̄ nob' potuit solēpitas
īpediri quib3 p̄cipit̄ in tbulaci
one gaudē. Ois igit̄ nob' locus
q̄cūq3 a tyrānis eligebat̄ ad pe
nā: siue ager ille seu desertū fu
it siue īsule siue carcer solēpni
tatē nob' ipedie nō potuit. Letis
simā uō sup oīs habué solēp
nitatē bti martyres: q' cū scīs
angelis ī celo pascha cirarūt.
Post hec ꝑsecutoēs nrī ī semet
ipōs manus ac tela verterūt:
sed nec sic quietē nrōꝝ festa turba
ta sūt. Insecutus ē hinc pestilēs
morb3 et plaga terribilis: sed il
lis multo terribilior et grauior q̄s
nec spes erigit futuroꝝ. Nobis uō
hec oīa exercita quedā virtutis et
fidei ꝓbamēta ducūt̄. Et uānus
eum densior seuior q3 paganos
magis q̄ nrōs morb3 īualeit:
tū ne a nrīs quidē penit⁹ absces
sū est. Et p⁹ pauca addit dicēs.
Multi nāq3 ex frīb3 nrīs ꝑ
nimia caritate dū absq3 cūcta
tioē īfirmos visitāe nō desinūt:
et nō solū visitāe sed et ministra
re et exhibē officia. que dn̄s p̄ci
pit: serpēte morbi cōtagioē cū
illis pariter quib3 ministrāe volue
rāt interibant. et affectū quodā di
lectionis attracti et velut ꝑticipāe
doloēs cū dolentib3 cupiētes. a
lienas ī se mortes haut segnit̄
trāsferebāt: et effecti sūt eoꝝ ut
dicit sermo apli ꝑipsima. De
niq3 plimi nrōꝝ p̄cipui et clā
viri int' quos p̄sbitei nōnulli
et dyaconi multiq3 alij de plebe
constātissimi et ardentissimi fide
tāq̄ si martyrij tp̄s īstaret: in
serando īfirmos semetipōs h⁹
cemōi mortib3 īserebāt mīa ex
hoc martyriū capē p̄sumētes.
Et dū curandis egris. defūctis
exportādis. humādisq3 corpib3

oparam dabāt: īsequebant pene
eos quos suis humeris ad sepul
chra deuexerāt. Pagani uō econ
trario suos cōtinuo ut egrotare ce
perāt deserebāt: et putes carōs li
beros. vxorē cōiugē. filij qz nichil
onus putes statī ut tremē mē
bra vidissēt. et morbo ora pallē
domo ɋpulsos ī platea semine
ces eiciebant: ibiqz insepulta e
orū cadauera relinquētes: viui
morbi quā p hec effugē opina
bant dupliciter īcurrebāt: dū ad
rabiē pestilētie fetor etiā īsepul
torū cadauerū iūgeret. xv

Refert idē dyonisius de ga
lieni tpibz: q eo ī gnante
eccle dei ī pace durauit: et q me
dijs ei9 tpibz macrinus velut
nubes quedā tenebrosa et atra
subito regni ei9 obscurauerit lucē.
Quo rursus ad vicē estiue nubi
abolito: galienus nouū ut ipe
ait ex veri vniuerso mūdo lumen
effulsit. Simul eū atrocē tyrānū
et regno deturbauit et vita. De
signat autē etiā tps: q nono an
no regni galieni hec scribēt. xvi

Extant et alia qplima ne
cessaria satis et admirāda
dyonisij opuscula: q utilitatis
plurimū legētibz cōferāt. Inter que
scribit etiā de repmissioibz fu
turis: existēte causa hmodi.

Cepiūs quidā erat ī ptibz egip
ti: nepos noīe. Hic iudaico ītel
lcū de futuris repmissioibz sentie
bat. eas qz corpalit exhibēdas
docebat: et mille ānis ī delicijs
corpalibz ī hac tra scōs regna
turos ee cū xpo: huiqz sui dogma
tis pbamēta sūptis ex reuelaci
one iohis testioniis conabat as
serē. De quibz etiā libellos edid:
īterptacione huiusmōi cōtinētē.
Igit dyonisius de repmissioibz
scribēs ad hūc nepotē stilū sue
ītencoīs obuertit: et ī pmo sta
ti libro suā sniaz que ei de diuīs
repromissioibz videbat expoīt.
In secdo uō volūie de reuelacōe
iohīs disserēs: facit mēcionē ne
potis hijs v̄bis. Ex cōmētario ī
qt quosdā pferūt nepotis qbz
īnitūt plurimū p quos putāt ī
effabili quodā sacrmēto ostēdi:
qualit regnū xpi futuru sit sup
trā. Sed ī alijs quidē mltis etiā
ego amplector et diligo nepotē
ul pro fide sua ul p erudicōē et
studio scripturaz. et pcipue p ex
ercicio psallendi: quāqtē plurimi
frūm libent p hoc ei9 elegē cōsor
cia. Est ergo etiā mī multa erga
eū reuerētia: et inde magis q
pcessit ad dnm. Sed reuera plu
ribus et amāda et pferenda ē veri
tas. Laudare oportet et absqz ī

media ãplecti· si q̇d rcũ dcũ est:
discuti uõ et discerni si q̇d minꝰ
sane sċptũ est. Et si quidẽ pñs es
set is de quo sermo ẽ· sufficerẽt so
lo sermõe discutẽ que minꝰ rcẽ
dicta videbant̉: dũ intrrogacõe
ꝓcedẽte respõsio subsequẽs ĩ cõ
cordiã q̇d contr̃iũ et discrepãs
videbat̉ adducerẽt. Ubi uõ sċpta
edita sũt· et ut videt̉ q̇busdã sua
sõia satis et ubi doctores ꝓ̃dũt
qui legẽ et ꝓphas ꝑ nichilo du
cãt ewãgelia nõ sequãt̉· aplõ
rũ sċpta despiciãt: hos ãt so
los libros atq; istã doctrinã ve
lut magnũ aliq̇d et occultum
misteriũ venerẽt̉ ac simplices
quosq; frĩm nrõꝝ doceãt· nichil
excelsũ nichil magnificũ senti
re de aduẽtu et ꝑñcia dei et sal
uatoĩs nr̃i ihũ xp̃i· neq; de re
surrcõĩs glia et nr̃e cõgregacio
nis ĩ ipm̃ ac silitudĩs repmis
se sed ꝑua quedã et sꝑ mõrtalia·
et nõ alia q̃m sũt ea que nũc
videmꝰ spari suadẽt ĩ regno
dei: necessariũ videt̉ ad hec oĩa
respondẽ frĩ nr̃o nepoti. Et pꝰ
pauca rursũ subiungit hec.
Etenĩ cũ in arsenoite eẽmꝰ ubi
multo iã tp̄e voluebat̉ ista doc
trina· ita ut scismata int̉ frẽs
et discordie fierẽt: cõuocaui
ꝑsbros et doctores q̇ erãt in ea
delijs et publice cepi hec tracta
tũ· simul et cohortatus sũ frẽs:
ut si q̇d eos moneret obicẽrẽt mich
il verentes. Tum m̃ illi ut scu
tũ validissimũ et murũ ĩexpug
nabilẽ codicẽ nepotis obiciũt.
Suscepi pacienter et tribꝫ cõtinu
is diebꝫ residẽs a pma luce usq;
ad vesꝑaꝫ cũ ipĩs cepi singula
eiꝰ sċpta discutẽ: et unũq̇dq; q̇d
in se absurdi habẽt ostendẽ. Et
uẽ satis admiratꝰ sũ paciãm
et cõstanciã atq; itelligenciã
frm̃· q̇ consequẽter et ꝑ ordinẽ
de singulis questiõibꝫ ꝓpone
bant: validissĩe hiis que a no
bis respondebãt̉ occurrentes.
Post hec cũ q̇d eẽt ĩ ueo̊ patuis
set· accõmodabãt nichilominꝰ
absq; cõtencõe cõsensũ· indi
cantes hoc q̇ nõ cõtinuo si q̇
semel animo visũ fuit oĩ stu
dio et cõtencõe sequẽdũ est: ß
ẽẽ rectius tũc mutarẽ snĩaꝫ· cũ
eã melior et rectior supaueit.
Patefactis etenĩ cordibꝫ suis cõ
audiebãt ũbũ· eꝯ pbacio non
ex hũana psuasione· neq; ex e
loquẽcie fuco: sed ex dinaꝫ sċp
turaꝫ assercõe veniebat. Et i
ta eiudẽs fuit assercõis nr̃e ꝓ
bacio: ut hijs qui int̉ eos magi
nꝰ doctor et vite meritis ꝓ̃stan
cior habebat̉ coracion nomẽ:

ſurgens ī medio cūctis audien
tibꝫ pclamaret et ptestaret̃ nẽi
nẽ debẽ ultra eiꝰ doctine facẽ mẽ
cionẽ· ſufficẽ ꝙ erratū eſt: de ce
tẽo nō ſolū nichil horū tenẽdū
ul' ſequẽdū ſed nec cōmẽorādū
quidẽ de talibꝫ· ſiqđem tā euidẽs
et tā maīfeſta conť hec de diui
nis ſcͥpturis patuiſſet aſſercio·
Omīs uō reliqui frēs gaudio et
leticia repleti corda: pro emẽda
cione ſui inexplebiles dnō gra
cias referebant Capl' xvij

Poſt aliqūta uō veniens
ad apocalipſi iohis: hͤ
de ea ſcribit· Nōnulli ex pdeceſ
ſoribꝫ nrīs libellū hūc penitꝰ ī
ſutandū a canone ſcͥptuaꝝ· at
qꝫ abiciendū putarūt: ſingula
queqꝫ eiꝰ capla arguētes: et di
xerūt pītulacioēꝫ libri non
ẽẽ verā: ſed aliene ſcͥptũe iohis
tm̄ nomē īpoſitū· Dū neqꝫ io
hānis hūc ẽẽ libri· nec reuela
cionē videri poſſe: que craſſo qꝰ
dam velamīe ignorācie cōtega
tur· Addiderūt etiā hoc: ꝙ nich
il ī ea dignū grauitate aplica
cenſeať· Sed ne alicꝰ qđē ecclāſti
coꝝ ſaltē viroꝝ ſcͥpturā ẽẽ dixe
rūt: ſed cherintū quēdā aucto
rē cherinciane hẽſeos volentē
dogmatis ſui fidē aplici noīs
opinione firmaẽ: libello a ſe
conſcͥpto iohis titulū pnotaſſe
Deniqꝫ inqͥunt cherinti dogma
hoc cōtinet: in t̃ris futuꝝ ẽẽ rͦg
nū xp̄i Et qm̄ ipẽ carnis et li
bidīs amiciſſimꝰ dicebať: ea
in pmiſſioībꝫ futuri regni ſcīs
pbenda cenſebat que ſui aīmi
libido dictabat: vētris et vo
luptatis opẽa māſura· ciborū
ſacietatē et habūdanciā pocu
lorū· nupcias et cetẽa que horū
cōſequēciā ſeruāt: et reparaī
rurſū ſperat· feſtiuitates et ſa
crificia iudaica victimas qꝫ le
gales· Ego uō qūtū ad meā ſē
tenciā ptinet ſpernẽ aut abicẽ
ſcͥpturā libri hꝰ nullatenꝰ au
deo: maxīe cū multi ex frībꝫ ī
ta meū ſenciant· Sed hoc ma
gis de eo iudico ꝙ excedāt atqꝫ
emineāt que ī ea ſcͥpta ſť hūa
ne audicōnis modū: et ſit in
eo archanus quidā et ī'conditꝰ
atqꝫ admirandꝰ oībꝫ ſenſus:
quē et ego admiror et veneror
etiā ſi non ītelligo Et ita ſcīo
ꝙ dīna aliqua ſacramēta ſer
moībꝫ cōtegantur hūanis: non
tā iudicio meo diſcēnens qꝫ fi
de credēs· Et ideo nō reprobo qđ
nō intelligo: ſed tātomagis ad
miror qꝫ tomīnꝰ aſſequor· Poſt
hec uō totiꝰ libelli diſſerēs cor
pus et ſingula queqꝫ diſcuciēs:

atque euidenter ostendens nullo modo
fieri posse ut secundum literam dignus
in eo intellectus appareat: addit e
tiam hec dicens Consummata igitur
omni prophetia: beatos dicit prophetia eos
qui hec custodiunt. Sed et semetipsum
ipsum beatum dicit. Ait enim. Beatus qui
seruat verbum prophetie libri huius: et
ego iohannes qui video et audio hec.
Vocari ergo eum iohannem: et esse
hanc scripturam iohannis non nego.
Sancti namque alicuius est. et sine ulla du
bitacione per dei spiritum scripta: etiam si
non sit ille apostolus iohannes filius zebe
dei frater iacobi cuius euangelium secundum
iohannem scriptum est et epistola canonica.
Vtitur ergo dyonisius plurima as
sercione diuinitus quidem inspiratam
reuelacionem non esse dubitandum et
iohannis esse: non tamen sibi liquido videri
quod illius sit iohannis qui ewangelium
scripsit. quia ille nusquam nominis sui fe
cerit mencionem ac se esse signauerit
nominatim: hic autem qui apocalipsim
scribit. tercio ferme mencionem no
minis sui facit. Sed et ex ipso scripture
stilo discrecionem faciens. dicit po
tuisse fieri in illis temporibus fuisse et
aliquem alium iohannem unum ex sanctis:
cui hec reuelauerit dominus. Multa
uero et alia instructionis ecclesiastice
monumenta nobis in libris diges
ta beatus dyonisius dereliquit: quorum
leccio magnopere ab studiosis quibusque

expetenda sit. Sed iam ad hysto
rie ordinem redeamus. xviii

Syxto romane ecclesie per an
nos vndecim sacerdocio procu
rato succedit dyonisius: et de
metriano apud anthiochiam defun
cto: paulus de samosate sacerdo
cium suscepit. Cum paulus abiec
ta satis et indigna de christo senci
ens. tradicionem doctrine ecclesiastice
corrumpebat: dicens eum communis natu
re hominem tantum fuisse. Tunc dyonisius
de alexandria rogatus venire
ad concilium. et senectutis impedi
mento et incommoditate corporis in
hibetur. per epistolam tamen presentem se reddidit
et quid fidei ac veneracionis erga christum
teneret exposuit. Ceteri uero ecclesiarum
pastores diuersis e locis et urbibus
velut aduersus latronem quendam
christi gregibus insidiantem conueniunt
anthiochiam: in quibus insignes et
ceteris precellentes erant firmilianus
a cesarea capadocie gregorius et
athenodorus fratres ponti prouin
cie sacerdotes. helenus tarsensis
ecclesie episcopus. et nicomas ab ycon
nio. ierosolimorum precipuus sacer
dos ymeneus. et vicine urbi hy
cesaree theotignus: sed et maxi
mus hostiensis episcopus dignus cor
consorcio cohibebat. Multi uero
et alii quos longum est enumerare
per singulos. Sed et presbiteri quampluri

ui et dyacones ad ſupꝺcām vr
bē cauſa cōpeſcendi ymo delen
di noui huiꝰ dogmatis cōuene
rūt. Hu igit̄ omīs ſepius ī vnū
cōueūtes paulū qꝫ ſamoſatenū
ſtatuētes ī mediū atqꝫ eiꝰ hēſi
quā ille nūc occultāe. nūc etiā
diſſimulāe conabat̄: frequēti
tractatu et aſſiduis diſputacō
nibꝫ denudātes arguē blaſphe
miā et publicāe nitebant̄. nec
tū vno id aut ſcdo tm̄ cōſilio ad
finē pducē potuerūt. Sed cōue
tū ſepe ē: et abſqꝫ ope pāo diſ
VErū qm̄ Cceſſū· xix
bti gregorij hyſtoie tex
tus attulit mēcionē: digiſſimū
puto tanti viri geſta q̄ ſub ori
entali et ſeptētonis axe cūcto
rū ſermōe celebrāt̄. omiſſa nec
no quo caſu huic narracōi ad
meōriā poſteitatis inſerē. C
Stagnū qdā erat ī ponti rgi
onibꝫ piſcibꝫ copioſū: ex quoꝝ
captura pdiuites redditꝰ dnīs
pſtabant̄. Iſta poſſeſſio duobꝫ
frībꝫ ſorte hēditatis obueneāt:
ſed pecūie cupiditas q̄ pene oī
um corda mortaliū ſupat. etiā
frnā neceſſitudiēꝫ violauit. Coi
bat̄ a frībꝫ tpe captōis nō tm̄
ad capiendos piſces q̄ ad hoīes
decipiendos: cedes ac bella mo
uebant̄: hūanus ſanguis pro
piſcibꝫ fundebat̄. Sꝫ dei puidē
cia: affuit aliqū auxiliū aduē
tus qꝫ gregorij. Vidit ꝑlia et mor
tes viroꝝ. furētes qꝫ germanos.
q̄ cauſe exiſtēt pro qua ī exiciū
ſui ſuoꝝ qꝫ frēs attendēnt inq
rit: nullā niſi captiūe piſciū cō
pit. Tūc ille cū ꝓ honore aduē
tus ſui vtreqꝫ ptes paululū ſi
luiſſēt: nolite inqt o filioli rō
nabiles aīas ꝓ mutis aīantibꝫ
violare. frnā pacē queſtus cu
piditate diſſoluē. dei leges et
natūe pit iura violāe. qn poci
us et vna mecū ad orā ſtagni
exicialis accedite: ego iam vos
ꝑ vtutē dnī oīm certamīe conte
cōis abſoluā. Et cū hec dixiſſet
in conſpcū oīm vgā quā tene
bat manu ad pimas littois vn
das defigit: et ipe poſitis genu
bꝫ palmas tetendit ad celū: at
qꝫ hijs vbis excelſo ſupplicat dō.
Tu dn̄e ds̄ pr̄m nr̄oꝝ qui cū tibi
pimus hō adā peccaſſet et mā
datū tuū pteriſſet. penā culpe
eiꝰ modeāꝰ ad trā maledictōis
ſuiāꝫ detorſiſti dicēs. maledicta
tra in opibꝫ tuis: et nūc gs̄ miſe
ratꝰ hoīū iuuenū fratiū ſan
guiēꝫ qui piditat̄. ꝑcipe ut ma
ledcē ſint aque iſte in opibꝫ iſ
toꝝ. ꝓ quibꝫ ſiore ſuccenſi frē
ne pietatis obliti ſt: ita ut nū

quod in hoc loco pisces appareant
vel aqua resideat: sed sit cam
pus aratris patens ac frugum fe
rax: et custos iterum fraterne con
cordie perseveret. Simul ut ille
finem orandi fecit: statim se unda
subducens et cursu velociore re
fugiens a conspectu superno ius
sa discedere abyssis suis redditur:
et arantem campum germanis iam
concordibus dereliquit. Hinc et in ho
diernum frugum ferax esse dicitur
solum: quod ante fuerat navium fe
rax. Commemoratur etiam aliud
illustrius et divinius ab eo ges
tum. In quodam loco ruris angus
ti cum res posceret ecclesiam constru
i: rupis quedam vicini montis ex
parte orientis obiecta: ex alia
vero preterfluens fluvius spacium quan
tum ecclesie sufficeret denegabat. Et
cum aliunde omnino non esset locus omnes
que mesticiam gererent quod solum ad
construendam ecclesiam non haberent:
ille fide plenus pernoctasse in oratione
dicitur: et dominum Ihesum promissionis
sue admonuisse fideliter quod dix
it: Si habetis fidem sicut granum
synapis: dicetis huic monti
tolle et mitte te in mare et fiet
utique. Cumque hec plena fide ac de
vocione deposceret: ad lucem conve
nientibus populis inventa est rupis in
portuna tantum secessisse quantum

spacii ad condendam ecclesiam quere
batur. Traduntur eius et alia quam plurima.
sed ne in longum videamur protrahere
sermonem: intermissis ceteris unum
adhuc de eo gestis adiciam. Iter
ei fuisse quondam per alpes dicitur
hyemis tempore. Et cum pervenisset ad
summum alpium iugum. nivibus reple
ta erant omnia. nullum usquam diversori
um. fanum ibi tantum apollinis e
rat: cui succedens transacta noc
te discessit. Sacerdos erat quidam
fani illius: cui consulere simula
chrum apollinis mos erat. et red
dere responsa poscentibus: ex quo
etiam eius alimonie questus esse
videbatur. Igitur post discessum gre
gorii offerre consulta et respon
sa poscere sacerdos accessit ex mo
re: nichil inde responsi reddebat.
Repetit victimas: silencium per
manet. Iterum atque iterum litat: sur
dis ingerit fabulam. Cumque stupo
re novi silencii estuaret sacer
dos: noctu ei assistens demonium
dicit in sompnis. Quid me illuc invo
cas quo iam venire non possum.
Percunctanti causam: adventu se gre
gorii dicebat expulsum. Quid nunc
remedii daret cum perquireret. aut
non aliter sibi licere ingredi locum il
lum: nisi gregorius permisisset.
Quibus auditis. sacerdos occu
pat viam multa apud semetipsum

voluẽs· atq; alio recusante p̃ti
nus p̃uenit ad gregoriũ: et ad
sus q eũ rem pandit ex ordine:
hũanitatis sue atq; hospitali
tatis admonuit quelã depul
si numinis ponit: acceptã facul
tatẽ sui questus deplorat: ac
reddi sibi oĩa in pristinũ statũ
deposcit· At ille nichil moratus:
scribit eplam in hec u̇ba· Grego
rius appollini· Permitto te redi
re ad locũ tuũ: et agẽ que con
suesti· Hanc eplam sacerdos acce
pit: et ad fanũ defert· Posita
q; iuxta simulachrũ: affuit
demõ ac dedit responsa poscẽti
Tũc ille in semetipm conuisus
ait· Si gregorius iussit et deus
iste discessit· nec potuit redire
nisi iussus· et rursũ iubẽte gre
gorio ẽ restitutus: quõ non mlto
melior isto gregorius cuius hic
obtpat iussis: Clausis igitur ia
nuis fani descendit ad gregori
um eplam secũ quã acceperat re
ferẽs: omnẽq; apud eũ rei ordi
nẽ pandẽs: simul q; ad pedes eius
prosternẽs· rogat ut illi se deo of
ferat: cuius virtute diis gregorius
imperabat· Cũq; cnyrius atq; p
tinacius persisteret: cathecuminus
ab eo factus est· Et cũ se vite cas
tissime et abstinẽtissime delic
tis oĩbz nõ solũ erroribz demo

nũ· sed et scelis actibz mãcipasset·
etiã baptisma consecutus ẽ: et
in tm̃ vite merito et fidei virtute
pfecit· ut ipse btõ gregorio in e
piatu successor extiterit· Sed et
ingenij sui idẽ gregorius in pluo
maria monumẽta dereliquit· In
ecclesiastẽ naq; metafrasim mag
nificẽtissime scripsit et catholice
fidei exposicionẽ breuiter editã de
reliquit: quã p edificacõe eccla
rũ scorũ hijs ꝯmodũ duxi· C
Gregorij epi et martiris neocesa
rie fides· Unus deus pr̃ verbi
viuẽtis· sapie subsistẽtis et v
tutis sue et figure· pfectus pfcti ge
nitor: pr̃ filij vnigeniti· Unus
deus solus ex solo deo· figura et
ymago deitatis· verbũ penetrãs·
sapia comphendẽs oĩa: et virtus
qua tota creatura fieri potuit:
filius verus veri· et inuisibilis ex
inuisibili· et incorruptibilis ex in
corruptibili· et inmortalis ex i
mortali· et sempiternus ex sempi
terno· Unus spũs scus ex deo sbaz
habẽs· et qui p filiũ apparuit:
ymago filij pfecti pfcta viuẽti
bz cã scitatis· sanctificacionis
prestatrix: p quẽ deus sup oĩa et
in oĩbz cognoscitur: et filius p
quẽ oĩa· Et trinitas ista pfecta
maiestate et sempiternitate· et
regno nũme diuiditur: neq; ab

alienat᷑· Igit᷑ neq̃ trinu̅ q̇d ẚ ser
uiẽs in trinitate· neq̃ supinductu̅
tam̃q̃ ante hec quidẽ nõ subsis
tens: postea u̇o supingressu̅ fre
q̃ itaq̃ defuit unq̃ filius patri
neq̃ filio sp̃us sc̃s: sed inconu̅
tibilis et incõmutabilis eadẽ t̃
nitas· Sz de gregorio satis dic
tu̅: nu̅c ad hystorie ordinẽ re
deamus· Capitulu̅ · xx ·

Postea dyonisius apud alexã
driã quieuit in pace duodecio ã
no imperij galieni · decẽ et septẽ
ãnis functus sacerdocio: succe
dit u̇o ei maximus· xxi

Igit᷑ galienus cu̅ p an
nos quidecĩ rõmu̅ guber
nasset imperiu̅: claudio r̃gni
successo̅e defunctus ẽ· Cuiu̅ duo
bz solis ãnis in imperio transactis:
aurelianno reru̅ apicẽ dẽliquit·

Huius tp̃ibz vlti xxij
mu̅ apud anthiochiã
ep̃o̅z consiliu̅ cõgregat᷑: in q̊
paulus arguit᷑ manifesteq̃ con
uincit᷑ heticus· et dãpnat᷑ ab oĩ
bz que sub celo st̃ ecc̃ijs xp̃i: in
sistẽte plimu̅ et disceptacio̅ibz
validissĩs purgẽte malchione
p̃sbro anthiochene ecc̃ie viro fi
delissĩo et oĩbz v̊tutibz adorna
to· Cui accidebat etiã hoc q̃ erãt
disertissimus et potẽs in v̊bo et
q̃ in oĩ erudicio̅e p̃stãs· Deniq̃

oratoriã in eadẽ ip̃a urbe docue
rat· Huic igit᷑ ab oĩm ep̃o̅z cõsi
lio p̃mittit᷑ disputacio cu̅ pau
lo: excipiẽtibz notarijs· Que i
ta ab eo magnifice et acutiate
habita ẽ· ut sc̃ipta edẽt᷑: et nu̅c
quoq̃ in admiraco̅e sit om̃ibz·
Solus ẽi potuit dissimulantẽ
et occultantẽ se paulu̅ confessu̅
omibz p̃rijs publicare· xxiij

Quibus ita gestis: cõi con
silio uniu̇si p̃it̃ saċdotes
scribu̅t ep̃laz ad p̃sonã dyoni
sij ep̃i vrbis rome et maximi a
lexandrini: que p omis mittẽt᷑
ecc̃ias· p quã cunctis et suã dili
genciã cõprobaẽt: et pauli
hẽsim cõfutatã ẽẽ atq̃ deiectã
in uniu̇soru̅ noticiã p̃mulga
rẽt· Simul' etiã que cu̅ eo questi
ones habite sint indicãt: sed et
vitã ipsius impatã p̃it̃ mo̅es q̃
describu̅t· Ex quibz pauca aliq̃
inserẽ huic opi n̄ro dignu̅ iudi
cauimus· C Dyonisio et mario
et om̃ibz qui p uniu̇su̅ orbẽ s̃t
saċdotibz et ep̃is· una cu̅ p̃sbris
et dyaconibz· atq̃ oĩ ecc̃ie que sub
celo est: helenus et himeneus·
theophilus et theotignus maxi
mus et paulus· nicomas et helia
nus· paulus et bolasus· pregr
nus· paulus et bolasus· pregenus et ierax· euthicius et theo
dorus· malchion et lucius p̃sbri

et dyaconi · et ceteri oīs qui no
biscū congregati sͭ · et vicinis
urbibꝫ et gentibꝫ epī et p̄sbri
et dyaconi dilc̄issimis fr̄ibus
in dn̄o salutē · Et pꝰ pauca ad
diderūt · Mittētes hanc eplām
dep̄camꝰ oēs ut si qui forte ta
li doctīna īfecti sūt · caueāt a no
bis : sicut et bt̄e meōrie vir dyo
nisius alexandrīus et firmili
anꝰ ex capadocia epī iā prius
scͥpserant ad anthiochie ple
bē dedignati : ymo pocius de
dignātes ad p̄sonā ipꝰ scribē ·
qui erāt autor erroīs · Ipē aūt
bt̄e meōrie firmilianꝰ cū adhͨ
supeēt scd̄o affuit et p̄n̄s eū
arguit ac notauit : sicut oēs
nouimꝰ et testamͬ qui simul
cū illo venerāmꝰ · Sȝ repmittē
te eo corrigē se errorē · credidit
sperās posse fieri ut absqȝ reli
gionis nr̄e opprobrio et dissen
cionū nota res veīret ī meliꝰ :
et ideo dissimulauerat · Cū tn̄
paulꝰ dolo differret · et hoīez
quidē falleret · deū aūt negaret :
ac fidē in qua renatus fuerat
violaret · Deniqȝ et nūc btūs fir
milianꝰ veniebat anthiochiā ·
Et cū tharsū usqȝ p̄uenisset et
nos oēs anthiochie positi ad
uentū illiꝰ opiremͬ : nūciatus
ē excessisse de mūdo · Pꝰ aliqūta

uo describētes vitā eiꝰ mores qȝ
adiciūt etiā hͨ · Et postea uo q̄
doctrīe regula ad aliena se dog
mata et adulterina cōuertit : nō
opus ē emulare actus eiꝰ p̄ores ·
quō cū p̄ius egens fuit et paup
rimꝰ · et neqȝ ex p̄entū successio
ne · neqȝ ullā questus occasiōez
habuit honestā : nūc ad sum
mas diuicias p̄uenerit · nō aliū
de nisi ex sacrilegijs et ex hijs que
p fraudē diripuit : cōcuciēs fra
tres vendēs patrocinia : et fidē
negocijs susceptor nec accepta
mercede custodiēs : existimās se
cādū qd̄ scͥptū est questū eē pie
tatē · Supbiā uo eiꝰ q̄s ferre pos
set : cū se magis ducenariū q̄m
epm̄ videri vellet : Iā et īcedēs
p plateā tali quadā ambiciōe
utebat̄ : publice eplās ī legēs
atqȝ ī auditu oīm et oculis dic
tās assistentibꝫ sibi ī platea no
tarijs · Directio quoqȝ p̄cedētiū
et cōstipacio īsequētiū q̄ plurima
querebat : ita ut oēs q̄ videbāt
horrescerēt et detestarent̄ p illiꝰ
arrogāciā religionē diuinam ·
Hec ī publico · Intꝰ etiā uo tri
bunal sibi mlto alciꝰ q̄ fuīat ex
truī et thronū sibi ī excelsioribꝫ
collocari iubet · Secretariū quo
qȝ sterni et p̄parari sicut iudici
bꝫ seculi solet · Verbū uo faciens

ad plebē· iactare ſupra modū
dexterā ac palmā femori illidere:
pede quoqȝ ſubſaltare ac ſca
bellū ferire cū ſonitu· Ab au
ditoribȝ uero nō fauorē neqȝ plau
ſū ſperare ſolū: ſed theatrali
more oraria ſibi moueri expec
tabat et voces tanquam de caueis da
ri· Hec non ſolū a viris ſȝ etiā
a mulieribȝ uideri expecta
bant· Si qui uero auditorū ho
neſtius ac verecundius agens a
clamore nimio tēperaſſet: velut
iniuriā faciens patiebatur iniuriā·
Sȝ et antiquis ac defunctis iā
tractatoribȝ inſultabat et illis
derogans ſuas laudes inuerecunde
impudenterqȝ iactabat: et retho
rē ſe magis quā eccleſie doctorē lau
dari cupiebat· Pſalmos autē
qui in dominū nrm ihm xpm dice
bantur ceſſare fecit: velut neo
thericos et nuper inuentos in ſemet
ipſum uero compoſitos· diebȝ paſ
che in medio eccleſie canere mulieres
mandare quas ipſe prius ad canen
dū pro more inſtituerat faciebat:
ita ut horreſceret ſi quis audiret·
Nam cū ipſe filiū dei negaret deſ
cendiſſe de celo ſed a maria ce
piſſe et initiū habuiſſe de terra:
pſalmi qui in ipſum dicebantur et
quibȝ in populo laudabatur angelū e
um dicebant deſcendiſſe de celis·

Et hec ipſe aſſiſtens et audiens
nō ſolū dici nō prohibebat: ſed
elato ſupercilio delectabatur audie
De mulieribȝ uero que cū ipſo ſimul
manebant· quas ſyniſactas an
thiocheni appellant: quod opus eē
dici· Ex quarū ſocietate et contuber
nio ut ſibi nulla queſtio moueretur:
etiā pſbiteris et dyaconis ſuis hiis
dumtaxat qui ei morē gerebant habi
tandi ſecū mulieres ſimul licentiā de
dit· Sȝ et congregandi diuitias
tribuit facultatē: quo ipſi in ſimili
bȝ obnoxij magiſtro nequaquam crimē
impingerent· Nos autē idcirco hec
ſcripſimus fratres kmi: quia nouimus quod
ſacroſanctum decet eē epiſcopale ſacerdotiū
quod et clero et plebi eē debet exem
plo· Neqȝ enim ignoramus quoſdā:
qui dū incauti ſibi ad cohabitā
dū iungunt mulierculas cecidiſſe·
Ceteri etiā ſi nō fiat: certe in ſuſpicio
nē venire de talibȝ ſacerdoti ſimul
ſiniſtrū crimen ē· Cur nō autē vetare po
terit eos qui infirmiores a mulie
rū conſortio· quibȝ ex hiis que gerit
auctoritatē prebet: Tantus uero
ac tam inmitis fuit in potentatu
et ita ſpecie quadā tyrannidis e
latus eſt: ut ne ad arguendū
quidē uel ad accuſandū aliquis au
deret accedere· Sȝ hec que diximus cō
tempnari poſſent etiā in eo qui
fidē catholicā ſeruaret: et in eccl

tiri dogmatis veritate pdurat·
Hic vo cu abiurato fidei misterio
ad pollutissimaz se arte ac heresim
cotulit necessarium fuit ei etiam pa
tre errois ipius designari: quo ha
bendus vel quo execrandus est
Et post multa in fine eple addunt
etiam hec. Igitur necessarium vi
sum est hunc resistente deo neqz ac
quiescente vere fidei abici et abiu
rari: aliu vo p ipso ecclie catho
lice costitui epm p dei gram p
visum: filium bte memorie demetria
ni: qui hunc ipi ecclie iculpabilit
pfuit: domnum noie viru omnibz
bonis ornatum. Indicauimus at uo
bis de eo ut sciatis ad ipm vos
scribere debere: et ab ipo communio
nis scripta suscipe. Hic at qui i
dignus hitus est ee i ecclia ca
tholica anathema scribat: et
illius heseos sectatores ei cocent·

Domnpno igit xxiiii
i epatu subrogato· pau
lus et sacdotio abscisus et omo
ne cu de domo ecclie nollet exire:
interpellatus aurelianus impator·
religiose de hoc satis secus decer
nit: hijs pcipiens ecclie domu
tradi: quibz ytalie sacdotes et
romanus epus scriberet· Et ita
pdictus paulus ad tera mala etiam
hoc dedecoris acqsiuit: ut manu
publica de ecclia pelleret· Tunc here

talis erga nos existebat aureli
anus: pcessu vo tpis immutare po
siti sui bonu cepit et malis co
silijs depravatus psecucone er
ga dei ecclias meditari: eo usqz ut
dicatur q dictatis iam lris et scrip
tis cu supeesset sola subscriptio di
na dextera intuemes subscripcio
ne nephande dextre detur baueit·
Morte etenim subita condepnatur
q de piorum morte censebat: ut
ostenderet deus q no cu voluerit
tyrannus crucianit: sed cu pba
uerit ipse corripiunt· Cap xxv

Igitur sex annis aurelianus
cum gubnasset pncipatum:
pbus post hunc suscepit· Et cu to
tide tpis explesset impio: carus
vna cu filijs carino et numeria
no succedit· A quibz tribz annis
nec plenis romano regno admiss
to: dyocletianus suscepit pnci
patum· Is vo maximas in nros pse
cuciones et ecclesiaz subuersiones mo
litus e· Sz paulo anteqm hic iperi
um sumeret in vrbe roma: defuncto
dyonisio post nouem annos sacdo
tij felix suscepit sedem· xxvi

Quo tpe manes qdam seru
nome suu insaniens et
istinctu demonis agitatus: in
sana et execrabilem omnibz heresi do
cet· Hic manes gente pses· vite
et moribz barbarus fuit: tam ater

igenio ut īsanire ul' demone ad
impleri videt᷑. Deniq3 rei exitus
docet· xp̄i se nūc gere formā co
nabat᷑ ostende· nūc ipm̄ se esse
paclitū p̄dicabat᷑: et elatus
insania ad silitudinē xp̄i duo
decī discipulos eligens ad p̄dicā
dū mittebat: dogmata stulta
et impia a diuisis h̄eticis qui iā
p̄us extincti fuerāt mutuata
disseminās· et nr̄o orbi p̄sica
venena ꝓpinans· Ex hoc mani
cheoꝝ heresis usq3 ī hodiernū
diffundit᷑: eo tp̄e exorta quo fe
lix ī urbe roma ecc̄ie p̄eat· xxvij

QUi felix p quinq3 ānos ad
mīstrato sacdocio: atthi
nano sedē reliquit· Is decē me
sib3 solis tn̄sactis: gayo ep̄atū
tradidit· Hic uo ia tp̄ib3 qu̇
decī ānis sacdocio pfūct᷒· mar
cellinū successorē reliquit: quē
iā tēpus p̄secucoīs ineit· xxviij

EA tēpestate apud āthio
chiā sacdociū p᷒ dōpnū
susceperat tymeus· p᷒ tymeū uo
cyrillus· cyrillo aūt succedit do
rotheus: q ad nr̄am meōriā vs
q3 p̄duiauit· vir eruditissi᷒ et ī
scripturis diuīs satis intētus:
qui p multa diligēcia etiā hebre
am linguā didicerat: grecā aūt
erudicōe liberali a pūo fuiat ī
stitut᷒ Is eunuch᷒ a natiuitate
fuit: ex quo etiā impator ī admi
racōe eū habuerat· et honorē ei
cōtulerat purpure ꝓpositurā· Hu᷒
etiā nos cū in ecc̄ia scripturas expo
nerē: auditores ī pueicia fuim᷒.
Post hūc tyrānus apud āthio
chiā sacdociū suscepit: sub quo
ecc̄iaꝝ p̄secucio īcreuit· xxix

APud laodiciā uo post so
cratē eusebius alexand
in᷒ genē ep̄us fuit: q in cā pau
li samosateni ad ptes syrie cū
venisset q̄ eēt ī scripturis diuīs
erudit᷒· a fr̄ib3 studiosis velut
thesaur᷒ quidā reptus· ulꝰ nū
q̄ abire pmissus est: sicut dyo
nisius ī ep̄lis suis scribit· Huic
quoq3 anatholius successor ut
aūt bonus boni extitit: qui et
ip̄e gn̄e alexandrin᷒· erudicōe
liberaliū lr̄aꝝ et ī philosophia
a pūo appime erudit᷒ ē: ita ut
apud alexandriā dyalecticā do
cē ab oīb3 eruditis viris et phi
losophis cogēt᷑. Huic etiā belli
tp̄e qd' int̄ cives exortū est apud
alexandriā ferūt multa bona ci
uib3 ī consilijs et puisioīb3 p̄sti
tisse: ex quib3 unū tm̄modō ꝯcā
breuitatis cū memorabo. Cum
mentū cū decēt obsessis et fa
mes grauius q̄ hostis urgēt᷑: tria
ps cū duce se īuicē impugnarēt
eāt ꝑli sepata· que qā fuerē rōnis

seruabat: ī qua pte tūc etiā sup
dcūs anatholius erāt absq; ipug
nacōe. Hic ad magr̄m milicie re
fert. eūq; de famis necītate q̄ ob
sessis acciderat edocet: et īpetra
tā grāz ciuibz defert. eāq; hoc mō
distribuit. Primo quidē vtrasq;
ptes int̄ se dissidētes alloquit̄:
ac romanis ī grām redire sua
det. Sz cū reluctātes videt̄. hs. sal
tē inqt credo vos libent̄ accipe:
ut oēm viroz manū inbellē que
belli quidē nob̄ nequaq̄. cibi tū
necessario pticeps ē. exire portas
sinatis. Consiliū autē ab vtrq;
pte gratant̄ acceptū est: decer
nūt ibellē manū egredi castris
debē. Data occasiōe oūs pene d
quos iedia cōsumebat. cū ibel
libz erūpūt: pcipue nr̄i qbz bel
lū gerē contr̄ ppositū erāt. Quos
oūs anatholius suscipiēs: parē
tis simul ac medici fouebat affec
tu. Et ita multitudini salutē p ci
bū pbē contulit. Reliqs uō q pau
ci remāserāt: formidiē bellū et
desideriū pacis īcussit. Atq; ita
misericordi prudētiq; cōsilio: in
vrbē maxiāz famē pit̄ absoluit
et bello. Hūc ergo sc̄dm de alexā
dria dei munē laodicenoz ciui
tas accepit epm̄: pq tūsactū qd

Multa quoq; opuscla sup
Sup̄ memoratus bellū. xxx

dicti anatholij magr̄ice cōposi
ta ad nos usq; venerūt: ex qbz
nū dignū videt̄ de pascha qd se̅
seit ipīq vbis pferri. Est igt
in pmo āno īnciū pmi mensis.
qd est decē et nouē ānoz. circuli
pncipiū: scd̄m egipcios quidē
mēsis famnoth vicesima sexta
die scd̄m macedones dysci idest
maij mēsis xx ij: scd̄m roma
nos uō. xi kl̄ aplis ī qua die ī
uenit̄ sol nō solū cōscendisse p̄
mā ptē vni etiā qr̄tā iam in ea
diē hr̄e. idest in pma ex duodeci
ptibz. Hec aūt pticula pma ex
duodecī vnale ē equnoctiū. et ipa
est īnciū mensiū et caput c̄culi
et absolucio cursq stellaz: que
planete idest vage dicūt̄ ac fi
nis duodecime pticule. et totiq
circuli finiq. Et ido nō parū de
linquē dicimq eos: q ante īnciū
huiq noui āni pascha putāt eē
celebrandū. Sz nec a nob pmis
exordiū sumit. Hec rō antiqs
iudeis fuisse demonstrata comp
bat̄. et añ aduentū xpi obserua
ta. sicut euident̄ edocet filo et io
sephq: sz et horū antiqores aga
thobolus et ab eo eruditq aristo
bolus ex paneade q vnq ex illis
septuagita senioibz fuit: q miss
si fuerāt a pontificibz ad tholo
meū regē hebreoz libros ītptai

ĩ grecũ ſermonẽ: quiq; multa ex
tradicõibꝫ moyſi ꝓponẽti regi
ꝑcũctanticq; rñderant. Ipſi ergo
cũ queſtiones exodi exponerẽt:
dixerũt paſcha nõ ꝑus ee ĩmo
landũ ꝙ equinoctiũ ṽnale trãſiet.
Ariſtobolus etiã hoc addit: ĩ
die paſche nõ ſolũ obſeruãdũ
eẽ ut ſol equinoctiũ ṽnale trãſcen
dat. vm et luna. Cũ enĩ duo ſit
inq̃t equinoctia veris et autũp
ni equis ſpacijs direpta. et q̃r
ta decĩa die mẽſis p̃mi ſit ſtatu
ta ſolẽpnitas p⁹ veſpaz. qñ lu
na ſoli oppoſita e regione depre
hendit̃ ſicut in oculis ꝓbari li
cet: ĩueniũt̃ utiq; ṽnalis equinocti
ꝑtẽ ſol optinẽs luna uõ ecõtrario
autũpnalis. Legi in eorũ libris
et alia multa de hijs validiſſimis
aſſertõibꝫ expoſita: que euidẽt̃
oſtendãt paſche ſolẽpnitatẽ o͂i
gñe p⁹ equinoctiũ celebrãdã. Mul
ta et alia p̃terea nõ ſolũ religio
ſis viris. ſed et phĩs admirãda
ſcripta anatholius dereliq̃t: qbꝫ
ſalutaris e⁹ erudicio ſcie volen
tibꝫ ĩnoteſcat. Huic p̃m⁹ theo
tign⁹ ſacdociũ ceſaree tenens
ĩ epãtu manũ ĩpoſuit: et vi
uens ipſe ſibi eũ ſucceſſorẽ ſue
cathedre ſtatuit: vñ et aliq̃to
tpe pari cũ ipo theotigno ceſari
enſi eccĩe p̃fuit. Sꝫ cũ aduerſũ
paulũ ſamoſatenũ anthiochiã
cõuenirẽt̃ ad conſiliũ: p̃tergre
dientẽ anatholiũ defũcto euſe
bio laodicẽſis eccĩa ſibi epm̃ vẽ
dicauit. Poſt quẽ vltim⁹ uſq;
ad ꝑſecucõis tpẽ apud laodici
am ſtephan⁹ eccĩaz gubinauit.
et ipſe erudicõe et eloq̃ncia p̃oibꝫ
non ĩferior: ſed fidei ṽtute lõge
diſſilis. ſicut ꝑſecucõis ignis ꝓ
bauit. Nichil enĩ phĩe ĩ neceſſitate
tẽptacõis exhibuit. Sꝫ nõ conti
nuo illi⁹ ĩfirmitate dei pau̾ptas
oſtendit̃. Poſt h⁹ naq; caſũ ꝓui
dit deus eccĩe illi epm̃ theodotũ
noĩe: virũ nõ ſolũ ṽbis. ſed et
rebꝫ et ṽtutibꝫ ornatũ. Hic arte
quidẽ medic⁹ fuit. ſed ad aĩarũ
a dño trãſlat⁹ ẽ medicinã: vẽ ĩ
cõpabilis q̃ ſup oĩs pene hoĩ
nes fide mĩa ſtudio vigilancia
atq; oĩbꝫ optimis ĩſtitucõibus
claruit. In ſcĩpturis quoq; diui
nis: laborẽ ꝙplimũ geſſit. xxxi

Interea apud ceſarcã paleſ
tine theotigno cũ epãtũ
ſollertiſſĩe ꝑegiſſet: agapius
ſuccedit. Qui et ipſe multo laborẽ
multaq; diligẽcia ĩ gubinacõẽ
ꝑpli adhibita: p̃cipue erga indi
gentes p̃ina puidencia ferebat̃.
A quo et vir ꝑ oĩa prudẽtiſſim⁹
vita erudicõe moibꝫ adornat⁹:
pãphilus eccĩe ip̃i⁹ p̃fuit ſibo

gat᷑. Sed iste pāphilus qͣs quātꝰ
ve sit et quide ornatus. qui non e
rat dignū breuit᷑ tūscurrē oēz
eiꝰ vitā institutionēqꝫ a puero:
et quāta in psecucōibꝫ ꝑ diuisas
confessiōes ptulerit. quosqꝫ ago
nes desudauerit: et qualit᷑ sup ō
nia coronā martyrij inceptus
sit ꝓprio id opusculo ꝯphendiꝰ.
De hoc ergo q̄ admirabilis fuit:
illa lcō doceat. Capl' xxxij

Sed et alios q̄plimos per
illud tps admirabiles in
p̄sbiteris viros nr̄i iā memoria te
net: ut apud alexandriā the
riū milecium uō apud pontū q̄
epūs pꝰmodū fratus est. Iz the
rius quidē acer erat igenio. in
scripturis aūt diuinis nobilit᷑ eru
ditus. vita purissiꝰ. atqꝫ ad xpi
anā philiaz nudus et penitꝰ ex
peditꝰ: doctor ecc̄ie incōparabil'
p̄uati et publice mirabilit᷑ dis
putās. Melecius uō tāte fuit
suauitatis ī moribꝫ et tāte dul
cedis: ut melatricū a sodalibꝫ
vocaret᷑. In oī erudicōe p̄fatus
ī rethoricas talis erat: ut alijs
studijs nūq̄ vacasse putaret᷑
In cūctis uō philie generibꝫ: q̄ in
quīqꝫ diuidūt disciplinas ita erat
ꝑ singulas ꝯsūmatꝰ: ut cū in
vna quā qͥs experiri voluisset.
ī hac eū sola a puo habuisse ex
ercitiū iudicaret. Cuiqꝫ eēt erudicō
nis p̄rogatiua magnificꝰ: virꝰ
tū aīi et vite sinceritas lōge ī eo
magnificētior habebat᷑. Quē
nob' in psecucōis tpe ī fuga
positū: apud palestinā dilig̃
tius et plenꝰ agnoscē licuit.

Igit᷑ theosolimis xxxiij
post ymeneū de quo pau
lo añ meminimꝰ: zabdas sacer
dotiū suscepit. Cui d' puo tpe ad
ministratū: hermoni pꝰ se tra
didit. Hic usqꝫ ad nr̄i tpis pse
cucionē aplicā illibi quā sus
cepat cathedrā ꝯseruauit.

Apud alexandriā. xxxiiij
uō maximo q̄ successerat
dyonisio cū decē et octo ānos
in sacerdocio tūsegisset: theonas
successit. Cuiꝰ tpe achillas exce
ecc̄ie p̄sbr̄. ecclastice scole ma
gisteriū tenuit: erudicōe fide
conuersacōe moibꝫ īsignis. Theo
nas uō cū decē et nouē ānis sa
cerdociū inculpabilit᷑ ministras
set: sedē tradidit petro viro int
p̄sbiteros egregio. Hic duodecī ā
nos ī epātu illiꝰ vrbis exegit.
Quoꝝ tres ante psecucōez: re
liquos uō nouē diuisis ī temp
tacionū generibꝫ duxit. Cūqꝫ se
semp in oī agone psecucionū
positꝰ. arciōibꝫ vinculis conti
nētie distringerēt. et ad vtilitatē

atq3 īſtructionē ecc̄ie in v̓bo dei
nobiliter īſiſtēt ſatis q3 vigilā
ter erga oēz ſacerdocij curā die
b3 ſtudēt ac noctib3: nono pſe
cucōis anno· cp̄atus uō ſun9
duodecīo martyrij coronā ca
pitis obtrūcacōē ꝓmeruit·
Hucuſq3 ſuc Euſebius
ceſſiōes epōꝝ geſtaq3 di
uerſa a dn̄i et ſaluatoris nr̄i
natiuitate uſq3 ad tp̄s pſecu
toris ī qua ecc̄ie quoq3 deſtructe
ſūt hyſtoie mādauim9: de r̄li
quo uō agones martyrū quos
ipī p noſmetipōs vidim9 deſc̄
bentes poſteris ad memoriā re
linquam9· Explicit lib' ſepti
m9 eccl'aſtice hyſtoie Incipiūt
Prefacio· ca^la^ libri oct̄
ſequētis hyſtoie· De
pſecucōē dyocleciani īpatoris
et diuſis ſuppliciorꝝ gn̄ib3· p̄^m^
De hijs q̄ apud nicomediā paſ
ſi ſūt· uł' qui de palacio īpatoris
mr̄ēs effecti ſūt· ij De diuſis
mr̄ib3 q̄ p diuſa loca varijs tor
mētoꝝ gn̄ib3 cōnati ſt̄· iij De
philea epō et mr̄e· iiij Quod
idē phileas refert de mr̄ib3 e9
dē tp̄is· v De hijs que apud
frigiā geſta ſūt· vi Itē de diu
ſis mr̄ib3 q̄ p diuſa loca vario
martyrij genē conſūmati ſūt·
vij De q̄buſdā nobilib3 mr̄ib3

qui noīati et ſpecialit̄ exp̄mū
tur· viij De celeſti vindicta ſup
mr̄m pſecutores emiſſa· ix De
pietate uł' religiōe cōſtancij
pn̄cipis et bone memōrie ei9 fi
lio conſtātino· x De īpietate
uł' crudelitate maximini et
maxēcij tyrānorū· xi De doro
thea ſacra v̓gine· alijs q3 nobi
lib3 feīs ſimł' et v̓ginib3· xij I
tem de crudelitate tyrānoꝝ et
de vlcione diua ſup maximi
nū tyrānū delata· xiij Quēad
modū maximin9 tyrānus ce
leſti vindicta coactus de ɔ̄uul
ſis erga xp̄ianos ſceleib3 peni
tudinē geſſeit· quales q3 p ɔ̄mo
dū pro ciſtē xp̄ianis lr̄ās uel xiiij
decreta ſtatueit· Expliciūt ca
pl'a Incipit p̄facio libri oc
tavi
Hiſtoriꝝ ſuccelſ
ſioib3 int' ſeptem li
bros a nob̄ cōcluſis
ī octauo volūīe dig
nū credidi etiā ea que nr̄is tp̄i
b3 geſta ſūt poſteroꝝ memorie de
relinquē: et hinc iā nob̄ ſūo
ſumat exordiū Etenī aū nr̄i
tp̄is pſecucionē· q̄ mirabilit̄ q̄
q3 magifice et q̄ manifeſte p v
niuſū mūdū ſermo xp̄i et pie
tatis doctina pfecerit· et ī q̄ntū
ſublimitatis aſcenderit enar
rare vires nr̄ās ſupat: noſa tā

et ex hoc possibile ē q̄ aliquāti ex
p̄ncipibꝫ romanis· et facultatē
regendi ꝓuīcias uiris q̄ dicēdi
uris p̄bebant· et cōiugibꝫ ac
ministris atq̄ vniuise domui sue
nō solū credē in dn̄m nr̄m ihm̄
xp̄m et cū om̄ fiducia ac libertate
ī fide agē sinebant: ita ut ī illos
sibi fideles ac familiarēs dicent·
de quibꝫ certi erāt q̄ ꝓ fide xp̄i ni
chil p̄fidū sapeut· Dicit fuit o
ptimatissimꝰ ille dorotheus ī cubi
culo regū· qui ꝓpt̄ fidē dn̄i fide
lissimꝰ in oībꝫ habebat̄: vn̄ et cūc
tis p̄ferri et honoē meruit et a
moē· Cū quo et gorgonius ceteriq̄
q̄ cū ipis in dn̄o fideles· ul̄ int̄
palaciū in sūmis honoībꝫ erāt:
uel q̄ ad ꝓuīcias gubnādas p̄fer
ri certis fidei contēplacōe mebāt̄·
Jam uō multitudiēs coeuncium
tur ecciaꝫ ꝑplorū· et p̄cipue ī die
bꝫ festis īnumabiles cateruas ꝑ
loca singula cōfluētes q̄s dign
ue poterit explicare· cū nec ipsa
quidē antiqua receptacl̄a suffi
cerent· sed cotidie oīonū domꝰ di
latarēt̄· ita ut amplitudo eaꝝ cō
cludē instar vrbiū uidet̄: Hic ꝑ
tp̄s plimū ecciaꝝ status icremē
tis ꝓspioribꝫ augebat̄: et gl̄ia e
aꝝ ẏris excedēs et cūcta supemi
nēs festinare uidebat̄ ad celum·
Nulla ei occurrebat īuidia: nl̄
lus liuor nequissimi demoīs obui
abat· Erāt quidē celestis dextē
fulciebat̄ auxilio: ꝑplus eciā
cū bn̄ de deo ꝓ pietatis cultu et
iusticie obseruacōe ꝓmeritus·
Dn̄ ubi ex multa libertate mul
taq̄ īdulgencia viciati st̄ moēs
et disciplina corrupta est: dū
alt̄ alti īuidemꝰ et alt̄ altēi dero
gamꝰ· dūq̄ nos īuicē mordemꝰ
et īcusamꝰ· et aduēsū nosmet
ipōs intestina b̄lla cōmouemꝰ·
dū v̄borū iaculis ꝑxiorū corda te
rebramꝰ· dū p̄nceps cū p̄ncipibꝫ
ꝑpli cū ꝑplis sediciōes et ctamīa
concitamꝰ: dū silēcio ī uultu do
lus in corde· fallacia ꝓfert̄ in v̄
bis et malorū ꝑ singula cumu
lus ītumescit: Diuina prudencia
iacturā discipliē ꝑplō suo illatā
ex plima pace et nimia sua leni
tate ꝓspiciēs aggredit̄ p̄mo lē
siter refrenare lapsātes: et inte
gro adhuc ecc̄ie statu cōgrega
cōibꝫ q̄ manētibꝫ īdulget īteri
eos q̄ tūc erant ī milicia gētiliū
ꝑsecucōe pulsari Sꝫ cū nllus ex
hoc clemēcie eꝰ itellcūs ꝑplis red
dēt̄ qui pocius velut ignorātes
deū absq̄ diuina prudencia res a
gi dicent· et ꝑ hoc magis īsiste
rēt ī malis suis: atq̄ ipi qui du
ces dicebant̄ et p̄ncipes diuini
mādati inuēōres effc̄i aduēsū se

invicem contentionibus · zelo livore super-
bia · inimiciciis atque odiis inflam-
marentur ita ut tyrannidem pocius quam
sacerdocium tenere se crederent · xpia-
ne humilitatis ac sinceritatis ob-
liti sacra misteria prophanis menti-
bus celebrarent: tunc demum secundum vo-
cem iheremie prophete obscuravit dominus
in ira filiam syon · et deiecit gloriam
israel: nec rememoratus est scabelli
pedum suorum in die ire sue. Et si-
cut item dicit Submersit dominus omnem
decorem israel: et omnes macerias eius
destruxit. Et rursum sicut dicit in
psalmis Destruxit testamentum
servi sui · polluit in terra sanctifica-
cionem eius · per ecclesiarum scilicet subversi-
ones · et destruxit omnes macerias
eius · posuit munitiones eius timorem:
diripuerunt populum eius omnes qui transie-
runt per viam. Pro quibus cunctis: oppro-
brium facti sumus vicinis nostris. Exal-
tavit enim dexteram inimicorum nostrorum
et avertit adiutorium gladii sui · et
non adiuvit nos in bello: sed et
destruxit eum ab emundacione · et
thronum eius elisit in terram · paucos
fecit dies nostros: et super omnia effu-
dit super nos confusionem. Huma-
na namque nobis malorum omnium tunc affu-
it cum domus oracionis et ecclesie dei vi-
vi ad solum deducte sunt · atque ab ip-
sis subverse sunt fundamentis: divine
vero scripture in medio platearum ig-
ne cremate. Nefas ipsi hec vidi-
mus oculis nostris · sacerdotes dei et
pastores ecclesiarum publice detrunca-
tos · inverecunde et inhoneste hinc
atque illuc ab iniquis trahi: ita
ut impleretur sermo propheticus qui
ait · effusa est contencio et contume-
lia super principes: et seduxit eos
in invio et non in via. Sed non est
nostrum describere quanta in sacerdotes do-
mini iniuriarum genera collata sunt: si-
cut nec illud quidem nostrum duximus
exponere singillatim · quanta prius in-
ter nos rabies dissencionis exarse-
rit. Hoc solum hystorie tradere li-
cuit: quod iusto dei iudicio et neces-
saria correpcione divinam sensimus
manum. Neque enim libet in medium
proferre per quibus vel turbo perse-
cucionis invectus est · vel quos quantos-
que infidelitatis procella submerse-
rit: sed illa sola commemorabo · que
vel nos ipsos docentes vel alios edi-
ficent audientes. Propter quod hunc
iam divinos agones beatissimorum martyrum
breviter in quantum possumus explicabimus.

Explicit prefacio · Incipit liber
octavus ecclesiastice historie Capitulum primum

Nonus decimus
agebatur annus
imperii dyocle-
ciani · mensis
marcius erat di-
es solempnis pal-

che imminebat: cum edicta principis
per omnem terram proponebantur ut omnes
que usquam sunt ecclesie ad solum usque
destruerentur: scripture sacre igne
exurerentur. Si quis inter viros aliqua
honoris prerogatiua muniretur: sub
lata hac maneret infamis: si quis
seruorum permansisset christianus. li
bertatem consequi non posset. Hec
omnia hiis que primo aduersum nos la
ta sunt continebantur edictis. Post
non multum vero temporis addunt et a
lia. Iubent ut omnes presbyteri qui loca
singula ecclesiis presunt. primo quidem
coniciantur in vincula: tum deinde
omnibus suppliciis simulachris im
molare cogantur. Hinc vero ingens
spectaculum sacerdotes dei effecti sunt
huic mundo et angelis et hominibus:
cum persecutorum crudelitate ad sup
plicia raperentur: et agones miran
dos in omnibus desudarent. Illos autem
qui et multo plures fuerunt quos
metus oppressit. et ante congres
sionem solus terror elisit: preterire
melius puto. Ceteri vero quorum mens
promptior et fides validior fuit
tormenta patiebantur. flagris
alii discerpebantur. alii vngulis
fodiebantur. alii ignitis laminis
vrebantur. Ex quibus nonnulli quidem
fatigati cedebant: alii usque ad
finem patientiam conseruabant. Ex ip
sis autem persecutoribus quidam tamquam
misericordia usi adhibebant nonnul
los violentia ad incesta sacrificia: et
quasi sacrificasset conclamabant
cum non sacrificasset. De aliis vero
cum nec appropiasset quidem immundis
hostiis acclamabant ipsi quod iam
immolassent: et abscedebant in
eo tamen culpabiles. quod crimen sibi
obiectum cum silentio paterentur. A
lii semiuiui sublati tamquam mortui
proiciebantur: alii pedibus tracti inter
eos qui sacrificassent deputabantur.
Alii sane ingenti voce exclama
bant et testabantur se non sacrifi
casse sed esse christianos: tali se gau
dentes confessione decorari. Nonnul
li vero maiore fiducia: neque immo
lasse se. neque umquam immolaturos
esse testabantur. Quibus tamen ab assis
tentibus militibus ora continuo at
que oculi contundebantur ut tacerent:
et violenter expellebantur tamquam acqui
euissent. Tantum erat ipsis studii:
ut propositum suum viderentur implesse.
Sed non aduersum vtros martyres impune
hec facere licebat. Quorum patientie
et longanimitatis virtutem quis vmquam
nullus digne proferat sermo: tamen
pro mediocritate virium nostrarum que
possumus enarrabimus. ii.

Igitur primo omnium quem sicut
diximus ignis huius exordi
um inter scolas militares persecutionis
scintilla conflauerat: cum dilige

rent̄ ſi qui eēnt inť milites xp̄i
ani ut aut ĩmolandū ſibi ſacrēt
aut miliciā pit̄ vitāq; ponerēt:
plimi ex ipīs miliciā ꝓ fide xp̄i
pauci eciā aīas poſuerūt. Cū
uo inde flāma ſumēs iniciū. to
ta ꝑ p̄ſb̄os et ſacerdotes exagge
raſſet īcendia: poſſibile non ē
nūō cōphendi qūti cotidie pe
ne ꝑ ſingulas qualq; urbes et
ꝓuincias mīres efficiebant̄. C
Etenī apud nicomediā vir q̄
dā de nobilib; honoē et dignita
te ſcli illuſtris :· ſimul ut vidit
aduīſū cultores dei ī foro crude
lia edicta pendere caloē nimio
fidei ignitus. publice ꝑp̄lo īſpec
tante īiecta manu librū īique
legis detraxit ac minutatī diſ
cerpſit: auguſto ī eadē urbe ſi
mul cū ceſare conſtituto. Ad q̄s
cū relatū eēt religioſi et illuſtris
viri fcīn̄. cōtinuo in eū oī crude
litatis gn̄e deſeuiētes :· ne quidē
ſolū efficē querūt ut eū meſtū
āquis videēt in penis: ſed leto at
q; hylai wltu cū iam viſcera in
ſupplicijs defeciſſet. ſpūs tn̄ leta
bat̄ in wltu. Ex quo tortoēs ſui
grauius cruciabant̄: ꝗ oīm ꝯ
ſuppliciorū gn̄a cōſumebāt in
eū quē nec triſtē quidē ex hijs
reddē poterāt. C Poſt huc ad
vnū ex dorothei ſodalib; qui ī
cubiculo regis erant. quiq; ſep
in affectū fuerāt liberoꝝ: itencio
nis tranſfert̄ inſania. Etenī cū de
īmēſis ſupꝑ memoratī mīris ſuppli
cijs liberius cauſaret̄. educi ipē
iubet̄ in mediū. atq; īmolare
cōpellit̄ :· abnuens impat̄ appē
di et flagris toto corꝑe laniari:
videlicet ut doloris neccītate facet
qd̄ ꝑcipiebat̄ inuitus. At ille cū
maneēt īmobilis viſcerib; iā pel
le nudatis: iubet̄ aceto ac ſale
ꝑfundi. Cūq; eciā hoc tormen
genus cōſtant̄ ac fortit̄ toleraſ
ſet. craticula prunis ſubſtrata
apponi iubet̄ in medio: ibi qd̄ r̄
liquū fuat ī vberib; ab ſupti cor
ꝑis ſupponi :· et nō ad ſubitū ſed
ſenſim paulatimq; ſuccēdi: quo
ſcilicet pena ꝓtelaret̄ ī longū.
Cūq; miniſtri ſcelerū mō hīc mō
inde corpus verſantes. ꝑ mēbra
ſingula corpus īcitarent et ſup
plicia renouarēt. ſperantes ab eo
elicē ſe poſſe cōſenſū: ille firmus
ī fide et ouans in ſpe. cōſūptis iā
et igne reſolutis carnib; ſuis.
vltimū ſpm̄ in fide letus exalat.
Tali petrus hoc ei nomē eſt mar
tyrio decoratus: vē petri ex̄titit
et fidei heres et noīs. Huiꝰ inſti
tutor ī diſciplina et mgr̄ ī officijs
que inť palaciū exhibebant̄ do
rotheus erat cubiculi regis ꝑpo

citus: huius secum in officio fide et magnanimitate parem gorgonium. Ceterorum institucionibus operis: omnes pene cubiculi ministri in fide dei vigilanter et libere persistebant. Dorotheus ergo et gorgonius cum petrum tam crudelibus atque inmanibus suppliciis viderent cruciari: constanter et libere cur aiunt imperator punis in petro mentis sententiam que et in nobis viget? Vel quod in illo crimen ducitur quod a nobis omnibus confitetur? Hec nobis fides hic cultus: et una animi eademque sententia. Quos ille cum in medio nichilominus venire iussisset similibus pene ut peiores suppliciis affectos: ad ultimum laqueo appensos necari iussit. Tunc et anthimus ipsius urbis episcopus in domini nostri ihesu christi confessione perdurans: martyrii gloriam capitis obtruncacione promeruit. Hunc autem tamquam vere bonum pastorem viam martyrii pergentem: universa pene gregis sui multitudo prosequitur. Accidit namque apud nicomediam: ipsis diebus partem aliquam palacii incendio conflagrare. Hoc imperator a nostris factum falsa suspicione persuasit. Ex quo inestimabiliore furore succensus iubet omnes nostros acervatim collectos: alios quidem gladio obtruncari. alios ignibus conflagrari. Sed in illis per divinam graciam maior fidei ignis ardebat. Denique

cum assistentes ministri interrogarent singulos si forte sacrificaturi vellent dimitti tam viri quam mulieres ne interrogari se quidem paciebantur: sed ultro vel flammis irruere. vel cedentibus gladiis certatim obiectare cervices. Cumque iam illis ipsis spectatoribus immanitas crudelitatis horresceret. ministri scelerum partem populi naviculis iniectam in medium pelagus abduxerunt: ibique in sententia fidei persistentes precipitantur in profundum. In tantum vero apud eos rabies crudelitatis exarsit: ut regios pueros martyres effectos cum secundum humanitatis ordinem fuissent sepulture mandati: effoderent denuo et corpora eorum proicerent in mare hoc dicentes: ne forte dii efficiantur christianorum. et illi qui deos adorare noluerunt: servos nostros incipiant adorare. Putant enim quod divinus apud nos honor martyribus deferatur. iii

Dum hec apud nicomediam gererentur vir cruentus et ferox auctor ipse crudelitatis. piorum carnibus inhiabat. haut segnius etiam apud militenem provinciam. syriamque omnes ecclesiarum principes carceribus retrudi et in vincula conici edictis principalibus urgebantur: simul quoque cum hiis ex plebe viri ac mulieres nobiles quoque et ignobiles rapiebantur: et fiebat

vbiq; ſpectacl͞m miſerabile ac fe
dū· Dubito nāq; inueniebat̄ ī vr
be ſilenciū· ī carcerib; cōſtipacō:
ī vrbe p plateas homo nullus·
in carceribꝫ vacuus locꝯ nullꝯ:
ut nō tam rei ad ergaſtulū du
ci q̄ ciuitas tota migraſſe vide
ret̄ ad carcerē· Cathene q̄ homi
cidis· adulteris· veneficijs et
ſepulchroꝝ violatorib; fuerant
fabricate: nūc epōꝝ et pſbīoꝝ
et dyaconoꝝ et lectorū atq; oī
um religioſorū hoīm colla cō
ſtringūt: ita ut nec criminoſis
vīcula ſupeſſēt: nec locus ergaſ
tuli reſideret· Dein cū pueniſſet
ad pncipē eſtuare carcēs et p
īnocenciū penas locū deeſſe c̄
minoſis: noua rurſū decreta
mittūt̄ ut ex hijs q̄ concluſi e
rāt· ſi qs īmolare vellet liber
abcedēt: qui vō abnuēt diuſis
penaꝝ gnib; īteriret· Tum iam
qnte p ſingulas puīcias multi
tudies m̄rm· et p̄cipue ī affrice
ac mauritanie thebaydis quo
q; ac egipti regionib; extiterit:
nūo cōprehendē qs valeat: Ip;
ne illorū quidē quorū agones
apud paleſtinā ul' tyrū que ē
vrbs maxima fenicis pntes ī
ſpexim⁹: ut dignū eſt memo
rare ſufficim⁹· Tanta etenī v
tute pſeuerācie adūſū illata
ſupplicia pro pietate ceātū eſt: ut
niſi qs pius dnō et ſaluatori nrō
credat dicenti· q: ecce ego vobiſ
cū ſū omnib; dieb; uſq; ad cōſū
macionē ſcli· et ei⁹ vtute m̄rib;
ſciat ee pntē· rebus geſtis dero
get fidē· At nos ut dixim⁹ non
audita: ſed oculis nr̄is īſpecta
narram⁹· Exqrebant̄ diuſa
tormētorū gnā ſibi īuicē ſuc
cedencia· Flagris primo p omē
corpus dei m̄rēs carpebant̄: p⁹
hec tradebant̄ ad beſtias· adhi
bebant̄ leones vrſi pardi· at
q; oē ferarū genus: apri quoꝫ
ſed et thauri quib; ferro et ig
ni feritas addebat̄· Parabāt̄
hec oīa adūſū cultores dei: et
oīs cont̄ eos hoīm beſtiaꝝ q;
et elemētorū crudelitas arma
bat̄· Ad hec dei cultores denuda
ti: ſtatuūt̄ in medio arene lo
co· Addit̄ adhuc arte mr̄ caue
as beſtijs furor: et ita ſemet
ipis ſeuiores effecte prumūt
clauſtris· Replent ſubito ſta
diū: circūdantes etiā; m̄rm
ī medio ſitā· Circueūt ſepius
et oblustrāt: et diue vtutis ad
ee eis cuſtodiā ſencietes: paul
ab eorū corpib; abcedūt· Sed
illico furor q̄ repmebat̄ ī be
luis: trāſit in hoīes· Nemo p
ſentē dei vtutē· nemo dinū

pyis adeē sentit auxiliū: sed mit
tunt̄ q̄bz hoc artis ē instigare
bestias aduersū eos quos diuina
dextēa defendebat. Dein ille ut os
tenderet oībz nō feritatē deeē bes
tijs. sed diuinā dei cultoribz adeē
custodiā: illos ipōs q̄ ad insti
gandū mittūt̄ incredibili velo
citate discerpūt. Et cū iam nul
lus ex hmōi artificibz auderet
accedē. iubent̄ ipi sc̄i mr̄es cōmo
tis mānibz et velut pvocantibz
incitāe aduersū se beluas: sed nec
sic quidē pati aliq̄d poterant.
Dein et si forte fuisset ex beluis
aliqua cōcitata: cū venisset ad
pxim ptinus ī semetipaz cōu
sa repedabat. Tūc uō stupor ī
gens et pauor oīs qui ī spec
taculis consedebāt inuaserat:
vidētes hoīes nudos ī quibz pli
mi pime adhuc etatis erāt. in
medio tot ac tantaꝝ positos
ferarū intrepidos oīs et ī pa
uidos extēsis ad celū palmis
et oculis ac mēte totos cū deo nō
solū nichil curare terena. vīn nec
carnē suā magnipendē: et ipis
iudicibz pauoē tremētibz eos le
tos et hylari vultu ī medio psis
tē bestiarū. Hꝫ o dure et impie
mortaliū mētes. Bestiarū feritas
dei v̄tute māsuescat: hūana uō
rabies nec ferarū mitescat ex

emplis: sed tēptat̄ adhuc ab
hoībz deus. Iubent̄ alij uē cum
nosi bestijs subigi: q̄ cū illico
ut apparuerīt. alius a leone. a
lius a pardo. ali⁹ ab urso exesus
aut a thauro ī area dispsus ē:
et ita oīs inf̄ momentū tpis
pereūt. Sed nec sic quidē imi
tate bestie cultoībz dei aliq̄d mo
leste generabāt: diuino spū eos
velut muris validissīs ambi
ente. Verax nāqꝫ ille ē q̄ dixerat:
ubi fuerīt ex vobis duo vl' tres.
ibi ero ī medio eorū. Cū igitur
nec sic quidē aliq̄d egisset hūa
na seuicia. iubent̄ mutari fere:
et ablatis pioribz alie rursū di
mitti. Que cū et ipe siles ut pio
res nichil triste dei cultoībz ītu
lissent: amotis eciā hijs seuio
res feras mr̄ibz hoīes mittūt:
qui soli possint imanitate be
luas crudelitate feras atroci
tate bestias supare. Gladijs
igit̄ pagūt: q̄d bestijs nequi
uerūt. Et ut ī oībz se ostenderent
beluis eē neqores: phibebāt
eciā cadauera mādari terre. sed
iubebāt fluctibz dari. Hec a
pud tyrū venerādi dei [illegible]
mr̄es qui ad illā urbem
ab egipti ptibz venerāt: miri
fica certamina desudarūt.
In sua uō puincia ap⁹ egiptū

inuitabiles alij non inferiore gl[ori]a·
tã uiri q̃ feĩe· sed et pueri ac senes
p fide dñi nr̃i ihũ xp̃i p̃ñtẽ uitã
paruipendentes: future uite b[ea]titu
dinẽ quesiuere· Cruciatĩ ex ipsis
p[ost] ubera p[ost] ungulas p[ost] flagel
la· alios qz diuersi gñis horribi
les cruciatus flãmis traditi s[un]t:
alij ĩ mare p̃cipitati· nõnulli
etiã capite cesi: ita ut spõte cer
uices suas securibz darent· Nõ
nulli ĩedia consũpti· alij pati
bulis affixi: in quibz q̃dã moẽ
p[er]uerso capite deorsũ presso et
pedibz ĩ sublime leuatis· Ca
pud thebaidẽ uo oẽm narracõ
nẽ supat agitata crudelitas· p
ungulis testas fictiliũ uasculo
rũ adhibebãt tortores: q̃bz oẽ
corpus eo usqz lacerabãt· don[ec]
totã carnis eraderẽt cutẽ· Mu
lieres quoqz nudas ita ut ne pu
denda quidẽ contegerent· arte
quadã cõpositis machinis· uno
pede in excelsũ suspẽsas· et ca
pite ĩ t[er]ram demissas: ĩdignissi
mo spectaclo expositas pendẽ
p diem cõtinue sinebãt· Alias
sicubi uicine sibi due arbores
inueniebant· ui quadã ab
utraqz inflexis cont[ra] se inuicẽ
ramis· eis qz singlis singlos pe
des mẽm obligantes: subito ra
mos quos ui inflexerãt relax
abant· Cum cũ ad situ suũ natali
ĩpetu referrent· discerptis dis
plicatisqz uisceribz: auulsa secũ
mẽbra rapiebant· Et hoc non
paucis diebz aut p[ar]uo t[em]p[or]e: sed
p ãnos aliquot cotidie quãdo
numerũ decẽ interdũ aũt et cen
tũ in una die uiri uel mulieres:
sed p[ar]uuli sup[er]dictis penarũ gñi
bz trucidabant· Nõ et nosipsi
p idem t[em]p[u]s cũ in egipti p[ar]tibz uer
sarẽm9 oculis nr̃is inspeximus·
ut sedenti p tribunali seuissimo
iudici offerebant' innũ fideliũ
p[o]p[u]li: quos ille singulos p ordi
nẽ confessos se eẽ xp̃ianos ca
pite plecti iubebat· Cumqz hij c
tati se et sponte gladio subicerẽt
cõfessiõe p̃missa· ille inhumanus
et crudus nec multitudinis con
tẽplacõe· nec uirtutis eorũ mag
nanimitate p[er]motus: Duci nichil
omni9 omis et cedi capite iubet·
Egrediunt' cuncti p[ar]iter ad cõtiguũ
nemoribz campũ: nõ carnificũ
neribz tracti sed fidei uinculis
colligati· Nemo deficit: cũ nemo
seruaret· Sponte omis p[ri]mo et
alter alterum p̃ueniẽtes: ceruices
cedentibz obiectabant· Defecerũt
carnificũ manus: et succeden
tes sibi inuicẽ fatigati s[un]t· Hebe
tata ẽ acies gladij· Uidebãt fes
sos residẽ carnifices· uires re

sumentes animos reparare mutari gladios: diem quoque ipsum non sufficere ad penam. Nullus tamen ex omnibus ne parvulus quidem infans deterreri potuit a morte. sed hoc solum singuli pavescebant: ne forte dum properum sol vergens clauderet diem separatus a consorcio martirum remaneret. Hic confidencia fidei constanter et fortiter cum leticia et exultacione mortem presentem: velut eterne vite principia capiebant. Denique cum priores quique iugularentur. reliqui non desidie aut torpore animos indulgebant. sed psallentes et ympnos deo dicentes locum quisque martyrij sui expectabat: ut hec agentes etiam extremos spiritus in dei laudibus exalarent. Quam mirabilis et omni veneracione dignus grex ille victorum turma virorum forcium: corona splendens glorie Christi. Capitulum iiij

Hanc sane coronam preciosior omni lapis et gemma nobilior adornabat. hanc turbam preibat doctor illustrior. hunc gregem pastor nobilior decorabat. Fileas huic nomen est: qui erat episcopus urbis illius que appellatur Thebais. Hic nobilitate primus genus secundum animi virtutem de celestibus trahebat. de terrenis vero quantum ad seculum pertinet. primus in terrena republica fuerat honoribus functus. eruditione quoque liberalium litterarum et omnibus que ad animi virtutem pertinent exerciciis apprime eruditus: novissimam hanc que prior est omnium secundum deum philosophiam ita suscepit ut omnes qui precesserant anteiret. Cumque et plurimos propinquos ac consanguineos nobiles viros in eadem urbe haberet. frequenter ad presidem ducebatur: ut eorum monitis acquiesceret et tantis propinquis exorantibus respectum haberet uxoris. et contemplacionem suadebatur suscipere liberorum. neque cepta persuasione persiste. Ille velut si saxo inmobili unda illideret garriencium dicta respuere animum ad celum tendere. deum in oculis habere: parentes et propinquos sanctos martires et apostolos ducere. Aderat tunc quidam vir agens turmam militum romanorum Filoromus nomine qui cum videret Fileam circumdatum lacrimis propinquorum et presidis calliditate fatigari: nec tamen flecti aut infringi ullatenus posse exclamat. Quid inaniter et superfluo constanciam viri temptatis? Quid eum qui fidem deo servat infidelem vultis efficere? Quid eum cogitis negare deum ut hominibus acquiescat? Nonne videtis quod aures eius vestra verba non audiunt? quod oculi eius vestras lacrimas non vident? Quomodo potest terrenis lacrimis flecti cuius oculi ce

leste glam contuet. Post hec
dicta auctorum ira i filiorum ui
sa: vna eademqz eum cum filea sibire
sinaz posuit. Quibz libent au
nues uidex: vtrumqz plecti capi
te iubet. Caplm quintum.

Uerum quia filee fecim men
cione et igeuij atqz eru
dicois ei9 studium pdicaui9: non
videt absurdum si aliq ex opuscu
lis ei9 in qbz de mrm passioibz
meorat hystorie huic que ad re
videlicet ptinet inseramus. Scri
bes igit ad thebaitas ide fileas:
p9 aliqnta hec refert. Horum uero
nob bonoz exepla pbuert bti
mrres q vna nobiscu in agoni
bz pdurates: scdm qz ex diuinis
scipturis fuerat istituti: ocim
metis sue i deo hntes defixum et
morte p pietate absqz trepida
cioe capiebat. Indesinet enim co
sideabat dnz nrm ihm xpz ppt
nos hoiez fcm: hoc nos docuis
se ut usqz ad morte obluctem
aduisus pctm. Qui qdem ipe no ra
pina arbitrat9 sit ee se equale
deo: sed semetipz exinaniuit
forma serui accipies et hitu re
ptus ut ho: humiliauit semetipz
usqz ad morte: morte aut cru
cis. Cui9 exemplu secuti beati
mrres ois cruciatus et penas suc
cepert ne fidei sue costaciam ma
culare: quiqz qdem pcta i eis caritas
foras eiciebat timore. Quoz si
veli nuc tolerancie enuare vir
tutes expone robur costancie: ni
hi copia tanta sermois e: nec
puto aliqs n hijs solis q oculis
suis ituebant que gesta st uideri
credibilia. Erant enim expositi
oibz volentibz pro libidie inferre
supplicia: et si qd aliqs p ociu
excogitas nouum penaz genus
detulisset: licebat iferri. Verbera
bant ergo alij fustibz alij virgis
flagris quoqz alij: nonnulli loris
districti uel funibz appensi: et
erat studium p singulos pene no
uum gen9 inuenire supplicij. Post
tergum alij vinctis maibz appende
bant: et trocleis distenti mebra
tim duellebant. Iam uo vngulis
exarari vetus et leue suppliciu
ducebat. Quod et si forte genus
supplicij cuiqz fuisset ad inbitu
no ut latroibz et homicidis so
let latera tm fodiebant: sed et
vent et femora ac tibie et vs
qz ad vngues vngula pueni
bat. Sz nec facies quidem et uul
tus ac frons a tormetis mane
bat imunis. Addebat et hoc se
uicia ut postea qz fuisset huana
corpa absqz oi humanitate lani
ata: exposita i publico et nu
data non solum veste sed etiam

cute· crudele cunctis pretereuntibus
spectaculum fierent· Quosdam etiam
columpnis districtos: et post tergum
distortis brachijs vinctos relin
quebant. Iam vero hij qui ante posi
te suspendebantur non id solum tempus
quo ab eo vel discutiebantur vel cru
ciabantur sed totum pene diem cum a
lijs actus agerentur in eculeis erige
bant: si forte aliquis ex hijs iugis
pene continuacione a proposito fir
mitate discederent. Tanta vero in
hijs crudelitas erat et in tantum ab
eis omnis penitus humanitatis sensus
abfugerat: ut postea quam omne cor
pus vel tormentis vel verberibus fuis
set absumptum trahi nudum pedibus
sursum iuberentur ad carcerem: atque ibi
neruo pedibus conclusis recentibus
adhuc tergis vulneribus reicerentur in
solum testarum fragmentis subter in
stratum. Inter quos quamplurimi usque ad mor
tem constanter et fortiter perdurantes:
inventoribus scelerum maniter intenta
te crudelitatis pudorem non mini
mum conferebant. Alij vero recepta
corporis sanitate ad reparandos de
nuo agones dispensatores penarum
sponte provocabant: quos illi eru
bescentes rursum ad tormenta revo
care: ipsa eorum audacia perterriti ca
pite eos cedi iubebant. Isti sunt
viri in deo positi ubi unius filee vo
ces· quas in vinculis positus et in

carcerem retrusus commisse sibi ecclesie
scribebat: quibus una secum soci
os eos martyrij et consortes ce
lestium faceret coronarum· Cap. vi

Iam vero illud quod apud Fri
giam gestum est quis audeat
preterire: in quo et omnia humanitatis
et ipsa romanorum regni iura violata
sunt: Urbem quandam christianorum
civium in qua cum et plurimus omnes et
honorati viri et curator ac magistra
tus christianos se esse nec acquiescerent
ad sacrificandum faterentur: circum
datam militibus iubet cunctos que si
mul cum mulieribus viros cum paru
lis senes cum civibus civitatem incen
to igne concremari: ita ut nullus
penitus ex illa urbe etiam cum optio
volentibus daretur abscederet. Et hoc
in cives perpetratum est: quod in hostes
egisse notam crudelitatis habuis
set. Unus vero huius modi sed martyrij
pariter ab universa plebe suscepti
auctor et dux extitit vir pieta
te et religione atque omni benignita
te clarus adauctus nomine· patria et
gente ytalus: honoribus palacij
per gradus singulos usque ad offi
ciorum perfunctus magisterium: rationes
que per illud tempus summarum rerum am
ministrans in supradicta urbe dege
bat. Cuius in confessione christi constan
tiam omnis populus secutus: boni ducis
exemplo summarum ne perium per mar

tyrū cõſecut⁹ ē palmā· Ca° vij
Sed vn̄ ſufficim⁹ ip̄a vni⁹
cuiuſqʒ mr̄is p ſingulos enu
merare ſupplicia· Quis ei poſſit
vl' illa repetē· quibʒ apud ara
biā ſcī mr̄es ſecuribʒ ceſi ſūt· A
quō q̄s referat que ī capadocia
geſta ſūt· vbi crura frangi dei
cultoribʒ iubent̄· Quis meſopo
tamie referat cruciatus· vbi
xp̄ianos ſuum tergoris more ſi
gulis manibʒ pedibʒ qʒ ſuſpen
ſos amaiſſio fumo ſubt̄ iniec
to īdignis cruciatibʒ enecabāt·
Alios uō lento igni ppe adhibi
to: tormētis longioribʒ abſu
mebāt· Illa aūt quō replicē q̄
apud alexandriā geſta· ecīā
veterū poetarū fabulas vīcit̄·
vbi obtrūcatis auribʒ· atqʒ ī
honeſto uultu naribʒ manuū
quoʒ ceterorūqʒ mēbrorꝫ ſūmita
tibʒ āputatis· trūcū ſinebant
abire deriſū· Apud anthiochi
am uō quō recordabor craticu
las prunis īpoſitas· qbʒ xp̄ia
ni ſupīpoſiti torrebāt· Sed iſt
her nobiliū duorꝫ iuuenū fr̄m
memorabile ſilē equū non puto·
Qui cū cōphenſi· ſimulachris
īmolare cogerēt· aiūt· Ducite
nos ad aras· Et cū fuiſſent ad
ducti· man⁹ ſuas ardēti igni
ſupponētes: ſi ſubtraxerim⁹ ī

quiūt ſacrificaſſe nos credite· Et
quo adulqʒ caro oīs ī igne deflue
ret: īmobilit̄ pdurarūt· Alij
cū ad ſacrificandū quererēt· ſacrile
giā pollucionē vitātes· mirū
dicū ac deīceps a nullo fidelū eq̄
pabile vitā p̄cipicio finierūt: nī
noē quidē tolerātie fiducia ſed cō
ſeruāde fidei maiore cautela· In
qbʒ admirabilis q̄dā et venerāda
feiā pulchritudīe parit̄ et pudicicia
formoſa gīe nobilis et copioſa
facultatibʒ· cui erāt due filie v̄
gines honeſte ſatis et ad matrie
pudicicie regulā nutrite ſpē ſi
et moribʒ emula ſibi pbitate cīta
tes: q̄s religioſa mr̄ ſcd̄ʒ p̄cepti
diū educaueāt· Sʒ pro hijs q̄ ſup
dixim⁹ vl' natiue vl' īſtitucionū
bonis puorū hoīm multa erga
vgīes earūqʒ mr̄eʒ cōtenciō cra
gitabat· et ſūmo ſtudio ſūma
qʒ vi pquirebāt· Cūqʒ declinandi
turbinis grā ſui abſenciā paraſ
ſet: agit̄ oī intencōe ut earꝫ p̄ſen
cia fieret· Milli ī hoc ip̄m milites
receptas eas vehere āthiochiā cogūt
Sʒ cū pergētibʒ militibʒ vehicu
lo īpoſite iter agerēt: talibʒ reli
gioſa et pudica mr̄ ad filias vtit̄
vbis· Satis dilectiſſime mī filie
quō vos ī diſciplīa diū educaueri·
ſcitis q a puulis deus nob̄ pr̄· de⁹
nutritor de⁹ īſtitutor extitit· et

q pudicicie et caſtitatis bonū ita
mecū pariter dilexiſtis: ut ne oculꝭ
quidē viri unq̄ ſicut nobis conſcia
ſū laſciuioꝛe fuit maculata ac
pcuſſa. Quid igitur nūc agimus? Sꝫ nūc vi
detis q oīs iſta vis aut a deo nos
ſtudeat aut a pudicicia ſeparare.
Proſtituentur ergo publicis lupa
naribꝫ mēbra nr̄a que aer pene pu
blicus ipſe habuit incognita. Sed
queſo filie q nec tā parua nobis in deo
fides ē ut mortē ptimeſcamus: nec
tā deſpecta pudicicia ut viuē e
nā cū turpitudīe cupiamus. Quin
potius ſi placet q in oībꝫ teue
tis: eciā in hoc ſequimini mr̄is exē
plū. Fugiamus impuras carnifi
cū manus et impudicorū ſpirpiamus
incurſus: mūdūq hunc q nos ad
īpurā et īpudicā cōpellit et pro
hibet vitā pura et pudica morte
cōpnemus. Cūq talibꝫ exhortacōi
bꝫ filias ad ſimile ppoſitū videret
accenſas: ad fluuiū quendā in iti
nere poſitū venerūt. Ubi cū ſe hūa
ne neceſſitatis cā deſcendiſſe ſimu
laſſet. et paululū cuſtodes cogē
te nāli reuerēcia receſſiſſet: ad
ductis diligētius hinc inde veſti
bꝫ, mīnantis ſe fluuij rapidis inie
cerūt fluctīs. Sꝫ et alie due virgines
p oīa inſignes ſorores germane no
biles et admirabiles. prime adhuc
etatis ſpē pulchre ſatis ſed aīa

pulchiores. ornate moribꝫ virginis
q̄ moribꝫ ſtudijs apprime pba
biles: nō ferētes violari publi
cis edictis ac legibꝫ caſtitatē.
marinis ſe fluctibꝫ inmerſere.
Hec apud anthiochiā. ¶ In
regiōibꝫ uō ponti crudelia gē
bantur. Arūdines acute quibuſdā
ſub unguibꝫ digitorꝫ infigebāt:
alijs plūbū igni liqūtū et dorſo
diffuſū uſq ad loca pudēda quibꝫ
nālis egeſtio purgari ſolet infū
debatur. Feīs quoqꝫ verua candē
cia. et reuſte ardētes abſqꝫ ullo
hūanitatis uerecūdie reſpectu
ingerebantur p pudenda viſcerū
et nālium ſecreta mēbrorū. Sꝫ quid
faciā q appellacōes ipē mī in ad
miſſis facinoībꝫ deſūt: et geſto
rū ſcelerū nec vocabula quibꝫ
enuāri queāt inueniri poſſunt? Suſ
tinebāt tū oīa fortiſſimi et prīſ
ſimi mr̄es: cū optimi et pclari
iudices in eo ſolo ſapiaz ſuā oībꝫ
futurā in admiracōe cenſerent.
ſi aliquid noue crudelitatis noui
q generis ſuppliciū inueniſſet. Sed
cū aliquā iam nō rōe aut hūani
tate crudelitatis tū nimietate
ſaciati. reſpicerē ad inmanitatē ſce
leris ſui cepiſſent deſolatos urbes
ciuibꝫ. et optimis rura nudata
cultoribꝫ. orbatos filijs pr̄es. et
pentes liberis: ad clemenciā ſe vo

nitatē q; cōuertūt. Edictū pn̄ci
pale ꝓponūt quū fas nō eēt tot
ciues in q̄bꝫ fidei sue eēt obstīa
ta ꝑsuasio morti tradē placē
de reliquo ut hoc gen⁹ hoīm
nequaq̄ quidē subiret īteritū:
oēs tū qui hāc spē cōfessiōis te
nerēt dextris oculis ferro effos
sis eisdēq; cauterio adustis. si
nistro etiā poplite cauterio ni
chilomi⁹ debilitato: ꝑ singulas
qualq; ꝓuīcias ī eris ferriq;
metalla vl' opis vl' pene grā
deportādos. Hec fuit clemēcia
pn̄cipalis: q̄ optimus ciuibꝫ cō
sultū est. Sꝫ illi quidē suis ut vi
debat̄ vl' moribꝫ vl' vicijs age
bāt: iustis uō et scīs viris cō
ne v̉tutis et pacīe ꝓbabant̄ a do
mīo et saluatōe nrō: ꝑ hec uel
explorāte fidē credēciū sibi uel
merita remunerāte. Sed sicut
oēs ꝑ singulos enūare q̄ tūc in
passiōibꝫ carnis sue deo glām
dederūt. nō solū difficile sed et
īpossibile ē: ita oīs penit⁹ o
mittē. et ne paucoꝝ quidē noīa
ti facē mēcioēz satis videt̄ mḡ
tū. Paucos g° mēorabim⁹: et
maxīe eciāꝫ pn̄cipes per loca
sua singlos nōīe gla coronatos.

Primus g° nobili in- ·viij·
mediis ꝑuoꝝ fulgēs in
regno xp̄i martyr scribat̄ an
thim⁹: nicomedie epūs capite ce
sus. Post huc vita et studijs semꝑ
mirtyr lucian⁹ ꝑsbit̄ anthiochie
n⁹: sed tūc apud nicomediā ꝓ
regnū ōbis gestis q; ꝓdicans.
Apud tyrū uō nobilissi⁹ ī nūri
bꝫ et a ꝑma etate ī xp̄i erudicōi
bꝫ enutritus tyrānio eiusdē urbis e
pūs. zenobius a sidone ꝑsbit̄
et siluan⁹ emissenoꝝ eccīe eps:
qui ī sua ciuitate bestiaꝝ dētibꝫ
absūpt⁹. nūm sociat⁹ ē chorus.
In palestina uō ꝑm⁹ siluanus
eps: apud gazā cū plerisq; clēi
coꝝ. In metallo āt fanensi ꝯ̈ si
capite cesi. Pileus uō et nilus e
piscopi: cū plimis clēicis igne
consūpti. In eorū nūo habet̄ eciā
cesariensis eccīe flos nobilissim⁹
et frēs domi celestis pāphilus.
Apud alexandriā uēo et ꝑ oēz e
giptū vl' thebaidā ꝑim⁹ velut lu
cifer q̄dā int̄ astra cōsurgens pe
tr⁹ eiusdē urbi eps doctrina moibꝫ et
vite ꝑcipuus: et cū eo ꝑsbit̄ faus
tus et dius et ammonius. nec me
to nec īstitucōibꝫ nec nūio dispa
res. Phileas quoꝫ et esichi⁹ et pa
comius et theodor⁹ epi ex urbibꝫ
egipti: cetiq; cū ipīs īnūabiles
nobiles. nobilissimā ꝓtulere mar
tyria. Quoꝝ ꝑ singula agones
describē ne nos opus nrm̄ ultro
lōgius dilatem̄: suis ciuibꝫ qui

et ad dicendū plui pollēt· et pſē
tes tūc aderāt derelinquo· ix·
Interea ꝑturbari statū rerum et cru
deli vbiq; aīaduſione vaſtari: et
nū pugilē q; illū nō latuit ocu
lū· Et quū dns tradideat quidē
familiā ſuā caſtigari ī paucis·
cruēti vō īmaītatis miſtri deſe
uerūt in multis· adeſt cōtinuo
vltrix dei dextera:· et illos q̄ p̄mo
dū ſeruarēt pacē ecclie cū omi ꝓſ
peritate imperiū gubernauerāt· in
tantā rerū ꝑmutacōez deduxit:
ut auguſtus ipſe in id vaītatis
atq; amēcie pueīret· quo depoſi
tis cū collega pit auguſto reg
ni īſignib; priuati et plebei poſt
ipiū viuerent· Ille vō q̄ ei ſcdus
in honoe· p'modū etiā in p̄mus
ſucceſſor fuit· q̄ et inuentor ac ſig
nifer nre ꝑſecucōis extiterat:· tā
multis varijs q; morbis et cor
pis tabo atq; īſania mētis affi
citꝰ: ut pꝰ lōgos atq; extrabiles
lāguores ſcelerū ſuoꝝ furijs agi
tatus· ſpōte vitā nephariā pro
ceret· Hz hec p'modū· Capl'· x·

Tunc vō ī occiduis ptib;
q̄s maximianꝰ· q̄ et her
culeus depoſuerat: cōſtancius ī
gebat imperiū· In duas naq; par
tacōes romanū regnū fuerat di
uiſū· Hic is multa clemēcia erga
hoies: erga deū vō religiōe maxi
ma vtebatur· Neq; vō ex cōſorcij
rabie regnū ſuū piorū ſāgui
ne maculauerat: neq; orōnū
domus cōuenticula nroꝝ imi
tatus maximianū veſaniam
hoſtili vaſtacōe deſtruxerat:· qu
pocius cultores dei veneracōm
habuit et honor: vn̄ et mito reli
gioſus p̄r religioſiorē filiū cō
ſtātinū regni bone pti reliqt
heredē· Mortuo cōſtātinꝰ ut ro
mani regni apicē ex p̄rna hedi
tate ſuſcepit: mira quadā dei
grā ciuib; carus· exercitui accep
tus· viris fortib; imitādꝰ· faci
norosis vō et ignauis terribilis
fuit· In obſeruācia quoꝝ religio
nis: longe etiā prez vincē ſtu
duit· Hz et liciniꝰ cōi oīm ſuā
adſcitꝰ ipiū auguſtis ꝑmūc

Que res Gatur· xi·

Quia maximinū vehemēter of
fenderat: q̄ hijs tūc adhuc ſolū
mō ceſar in orientis ptib; habe
batur· Neq; ult id ferens: vi rap
tū ſibimet auguſti nomē aſſu
mit· Maximianꝰ vō q̄ et hercu
leus quē paulo an̄ collegā fuiſ
ſe dyocleciani et cū eo imperij
īſignia depoſuiſſe memorauimꝰ:·
cū a filio maxencio ī urbe roma
tyrānidē tenēte fuiſſet expulſꝰ·
ad cōſtātinū tūc ad generū mi
ſeracōis cauſa confugiēs: īſidi

as ipi a quo religiose susceptus
fuerat molitur. In qb3 turpiter dep̄
hensus turpius periit: ita ut
etiā p9 interitū statue ei9 atq3
ymagiēs auferrent̄: et in edib3
publicas vocabula ei9 noīs mu
tarentur. Hui9 igitur filius maxē
cius qui ī urbe roma tyrānidē
ārripat: p̄mo velut erga se īuitā
de plebis grā fidei nr̄e venerato
rē se eē simulabat: et ob hoc
p̄secucōēs rep̄mi. oēsq3 īurias
a xp̄ianis arceri iubet: s3 nichil
ī reliquis actib3 suis. nichil in
vita ul' morib3 q xp̄ianis p̄xi
mū videt̄ ostendit. In tāta etenī
flagiciorū et scelerū fece ī tāto
īpuritatis sceno v̄sabat̄: ut
nichil p̄sus facinor3 pessimor3
ab ei9 nō dicā vita. sed ne vni9
saltē diei ac noctis spacio eēt
alienū. Deniq3 senatorū et max
ime nobiliū matronas publi
ce abstrahi. atq3 ad suā libidi
nē deduci imp̄abat: et p9 cōta
mīacōēz viris suis reddi iube
bat: nō tā̄ expleta adulterij li
bidīe. q̄ī imutata. Tantus uō
metus p̄cēs plebēq3 opp̄sserat:
ut ne hoc ip̄3 quidē qd' ī metu e
rāt palā ostendē audēnt: s3 fe
rebāt ī sueta̅ seruitutē gemētes.
et aliqd p̄ libitate cogitaē metu
ī̄hibebant̄: cū ille iā nō ira sed
libidīe cedes agitaret. Deiq3 quadā
die impat militib3 suis exire p̄
plateas toci9 urbis: et oēs q occur
rissēt cuiuscūq3 etatis ul' sexib3 sex
us gladijs cedē. Innūeq3 multi
tudiēs p̄pli rōni: nō hostiū sed
ciuiū telis deiecte sūt. Senatorēs
uō et hij maxīe qui ul' honoib3
ul' opib3 clariores ī curia videba
tur: cōfictis crīib3 tanq̄ rei p̄mun
p̄scripti q3 sūt. Addit uō etiā his fas
tigiū sceleib3 suis: et artis mag
ce īdustriā sūmis studijs excolit.
Ad que misteria explēda p̄quire
bant̄ mulīes nobiles grauide. et
adhibite funestis sacris medie
scindebant̄: capiebāt̄ p̄uuli in
fātes. et eorū exta visceib3 cuul
sa p̄scrutabāt̄. Jugulabāt̄ et
leones et nefādis quib3dā cōm
tis ac p̄cantacōib3 demōiaca ar
te cōpositis bella p̄ hec dicebāt
arceri: et credebat̄ ius fas q3
regni p̄ nefas posse seruari. Hijs
uō malis oīb3 etiā illud addit
q omīs qui p̄ cetās urbes uel a
gros fuerāt tyrānica crudelita
te detriti. dū nichil sibi ad vitā
tutū putāt et relictis agris p̄ lo
ca abdita et latebras eūt: omi
studio arandi serendiq3 cessāte
tāta fames urbē atq3 oīa loca
īualeāt. ut nichil reliqui ad vi
te subsidiū fiēt. Cum orietis uō

atqꝫ egipti ptibꝫ maximinꝰ ſilicꝫ
oī crudelitate et veſania tyrānu
dē gerebat·⁊ ita ut alt alteri ut po
te ī tyrānide ſocius etiā in ſcelei
bꝫ videtͬ imitari: et neſcires cui
potiſſimū dare flagicioꝝ palmā
debēs· Eo ſane maximinꝰ ſociū
ſupe ſceleibꝫ videbatͬ: qꝛ etiā pub
licos honores et maximos ingēs
magorū et malaꝝ artiū doctoi
bꝫ decernebat· Simulachroꝝ q̄ꝫ
cultui ſatis ſupſticioſe deditus
erat·⁊ ita ut ne ad puū quidē mo
mētū ſine augurijs et diuina
cōibꝫ ac ſymbolis acqeſceret: vñ
et vehemēcior aduſū nos et gūu
oꝛ pioꝛbꝫ pſecutor fuit· Vetera
q̄ꝫ delubra et olī etiā ab ſtudioſis
cultoībꝫ delicta renouari oīa iu
bet: ſacdotes qꝫ hijs et pōtifices
p ſingulas puīcias nobiles q̄ſq̄
ꝙ et alijs iā honoibꝫ functos· mi
niſtris militaibꝫ et ſalarijs ad
ditis decreuit· Erec mirū qui et
maīfeſtos maleficos ul' tōres
puīciaꝝ ul' duces militū pmo
uet· Sꝫ ob hꝯcemoī vanitatis miſ
terū: q̄ plime copie auri argēti
q̄ꝫ quērebantͬ· Ex quo accidit ut ō
nes vbiqꝫ puīcie diu diuiſis mo
dis et occaſioībꝫ iudarētͬ· Quāto
ſenſū· fluita multiplicādo· locu
pletioēs quoſqꝫ exqſitis aūt etiā cō
fectis iniurijs condēpnāta· alios
uō etiā pſcribēdo· oēs prīt bonis
pātꝫ auitis qꝫ familijs euolue
bat: vñ et mōtes auri ut ita dix
erī congregatos familiaibꝫ ſuis
ac ſatellitibꝫ largiebatͬ· In cōui
uijs uō tā pfuſus erat tāqꝫ temu
lentꝯ: ut īſanus ac mēte captꝯ
vini furore putaretͬ et ebrius fieri
iubēt· q̄ die poſtea ſe iuſſiſſe neſ
ciret· Delicijs etiā luxu atqꝫ om̄i
diſſolucōnū gūe fluitās: turpiſ
ſima ſui militibꝫ pbebat exem
pla· Deiqꝫ q̄cq̄ laſciue· q̄cq̄ petu
lant q̄cq̄ luxurioſe geſtū a rectoibꝫ
ul' militū ul' puīciarū fuiſſet: ī
ultū cedebat ob ipatoīs exēplū·
Cui inť cetera etiā hoc ſingulare
ſtudiū erat: ne ullā nō dicā vrbē·
ſed ne ul' breue oppidū abſqꝫ ad
ulterio nobiliū matronaꝝ· q̄ p
loca fuiſſet repte ul' corrupcōe
ūginū ptēiret· Talis hic tātus
qꝫ vir q̄ pudicicie hōeſtatis iuſ
ticie ac toci̭ eqtatis hoſtis pub
licus erat·⁊ qd nīſi etiā xpianoꝝ
hoſtis ac pſecutor exiſtētͬ· Ad
uſū quos tn̄ crudelitatis excruit:
ut pceſſores ſuos viucē feſtināret
ī ſcelē· Ignes laminas· cruces·
beſtias· maris pfūdū obtrūca
cōes mēbroꝝ· effoſſiōes oculoꝝ:
et ſingulis mēbris ſpālia īfer
ri ſupplicia geſſiebat· Cū tn̄ ma
gis illi cōſtātes et fortes inuenīrētͬ

ĩ tollerando· q̄ iste īgenioſꝰ et
callidus ī exquirēdo· Vincebāt̄
etēī ſepius nō ſolū a viris ſede
nā a fēīs· que v̓bo dei et caloē fi
dei ſuccēſe· ut feīe q̄dē cōphende
bant̄: ſed ut viri fortes ī certa
mīe conabāt̄ morte ꝓpcius
ſubire· ymo uō et ultro expetē·
q̄ corpis maculā recipe male

Verū cū duo ꝗbant· xij
bꝫ ꝯuictis dn̄is libidīe
et crudelitate ꝑceps agēt̄: fuit
apud alexandriā dorothea q̄dā
ſatis nobili orta familia· īgē
tibꝫ diuicijs et ꝓpinquis nobilibꝫ
pollens: ſed in ea īgenij atqꝫ
īduſtīe bonū ceteārūqꝫ hōeſta
rū artiū ſtudia magis q̄ hec vi
gebāt. Forme uō et decoris glā
tāta in ea fuit: ut mirū ac ſpā
le ī ea dei figmētū credēt̄. Hꝫ illa
que religione aī et honeſtate vi
te pulchrior q̄ vultu corpis eſſe
ſtudēt̄: eq̄ſſimo mētis iudicio
qd' pulchꝝ et decorū int̓ hoīes
eē videbat̄· id poci9 deo cōſe
crāe q̄ uſui hūano ſtatuit in
dulgē: ut v̓go deo ſacrata ꝑſiſ
tēt. At ille qui dīna atqꝫ hūa
na libidīe ſimul et crudelitate
feſtaret: cognito ſolius forme
nō etiā ingenij ac ꝓpoſiti bono
ad temeādā v̓ginē ac polluē
dā ei9 caſtitatē aīm ītendit. Cō

ꝑto uō q̄ xp̄iana eēt· que ſedim
ſua edicta pene magis q̄ libi
dini ſbiciēda videt̄: ī ambigu
um poſit9 eſtuāe cepit· et ī quā
ſe ptē v̓tēt ignorāe. Hꝫ ubi du
bios aīos libido que ei lacius do
mīabat̄ oppmuit· et expectātē
v̓ginē ꝑ mīſo ad ſuppliciū ra
pi· ꝑ occultos nūcios de ſtupro
īnt pellauit: illa eque nefas ſi
bi eē rñdit· tēplū corpis ſui qd
ſemel deo cōſecrauēat· ꝑ idoloꝝ
cultu ā' libidīs cōtagioē pollue
re: pinde ſe quidē ad mortē
parā eē· a crudeli uō tyrāno nō
decē blandū aliq̄d aut molle ꝑ
ferri: nec eē dignū reſolui erga
ſe truces aīos· quos cotidie xp̄i
anoꝝ cruor vindicti ꝑfuſꝰ obdu
raret. Ad que reſponſa cū ille
libidīe accenſꝰ acrius īcaleſcēt·
et niſi v̓bis acq̄euiſſet vi agē
decreuēt: oībꝫ v̓go pudicicia
ſuis· domo qꝫ ac familia delicta
noctu clā cū paucis fidiſſimis
fāulis· et cū ancilla ſibi comi
te caſtitate diſcedit: atqꝫ illuſū
tyrānū vanū amētē qꝫ dereliq̄t.
Hꝫ et alias plurias nobiles mu
liēs ſil' ac v̓gīes exēplo illi9 ad
orſus· ſed et exēplo nichilomi9
illi9 paciēs ad mortē q̄ ad ſer
uitutē libidīs nactus: crudelibꝫ
ſupplicijs affici iubet. Que mu'

to p̄pt̄ pci⁹ et lecius q̄ ceti oēs mor
tē subibāt: q̄ duplices sibi corōas
a dn̄o p̄parandas nō solū p pie
tate vīm etiā p castitate credebāt.
Sed ī hijs relacōibz positus.
silē equū nō puto etiā nobilis
siē feīe ī vrbe roma mirablē fīm
suffronie: cuj vir p̄fectus vrbis
rome sub maxēcio tyrāno age
bat. Cui cū de sup̄dcē feīe pulch̄
tudīe cognouisset: ut ei mos e
rat missis stupror̄ mīstris dedu
ci ad se feīam iubet. Illa rē ad
maritū detulit. Cui cū cōpisset.
multa secū voluēs ad vltimū al
tius īgemiscēs. et q̄ iuqt̄ facie
mu⁹: q̄bz aut hec tolerāda sīt aut
aīa ponēda. Tūc illa ut maritū
vidit metu mortis ptītū. pdi
disse pudiciciā suā: paululū ait
hijs qui missi fuerāt expectate.
donec cōposita ut decet et ador
nata pcedā. Que hic ingressa cu
biculū. cū p̄us de fixis genibz o
rasset tm̄ pudiciciā suā dō imo
latura. pectus ac viscerā correcto
mucrone tūsubeāt. extremos
hm̄oī nūcios ad tyrānū p as
sistētes famulas mittēs: tales
ait magis placeāt xp̄iane feīe
tyranno. Caplm xiij.

Hec mō simul atqz ī ori
dēte velut vno demoīs
spū armati et paribz hijste vi
cijs amenti deseuiebāt tyrāni: cū
tū p hoc xp̄ianor̄ vītus āi et cō
stancia fidei pbacior et mag
nificēcior redderet. Sed cū p dece
cōtinuos ānos ī orietis ptibz
similis etiā maximini princi
pis erga xp̄ianos fuisset gras
sata crudelitas. et īnūa milia
hoīm deū vīm colenciū neci tra
didisset: cūqz vires crudelitatis
sue ac libidini indesinēt̄ sugge
rēt temulēcia et neqz cōsiliū ne
qz sacietas finē vllū a̓ modū
īponēt: adest cultoribz suis di
na pudēcia: et quos p ignē p
bauēat educit rursus ad r̄fri
geriū. Ipm̄ nāqz auctorē sceleis
vlcio diuina corripuit: et ille
q̄ letis ac saginatis carnibz ī
cedebat supbz. īflatis subito
visceribz suppuratisqz dissēdit̄.
Que hic in pfundiorib; pectoris
ptibz oborto vlnē: tot⁹ ī īnsem
viscerū secessus tabo serpente
depascit̄. Post etiā fistulis q̄bus
tā in supficiē pruulētis meati
bz adaptis: de interioribz putre
fētis vlneris vermes ebullie vn
dati cepit īmēa vīmiū mltitu
do. Fetor uō tā ītollerabil̄ erat.
ut nullus oīno ne medicor̄ q̄dē
ppius posset accedē: q̄ carnes
satis lete et ī oī luxuria enutre
guiorē ex corrupcōe uidorē pu

credis exaltabant. Deniqȝ plebē
medicoꝝ qđ nec morbo cāq̄d
medēdi nec vim fetoris tollera
re possent interfici iubet. In qbȝ
cū quidā iugulādus poci9 q̄
medicatis assisterēt: īspiratus
a deo cur īq̄ imperator erras:
et qđ de9 īfert ab hoībȝ putas
posse reuocari: Nec hūan9 iste
est morbus nec a medicis cura
tur: sed recordare q̄nta ī seruos
dei egeris: quāqȝ ī religionē diui
nā impius et ꝓphanus extiteris:
et ītelliges vn̄ tibi poscēda sint
remedia. Nam et ego q̄dē mori
cū ceteris poteo: tu tn̄ a medicis
nūq̄ curaberis. Capl' xiiii.

TUnc primū se maximin9
hoīez ēē intellexit: et sce
lerū suoꝝ īmanitatē recordat9 p̄
mo dm̄ errasse se et īpie egisse
ꝓfitet': et velut satisfacē īcipit
deo. Tū deinde cōuocatis hijs q̄
ī officio publico sibi parebāt
legē scribi et cōfestī emitti iubz:
qua nō solū a xp̄ianis desinat
ꝑsecucio et arceat' oīs iniuria: ve
rū et reedificari eorū ꝑmittēnt'
ecclīe ut solitis obseruacōibȝ va
cātes etiā p ipi9 salute excelso
supplicēt deo. Cuius dicto cicius
ꝑciatis: cōtinuo ꝑ singlās q̄s
qȝ vrbes edicta mittūt' cōtinen
cia huc modū. Imperator cesar
galerius maximin9 august9 pō
tifex maxim9 germanic9 egip
tiac9 thebaic9 sarmatic9 bis
carpic9 sexies armenic9 q̄nq̄es
ꝑsicus medoꝝ et agabenoꝝ
victor tribunicie ꝑtātis vicies ī
perator decies nouies cōsul octi
es p̄r p̄rie ꝓcōsule et īperator ce
sar flaui9 valerius constātin9
pius felix īuictus august9 pō
tifex maxim9 tribunicie ꝑtātis
īperator q̄nq̄es cōsul p̄r p̄rie ꝓ
sule. Inter cetera que p rei publi
ce utilitate disponim9 nos q̄dē
primo voluerām9 scđz antiq̄s le
ges et publicā rōne obseruācie
disciplinā cūcta moderari: int'
que etiā hoc addē ut xp̄iani q̄
patriā religionē reliq̄rant ad
eā rursus reuerterent'. Qm̄ qm̄
iudicio quodā aīi sui tāta eos
obstinacio rei hui9 habuit ut nl'
lo mō redire vellent ad ritū re
ligionis āntique q̄ a maioribȝ fue
rat īstituta: sed eo magis pro
volūtate sua vnusq̄sqȝ ipe legē
cōstituit et ī diuisis locis plebs
diuisa cōcurrit. Cūqȝ p hijs a
nob̄ ꝓpositū fuisset edictū ut
ad priās leges redirēt et anti
q̄tus cōstitutas: plimi eoꝝ ꝑi
culis se pocius subicere mor
tesqȝ inuiābiles tolerare q̄ o
bedire p̄ceptis talibȝ maluerīt

Et quū multos adhuc in eodē aī
iudicio dīuare puidim⁹ ut ita n̄r
dijs celestibꝫ honorē debitū red
derēt nec sue religioni satisfa
cē viderent: respiciētes ad solitā
māsuetudinē clemētie nr̄e q̄ cō
suevim⁹ oībꝫ veniā dare hoībꝫ.
libent̄ etiā erga hos idulgētiā
nr̄ā credim⁹ porrigendā: ut rur
sū sint xp̄iani. et cōventicl'a in
quibꝫ orare cōsueuerāt extruāt et
reedificēt: ita tū ut nichil cont̄
disciplinā publicā gerāt. Alijs
vō ep̄lis iudicibꝫ idicabim⁹: q̄d
eos oporteat obseruare. Unde cō
cessa hac nr̄ā idulgētia exorare
debent deū suū p salute nr̄ā et
p rei publice statu: ut oīo incolu
mi degente re publica etiā secure
agē in p̄prijs laboribꝫ possint.

Hec de latino. Rufinus.
ī grecū vsa. nos rursū trās
fudim⁹ in latinū. Sed p⁹hec q̄d
consecutū sit videamus. Expli
cit lib' octavus ecclastice hys
torie Incipiūt capl'a libri noni

De relaxacōe cōfessor et
restauracōe ecclar. p̄m
De sequēti psecucōe. ij De simu
lachro nup apud anthiochiā cō
secrato. vl' quer rūsa dedisse dica
tur. iij De crudelitate et nequicia
maximini tyrāni et de actis fal
sis adusū xp̄m cōfictis iiij De
duce damasci q̄admodū acta
falsa adusū xp̄ianos cōposueit.
vl' q̄li ex hoc p⁹modū diuina vl
cione multat⁹ sit. v Cum eodē te
pore mīres extiterīt. vi De luci
no anthiocheno p̄sbro et mīre.
vij De hijs que adusū nos ta
bulis ereis conscripta sīt. viij De
celesti vīdicta sup gētiles et mīr
tyrū psecutoēs emissa. ix De pi
etate vl' mīa xp̄ianor sup īmi
cis exhibita. x De victoria cō
stantini p̄ncipis adusus max
entiū vrbis rome tyrānū. xi
De legacōe cōstātini īpatoris
et licinij consulis ad maximi
nū tyrānū trāsmissa. xij Quē
admodū maximin⁹ tyrānus
adusus liciniū cōsulē bellū e
geit. vl' q̄admodū ī eodē bello
deuictus sit. xiij Ut idē maxi
min⁹ cū magno dedecore et igno
mīa ad sedes p̄prias reusus nimi
o furore accēsus. sacerdotes deorū
suor et diuinos occiderit. vl' q̄les
deinceps p xp̄ianis lr̄as diuina
vlcōe coactus statuerit. xiiij
De pestiā vindicta vl' morte
maximini tyrāni xv Quēad
modū p⁹ maximini itēitū oēs
ei⁹ satellites et ipietatis vl' cru
delitatis ei⁹ mīstri nec nō et fi
lij a legitimis p̄ncipibꝫ īterfec
ti sīt. xvi De pace et trāq̄llitate

xpianorꝝ p legitimos pncipes
aucta· xvij De trāquillo statu
ut° ordīe ecctīastico eydē tēpois·
xviij Quēadmodū licini⁹ ī
iudia corrupt⁹ adulus egregi
um et xpianissimū pncipē ↄstā
tinū bellū cōmoueit· xpianos
qꝫ nimia crudelitate psecutus
sit· xix Quēadmodū cōstātin⁹
piissim⁹ ipator· deiecto licinio
tyrāno· statū ecclīe trāqllū lar
gi⁹ cōfirmaueit xx Explicīūt
capl'a Incipit lib' nonus Ca
plm primū

Huiuscemoī e
dictis ipialibꝫ
p oēz locū asie
pontiqꝫ ꝓposi
tis: velut ex ī
gentibꝫ tenebris subitū lumē
refulsit· Sꝫ maximin⁹ qui ī o
riētis ptibꝫ cesaris tyrānidē po
ci⁹ qᷓ locū tenebat· tꝑ crudeli
tatis sue mateiā sibi subtrahi nō
ferens:· cū ei displicēt edictū·
nec tn̄ audēt obsistē· ꝓponi publi
ce legē et oībꝫ ī noticiā venie nō
patit̄: ubo tn̄ iudicibꝫ p̄cepit ī
ducias xpianis iterī dari· Sed
sabin⁹ q̄ p illud tps p̄fectuie cul
mē gēbat: oīm pui̅ciarꝝ iudici
bꝫ scribēs· et plată impatoris ī
serēs legē maīfestū efficit cūc
tis id qd' maximin⁹ obsciare

tēptauerāt· Iudices uō p singlas
ciuitates edicta mittētes legēqꝫ
p̄ferētes relaxari cūctos q̄ tene
bant̄ in carcē: quiqꝫ ī metallis
aut q̄buslibꝫ vīculis adserua
bāt̄ omīs abcedē libeōs iubent·
Quibꝫ ita gestis· velut p⁹ nimi
am tempestatē si solis splēdor
celo redditus fuisset ac tris:·
duces ppli urī p singulas q̄sqꝫ
urbes frequētare cōuent⁹· eccias
īstaurarē· cōsilia agē sacerdocia
repare: singulas quasqꝫ eccias
si q̄u qd' deesse videbat̄ instruē·
Que cū cūcta ita gererēt̄:· sīu
por igēs habebat īfideles gēti
lui̅ de tāta tāqꝫ subita cōuſioē
rerū: ita ut admiacōe ipa fate
ri cogēnt̄ magnū et solū viu
deū esse quē xpiani colūt· Ceto
rū uō si qui ī agonibꝫ fidelit̄ et
virilit̄ pduauerāt: cū oī fidu
cia et leticia agebāt· Hi q̄ uō
lāguidius et ignauius egerāt
cū oī ↄhulitate et supplicacōe me
dicinā poscē ab hijs qui īcolumes
pstiterant ꝓperabāt: et p eos re
ꝓpiciari sibi oīpotentē deū suppli
cabāt· Iam uō illi q̄ de metallis
fuerāt relaxati· venietes p ur
bes singulas magnīmi subli
mes qꝫ īcedebāt· et īeffabilē le
ticiā atqꝫ exultacōēz dei eccijs
exhibebant:· toto itinē p pla

teras quocꝫ ciuitatū et vicos cū
psalmis et ẏmnis digredīetes ita
ut stupeȇnt et magnificarēt deū
hii q̄ eos paulo añ victos atqꝫ ca
thenatos trahi ī metalla vide
rant: letos uō nūc atqꝫ exultā
tes cernebāt ad ꝓpria remeare.
Ex quo etiā ipi qui p̄us ifesti
nob̄ videbant̄ et adūsi: nūc sti
te cōuersiōis miraculo cōgratu
labāt̄ nob̄ et cōem sibi ducebāt
leticiā nr̄am. Capłm sc̄dm

VErū cū hec ita ī agris ac
vicis et urbibꝫ agerent̄
et p reddita sibi pace xp̄ianoꝝ
ipsi modesta exultacōe gauderēt:
totiꝰ boni īnimicꝰ tyrānꝰ ferre
nō potuit. q̄ ista sibi nescie
rabie gaudia ista sinuēt. Etenī
maximinꝰ quē ī orīetis atqꝫ e
gipti ptibꝫ tyrānidē tenē supdix
imꝰ sex nō āplius mēses passꝰ
ē nr̄os ī pace psistē: et ptinꝰ q̄c q̄
ad obturbandā eā nancisci po
tuit molit̄. Igit̄ p̄mo ꝓhibē nos
tros p occasiōes q̄sdā teptat: ne
ad cimiteria cōuenirēt. Tū deinde
neq̄ssimos quosdā anthiochene
urb̄ viros īstigat legaciōēz mit
tē adūsū nos: deposcētes ne in
ꝓpria pr̄ia degē liceat xp̄ianis.
Cuiꝰ legacōis īuētū fuit p theo
tegnū quēdā curatorē anthio
chene urbis: p̄ui īgenij hoīem
pessimi qꝫ ꝓpositi. Hic et alios p
singulas ciuitates sibi teterri
mos ciues ad simile faciniꝰ īpel
lit: et ex oībꝫ puīcijs hꝰcemōi
legacionē dirigi cōponit. mul
ta qꝫ alia adūsū nos spāli q̄dā
odio et obstinata cōtencōe ma
chinat̄: donec oīmō mala que
iā quieuerāt renouarēt. Mala
quippe mēs malus qꝫ aīmꝰ ve
lut sitim quādā et famē se pa
ti putabat: nisi laniaēt carnes
ciuiū et sanguinē eoꝝ pfūdi

IStea occā videret. iij.
signē reppisse se maxiam
ratus ex eo q̄ apud anthiochiā
simulachrū q̄dā iouis amicalis
nup cōsecratū. artibꝫ q̄busdā
magicis et ipuris cōsecracōībꝫ
ita cōpositū est. ut fallē oclōs
ītuenciū et portēta quedā ostē
tare videt̄ ac rūsa pferre: id qꝫ
oībꝫ et ipsis īpatoribꝫ pro certo
cōfirmat̄. Et d' p'ea q̄ ab vni
uisis creditū est: asseuerāt̄ itē deꝰ
ille dedisse rūsa ne xp̄iani ī ur
bibꝫ hītarent: neqꝫ ī vicinis ur
bis locis: sed q̄to fieri pt lōgius
fugarent̄. Cunctis qꝫ ꝯguitis oīs
q̄ ubiqꝫ sub tyrāni regno erāt.
p urbes ac puīcias singulas sci
entes q̄tū hoc eē apud eū: silēz
de xp̄ianis sētiaꝫ ferūt. Et mis
sis ad eū legatis ea de īpatore

impetrarant: que ut petent ab ipso fuerant invitati. Capitulum iiij

Dum vero rursus adversum nos persecucionis rabies instaurat: maximinus iterum summa instancia per urbes singulas sacerdotes simulachrorum ac pontifices statuit multis que honoribus et muneribus afficit. et omnia pro diligenter agit. quoniam nec cultos beneficiis suis puniat: ut per hec propiciores eos efficeret in odia et necem xpianorum. Idcirco eos magis optinebat quo graciorem sibi duceret eum: quem erga nos seviorem neque rem que sensisset. Et quibus ei agere cuncta ex sententia liceret. quippe qui iam sibi eciam augusti inconcessam presumpserat dignitatem: videri tamen volt quod aliquibus iustis her racionibus agat. Confinguntur acta quedam velut apud pylatum de salvatore nostro habita. in quibus adversus xpistum omnis blasphemia conscribitur: que acta per omnes regni sui provincias prolato edicto mitti precepit. et per urbes singulas per vicos et per agros eciam proponi. Preceptoribus quorum puerorum tradi iubet: uti pro hiis que ad meditandum vel ad discendum dictare solent hec tradant pueris memorie commendare.

Dum vero hec tanta · v · ita per omnem locum diligenti nequicia gererentur dux damasci quos vita imperatoris sui erga xpianos libidinem et placere ei in talibus studens indignissimas quasdam mulierculas de trivio comprehensas sisti sibi facit et agitari in hiis plurimam questionem per quam cogeret eas actas perfiteri fuisse se quondam xpianas et scire que inter ipsa misteria eorum spurcia quedam et impura committentur aliaque huiusmodi flagicia que ne audire quidem bonus quisque patitur mulierculas actis prosequi facit: eaque scripta ad imperatorem refert. At ille proponi ea nichilominus per singulas quasque urbes ac provincias iubet. Cuius nus dux ille non in longum tali fraude gavisus sit. Dehinc namque quadam insania desperacionis incensus: in exitu vite sue propriis sibi intulit manus. Hinc vero rursum fuga rursum persecucio et supplicia renovari: iudices provinciarum tamquam gratum aliquid ex hoc imperatori exhibentes in nostros atrocius desevire ceperunt. · vi ·

Igitur apud tyrum fenicis urbe tres quidam iuvenes correpti cum se xpianos esse confitentur: bestiis subiiciuntur. Cum quibus et silvanus episcopus quadragita annis functus sacerdocio: vir mansuetudine summus et ipsa iam senectute venerabilis. Per idem tempus eciam petrus de quo supra memoravimus alexandrine urbis episcopus per omnia insignis et omnibus virtutibus

adornatus in scripturis vero diuinis et in verbo dei nulli prorsus inferior prudentia quoque singularis et in omnibus perfectus verus et sacerdos hostia dei christo rapitur: et tamen ex maximini precepto capite obtruncatur. Cum quo similiter et alii plures ex egipto episcopi trucidantur.

Lucianus quoque vir · vij · moribus continentia et eruditione precipuus antiochene presbiter. Cum ad tribunal iudicis fuisset adductus: cur igitur ad eum plures vir rationabilis et prudens sequeris sectam: cui reddere non potes rationem? Aut si est aliquid audiamus. Tum ille data sibi licentia dicendi: huiusmodi orationem de fide nostra habuisse dicitur. In occulto non est quod nos christiani quem colimus deum unus esse per christum nobis annuntiatus: et per spiritum sanctum nostris cordibus inspiratus. Non enim sicut nos putatis humane alicuius persuasionis errore constringimur: nec indiscussa ut alii putantur traditione decipimur. Auctor nobis de deo deus est. Neque enim posset sublimis illa maiestas sensibus humane mentis illabi: nisi vel spiritus sui virtute delata vel verbi ac sapientie sue interpretationibus indicata. Fatemur erravimus etiam nos aliquando et simulachra que ipsi finximus deos celi ac terre putabamus auctores: sed arguebatur eos fragilis materie sue a nobis posita consecratio. In quibus tamen venerationis inerat: quantum decoris manus detulisset artificum. Verum opus ille deus quem non nostris manibus fictum: sed eius nos decebat esse figmentum: errores miseratus humanos: sapientiam suam misit in hunc mundum carne vestitam: que nos doceret deum qui fecisset celum et terram non in manufactis sed in eternis atque invisibilibus requirendum. Hec etiam nobis leges ac discipline precepta constituit: seruare parsimoniam paupertate gaudere mansuetudinem colere studere paci cordis puritatem amplecti patientiam custodire. Sed et omnia hec que nunc adversum nos geritis ventura nobis predixit esse: educendos nos ante reges et ante tribunalia iudicum statuendos ac velut victimam iugulandos. Inde est denique quod et ipse qui erat immortalis ut puta verbum et sapientia dei morti se tradidit: quo nobis in corpore positus patientie preberet exempla. Sed nec nos sua morte decepit quibus post diem tertium resurrexerit non ut ista que nunc conscripta sunt continent acta pylati: sed innocens immaculatus ac purus ad hoc solum mortem suscepit ut eam vinceret resurgendo. Vere dico non est in obscuro gesta loco nec testibus indiget: pars pene mundi iam maior huic veritati astipulatur vrbes quoque integre. Aut si in hiis aliquid suspectum videtur:

conteſtat̃ etiã de hiis agreſtis
manus ignara figmẽti· Si mi
n⁹ adhuc credit̃: adhibeo vob̃
etiã loci ipĩ⁹ ĩ quo res geſta eſt
teſtĩoniũ· Aſtipulat̃ etiã hiis
ipẽ ĩ ihͦſolimis locus et golga
tana rupes ſub patibuli onere
diſrupta: antrũ quoqȝ illud qd̃
auulſis ĩferni ianuis corpus de
nuo reddidit aĩatũ· qd̃ purius
inde ferret̃ ad celũ· Aut ſi adhuc
vob̃ mĩ⁹ digna videt̃ hec que ĩ
t'ris ſbaz gerũt: accipite etiã e
celo aſtipulatorẽ fidelẽ· Solẽ vo
bis ipȝ horũ pduco teſtẽ: qui cũ
hec fieri p ĩpios videret ĩ t'ris· lu
mẽ ſuũ meridie abſcõdit ĩ celo·
Requirite ĩ ãnalibȝ vr̃is: et ĩuenie
tis tpibȝ pylati xpo paciẽte fu
gato ſole intruptũ tenebris diẽ·
Quod ſi t're· ſi celo ſi ſãguini eoꝝ
a qbȝ veritatẽ p tormenta pqui
ritis fidẽ nõ accõmodatis? quõ
meis v'bis allegacõibȝ qȝ crede
tis? Et cũ pene iã hiis v'bis au
ditoribȝ ſuadẽ cepiſſet: abripi
iubet̃ in carcẽm ibiqȝ qſi abſqȝ
tumultu ppli necari· viij·

SEd p alia nichilominꝰ
loca tãta ĩ breui crude
liſſimꝰ tyrãnus aduiſũ nos ex
citauit: ut lõge ſeueiora pon
bȝ et diriora patraret̃ Quũ eĩ
aduiſũ nos legacões puĩciaꝝ

ul' vrbiũ· qũ tot et tãta ĩpialia
dicta venerãt· ita ut etiã ereis
tabulis ĩcidi leges q̃ aduiſũ nos
date fuerãt iubent̃? qũ pueis
ſcolaribȝ meditacõ de pylato et
ihũ cõtumelie nr̃e grã iuſſa ẽ
cõfictis referta blaſphemiis p
totũ diẽ decantari? In hiis uero
legibȝ qs̃ aduiſũ nos ere ĩciſas
velut ĩetnũ mãſuras ſingulis
qbuſqȝ ciuitatibȝ ꝓpoſuerat· iac
tauit ſatis et ſupbe deſcpſerat?
q ex quo xpianĩ ſedibȝ ſuis ur
bibȝ qȝ pellũt̃· et aeris eẽt leta tẽ
pies· et t're fecũditas habũdã
cior· ac ſegetũ copia vberior:
et ideo ſatis rẽ cõſuli ad deoꝝ
ĩmortaliũ graȝ· qbȝ nulle ita ac
ceptabiles victime litarẽt̃· q̃
ut ĩuiſũ hoc hoĩm genus ex oĩ
bȝ locis in qbȝ eoꝝ maieſtas co
lit̃ pellẽt̃· Addit quoqȝ etiã illud·
ut qũ tã piã tãqȝ religioſã pe
ticionẽ hanc ab ĩpatore popoſ
ciſſet? q q̃ illud eſt q̃uis dif
ficile videat̃ qd̃ ſuis cõmodis
eſtimẽt pfuturũ· ꝓ hac grã nich
il ſit qd̃ ĩpetrare nõ poſſet: tñ
ut hoc diligẽtius obſeruẽt ne
xpianis qualit'cũqȝ vrbiũ cõce
dat̃ ingreſſus· Eiuſdem qũtũ in
hoĩbȝ fuit ſatis ĩ anguſtũ res
nr̃e opes qȝ coartate ſũt: ut ſecũ
dũ illud qd̃ ſc̃ptũ eſt ĩ hiis ſcã

caliȝati possent etiā ea͂ Hꝫ postq͂
nichil reliqui apud hoīes rebus
nris super eē visū est: oīpotentis
dei prudencia ībecilles hoīm mē
tes prolitati ipā desperacione nō

Continuo Capitulum ix.

namq͂ nec mora dū adhuc
ꝑ aliq͂s longi⁹ positas ciuitates
impia mittent͛ edicta: arrogā
ciā tyrānice vocis refrenās qua
letas segetes ꝑ xpianoꝝ fuga et
vbēs frugibꝫ descēpseāt cāpos:
ymbres restringit ī nubibꝫ et effe
tas arida sterilitate segetes deli
quit. Arescit etiā herba cāpoꝝ:
et nō solū hoībꝫ frūm. vīu etiā
pecudibꝫ pabulū negat: fames q͂
tetra et obscena vbiq͂ grassat͛.
Aeris quoq͂ tēpies. quā suis ipius
actibꝫ descēpseāt famulaū ī tātā
corrupcōez vsa est: ut hūana cor
pa vlceribꝫ pessimus q͂ ignis sac͛
dicit͛. nec nō et hiis qui dicunt͛
carbūculi replent͛: ita ut hec o
ca hoīm atq͂ oculos occuparet͂:
ut si qui forte ex hiis effugissēt
morte lūibꝫ orbarent͛. Sed et a
hiis nichilomin⁹ pestilētibꝫ mor
bis: virorū ac mulieꝝ īmēse mul
titudīes et ꝑcipue īfantū aceru
ati cadebāt Addit͛ illud etiā
hiis malis ut armenioꝝ gens
oli et vtilissimā et amicissimā ꝑplo
romano dū ab eo xpiane reli
gionis ritū cū devotissīe vniūsa
dedita ē. in ydolorū cultū muta
re cogēt͛ et demōes venerari pro
deo: ī inimici ꝑ amicis et ꝑ socijs
adūsarij effecti manu se adū
sū nefaria ei⁹ dicta defensare pa
rāt ac spōte bellū inferūt. Que
simul oīa coaceruata stulte ab
eo penas arrogācie deposcebāt:
qua sibi ꝑ fugā ꝑsecucionēq͂ x͂
anoꝝ pacē et rerū oīm copias
atq͂ ipi⁹ etiā aeris tēperiē deser
uire iactaueāt. Igit͛ cū ipe et ex
citus bello armenico vehemēt͛
et acrit͛ vrgēt͛: ꝑplos ꝑ vrbes et
vicos q͂bꝫ diuīa atq͂ hūana ꝑs
pē cūcta cessura legū suaꝝ auto
ritate ꝑmuleāt. fames dira abs
q͂ vlla misēacōe vastabat. In
vrbibꝫ namq͂ tāte ꝑ dies singulos
multitudīes cadebāt ut nec lo
ca ad sepulturas īuenirēt͛: in a
gris uō ul' vicis plime dom⁹ pe
nit⁹ vacue remāsere. Quid et si
aliq͂ īminētē vidētes stragē fi
lios suos ad vrbē venūdaturi
abduxerāt. dū emptor mōat͛
aut retractat etiā ipe morit͛⁹
accede: cū liberis suis quoꝝ ex ꝑ͂
cio alendos se sꝑabāt īteribant.
Aliq͂ uō dū radices herbaꝝ seca
bāt earūq͂ sucis aīaꝫ susten
tare teptabāt purgēte medici
scitum hausu letali eq͂uo cor

rumpebantur. Mulieres quoque nobiles familias et honesto loco natae vi famis cogente pudoris oblitae ad publicum stipis petendae gratia descendebant, et quas verecundia aspici in facie hominum non sinebat: expetere aliquid cibi vel etiam de manu rapere fames cogebat. Virorum plurimi vero ita exhausti incedebant, ut simulachra magis carne carentia quam homines putarentur, colore tetro, luminibus in profundum demersis, huc atque illuc corpore nutabundi et iamiamque lapsuri ingrediebantur: nec voce iam stipem, sed ultimum extendo spiritu deposcentes, ita ut nonnunquam si forte fragmentum panis aliquis quo frui non liceret accepit, dum manum conatur extendere, nec desiderium vires corporis consequuntur: in medio conatu invalidi ictu frustrante conciderent. Et si quis forte locupletum misericordia permotus impertiri aliquid cibi indigentibus voluisset, constitutus et perforatus multitudine eorum in quibus necesse erat quem repleturus videretur deserebat inceptum: nec in immensum positum per vim eorum quos inedia impudentes fecerat valebat explere. Interea per plateas omnes et angiportus erant omnia repleta cadaveribus mortuorum. Nec erat omnino qui sepeliret: dum et ipsi qui adhuc superesse videbantur morbo invalidi essent, et quasi continuo morituri. Ex quo fiebat spectaculum miserabile: ita ut quamplurimi canibus devorarentur. Igitur duae pestes validissimae: fames et lues dividebant sibi populum. Et pauperiores quosque quibus cotidianus victus ope manuum quaerebatur velut vicinos sibi et proprios populabatur fames: illos vero qui locupletes et referti opibus videbantur lues sibi velut propinquos defendebat: ita ut videres numerosae familiae domum intra breve tempus ex uno in alterum contagione currente extinctis omnibus vacuam derelinqui. Hic discretis quidem castris fames luesque sed uno mortis exitu bellantes urbes agrosque vastabant. Haec extitit legum maximini et elationis atque arrogantiae eius et iudicii de christianis habiti remuneratio: haec illius in deum pietas et religionis, ut asserebat, cultus reddit maiestas. Dum ut superius diximus, cum et inhumata mortuorum cadavera quos fames consumpserat in plateis iacerent, et quos lues usque ad unum interemerat nichilominus insepulti in domibus manerent, qui vero superesse videbantur vigentur media: clamare omnes ac sponte christianorum pietatem misericordiamque imperii ceperunt, quos quippe paulo ante extorres patria et domo egerant, nunc supplicant exorare: ut more sibi solito viventibus elemosinam

lū deferāt mortuis īsepultis se
pulture iura psoluāt. Apud ipōs
tm̄ nō miseracōēs valē. apud
ipōs solos q̄ hūanitatis s̄t pieta
tis qz seruaiᵗ. nec tā verā religio
nē tā sctām taqz ī oībz pstāz vllā
eē quā vniūsis hoībz cōsulē tā
q̄ ppīquis et pr̄is suadeat: nec
eē vllū aliū pret xpianoꝝ deū cō
fitebantᵗ. Caplin. x.

Dm uō nr̄oꝝ ppli qbz re
uerā p dei grām qd̄ marie omībz
mirabile fuit. neqz fames ī āquo
neqz lues fuerāt dnāta. ī nullo
prius īiurie meōres. more sibi so
lito ad mīaz etiā īimicoꝝ pcep
tis dīuīs instituti. conferre cer
tati vniusqsqz put poterāt cibos
et sustētaīe ac reficē peūtes: et
nō solū cibū cū eis sed etiā affec
tū pncipale. Ex quo īdigentibz
etiā pua sufficē videbantᵗ: qp cū
magna pietatis affcōe pmebā
tur. Illos quoz q̄ morbi cōtagio
ne laborabāt. ad quos nullꝰ gē
tiliū ul̄ ppīquoꝝ quidē ītroibat.
sedula et frequēti visitacōē curare:
nec pati oīo aliqd p cōtagiū qp
pe quos grā dīna circūdaret. Ca
dauerībz quoz mortuoꝝ sepultu
re officiū deferre: et que s̄t natē
iura cōplē. Ita breui īgressu so
lo xpianoꝝ p vrbes et vicos ma
loꝝ facies īmutata: rebz ipīs at
qz opibz verā eē et equā r̄ligioēz
xpianoꝝ ī cordibz oīm sepsit mi
to tenacius q̄ tabulis ereis eā
falsā eē tyrānus incideratᵗ. Igitᵗ
cū hec ita a nr̄is gereretᵗ. et p ges
toꝝ bonitatē tacita quadā pdi
cacōe dei nr̄i veitas nosceretᵗ. ita
ut cōpletū videtᵗ illud qd̄ sc̄ptū
est ī exodo qz egipcijs erāt tene
bre palpabiles et crasse. filijs
aūt isrl̄ erāt lux in oībz hitacōi
bz suis. pgit nichiloīꝰ dn̄s deꝰ
nr̄ magnificari ī scīs suis. et cep
te vītutis opus prosperioribz suc
cessibz ppagare: atqz iterū nobᵗ ī
obscuro positis splendorē sui no
mīs accendē. Certe sedz pheticū
dcīn cibauit nos pane lacimaꝝ:
et potū dedit nobᵗ ī lacrimis sedᵗ ī
mēsura. Hec ē ergo correcōis eiꝰ
emendacōis qz mēsura ut nō ipe
tuū īdignetᵗ neqz ietnū irascatᵗ
nobᵗ: sed et respiciet seruus suis
sperantibz in se. Caplin xi.

Etenī cū religiosissimꝰ impa
tor cōstantinꝰ cōstancij e
que moderatissimi et egregij pn
cipis filiꝰ aduersus mexēciū vr
bis rome tyrānū bellū pareret
atqz exitū deduceret. erat iā tūc
quidē xpiane religiōis fautor
verīqz dei ~~cultor~~ venerator: nō
dū tn̄ ut ē solēpne nr̄is iniciati
signū dn̄ice passiōis acceperat.

Cum igitur anxius et multa secum de imminentis belli necessitate revolvens iter ageret atque ad celum oculos sepius elevaret et inde sibi divinum precaretur auxilium: vidit per soporem ad orientis partem in celo signum crucis igneo colore rutilare. Cumque tanto visu fuisset territus ac novo perturbaretur aspectu: astare sibi videt angelos dicentes: Constantine t·as·uw·th·k·a quod est in hoc vince. Tunc vero letus redditus et de victoria iam securus signum crucis quod in celo viderat in sua fronte designat: et ita celitus invitatus ad fidem non in illo videtur inferior cui similiter dictum est: Saule Saule quid me persequeris? Ego sum Jhesus nazarenus. Nisi quod hic non adhuc persequens: sed iam consequens invitatur. Exinde signum quod in celo sibi fuerat demonstratum in militaria vexilla transformat: ac labarum quem dicunt in speciem crucis dominice exaptat: et ita armis vexillisque religionis instructus adversus impiorum arma proficiscitur. Sed et in dextera manu sua: signum nichilominus crucis ex auro fabrefactum habuisse perhibetur. Quin non puto ab re videri: si paululum excedentes etiam quod positi religiosus dux in hoc bello gesserit proferamus. Igitur ubi divine virtutis auxilio iturus de victoria effectus est: alio nichilominus estu religiosi principis animus fluctuabat. Scilicet imperator romanus et pius prius nominatus et quos si fieri posset qui ante se principatum gesserant pietate et religione cupit superare non solum prius sed ipsi urbi rome que romani imperii caput est bellum cogeretur inferre: ut sine oppugnatione prius quam tyrannus obsederat redderet potius prius libertatem. Angebatur hinc animus et die noctuque deum cum se iam familiarem senserat precabatur: ne dexteram suam quam signo muniverat salutari cruore romani sanguinis macularet. Hec ei die noctuque poscenti prestitit divina providentia. Et cum iam non longe a ponte mulvio castra posuisset: ecce subito velut vi divina correptus maxencius agit in occursum. et primus urbis rome portis sequi se reliquum exercitum iubet: prior ipse obvius procurrit armatus. Iusserat autem navibus ad decipulam compositis flumini sterni: et superpositis pontibus exequari. Ut ergo ipse eques ac percursor oblitus operis sui cum paucis ingressus est pontem subsedere naves et in profundum demersus totius belli furias cedes unius nefandi capitis dirimit interitu: atque impollutam

religioſi p̄ncipis dexterā a ciuili
cruore ſeruauit. Tū uͦ nichilomī9
ī hoc quā in moyſeo atq̄ hebre
oꝝ ꝑplo geſtū vidēs: ut digne e
tiā ſup hiis dici debēt. Currus
pharaonis et v̄tutē ei9 deiecit
ī mare: electos aſcenſorēs t̄nos
ſtratorēs demerſit ī rubro marē:
p̄oto adopuit eos. Jam namq̄
maxēcius atq̄ hii q̄ cū ipo erāt
armati ſatellites diuerſi ſūt
ī ꝓfundū: p̄otib; q̄ hiis deuo
lutus ē. quos ad religioſi p̄nci
pis aptauerāt exitū. Sz et illud
ſup eos cōpetent dicit᷑. Lacū a
peruit et effodit eū. et incidit ī
foueā quā opatus ē: conu̾tet᷑
dolor ei9 in caput ei9. et ī v̄tice
ei9 iniquitas ei9 deſcendet. Hec
ī ipſis cōpetent᷑ aptāt᷑. Coſtan
tino uͦ tāq̄ famulo dei digne
illa inīgent᷑: q̄ moyſes p9 victo
riā ꝑſtratis īmicis cecinit di
cens. Cantem9 dn̄o gloͦſe eīm
honorificat9 ē: equū et aſcēſo
rē ꝓiecit ī marē: adiutor et ꝓ
tector meus eſt: et f̄cus ē m̄ in
ſalutē. Q̄s ſilis tibi ī dn̄s dn̄e.
q̄s ſilis tibi: gloͦſus ī ſcīs. mira
bilis ī maieſtate faciēs p̄digia:
Hec etiā ſi nō v̄bis reb; tū geſ
tis q̄ conſtātinus ipi a qͦ me
ruerat excelſo cōtinēs deo: ur
bē romā t̄iumphātis īgredit᷑.

Tunc uͦ leti om̄s cū cōiugib;
et libēis ſenatus ꝑplus q̄ rōn9
īgenti peſte liberati. et iugo ty
rānice īmanitatis exempti: cō
ſtātinū velut ſalutis auctorē
ac reſtitutorē libtatis excipiūt.
Jlle tū nec ī laudes acclamātis
ꝑpli nec ī plauſū tāte vrbis ac
talis aīos relaxabat: nec ſue
v̄tuti rē geſtā. ſed dīno mune
ri deputabat. Statī q̄ deniq̄ v
bi ymaginē ſibi ob honorē t̄
iumphāti ſenatus erexit vex
illū dn̄ice crucis ī dexterā ſuā
iubet depingi: et ſubt᷑ aſcri
bi q̄ ī hoc ſingulari ſigno qͦd
ē verē v̄tutis īſigne vrbē romā
ſenatū q̄ et ꝑplm romanū iu
go tyrānice dn̄acōis ereptū
p̄ſtine libtati nobilitatiq̄ r̄ſ

Per idē tp̄s. Cōſtituit. xii
cōſpirante etiā ~~cū~~ ſecū
licinio. nōdū eīm in id veſanie
ſiaderat quo p9modū dilapſ9
ē: ſcientes et ꝓfitētes auctorē
ſibi bonoꝝ oīm deū. vna eadē
q̄ ſcīā legē ſtatuūt. in q̄ deū
xp̄ianoꝝ plenissimis laudib; ꝓ
ſequūt᷑: et ipm̄ ſibi auctorē
toci9 v̄tutis atq̄ ꝓfitent᷑. ipm̄
q̄ de tyrāno p̄ſtitiſſe victoriā:
et ideo ab vniūſis huc venerā
tionē cultū q̄ defendū. Hāc le
gē etiā ad maximinū q̄ tūc

orientis partibus dominabatur: amici
cias quoque eorum expetere videbatur mit
tit. At ille ingentibus imperatoris
rebus gestis perterritus. tamen et
sibi que scribebantur contraria sibi
et aliena a mentis sue proposito vi
derentur. tamen non resistere quidem audebat
et rursum aliene auctoritati cedens
invitus in hoc venisse videri eru
bescebat: metu siquidem ac pudore v
sus miserrimis consiliariis sta
tuit velut ex suo arbitrio atque au
toritate legem pro christianis silis
sive pervulgare. in qua assevera
ret maioribus quidem suis parentibus au
gustis iussum fuisse christianorum gen
tem tamquam deorum cultui adversam penitus
esse delendam: se quoque aliquamdiu ra
tum sibi debere uti sinia. Sed quoniam eo ma
gis genus ista propagetur et crescat.
quo maxime putatur inhiberi: velle
se potius ut siquidem blandis quis
ad deorum cultum persuasionibus acqui
escat recipiatur. nullus vero coga
tur invitus. sed habeat in arbi
trio suo quem quisque velit ritu co
lere deum: neque pro hoc commotionem
ullam vel perturbationem provincialibus
inferendam. Hec maximinus ad sa
binum prefectum scribit. cum tamen omnes
scirent eum non ita animo gerere: sed si
mulata hec humanitate decernere.
Denique nostrorum nullus audebat
vel consilia agere vel in publico quod

quod ad religionem pertinet commo
vere id est vel ecclesias reparare vel si quid
huiusmodi usus noster poscebat explere:
quod fieri lex ad eum ab imperatoribus
missa censebat. Sed ille ipsius et
mente ferox hoc solum quod metus
extorquebat indulserat: nec in aliquo
mutavit affectum donec digna in
eum ubera ultio divina proferret. xiii

Etenim cum contra meritum et
capacitatem mentis sue vel
nomen augusti vel imperium presumpsis
set: vir in quo nichil prudentie nichil
sobrietatis aut moderationis me
rat. arrogantia tumidus et su
perbia inflatus extolli et erigi etiam
adversum regni socios cepit: in quibus
regalis institucio morum probitate
et sobrietatis ac religionis gratia
refulgebat. Audet igitur primo se
inter eos honore constituere priorem
ac non multo post rupto federe bel
lum licinio conatur inferre. et bre
vi omnia perturbans. modo urbes qua
tiens modo exercitum fatigans: ad ultimum
fretus demonibus et nomine deorum suo
rum cum immensa militum multitu
dine procedit ad bellum. Sed victoria
illum qui deo atque hominibus invisus erat
refugiens: ad partem alteram transit.
Et cum ferro cecidisset eius exercitus:
pauci qui supfuerant videntes eum
militum copia et divino favore nu
datum. manum fortioribus tradunt.

At ille simul ut se a diis suis decep
tũ et ab hoĩbꝫ desertũ videt: de
tractis impii insignibꝫ q̃ nec
decent' umq̃ gesserat· turbis se
colonũ fugitanciũ p̃miscẽs tur
pit' atqꝫ ĩfelicit' bello exemptus
p agros et vicos latitans tãdẽ
ad ea loca que hostibꝫ carẽ vi
debant' euasit :· vanis suis per
suasioĩbꝫ illud multo verius eẽ
p̃senciẽs qd' diuina sc̃ptura p̃nũ
ciaueŕat dicẽs: nõ sit saluus rex
p multitudinẽ v̾tutis sue· nec gi
gas saluus eit ĩ multitudĩe for
titudis sue :· falsus equus ad
salutẽ· ĩ habũdancia aũt virtu
tis sue nõ eit saluus: ecce ocli
dñi sup timẽtes eũ· sp̃antes sup
mĩa eius ut libeŕt a morte aĩas

Igitur cũ oĩ dedecore Ceorũ· xiiij·
atqꝫ ignominia tyrãn⁹ postea
q̃ regressus ẽ ad p̃ria· p̃mo tp̃
tiore quodã se digno accẽsus
plimos sac͛dotes deorũ suoꝝ et
diuos quos ante admiabat'·
et quoꝝ respõsis cõfidẽs bella
cõmoueŕat: ut deceptoẽs falla
tes qꝫ et q̇ salutẽ suã regnũqꝫ
p̃didisset ĩterfici iubet· Post
hec gl̃iam laudẽqꝫ deo xp̃ianoꝝ
refert :· et serã p̃uĩe cõuisioẽ
in ip̃a vite sue t̾pnacõe medi
tatus· cũ g̃uissimã mortẽ mor
bis ergã semetipꝫ certãtibꝫ du
cẽt: legẽ pro libitate ac securitate
xp̃ianoꝝ scribit· cuius exemplũ ĩfra
sc̃ptũ est· Imperator cesar gale
rius maximin⁹· germanic⁹ sar
maticus pius felix ĩuictus au
gustus· Indesinẽtẽ curã p̃uĩcia
liũ n̄roꝝ gerẽtes· et utilitatibꝫ
eoꝝ vl' cõmodis cõsulẽtes: que
ad cõe et publicũ bonũ spectãt·
queqꝫ aĩs cũctorũ cara et iocũda
sũt nũq̃ desiuim⁹ p̃uidẽ· Unde
cognitũ eẽ oĩbꝫ hoĩbꝫ nõ dubito
manifesteqꝫ cõptũ :· ex eo formi
te qd' iussũ fuãt a diuis p̃incipi
bꝫ dyocleciano et maximiano
parẽtibꝫ ĩhibeŕi cõuentus xp̃ia
noꝝ plimas direpcoẽs et p̄das
ab officialibꝫ factas· idqꝫ p di
es singulos ĩ detrimentũ n̄roꝝ
p̃uĩcialiũ p̃fecisse· quoꝝ nos cu
rã p̃cipuã h̾re gestim⁹: ita ut bo
nis suis pene ac p̃rimoniis euol
uerẽt'· Sup hac re ãno p̄tito le
gẽ dedim⁹· ut si q̇s velit genti
lium vl' religioni adherẽ· a nul
lo p̃rsus volũtas ei⁹ ac p̃positi li
bertas ĩpediret': sed satisfaceŕt
aĩmus suus atqꝫ habeŕt licenciã
absqꝫ vllo metu vl' suspicione
agẽ qd' libeŕt· Dũ ne nũc quidẽ
latẽ nos potuit· q̃ quidã ex iu
dicibꝫ tẽptauerĩt rursus p̃mo
ne p̃uĩciales n̄rõs· et velut n̄ra
eos auctoritate turbare: quo scilꝫ

pigrores erga religionē quā di
ligūt reddent͛. Igit͛ ut ī poſte
rū oīs metus ul' ambiguitas
auferat͛: h⁹ edicti nr̄i legē ſāx
im⁹. ut cūctis īnoteſcat licere
hiis q̄ xp̄ianā ſectā religionē
q₃ venerant͛. hac nr̄e īdulgē
ne largitate: ut unuſq̄ſq₃ q̄
admodū wlt et ꝓut aio libet
religioni huic ſolēpnitatiq₃
deſeruiat. Sz et oꝛōnū domus
idē ōnica ſua ut īſtaurēt ꝓ vo
lūtate ꝑmittim⁹. Hanc quoq̄ ī
oīb₃ cumulacioꝛ hēat͛ h᷑ nr̄a
largicio. etiā illud hac lege ſāx
im⁹: ut ſi que dom⁹ ager uel
q̄libet p̄dia ex xp̄ianoꝝ bonis
antea ꝑui ūroꝝ p̄ceptis ad
fiſci ius erāt ſociata: ſi qua
etiā ab aliquo cōpetita ſſ'. ul' ſi
qua diſtracta. aut dono ī ali
quē collata: hec oīa ī āntiquū
ius xp̄ianoꝝ p̄ripim⁹ ruocari
dn̄is q₃ ꝑpriis uniuſa reſtitui:
ut et ī hoc oīs pietatis nr̄e
bn̄ficiū capiant. Capl' xv

TAlib₃ maximin⁹ nūc
demū utit͛ legib₃: q̄ an̄
ānū non ītegrū ereis adūſū
nos tabulis tāp̄ ītetnū pmāſu
ras ſāxerāt penas: ī q̄b₃ nos
velut ī pios urbib₃ et agris ex
ules. ac toci⁹ pene t̄re ꝓfugos
effici uoluerāt. Diu ne nūc quidē
erat ei⁹ ītegra ex corde conuiſio:
ſed velut ītiū quoddā h⁹cemo
di leges offerebat deo. Et q̄ui
deoꝝ ſuoꝝ ſpes eū in bello p̄
us decepāt: ꝑ hec tēp' mutatis
p'ōcinijs bellū tēptabat adoꝛ
ri: ignorās vaniſſim⁹ q̄d ab ho
mīb₃ nequā ad p̄uū īceptū ne
q₃ officijs neq₃ p̄miis p̄t ūdemi
deus. Igit͛ cū oīb₃ copijs extrux
iſſet exercitū bellū q₃ parauiſ
ſet īniuſtū: dolorib₃ intīoꝝ uiſ
cerū correptus. vehemēt͛ exagi
tari cepit. ita ut ne ſtratis quidē
recubāe poſſet: ſed exiliēs e cu
bili ſuo ſepius ꝓnus elidēt͛ in
t̄rā. Tū deinde hō edax et q̄ vino
ſemꝑ replet͛. nūc ſe ſūmis quidē
labris degustandū recipet cibū:
aut odoꝛe tenu⁹ vinū ſumēt. Ita
carnib₃ īedia et ariditate ꝯſūp
tus. hoc ſolū ꝓfecit īfelix: q̄ in
ultimus vite poſitus iuſtā eſſe
vindictā dei et ſcelerū ſe penas
merētē ꝓfitet͛ expendē. Ad ulti
mū tū morbo p̄us lūib₃ amiſ
ſis: et tūc magis q̄d adūſa xp̄i
ī pietatis admiſeit uidēs uite
di finē fecit. Capl'm xvi

SEd mortuo eo q̄ erga xp̄ia
nos nūc īaudita crudeli
tate. nūc ſimulata venia agebat:
apta īdulgētia legitioꝝ p̄ncipū
et abſq₃ ulla iā ſuſpicōe etiā

ſtatus multo etiā clarior q̄ prius
fuerat reparari cepit. Uerbū uero dei
et doctrina xp̄i longe glōſius et
liberius ꝓpagabat. Tū uero īmu
nis fidei penitudo ultiā atroci
tatis et crudelitatis ſue fiebat:
ita ut puderet eos aſpectus ip̄e pu
blicus. nec eleuare oculos ī hoī
nū faciē audent. Etenī cū p̄mꝰ
ip̄e maximinꝰ ſpialibꝫ edictis
tyrānus et īpius et deo atꝫ hoī
bꝫ īuiſus fuiſſet ꝓnūciatus. ta
bule qꝫ eiꝰ picte ul' ymagīes eree
alie decisa atqꝫ p̄cipitāi uiderent.
alie uero atris fucate colōibꝫ ob
litterāi: tāta ſubito rerū conui
ſio facta ē ut eiꝰ qui dudū aduſꝰ
xp̄ianos de pene eternitate cenſe
bat: nūc etiā nomē aut euelleret
de medio hoīm. aut cū opprobio
ac dedecoīe ſeruaret. Iudices quo
qꝫ eiꝰ quos ille ī tyrannidis dūa
coībꝫ miniſtros ſcelerū habuerāt:
legitimi p̄ncipes uelut īpieta
tis eiꝰ et crudelitatis ſatellites
interfici iubent. In qbꝫ maximꝰ fla
gicior eiꝰ ſignifer pericedius fu
it: q ſcd'o ab eo et tercio cōſul pro
uectus ē ac p̄fecture tenuit cul
mē. Huic et quītianus p̄rius ap
cū honoībꝫ fultus: qui ī egipti
ptibꝫ aduſus xp̄ianor ſangui
nē īaudita ſeuicia et crudelita
te graſſatꝰ ē. Hꝫ et alij q̄ plimi
p quos maximini īpietas fomē
ta cōcepat. In qbꝫ et theotegnꝰ
ultorē tandē p̄fanorū actuū ēe
cōpit deū. Etenim cō ſecuturi apud
anthiochiā ſimulachri grā: e
tiā p̄ſidialibꝫ a maximino faſ
cibꝫ fuerat honoratus. Hꝫ cū lici
niꝰ ueniſſet anthiochiā et ma
gice artis ſtudioſos ad penam
iuſſiſſet inqri: ſacerdotes illi atꝫ
aruſpices nouelli ſimulachri
horū ul' ſocij uel etiā magri dep
hendūtur. Cūqꝫ ab hijs inquireret
quo pacto uel rāſa redderet ſimu
lachꝛ uel ꝓdigia qua faceret uideret:
diſſimulare p̄mū: poſtea tñ
acrius interogati. totiꝰ ludi cō
poſitā et cōpaginatā machinā
pandūt: et arte theotegni fate
tur cūcta fucata. Igitur p̄mo oī
um ipſum tante decepcoīs auctorē
theotegnū. tū deinde ceteros ma
gice artis miniſtros quos ille ſac
dotes nouelli demoīs atꝫ aruſ
pices collocauerat: dignus excru
ciatos ſupplicijs duci iubet ad
mortē. Cumbꝫ addūt etiā filij
maximini: quos ille iā in ipio
aſſūpſerāt ſocios. Hꝫ et ꝓpinquos
eiꝰ qui ſe ob hiuſmōi neceſſitu
dinē moleſtiſſimos erga ciues et
ꝓuinciales exhibuerāt: paribꝫ
ſupplicijs affecit. Multi et ue
cordes qui nō audierūt cōmo

nicionē diuinarꝫ lr̄arū dicētē. No
lite confidē in pncipibꝫ: neqꝫ ī
filijs hoīm in q̄bꝫ nō est salus.
Exibit spūs eiꝰ et reuertet' in t'
rā suā: in illa die pibūt oēs co
gitacoēs eorū. Nos aūt q̄bꝫ spes
et salus in oīpotēte cōsistit: et
in rege oīm xp̄o saluatore nr̄o
ac redēptore aīarū nr̄arꝫ: et cor
repcioēz libent' ab ipō suscepi
mꝰ: et pacē veniā qꝫ ab ipō si
militer expctamus. Cap' xvij
Igit' postea q̄ repēte deo atꝫ hoī
bꝫ īuisū sicut sup' exposuimꝰ ite
rijt ipiorū hoīm genus. ita ut
merito ī hijs cōpletū videt' qd' p̄
dixerat spūs scūs: vidi impiū
superexaltatū et eleuatū sicut ce
dros libani. et trāsiui et ecce nō
erat et q̄siui locū eiꝰ et non īue
ni. Oī nube detersa letus iā di
es et solito clarior illuxerat frīb'.
atqꝫ ecclijs xp̄i splendor siue solis
effulserat: nec usq̄ā qui hec alie
aspiceret lippidus superat oculus.
sed cūcti morētes tyrānice q̄ p̄ter
ierat crudelitatis horrore. eciā si
nō fide votis tū que nr̄a sūt am
plectētes vniuersi pit' deū vim pi
us ee auxiliū fatebāt': firmāqꝫ
ee spem ī xp̄o spanciū cōproba
bāt. Ex quo aderat cūctis velut
diuo munere īfusa leticia. maxi
me videntibꝫ ea loca q̄ paulo ante

ipsis tyrānorꝫ machinis fuerāt
destructa rediuiua cōstructōe
clariora et celsiora cōsurgē: tem
plaqꝫ excelsa pro humilibꝫ cōuen
ticulis eleuari. Iuuabat eciā xp̄ia
norꝫ pncipū fauor et legis latio
religiosa alacres nr̄orꝫ aīos eo
āplius aīabat: dū et ad psonā
epōrū frequētius scribent et ho
norē sacdotibꝫ cū sūma venera
cōe deferret: sed et īpendiorū
sūptus benignius largirent'.
Interea festiuitates xviij
a nr̄is frequētissiē gerebant'
cū oī leticia et exultacōe: p ur
bes et loca singula eciā dedi
cacōibꝫ celebratis. Congrega
bant' in vnū sacdotes: nec pi
gebāt eciā longe positos cōue
nire: qꝫ nullū longū videbat'
spaciū caritati. Cōcurrebāt eciā
ppli ad pplos et tāq̄ vere mēbra v
niꝰ corporis xp̄i iungi sibi īuicē so
ciaīqꝫ gaudebāt: ut videret' in e
is cōplerī, pphetica illa figura q̄
cū sacramēto quodā p̄dicta est
dicēs: qꝫ cōgregabat' os ad os
et iūctura ad iūcturā. Exhibe
eciā vnus spūs inter oībꝫ ī singu
mēbris et vna aīa merito dicat':
qꝫ et vna in oībꝫ fides et vnꝰ ab
oībꝫ colit' deus: atqꝫ ex vno ore
ȳnos oīs cōcinūt deo. Iā vero
integēs in sacdocijs et ministeris.

atque in omnibus que ad religionis observanciam pertinent gratia refulgebat. Astabant hinc psallencium chori, iuvenes et virgines, senes cum iunioribus laudabant nomen domini: hinc mistica ministeria ordinatis ac dispositis vicibus agebantur. Pontificum quoque et sacerdotum consessus ipsa canicie venerabilis eminus perfulgebat. Iam vero si quis per gratiam domini inspiratus sermonem proferret ad populum: cum omni silencio ora cunctorum in eum oculique conversi tamquam celitus sibi per eum divinum aliquid expectabant. Tanta auditorum reverencia: tantus ordo in sacerdotibus servabatur. Hinc alius atque inde alius et non solum duo vel tres sicut apostolus dixit ceteris examinantibus loquebantur: sed et quibuscumque dabatur sermo in apercionem oris sui: ut magis constaret in eis illud quod moyses dixerat: Quis dabit omnem ecclesiam domini prophetare? Nusquam eis livor aderat: nullum pulsabat invidia: dei dona dei populis ministrabant. Unusquisque secundum quod scriptum est ad edificacionem ecclesie habundare querebat: et omnia hec in caritate gerebantur: ita ut se honore invicem prevenirent: et alter alterum sese duceret meliorem. Iam simplices quoque admirabantur: et suscipiebant eos qui sapiam ubi populos in

struebant. Sapientes vero et eruditi viri preferebant eos quibus pura vita ac sincera simplicitas offerendi deo hostias maiorem fiduciam dabat: eis quoque immolandi sacrificii permittebant officium: quos familiarior vite sinceritas in cordis puritate servabat. Hic summo studio querebat alter in altero quod preferret.

Capitulum xix.

Igitur cum tali simplicitate ecclesiarum gloria apud deum homines proficeret et ymago quedam celestium haberetur in terris: super omnia quoque religiosus princeps constantinus exultaret in talibus ac per dies singulos fide et religione crescens inexplebili gaudio de ecclesiarum profectibus repleretur: sacerdotibus etiam dei non credebat sufficere si se equalem preberet: nisi eos et longe preferret: et ad ymaginem quandam veneraretur divine presencie. Cumque pro his omnibus iam non ut imperator sed ut pater coleretur a cunctis: non tulit infelix invidia vel nostrorum pacem letis successibus crescere: vel illius erga nos studia incessata durare. Etenim licinius qui primo quasi probitate morum et vite integritate ac merito virtutum non solum ab eo in societate regni fuerat adscitus: verum et in propinquitate ex coniunctione susceptus: sororem namque constantini in

matrimonium acceperat: videns imperatorem non tam vi et metu quam amore et religione omnibus imperare atque in summa veneratione cunctis esse mortalibus et precipue christianis: humano vicio pulsatus, primo inhumane invidie clade perculsus, occultis insidiis primo decipere egregium principem parat: idque quam maxime per familiares ac ministros molitur. Sed ille nichil quidem de eius dolis ac fraudibus suspicatus: tamen quia totus erat confidens in domino ad omnia se illo signo quod ei celitus monstratum fuerat muniebat: nec ullis per hoc insidiis fieri obnoxius poterat. Denique licinius ubi neque beneficiorum memoria neque affinitatis gratia reprimere inmanitatem concepti sceleris poterat, neque tamen ei per occultas machinas insidie procedebant, ratus quod christianorum imperator precibus iuvaretur et ideo tutus maneret: stulta iracundia permotus imperatori quidem apertum bellum indicit, regni quoque fidem ac societatem contaminat: nostros vero privato et speciali odio persequi parat: hoc in querelam devocans quod non ita pro se sicut pro constantino christiani in solempnibus et ex precepto sibi traditis orationibus exorarent. Persa igitur vice eius qui paulo ante acerrime in eos vindicaverat qui tyrannorum tempore adversum christianos aliquid crudele moliti sunt: nunc in nostros eadem contorquet: et tyrannidis sue prima sacrilegia nostrorum cruore delibat. Primo namque omnem de palacio suo si quis christianus esset exire iubet: tum et de omni milicia. Post hec proficit pestis: et tyrannicis edictis statuit omnes qui se christianos profiterentur in carcerem trudi. Dstati tamen invenit aliquid: in quo priores crudelitate superaret. Addit edicto ut ne quis alicui misso in carcerem cibum vel potum deferret: dicens iniquum esse miseris fieri atque humanitatem prebere hiis quos ipse suis legibus condempnasset. Et ita multitudines in carcerem retruse inedia necabantur. Sed per hoc putabat adhuc tyrannidem suam occultiorem esse. Denique crescente animi sevicia: etiam hoc parum videtur. Continuo namque in episcopos ceterosque sacerdotes dei rabiem crudelitatis extendit: et primo omnium nobiliores quosque et quos fama clarior extulerat et sapientie vel doctrine opinio commendaverat: callida arte circumvenit: et eos aut iniuriarum reos fieri aut cuiuslibet alterius ficti criminis precipiens· nulla negocii questione habita· puniri hoc solo quod deferebat iubebat. Jam vero post hec inaudito omnibus seculis crudelitatis modo omnes qui contaminatis sacrificiis ac

quieſcē noluiſſet· nō tortoribꝫ ut
p̄ceſſores ſui tyrāni faciebāt neꝫ
cruciatibꝫ neqꝫ ſupplicijs tradi
iubebat ſed laniōibꝫ dari ut
eos porcorū mōe ſuſpēſos deſ
picatoſqꝫ et codinibꝫ ſuppoſitos
ꝑ fruſta cederēt: et ī ꝑtes diui
ſos ī mare ad pabulū piſciū ꝓ
icerēt· Eccias quoqꝫ quas ſuis
iā tp̄ibꝫ cōibꝫ edictis extrui iam
fecerāt· rurſū ipē ſubuitē: et ꝑ
oīa ſatis agē· quatenꝰ cūctos q̄
ante ſe fuerāt tyrānos crudeli
tate ſuparet· P̄tea et leges ſi q̄
apud romanos bn̄ et honeſte
a maioībꝫ late fuerāt ī barba
rū ritū cōuītē: auaricie quoqꝫ ī
ſaciabilit̄ ſtudē· cenſus īnouāe
et agros cultoībꝫ vacuos tribu
tis replē· P̄tea ſi quos īiq̄s fac
cōibꝫ circūuētos ī exiliū miſiſ
ſet· horū vxores legitimis matri
monijs auulſas ſeruis ſuis et
ſatellitibꝫ iūgē: ipē uō eciā cōt
etatis ſue vires adulterijs et cor
rupcōibꝫ v̄ginū delectari· ·xx·

Verū vbi hꝰcemōi armis
et v̄tutibꝫ īſtructꝰ tyrā
nidē cepit ferocius agitare: con
ſtātinꝰ q̄ erat vcis v̄tutibꝫ ador
natus· et p̄ſtā in deū pietate ꝯ
munitꝰ tot tātiſqꝫ flagicijs ire
obuiā parat· Sꝫ et difficultas a
qua victoie fuit: vbi et cā iuſti
or et fides purior et v̄tus emine
cior habebat· Deiectoqꝫ licinio
atqꝫ oī mēoria tyrānice dn̄acio
nis ablata: ſoliditatē rōm reg
ni cū filijs ſolus optinuit· Tum
uō ſtatus q̄dē rei publice equali
modēacōe et cenſūa digniſſima
rōm noīs habebat· ī nacōibꝫ
aūt barbaris metus ingēs: ī ꝓ
uīcialibꝫ uō metꝰ et deuocio aī
maior erat· Quieta oīa et trāq̄lla
ab hoſtibꝫ bellis qꝫ ciuilibꝫ: leti
ſecuriqꝫ cūcti mōrtales pacē agita
bāt· Eciā ꝫ uō glā īcredibil' meō
ratu ē q̄to religioſi īpatoris ſtu
dio adoleuit: q̄ntaqꝫ eiꝰ cura
eciā erga ſūptū indigenciū fuit·
Ardēs naqꝫ eiꝰ in fide dei aīmus:
et benignū īgeniū atqꝫ clemēs
bonis opibꝫ paſcebat· In tātū
uō p̄ſeuciū rex bonitas et trāq̄l
litas optinebat: ut obliuionē p̄
teitorū parēt malorū· Edictis
naqꝫ freq̄ntibꝫ ꝑ oēꝫ locū ꝓpoſitis·
nō ſolū tyrānicas aduſū xp̄ia
nos depuleāt leges· ius qꝫ ciuile
reddiderāt: vīn et p̄uilegia p̄ma
eccijs ac ſūmos honoēs ſacdoti
bꝫ detulit· Ita deo atqꝫ hoībꝫ carꝰ:
ſūmā rōm regni tū religiōe pu
ra· tū eciā v̄tute aī ac modēacōe
ſup oēs q̄ p̄us fuāt paiabat·

Huc uſqꝫ · Uba rufini·
nob̄ euſebius ceſarienſis

rerū in eccīa gestarū memoriā tra-
didit: cetā uo usq3 ad pñs tps
p ordinē cōsecuta sīt· que uel ī
maior lrīs repim⁹ ul' nrā me
moia attigit prīs religiosi p
ceptis et in hoc parētes q̄ po
terim⁹ breuit' addemus· Expli
cit lib' nonus eccīastice hys
torie Incipiūt capl'a libri decī

De arrij hēse· Primū
De cōsilio pmū ap' ni
ceā cōgregato· ij De cōfusione
phī dyaletici· iij De paphnu
cio epō et cōfessoē iiij De spi
ridione epō et miraculis ei⁹· v
De gestis niceni cōsilij· vi Ex
emplū fidei nicene et istitutor
ei⁹· vij De cruce saluatois ī ihe
rosolimis ab helena repta· viij
Quēadmodū cōstātin⁹ religi
one fretus barbaras sibi naci
ones armis subegerit· ix De an
thonio pmo hēmita· x De cap
tiuitate edisij et frumētij et cō
uisioē iudeor ab ipis gesta· xi
De cōu'sioē gētis hibeor p cap
tiuā fcā· xij De cōstācia sorore
cōstātini pncipis et de pslro
arriano p eā frī īsinuato xiij
De obitu venerabilis cōstātini
pijssimi ipatoris· xiiij Cum eo
tpe eccīar pncipes fuerit et de
alexandro et eusebij uel arrij
cōflictu· xv De pbroso arrij
iteritu· xvi Qr apud alexādriā
defūcto alexandro epō athana
sius suscepit sedē· xvij De eodē
athanasij pncipijs· xviij De
cōsilio hēticor apud tyrū cont
athanasiū cōgregato· et de ex
ciso brachio arsenij cuidā· cetis
q3 hēticor dolis cont athana
siū cōfictis· xix De fuga et la
tebris athanasij· xx Qr cōstās
ipator p athanasio frī cōstan
cio scpseit eūq3 ecclie sue reddi
iusserit· xxi Qr cōstāci⁹ ipator
defūcto frē cōstante rursus a
thanasiū de eccīa expulsū psse
cut⁹ sit· et de gestis mediolanē
sis ul' ariminēsis cōsilij xxij De
lugubri statu ecclie eodē tpis xxiij
Cum eodē tpe epi fuerit· xxiiij
De scismate arrianor qd ī tres
ptes diuisū est· et qdā cor euno
miani· alij macedoniani· alij
uo pmāserūt arriani· xxv De
fine cōstancij ipatoris et ortu iu
liani cesaris· xxvi De epis ab e
odē iuliano exilio relaxatis xxvij
De cōsilio scōrū cōfessor apud
alexandriā et de statutis eodē
consilij xxviij De eusebio et lu
cifero atq3 hilario epis· xxix De
psecucōib3 iuliani blandis et
callidis· xxx Qr itē ipē athe
nasiū psecut⁹ sit· xxxi De se
pulchro mris babille et de quo

tam theodoro confessore. xxxii. De crudeli interfectione iuliani. xxxiii. De iudeorum conatibus qui a iuliano decepti templum in ierosolimis aggressi sunt reparare. xxxiiii. De terre motu ibi et igne divinitus accenso iudei ab illicitis deturbati sunt. xxxv. Explicivit capitula. Incipit liber decimus. Capitulum primum.

Cum apud alexandriam post achillam qui petro martiri successerat alexander sacerdotium suscepisset. quoniam pax nostris et quies a persecucionibus erat. atque etiam ex gloria confessorum meritis gaudebat: prosperitas rerum nostrarum domestica contencione turbatur. Etenim presbiter quidam apud alexandriam arrius nomine vir specie et forma magis quam virtute religiosus. sed glorie laudis que et novitatis improbe cupidus. prava quedam de fide christi proferre et que antea in questionem numquam venerant cepit: abscidere videlicet ac separare ab illa eterna et ineffabili patris substancia vel natura filium dei. Que res plurimos in ecclesia conturbabat. Sed cum alexander episcopus natura lenis et quietus assiduis commonicionibus arrium cuperet a pravo incepto et assercionibus impiis revocare. nec tamen res ex sententia procederet: et quod pleros que iam contagio pestifere assercionis infecerat. non solum apud alexandriam. verum et per alias urbes provincias que dispersa. periculosum fore credens si dissimularet. ad plurimos cum sacerdotibus suis rem indicat. Questio latius innotescit: sermo usque ad aures religiosi principis. quippe qui omni studio et diligencia curaret que nostra sunt pervenit. Capitulum ii.

Tum ille ex sententia sacerdotum apud urbem niceam sacerdotale concilium convocat. ibique arrium trecentis decem et octo episcopis residentibus adesse iubet: ac de eius proposicionibus ac questionibus iudicari. Sed in eo concilio admirabile factum principis non puto reticendum. Etenim cum ex omnibus pene locis episcopi convenissent. et ut fieri solet diversis ex causis inter se quedam iurgia detulissent. interpellabatur frequenter a singulis. offerebantur libelli. culpe proferebantur: et magis ad hec quam ad id pro quo ventum fuerat animos dabant. At ille videns quod per huiusmodi iurgia causa summi negocii frustraretur: diem certam statuit qua unusquisque episcoporum si quid querimonie habere videretur deferret. Et cum resedisset: suscepit a singulis libellos. Quos simul omnes in sinu suo continens. nec in eis quod contineretur aspiciens: ad episcopos ait. Exhortacio constantini imperatoris. Deus vos constituit sacerdotes:

et ptātē vobꝭ dedit de nobꝭ quoqꝫ
iudicandi. Et ideo nos a vobis
recte iudicamur: vos autē nō potes
tis ab hoībꝫ iudicari. Propt' qd
dei solius int' vos ex ptāte iudi
ciū: et vr̄a iurgia quecūqꝫ sīt ad
illud diuinū reseruent' examen.
Vos eī nobꝭ a deo dati estis dij: et
cōueniēs nō est ut hō iudicet de
os. sed ille solus de quo scptū est
Deꝰ stetit in cōgregacōe deoꝝ:
ī medio autē deos discernit. Et iō
hijs oībꝫ omissis: illa q̄ ad fidē
dei ptinēt absqꝫ vlla aīaꝝ cōtē
cione discinite. Cū hec dixisset.
oīs sil' q̄rimoniaꝝ libellos ius
sit exuri: ne īnotesceret vlli hoī
nū simultacio sacdotū. Dein cū
p dies multos ī epōꝝ cōsilio de fi
de q̄stio u'teret'. et nōnulli diuisa
sentirēt ac vehemēt' ceptis ar
rij fauerēt: plures tū erāt q̄ ipi
um execrarent' inceptū. Cūqꝫ ī
eodē consilio eēt cōfessoꝝ mag
nus nūs sacdotū: oīs arrij no
uitatibꝫ adūsabant'. fauebāt
nō eī viri in q̄stiōibꝫ callidi: et
ob id simplicitati fidei adūsi.

Quantā uō v'tutē. iij.
hēat simplicitas fidei:
ex hijs etiā que ibi gesta r'feru
tur agnoscimꝰ. Etei cū pro stu
dio religiosi īpatoris ex oī t'ra
sacerdotes dei conuenissent: opinione
cōmoti phi quoq; et dyaletica val
de nobiles et opinatissimi cōue
nert'. In q̄bꝫ quidā insignis in
arte dyaletica p dies singulos
cōflictū summ ētamīs cū epīs
nr̄is. viris adeque ī dyaletica
non īcompabilit' eruditis mo
uebat'. et fiebat īgens specta
culū cōueniēntibꝫ ad audiendū
doctis et lr̄atis viris: nec tū vllo
genē phūs cōcludi a quoqꝫ poterat
vl' cōstringi. Tanta eī dicēdi ar
te obiectis q̄stiōibꝫ occurrebat:
ut vbi maxiē putaret' astrictus.
velut anguis lubricus labet'. Sed
ut ondēret dēs qꝫ nō in sermōe r'g
nū dei sed ī v'tute cōsistit: quidā
ex cōfessoribꝫ simplicissīe nature
vir. et nichil aliud sciēs ī ihm̄
xp̄m et hūc crucifixū int' ceteros au
ditoēs epōs adērat. Qui cū vidis
set phm̄ īsultantē nr̄is. et calli
da se disputacōis arte iactātē:
poscat ab oībꝫ locū. velle se pau
cis cū phō sermocinari. Tū uerō
nr̄i q̄ simplicitatē viri et īpiciā
ī sermōe duntaxat nossent: pauē
et velut pudorē quedā pati ce
perunt. ne forte apud callidos ho
mines risui efficerent'. scā simpli
citas. Persistit tū senior: et hinc
inchoauit sermōis exordiū. In no
mine inq̄t ihū xp̄i phē audi que
vera sūt. Deus vnꝰ est qui fecit

celum et terram atque hominem quem de terre limo formaverat spiritum dedit: universa que videntur et que non videntur virtute verbi sui creavit et spiritus sui sanctificatione firmavit. Hoc verbum et sapientia quem nos filium dicimus humanos miseratus errores ex virgine nascitur et per passionem mortis a perpetua nos morte liberavit: ac resurrectione sua eternam nobis contulit vitam. Quem et expectamus iudicem omnium que gerimus esse venturum. Credis hec ita esse o philosophe? At ille velut si numquam ullum sermonem contradicendi didicisset ita obstupefactus virtute dictorum et mutus ad omnia: hoc solum potuit respondere ita sibi videri nec aliud verum esse quam quod dixerat. Tum senior: si hec mihi ita esse credidisti: surge et sequere me ad dominicum et huius fidei signaculum suscipe. Et philosophus conversus ad discipulos suos vel ad eos qui audiendi gratia convenerant: Audite inquit o eruditissimi viri. Donec verbis mecum gesta res est verba verbis opposui: et que dicebantur dicendi arte subverti. Ubi vero pro verbis virtus processit ex ore dicentis: non potuerunt resistere verba virtuti: nec homo adversari potuit deo. Et ideo si quis vestrum potuit in his que dicta sunt sentire que sensi: credat Christo et sequatur hunc senem in quo locutus est deus. Ita philosophus christianus effectus: tandem gratulatus est se victum. Cap. iiii

Erat preterea in illo concilio et Paphnutius homo dei episcopus ex Egypti partibus: confessor ex illis quos Maximianus dextris oculis effossis et sinistro poplite succiso per metalla dampnaverat. Sed in hoc tanta virtutum gratia erat: ut signa per eum non minus quam dudum per apostolos fierent. Nam et demones verbo tantum fugabat et egros sola oratione curabat: sed et cecis visum dicitur reddidisse et paraliticos ad stabilitatem corporis revocasse. Quem Constantinus in tanta veneratione et affectu habuit ut sepius eum intra palatium evocatum complecteretur: et illum oculum qui in confessione fidei fuerat evulsus avidioribus osculis demulceret. Cap. v.

Ex eorum numero et si quid adhuc eminentius fuisse dicitur: etiam Spiridion Cyprius episcopus: vir unus ex ordine prophetarum: quantum etiam nos eorum qui eum viderant narratione comperimus. Hic pastor ovium etiam in episcopatu positus permansit. Quadam vero nocte cum ad caulas fures venissent et manus improbas quo aditum educendis ovibus facerent extendissent: invisibilibus quibusdam vinculis restricti usque ad lucem velut traditi tortoribus permanserunt. Cum vero oves ductui ad pascua matutinus se ageret senior:

videt iuuenes absq₃ humanis vin
culis caulis pendē districtos Cūq₃
causam noxe cōpisset: absoluit ser
mōe quos meritis vīxerāt Et ne
huius ianuis nocturna cedēt occupa
cio: tollite inqt o iuuenes vnū
vobiscū arietē. ne sine causa venis
se videamini: quē melius p̄ce qm̄
furto quesisse cōuenerāt ¶
Traditur de hoc etiā illud satis mi
rabile. Filiā habuit hirenen no
mīe: que ei cū bn̄ ministrasset ingo
defuncta ē. Post eius obitū venit quidā
dicēs se ei qd' dā depositū cōmen
dasse. Rem gestā ignorauerat pr̄
Perqsitū est ī tota domo: nusq̄
qd' poscebatur inuentū est. Persiste
bat ille q' cōmendauerat. et fletu
ac lacrimis purgebat: vite quoq₃
sue illaturū se ee exitiū. ni cōme
datū reciperet testabatur. Permotus la
crimis eius senex ad sepulchrū filie
pcedit: atq₃ eā p nomē clamitat
Tū illa de sepulchro Quid vis ait
pr̄: Cōmendatū inqt illi' vbi po
suisti: At illa locū designās: illic
ait inuenies defossū Regressus ad
domū: rē sicut filia de sepulchro
respōderat repertā tradidit repos
centi Hec et multa alia eius feruntur
gesta mirabilia: que etiā nūc ore
oīm celebrantur Tales igitur adhuc
ī illis tpibz pmulti viri ī ecclis
dnī refulgebāt: ex qbz plurimi
ī illo cōsilio fuerunt Sed et atha
nasius eodē tpe alexandri epi
dyaconus aderat: cōsiliis senē q̄
plurimis iuuans Caplm vi

Interea p dies singulos age
batur cōuentus: nec facile au
derē de re tāta statuere audebāt
Euocabatur frequēter arrius ī con
siliū: et assiduo tractatu asser
tiōes eius discutiebātur: et qd' aduer
sū hec teneri debēret aut statui sū
ma cū deliberacōe querebatur Tūm post
diutinū multūq₃ tractatū. pla
cet oībz ac velut ex vno cūctorū
ore et corde decernitur homousyon
scribi debē: id ē eiusdē cū prē sub
stātie filiū cōfiteri: idq₃ firmissimā oīm
sniā pnūciatur. Decē et septē soli
tunc fuisse dicuntur. qbz arrii fides
magis placeret: extrīsecus creatū
dei filiū ex nullis subsistētibz: et
nō ex ipa pris deitate pgenitū cō
firmātes Defertur ad cōstātinū
sacerdotalis cōsilii sniā: ille tāq₃ a
deo platā venerat Cui si qs tēp
tasset obuiā velut contra diuina
statuta veniētē: ī exiliū se ptes
tatur acturū Sex igitur soli cū arrio
se paciuntur excludi: reliqui vō vni
tāti consilio inter se hito acquies
cunt ad subscribendū manu sola
nō mēte Cuius simulacōis autor
p̄cipue extitit nicomedie epūs
eusebius Interim quoniā alijs

veritate alius simulacōe sicut p⁹
gritus docuit subscribentibꝫ et de
singulis q̄buscꝫ ecc̄lasticis obser
uacōibꝫ certa statuta fingētibꝫ:
consiliū direptū est. Exemplū
autē exposicōis fidei eorū q̄ cōue
nerāt: infra scriptū est. Exem
plū fidei nicene. vij.
Credimu⁹ ī vnū deū prē
oīpotentē. oīm visibiliū et īui
sibiliū factorē. et ī vnū dnm̄ nr̄m
ihm̄ xp̄m filiū dei. de pr̄e natū vni
genitū. hoc ē de sb̄a pr̄is. deū ex
deo. lumē ex lumīe. deū vm ex deo
vero. natū non factū. o m o vs
y o n pat̄ hoc ē eiusdē cū pr̄e
sb̄e. p̄ quē oīa fc̄a sūt que ī celo et
que in t̄ris. q̄ ꝓpt̄ nos et ꝓpt̄ nr̄ā
salutē descendit. et īcarnatus ē
hoc ē homo fc̄us. passus ē et re
surrexit t̄cia die. et ascendit ī ce
los inde venturus iudicar̄e viuos
et mortuos. et in spm̄ scm̄. Eos
autē q̄ dicūt erat aliqn̄ qn̄ nō erat.
et anq̄ nasceret̄ nō erat. et qꝫ ex nl'
lis subsistentibꝫ fc̄us ē. a' ex alia
subsistencia ul' sb̄a dicūt eē. aut
mutabilē uel cōuertibilē filiū
dei: anathematizat catholica
et aplica ecc̄ia. Placuit p̄terea ob
seruādū eē in ecc̄iis: ne quis ex
his q̄ semetipōs īpaciēcia libi
dinis exciderūt venīe ad clerū.
Et ne q̄s nup assūptus ex vita
vel cōuersacōe gentili: accepto
baptismo anq̄ cautius exami
net̄ clericus fiat. Et ut ne q̄s epō
rū ceterorūqꝫ clericorꝫ cū extraneis
mulieribꝫ habitet: p̄t cū m̄re ul'
sorore uel amita. uel si que sūt
hꝰcemoi necessitudinū p̄sone.
Et ut epūs si fieri p̄t. a tociꝰ p̄ui
ne epis ordinet̄: si hoc difficile
ē non minꝰ a tribꝫ: ita tū ut me
tropolitāi epi maxīe uel p̄uīcia
ul' autoritas habeat̄: absqꝫ quo
ordinacōez irritā eē voluerūt.
Et ne quē alius epūs de ecc̄ia ex
puleit: siue clicū siue laycū sus
cipiat alt̄. Sane ne hoc a' iracū
dia aliq̄ aut cōtencōe ut fieri so
let iniuste factū remediū nō h'ret.
decreuīt p singulos ānos quibꝫ
p̄uīciis sedo ab oībꝫ epis p̄uīcia
libꝫ consilia agi debē et de hꝰce
moī negociis iudicari: ut si for
te ab vno ī ique aliqd gestū ē.
a ceteris emendet̄: si rc̄e ab oībꝫ cō
firmet̄. Et ut apud alexandriā
uel ī vrbe roma antiqua ꝯsue
tudo seruet̄: ut ul' ille egipti. ul'
hic suburbanarꝫ ecc̄iarꝫ solli
citudiēz gerat. Et ut si forte in
ordiando epō duo ul' tres p ali
qua cōtencōe dissenciāt: reliq̄rꝫ
autoritas et p̄cipue metropoli
tani cū ceteris firmior habeat̄.
Et ut epō iherosolimorꝫ āntistus

tradita honoris ꝓrogatiua ſerue
tur: manẽte nichilominꝰ et met
politani ipſiꝰ ꝓuĩcie dignitate·
Et cathatos qui apud nos no
uaciani ſt·ſi forte peñtẽtes ad
eccliaꝫ cõuertant᷑: confeſſos ec
cleſiaſtica dogmata clericos ĩ
ordĩe quidẽ ſuo ſuſcipi debere
ſed ordĩacõe data· Hauc ſi epis
ipoꝝ veniat ad epm nr̃m· debẽ
eũ in pſbroꝝ loco ſedẽ epi uero
nomẽ manẽ apud illũ ſolũ q
catholicã ſꝑ tenuit fidẽ:· niſi
ſua volũtate ipſe eũ tali nomĩe
honorari voluerit: uel ſi placue
rit ut q̃rat ei epi locũ vacantẽ·
hoc ſit in ipſiꝰ ꝑtãte Et ne ĩ una
ciuitate duo ſint epi· Et ſi qui
forte ĩdiſcrete ad ſacerdociũ ꝓuec
ti· poſtmodũ uel ipſi aliq̇d de ſe
cinioſũ confeſſi ſũt: ul' ab aliis
reuicti ut abiciant᷑· Pz et ſi q
ex hys qui lapſi ſt et ꝑ ignorã
ciã forte ordĩati: recogniti ut
abiciant᷑· Et ut ſi qui abſq3 tor
mẽtis ĩ ꝑſecucõibꝫ lapſi ſt· et
ex corde agũt pñiaꝫ· qnq3 ãnos
int' cathecuminos faciãt:· et du
obꝫ ãnis poſt hoc fidelibꝫ ĩ ordĩe
tm̃ iũgant᷑: et ita poſtmodum
ſuſcipiant᷑· Qui uo ꝑt confeſ
ſionẽ miliciã abiecerãt· et rur
ſũ ad hãc ambierĩt:· hos trede
cĩ ãnis pñiaꝫ gerẽ et poſtea ſuſ
cipi· ſi tñ ex corde pñiaꝫ gerant:
eẽ tñ et in ꝑtãte epi moderandi
facultatẽ ſi eorũ fructuoſã et
aptã pñiaꝫ viderit· De hys uo q
vita excedũt penitẽtibꝫ deter
mĩt vacuũ nullũ debẽ dimitti
Hi q̇s ſane accepta cõione ſup
uixerit· debẽ eũ tpa ſtatuta cõple
re: uel ẽte ꝓut epũs moderari vo
luerit· De cathecuminis q ꝓlapſi
ſũt: ſtatuerĩt tribꝫ ãnis eos a ca
thecuminoꝝ ordĩe ſeparatos· poſtea
recipi debẽ· Et ne de ciuitate ĩfe
riori ad maiorẽ eccliaꝫ trãſiẽ q̇s
ambiat: ſiue epũs ſiue eciã aliꝰ
clericus Et ne q̇s clericus q delic
ta eccliã ſua nulla exiſtente cã
ꝓbabili vaget᷑ et oberrat ꝑ ali
as ecclias: ſuſcipiat᷑ ĩ cõionẽ Et
ut nemo eũ qui ad aliũ ꝑtinet
ſubripiẽs in ſua ecclia ordĩet cleri
cũ: abſq3 cõſenſu illiꝰ ad quẽ ꝑ
tinet Et ne q̇s clericus a' uſuras
accipiat· a' frumẽti ul' vini ã
pliacõeꝫ: qd' ſolet ĩ nouo datũ
ul' ſextuplũ ul' eciã duplũ reci
pi· Qd' ſi faciat: tãq̃ turpis
lucri abiciendũ Et ne dyaco
ni pſbris ꝑferant᷑· ne ve ſede
ant ĩ conſeſſu pſbroꝝ:· a' illis
pñtibꝫ eucariſtiã diuidãt: ſed
illis agentibꝫ ſolũ miniſtrent·
Si uo pſbr nullus ſit ĩ ꝑſenti
tũc demũ eciã ipſis licẽ diuidẽ:

alii non agentes abici iubet. Et ut paulianiste qui et fotiniani rebaptizentur. Sed et dyaconissas quam quidem manus impositionem non accipiant: etiam ipsas inter laycas esse debere. Igitur cum de hiis pro diuinarum legum reuerencia poposcerat decreuisset: sed et de obseruacione pasche antiquum canonem per quem nulla de reliquo varietas oriretur cunctis tradidisset: omnibus rite dispositis ecclesiarum pax et fides in orientis atque in occidentis partibus vna atque eadem seruabatur. Capitulum viii

Per idem tempus helena constantini mater femina incomparabilis fide religione animi ac magnificencia singulari: cuius vere constantinus et esset filius et crederetur diuinis admonita visionibus iherosolimam petit: atque ibi locum in quo sacrosanctum corpus christi patibulo affixum pependerat ab incolis perquirit. Qui ideo ad inueniendum difficilis erat: quod ab antiquis persecutoribus simulachrum in eo veneris fuerat defixum: ut si quis christianorum in loco illo christum adorare voluisset: venerem videretur adorare: et ob hoc infrequens et pene obliuioni traditus fuerat locus. Sed cum ut supradiximus religiosa femina properasset ad locum celesti sibi indicio designatum: cuncta ex eo prophana et polluta deturbans: in altum purgatis ruderibus tres confuso ordine reperit cruces. Sed obturbat reperti muneris leticiam: vniuscuiusque crucis indiscreta proprietas. Aderat quidem et titulus ille: qui grecis et latinis atque hebrayicis litteris a pylato fuerat conscriptus. Sed nec ipse satis euidenter dominici prebebat signa patibuli. Hinc iam humane ambiguitatis incertum diuinum flagitat testimonium. Accidit in eadem vrbe primariam quandam loci illius feminam graui egritudine confectam seminecem iacere. Macharius per idem tempus ecclesie loci illius episcopus erat. Is ubi cunctantem reginam atque omnes qui aderant videt: afferte huc inquit totas que reperte sunt cruces: et que sit que portauerit dominum nunc nobis aperiet deus. Et ingressus cum regina pariter et populis ad eam que decumbebat: defixis genibus huiuscemodi ad deum preces profudit. Tu domine qui per vnigenitum filium tuum salutem generi humano per passionem crucis conferre dignatus es: et nunc in nouissimis temporibus aspirasti in corde ancille tue perquirere lignum beatum in quo salus nostra pependit: ostende euidenter ex hiis tribus que crux fuerit ad dominicam gloriam: vel que extiterit ad seruile supplicium: ut hec mulier que semiuiua decubit: statim ut eam lignum salutare contigerit:

a mortis ianuis reuocet̃ ad vitā·
Et cū hoc dixisset: adhibuit p̄
mo unā ex trib; et nichil pfecit
Adhibuit scdam: nec sic quidē
aliq̄ actū est Vt uō admouit
tciā· repēte adaptis oclis mulier
cōsurrexit: et stabilitate viriū
recepta alacrior multo q̄ cū sa
na fuiāt tota domo discurrē et
magnificare dnī potēciā cepit·
Hic euidenti indicio regina vo
ti cōpos effecta: tēplū mirifi
cū in eo loco ī quo crucē repe
rat regia ambicōe cōstruxit·
Clauos quoq; quib; corpus dnī
cū fuiāt affixū: portat ad fili
um Ex qb; ille frenos cōposu
it: qb; vteret̃ ad bellū· Et ex
alijs galeā nichiloīus belli vsi
b; aptā fert̃ armasse· Lignū uō
ipius salutaris ptē detulit filio:
ptē thecis argenteis conditā
dereliq̄t in loco: que etiā nūc
ad memoriā sollicita venera
cōe seruāt̃· Reliq̄t etiā hoc in
diciū religiosi aī regiā venerā
bilis virgines q̄s ibi reppit deo
sacratas inuitasse ad prādiū· et
tāta eas veneracōe cirasse dicit̃:
ut īdignū credēt si famulorum vte
rent̃ officijs: sed ipa manib;
suis famule hītu succincta·
cibū apponēt et poculū porri
gēt aqua maīb; mīstraēt: et

regina orbis ac mr̄ imperij famu
larum xpi se famulā deputaret·
Hec q̄ de ihosolimis gesta· ix

Interea constātinus pietate
fretus sarmatas gothos·
aliasq; barbaras nacōes· nisi
que uel amiciciis uel de dicōe
sui pacē puenerāt: ī solo ppriō
armis edomuit Et q̄nto magis
se religiosius et hūilius deo sub
iecerāt: tanto amplius ei deus
vniūsa subdebat·

Capitulum x·

Ad antoniū quoq; pmū
heremi habitatorē velut
ad vnū ex pphis lrās supplicat
mittit: ut p se ac liberis suis do
mino supplicaret· Ita nō solū me
ritis suis ac religiōe mrīs: sed
et intercessiōe scōrum cōmēdabilē se
deo fieri gestiebat· Sane qm tān
viri anthonij fecimus mēcionē
de vtutib; eius atq; īstitutis et so
brietate mētis· utpe ī solitudīe
vitā degēs vsus solūmō cōsor
cio fuit bestiarum et de demonib; fre
crebros agēs triūphos placuit
deo sup cūctos mortales· utq; isti
tucōis sue pcla usq; ī hodiernū
monachis exēpla reliquerit: no
lente me aliq̄ exponē ille libel
lus exclusit· qui ab athanasio
scriptus etiā latino sermōe edi
tus ē· Prt q̄d omissis hijs q̄ ab
alijs iam dicta sūt: ea memorabilius

que ꝗ̄pius geſtorū cōtineat fides·
ab hijs tn̄ qui longe poſiti ſūt
obſcurior fama ſubtraxit· xi
Ꝗ̄z ea diuiſiōe orbi t̃re que ad p̄
dicandū v̄bū dei ſorte p aplōs
celebrata ē· cū alie alijs p̄uīcie
obueniſſent: thome parthia· et
matheo ethiopia· cuiꝫ adherēs
exterior india bartholomeo di
cit̄ ſorte decreta· Int̄ quā pthiā
ꝗ̄ mediā ſed lōgo īterior tractu
india vlterior iacet· multis vari
is ꝗ̄ linguis et gētibꝫ habitata:
quā velut longe remotā nullus
aplice p̄dicacōis vomer ipreſſe
rat· Que tn̄ tp̄ibꝫ cōſtantini ta
li quadā ex cā ſeīa fidei p̄ma ſuſ
cepit· Metrodorus quidā phūs ī
ſpiciendorꝫ locorꝫ et orbi pſcrutā
di grā vlteriorē dicit̄ indiā pene
traſſe· Cuiꝰ exemplū īmitatus e
nā metropius quidā cyrius phūs
ſili ex cā indiā adire voluit: ha
bens ſecū duos puerulos qs li
beālibꝫ lr̄is utpote ꝓpinquos īſti
tuebat· Quorꝫ vnꝰ qui erat iuni
or edeſius: alt̄ frumēcius voca
bat̄· Igit̄ puſis et ī noticiā cap
tis hijs q̄bꝫ aīmꝰ paſcebat̄· cum
phūs redire cepiſſet: aque ul̄ ce
teorꝫ neceſſariorꝫ cā ad portū quē
dā nauis qua vehebat̄ applicuit
Mois ē inibi barbarorꝫ· ut ſi q̄n
fedus ſibi cū rōnis turbatū vi
deant nūciauerit gētes: omīs qui
apud eos ex rōmis īuenti fue
rint iugulent̄· Inuadit̄ nauis
phī: cūcti cū ipō pit̄ p̄imunt̄·
Puerulī repti ſub arbore me
ditātes et lcoēs ſuas pantes:
barbarorꝫ miſeācōe reſeruati
ducūt̄ ad regē· Horū ille altīu
ideſt ediſiū ſibi pyncernā fecit:
frumēcio uō quē quaſi pſpica
cē dep̄hendeāt et prudentē: roēs
ſuas ſcriniāꝗ̄ cōmiſit· Ex quo
et ī honoē magno apud regē
habiti ſt̄ et ī amore· Atueō mo
riēs rex vxorē cū puulo filio rg
ni reliq̄t hedem: adoleſcentibꝫ
aūt q̄ vellet agendi dedit libe
rā facultatē· Quos tn̄ regina
ſupplicit̄ exorat· tāꝗ̄ que nichil
habet in toto regno fidelius: ut
ſecū vſq̄quo adoleſcēt filius re
gendi regni ſollicitudinē ptirēt̄·
Et p̄cipue frumēcius cuꝰ prudē
cia ad moderandū ſufficeēt reg
nū· Nam et aliꝰ fidē purā et ſo
briā mentē ſimplicit̄ exhibebat
Id qꝫ dū agent et regni gub̄nacu
la frumēcius habet ī maībꝫ deo
mentē eiꝰ et aīos īſtigante: re
quirē ſollicitus cepit ſi q̄ int̄ ne
gociatoēs rōnos xp̄iani eēnt: et
ipīs ptātē maxīaꝫ daē ac monē
ut cōuenticla p loca ſingula fa
cēnt· atꝗ̄ rōno ritu orōis cauſa

cõfluerēt. Sz et ipe multomagis
eadē facē et ita cetos cohortari
ac fouē et bñficijs īuitarē: q̄ q̄
etiā oportunū fuisset loca edi
ficijs aliaq; necessaria pbē. et oī
mō gestire ut xpianoꝝ ubi se
mē exurgēt. Sz cū adoleuisset
regius puer. cū pciatione reg
ni gebant. expletis oībz et ex fi
de traditis: multū licet detinē
tibz et rogantibz ut manerēt
cū regina uel filio. ad orbē tū
nrm denuo reuertūtur. et edi
sio festinātē tyrū parētes ꝓpin
quos q; reuisē: frumētius a
lexandriā ꝑgit dicēs equū nō
ēē opus occultarē diuinū. Igitr rē
oēm ut gesta ē exponit epō: ac
monet ut ꝓuideat virū aliquē
dignū. quē cōgregatis iā pluri
mis xpianis et ecclijs cōstructis
ī barbarico solo epm mittat. Tū
uō athanasius. nā is nup sac
dociū susceperat: attēsius et ꝓpē
sius frumēcij dicta gesta q; cō
siderās ī consilio sacdotū. Et q̄
aliū īueniem9 virū talē. ī quo
sit spūs dei sicut ī te. q hec ita
posset īplē. Et tradito ei sac
docio: redie eū vñ venerat iubet
Cumq; cū epūs ꝓrexisset ad īdi
am. tanta ei grā data ēē vtutū
a deo dicit: ut signa ꝑ eū aplica
fierēt. et īfinitus nūs barbaroꝝ

cõuerterētur ad fidē. Ex quo ī īdie
ꝑtibz et ꝓpli xpianoꝝ et ecclie fac
sūt: et sacdociū cepit. Que nos
ita gesta nō opinione vulgi: s;
ipso edisio tyri ꝑsbro ꝑmodū
facto. qui frumēcij comes prius
fuiāt referēte cognouim9. xij

Per idē tps geus etiā hi
beroꝝ que sub axe pōti
co iacet: ubi dei federa et fidem
futuri suscepit regni. Sz hui9 tā
ti boni ꝑstitit cām mulier q̄dā
captiua que apud eos repta cū
fidelē satis et sobriā ac pudicā
ducēt vitā. totis q; diebz ac noc
tibz obsecraciōes deo ꝑuigiles ex
hibēt: ī admiracōē ēē ipsa rei no
uitas barbaris cepit. et q̄d hoc
sibi vellet curiosius ꝑquirebāt.
Illa ut res eāt: simpliciter xpm se
deū hoc ritu colē fatebat. Sicu
il ex hoc āplius barbari ꝑti no
uitatē nōis mirabantur. Diu ut
fiēi solet et ipsa ꝑseuerāntia cu
sitatē quādā mulierculis infē
bat: si q̄ emolumēti ex tāta de
uocōē capētur. Mous apud eos
ēē dicitur: ut si paruulus egrotet:
circūferātur a mrē ꝑ singulas do
mos: quo scilz si q̄s expti aliq̄
remedij nouerit cōferat laborā
ti. Cūq; mulier quedā paruulū su
um ꝑ oīs domos circūtulisset
ex more. nec aliq̄d remedij cūc

x

tas domus lustrando cepisset:
venit eciā ad captiuā · ut si q̄d
sciret ostenderet · Illa se hūanū
nichil scire testat᷑: deū tm̄ suum
xp̄m quē colebat dare ei desp̄a
tā ab hoīb; salutē posse cōfir
mat · Cūq; cilicio suo puulū sup̄
posuisset · atq; ip̄a desup oroēm
fudisset ad dn̄m: sanū matri
reddidit īfantē · Sermo defert᷑
ad plures frīq; fama magnifi
ce usq; ad aures regine plabit᷑:
que dolore quodā grauissimo
corporis afflicta ī desperacione
maxia erat · Rogat ad se capti
uā deduci · Illa ire abnuit: ne
plus nēc aliq͛ amplius q̄ sexus
sineret videret᷑ · Ip̄a se regina
deferri ad captiue cellulā iubz ·
Cuiā sili · supra ciliciū suū po
sitā īuocato xp̄i noīe cōtinuo
p᷒ p̄cē sanā et alacrē fecit exur
gere: xp̄mq; eē deū dei sūmi filiū
qui salutē hanc cōtulerit docet᷑ ·
eūq; quē sibi auctorē sue sciret
eē icolumitatis et vite cōmo
net īuocandū: ip̄m nāq; eē q̄
et regib; r̄gna distribuat et
mortalib; vitā · At illa cū leticia
domū regressa: marito p̄cūctā
ti causā tā subite sanitatis ape
ruit · Cui cū pro salute cōiugis
letus · mulieri munera deferri
iubet: illa hor r̄gina inquit

o rex nichil captiua dignat᷑ · au
rū respuit · argentū despicit: ie
iunio q̄ cibo pascit᷑ · Hoc solū
ei muneris dabimus: si eū q̄ me
illico īuocante illa sanauit xp̄z
deū colamus · Ad hec tūc rex seg
nior fuit et interī distulit se
pius licet ab vxore cōmonitus:
donec accidit quadā die venā
te eo ī siluis cū comitib; suis
obscurari densissīs tenebris diē
et p tetre noctis horrorē luce sub
ducta cecis iter gressib; denega
ri · Alius alio diuisis ex comiti
b; oberrātib;: ip̄e solus densissīa
obscuritate circūdat᷑ · Quid ageret
quo se vteret nesciebat: cū repē
te auxilio salutis desp̄acōe aīo
cogitacio talis ascendit · Si nūc
deus ē xp̄us ille quē vxori sue
captiua p̄dicauerat: nūc se de
his tenebris liberet · ut ip̄m ex
hoc omissis oīb; coleret · Illico ut
hec nōdū v̄bo sed sola mente
deuouerat: reddita mūdo dies
regē ad urbē pduxit īcolumē ·
Cuiusq; regine rē p̄tinus ut gesta
ē patens · euocari iāiāq; capti
uā et colendi ritū ut sibi tra
dat exposcit: nec se vlt᷑ aliū de
ū q̄ xp̄m veneraturū eē cōfir
mat · Ad hec captiua edocet
ih̄m xp̄m supplicādi ritus ve
nerandi q; modū: in quātū de

his aperire femine fas erat pandit. Fabricari tamen ecclesiam monet: formamque describit. Igitur rex tocius gentis populo convocato rem ab inicio que erga se ac reginam gesta fuerat exponit. fidemque edocet: et nondum initiatus sacris fit sue gentis apostolus. Credunt viri per regem. femine per reginam: cunctisque idem volentibus ecclesia extruitur: et elevato iam perniciter murorum ambitu tempus erat quo columpne collocari deberent. Cumque erecta prima vel secunda ventum fuisset ad terciam. consumptis omnibus machinis et boum hominumque viribus: cum media iam in obliquum fuisset erecta et pars illa reliqua nullis machinis erigeretur: repetitis secundo et tercio ac sepius viribus ne loco quidem moveri attritis omnibus potuit. Admiracio erat tocius populi: regis animositas hebescebat: quid fieri deberet omnibus simul latebat. Sed cum intuentu noctis omnes abcessissent. cunctique mortales et ipsa opera cessarent: captiva sola in oratione pernoctans mansit intrinsecus. Cum ecce matutinus et anxius cum suis omnibus ingrediens rex. vidit columpnam quam tot machine ac tot populi movere non quiverant erectam. et super basim suam libratam suspensam: nec tamen superpositam. sed quantum unius pedis spacio in aere pendentem. Tunc vero omnis populi contuentes et magnificantes deum: veram esse regis fidem et captive religionem presentis vite miraculo testimonium perhibebant. Et ecce mirantibus adhuc et stupentibus cunctis: in oculis eorum sensim super basim suam nullo contingente columpna deposita summa cum libracione consedit. Post hec reliquus numerus columpnarum tanta facilitate suspensus est: ut omnes qui superfuerant ipsa die locarentur. Postea vero quam ecclesia magnifice constructa est. et populi fidem dei maiore ardore sitiebant: captive monitis ad imperatorem constantinum tocius gentis legacio mittitur. res gesta exponitur: sacerdotes dei mitti exorat. quo ceptum erga se dei munus impleret. Quibus ille cum omni gaudio et honore transmissis: multo amplius ex hoc letatus est quam si incognitas romano imperio gentes et regna ignota vicisset. Hec nobis ita gesta fidelissimus vir betrurius gentis ipsius rex et apud nos domesticus comes cui summa erat cura et religionis et veritatis exposuit: cum nobiscum palestini tunc limitis dux in iherosolimis satis unanimiter degeret. Sed ad ceptum redeamus.

Capitulum xiii

Postea quam religiosi principis mater helena summis romani regni honoribus affecta ex hac luce discessit: constancia tunc lia

ui deliciis frīs augusti solacijs
utebat̃. Huic accidit pſbitm quē
dā uenire ī noticiā: latenť ptibz
arrij fauentē. Qz is pmo nichil
oio de hijs apud sororē pncipis
apire. ubi uō multa familiari
tas copiā tbuit. paulatī sermo
nē cepit aspgē. inuidiā dicēs ar
rio gñatā: et p simultatibz pri
uatis epm̄ suū rem cōtenciose
exagitauisse. emulacōis stimu
lo confixū. q arrius apud ple
bē satis clarus habēt. Hec atqz
hm̃oi alia frequēt suggerens:
aīos cōstancie suos efficit. Que
cū die obitura uisitaret̃ a frē. at
qz ab eo blande religioseqz cōpel
laret̃: extremā dicit̃ ab eo grām
poposcisse ut pſbitm ī familiari
tatē recipet et que sibi ab eo pſ
pe et salubre suggererent̃ audi
ret. se quidē iā ex luce discedētē
nichil curare: p frīs uō statu eē
sollicitā. ne forte pro īnocencium
penis regnū sui pateret̃ excidiū.
Quibz ille mortis a sorore suscep
tis et fidelē p se germane sollici
tudinē credens. accōmodauit au
rē pſbro: et iterū accersiri de exi
lio arriū iubet. ut quadmodū
de fide sentiret exponeret. Tūc il
le fidē conscripsit: que nō quidē
sensū nrm̄. tū ūba nra cōtine
pfessionēqz uidēt. Miratus qdē
ē imperator: et putauit unā ean
dēqz in ipsius et concilij dudū ges
ti exposicōe sniāz cōtineri. Et tū
ī nullo relaxat aīmi uigorē. sed
rursū eū ad concilij remittit ex
amen. Quīquidē ad dedicacōez
ihrosolimoz ex oī orbe coire sac
dotes īuitabant̃: hec ad eos de
noīe eius scribēs. ut si exposicōez
fidei eius pbarēt. et eū uel p īui
diā ut asserebat tūc circūuen
tū dinoscerent. uel nūc ab errore
correptū clemēti erga ipm̄ iudi
cio uterent̃. Quīquidē tanta fuat
concilij moderacio ut nō in pso
na eius sed ī dogmatū puritate
fuit lata snīa: sed tū et epi eius
alexandri cōmodaret̃ assensus.
Qz ab hijs quidē q pmo ceptis e
ius fauētes cū simulacōe suscep
serāt: facile receptus ē. Cū uō
alexandriā pexisset. ibi oē eius
frustrat̃ inceptū. Quīqdē dolū
apud ignorātes locutus est: sci
entibz uō dolū intendē. nō aliud
est quā risū mouē.

Cap. xiiij

Interea dū hec apud alexā
driā frustra agitant̃. Vene
rabilis augustus cōstantinus in
suburbana villa nichomedie. tri
cesimo pmo imperij sui anno defūc
tus ē: liberis de successiōe rōnior
bus testamēto hēdibz sc̃ptis. Quo
ī tpe quīquidē cōstantinus. cui

orientis regnū decreuerāt pūs nō
erat. dicit̄ secreto accersiēs p̄s
bīm quē a sorore cōmendatū
sup̄diximꝰ. et ex inde familia
rit̄ habitū tradidisse ei testa
mentū qd̄ scp̄serāt: et obtesta
tus sub sacmēto ne ulli nͥ con
stancio cū venisset ī manus t̄
dēt. Cum etiā qͥ eunuchi q̄ erāt
de palacio fauebāt arte iudi
cio de impatoris morte suppres
so: ut ad constācij īpatoris p̄
senciā multis noua cēptātib;
oppressis. res tute īegreq; mā
sere. Cū uō constācius affuis
set: depositū p̄sbit̄ restituit.
Cuiꝰ bn̄ficij grā impator reg
ni cupidus ita ei deuīctꝰ ē: ut
qui imparē cūctis ambieit. ab
illo sibi impari eq̄uimit̄ pate
ret̄. Ex quo deuīcto sibi īpeā
tore cepit de arrij restitucione
suggerē: et nolētes acquiescē
sacerdotes uti cogēt p̄suadere.

Et tēpestate apud. xv.
alexandriā alexander. ī
ihosolimis maximꝰ cōfessor:
apud cōstantinopoli eq̄ alex
ander ut ex athanasij sc̄ptis
cōpimꝰ sacdocio fūgebāt. Sz
eusebius q̄ apud nicomediā
erāt. de cꝰ simulacōe in sbscri
bēdo sup̄diximꝰ. amplā occa
sionē tp̄is nactus. et p̄ncipi p̄
p̄sbīm familiaris effectus. reuol
uē oīa atq; ī irritū reuocārē cō
silij gesta molit̄: arriū nequaq̄
apud alexandriā cōmorātē uel
re fecit. et impialibz edictis cō
siliū denuo constātinopoli cōuo
cāt: quo cōuenē illi maxīe qui
arriū atq; eusebiū sectabant̄.
Quiq; sepe cū alexandro cōgres
si ut arriū suscipet nec tū aīq̄
p̄ficiētes: ne ab iniurijs q̄dē eꝰ tē
peābāt. Ad ultimū certā ei diē
statuētes. denūciant ut aut ipē
arriū suscipet: aut si renitēt̄ se ec
clesia pulso et ī exiliū truso ab
alio eū suscipiendū sciet. Tum
ille noctē que ad cōstitutā in
cāt diē sub altāi iacēs atq; ī orō
ne et lacimis totā puigilē duccs:
ecclīe cam̄ dnō cōmendabat. Cū
q; lux fuisset exorta nec tū alexā
der ab orōe cessaret. eusebius
cū suis oībz uelut hēici belli sig
nifer domū arrij matutinꝰ ascē
dit. eūq; ꝓpere sequi ad ecciam
iubet: ꝓtestatus q̄ alexander
ni p̄us acqescēt expulsus cedēt.

Ibit oīm sum̄ loco. xvi
ma exp̄ctacio: quo uł alex
andri p̄seuerācia. uel eusebij ar
rij q; instācia declārēt. Cūq; cūc
toꝝ aīmi eēnt ut ī talis rei ex
p̄ctacione suspensi: arrius ad
ecciā; p̄gens. epōꝝ et ꝓplōꝝ fre

ꝯpcia cōstipatus· humane necītatis
causa ad publicū locū declinat·
Ibiq; cū sederet: intestina eiꝰ atq; oīa
viscera ī secessus cumulū defluxe
re. Et ita tali ī loco dignā mor
tē blasphemie et fetide mētis ex
soluit. Qd' postea q̄ in ecclīa nū
ciatū est eusebio hijs q' vna secū
secū et inocentē virū alexādrū
de arrio recipiendo fatigabant:
supati pudore et adopti confu
sione discedūt. Tūc cōpletus ē
sermo ad gl'iā dn̄i: quē ī orōne
sua alexand' ad deū pclamaue
rat dicens. Iudica dn̄e int' me
et eusebij minas et arriū. Sed
ad p̄ns quidē paululū pudoris
habuere. Cōuenientes vo int' se
hętici veriti ne forte si ut res ges
ta ē integro ad īpatorē constā
tiū puenisset· non solū a pfidi
a eoꝝ· ī qua callide irretitus te
nebat' abcederet: verū et ī autorēs
decepcōis sue· seuerius aliqd' et
regia autoritate decerneret: cōpo
nūt p eunuchos quos iā in p
fidia deceptos tenebāt· vti de
arrij morte impator quātū fieri
posset cōposite et cōiter nosceret:
neq; iā aliq' qd' dei videat' indica
re videret audiret. Quibꝫ ita ges
tis: de cā fidei ut cepant psequū
Sit apud alexan tur. xvij
driā defuncto alexandro: atha
nasius susceperat sedē. Qd' uo eēt
idē vir acris ingenij et ī ecclīasti
cis negocijs apprime vigilās sa
tis iam cū hereticis innotuerat:
cū ad cōsiliū nicenū cū epo suo
sene alexandro venerat: eiꝰ sug
gestiōibꝫ hętīcoꝝ doli ac falla
cie vigilant' detegebant'. Ita
ti ergo ut eū epm̄ frm̄ cogno
uere: rati id qd' res īdicabat
sua negocia p illiꝰ sollicitudīeꝫ
nō facile pcessura· oībꝫ modis
querē aditus eū machinas de
cepcionū pabant. De athana
sij a puo īstitucōe. xviij
Uerū nō michi absq; ordi
ne videt' pauca de huiꝰ viri ori
gine sup̄ repetē: et eiꝰ a puero
īstitucōis fuerit sicuti ab hijs
qui cū ipo vitā duxerāt accepi
muꝰ merorare. Tpe quo apud a
lexandriā petri mr̄is diē alex
and' epus agebat: cū pꝰ expleta
solēpnia cōuentiōs ad cōuiuiū
suū clericos expectaret: ī loco ma
ri vicino videt eminꝰ puerorū
sup ora maris ludū· imitanciū
ut fieri solet epm̄· atq; ea que ī
ecclijs geri mos est. Sed cū intē
cius diutino pueros īspectaret:
videt ab hijs geri queda etiā se
creciora et mistica. Pturbatus
illico vocari ad se clericos iubet:
atq; eis qd' eminꝰ ipe viderat ostē

dit Tū abire eos: et cōprehenſos
ad ſe ꝑducē oīs pueros impat
Cūq3 adeēnt: q̄s eis ludus et q̄d
egiſſent uł quō pcictat Illi ut
talis ſit etas pauidi negāe p̄
mo: deinde rem geſtā p ordinē
pandūt Et baptizatos a ſe eē
quoſdā cathecuminos confitēt:
ꝑ athanaſiū qui ludi illꝰ pue
rulis epūs ſimulatus fueāt Tū
ille diligent̄ inq̄rens ab hijs q̄
baptizati dicebant̄ q̄ introga
ti fuerīt q̄d ue reſponderīt ſimł
et ab eo qui introgaueāt ubi vi
det ſcd̄m religiōis nr̄e ritū cūc
ta conſtāe: collocutꝰ cū cōſilio
cleicoꝝ ſtatuiſſe tradit̄ illis q̄
bꝫ ītegris introgacōibꝫ et reſpō
ſiōibꝫ aqua fuīat infuſa iteāri
baptiſmū nō debē· ſed adiplei
ea que a ſacdotibꝫ mos ē· Atha
naſiū uō atq3 eos quos ludus il
le uł p̄ſbiros habē viſus fuāt uł
miſtros: cōuocatis pn̄tibꝫ ſub
dei obteſtacōe tradit ecc̄ie nutri
endos Quo aūt tp̄e exacto cū a
notario ītegre et a grāmatico
ſufficient̄ athanaſius fuiſſet ī
ſtructus: cōtinuo tāq̄ fidele dn̄i
cōmēdatū a pn̄tibꝫ reſtituit̄ ſa
cdoti ac velut ſamuel q̄dā in tē
plo dn̄i nutrit̄ et ab eo ꝑgente
ad p̄res ī ſenectute bona ad por
tandū pꝰ ſe ephot ſacdotale de

ligit̄ Vn̄ hiꝰ tanti in ecc̄ia p fidei
ītegritate agones fuer̄t: ut etiā
de hoc videat̄ dc̄m eē illud q̄d ſcꝑ
tū eſt Ego eī oſtendā ei: q̄nta eū
pati oporteat p noīe meo In hꝰ
etenī pſecucōes vniuſus orbis
cōiurauit· et cōmoti ſt̄ p̄ncipes
tre gētes regna: exercitus coierūt
aduſus eū· Ille aūt diuīū illud
cōſeruabat eloquiū dicēs Si cō
ſiſtāt aduſū me caſtra· non ti
mebit cor meū: ſi īſurgat adu
ſū me p̄liū· in hoc ego ſperabo·
Vn̄ q̄m tāta ac talia eiꝰ geſta
ſūt· ut magnitudo quidē rez nich
il me p̄terire paciat̄: multitudo
uō geſtoꝝ q̄ plīma cogat omit
tē: īcerto eſtuat aīmꝰ dū delibe
rare nō valet· q̄ teneat q̄ omit
tat Et ideo pauca q̄ ad rem ꝑti
nēt memorabimꝰ Reliqua eiꝰ fa
ma narrabit: ſine dubio maio
ra uō nūciatura Fc̄ā nichil q̄d
addē poſſit īueniet· Cap̄ xix.

Igit̄ cōſtancius vbi oriē
tis regnū ſolus optinu
it: cōſtantino fr̄e nō longe ab a
q̄leia apud alſum fluuiū a mi
litibꝫ īterfecto: cōſtans vtriuſq3
germanus occidentē ſatis īdu
ſtrie gubnabat Fc̄ā cōſtancius
nā et aīo regio dū p̄uus illis
regni ſui fautoribꝫ ſatis indul
get· p eunuchos arte ī ꝑfidiā

decipit᷑ a p̲u͛ſis ſacdotibꝫ: et intēto
ſatis ſtudio p̄uis eoꝝ̄ intēcōibꝫ
obſecūdat. Sꝫ illi verētes ne forte
adeūdi regē copia qn̄qꝫ fiēt atha
naſio. et p̲ eū de ve͛itate fidei quā
p̲u͛tebant ſcd̄m ſcipturas edocēt᷑:
oīmodis īſimulāe eū apud pn̄ci
pē. et velut oīm ſcelerū ac flagi
cioꝝ̄ reū aggrediūt᷑ exponē: vt
q̄quo hūani corpis brachiū locu
lo delatū impatori oſtēdūt. quod
ab athanaſio exciſū magice ar
tis grā de arſenij cuiuſdā corpe cō
firmabāt. Sed et alia q̄plima
cuīoſa ſiml' et flagicioſa cōpo
nūt. Quibꝫ ex cauſis ipator iubꝫ
cōuocato cōſilio athanaſiū cō
dēpnari. Jd qꝫ apud tyrū. miſſo e
latē ſuo vno ex comitibꝫ ānuēte
quoqꝫ archelao tūc comite orien
tis nec nō et eo q̄ fenicē p̲uīciā
gubnabat cōgregari iubet. et eo
ducit᷑ athanaſius: loculus cum
hūano brachio circūfert᷑. Jnui
die error nō ſolū religioſas: ſed et
viles aīas p̲u͛tebat. Hic arſeni
us cuius brachiū dicebat᷑ exciſū lcō̄
athanaſij aliqū fuāt: et ob cul
pā correpcōez veritus frequēcie
ſe ſe ſubtraxerat. Cuius latebras o
portunas ſibi ad hꝰ certamē quē
tū flagicioſi hoīes rati ītcio cōpo
ſiti criīs: occultatū eū apud quē
dā quē fideliſſimū ſceleribꝫ ſuis cre
diderāt retinebāt. Puenit tū ad
hūc in latebris poſitū: qd ſuo
noīe criīis ītentaret᷑ athana
ſio. Et ſiue eū ipa hūanitatis cō
tēplacio ſiue diuīa pepulit p̲ui
dencia: clā p̲ noctis ſilencia euā
dēs clauſtris enauigauit tyrū:
et p̲die q̄ dicende cauſe adeſſet
vltimꝰ dies. athanaſio ſeſe arſe
nius optulit: et que ſe rerū geſ
tarꝫ ſeries hēret edocuit. Jlle tamē
ēē hoīez: nec īnoteſcē cuiq̄ de eiꝰ
p̲ſēcia iubet. Jnterea conſiliū cogi
tur: ī qd' aliqūti cōtinuatē caluꝑ
nie conſcij. oīs pene īēnſo aīo
adu͛ſus athanaſiū p̄iudicatoꝝ
cōuenīūt. P idem tp̄s paphnu
cius cōfeſſor de quo ſup̄ mēcōa
tum ꝰ adeāt: athanaſij inocēcie
cōſcius. Js cū vidiſſet maximū
iheroſolimoꝝ epm̄. q̄ vna ſecū ef
foſſo oculo et poplite ſucciſo cō
feſſor extiterāt: virū p̲ nimia ſi
plicitate nichil de ſacerdotū ſce
lē ſuſpicantē quos factoīs ma
cula ſociauerāt cōſediſſe: in medi
um cōſeſſū adire nō verit⁹. te igr̄
maxīe cū quo in vnū atqꝫ idem
cōfeſſioīs īſigne ē. cū quo michi
vnū p̲iter mortale lumē effoſſū. cla
riore diuī lūis cōſiliauit aſpcu:
te inq̄ nō paciar ſedē ī conſilio
malignanciū. et cū iniqua gerēti
bꝫ ītroire. Jniectaqꝫ manu eleuās

eũ de medio eorũ: ac de ſingulis
iſtruẽs. ꝑpetua dehinc athana
ſio cõione ſociauit. Dz iterũ cã
dicat᷑. Prima itroducit᷑ accuſa
cio mulieris cuiuſdã que ſe dicerẽt a
liquã athanaſiũ hoſpicio rece
piſſe: et ab eo noctu nichil ſuſ
picãtẽ vim corrupcõis ẽẽ ꝑpeſ
ſam. Introduci ad hec iubet᷑
athanaſius. Ingredit᷑ cũ thi
motheo pr̃sbr̃o ſuo: eũqꝫ monꝫ
ut poſtea cũ mulier dicendi fi
nẽ feciſſet. ſe tacẽte ipſe ad ea
que dixerat reſponderet. Cumqꝫ
mulier ei que edocta fuerat po
raſſet: thimotheus cõuerſus ad
eã. Ꝟe inquit mulier ego manſi
apud te aliquñ. aut vim tibi ut
aſſeris feci? Tũ illa ut mulierꝫ
ſe taliũ ꝓtacitas habet. obiur
gãs thimotheũ tu tu inquit mi
vi feciſti: tu i illo loco cõma
culaſti caſtitatẽ meã. Simul et
conuerſa ad iudices: obteſtãs fi
dẽ dei cepit verã ſe dicerẽ. Tũ oẽs
ridiculoſius pudor hic cepit:
quod tã facile tacẽte eo fictio cõpo
ſiti criminis patuiſſet. Nec tamẽ
ꝑmiſſi ſũt iudices habere de mu
liere queſtionẽ unde hec uł ꝑ quos
aut quõ fuiſſet aptata calũp
nia: quia iudicãdi libertas penes
accuſatores erat. Hinc tranſit᷑
ad aliud crimẽ. Profert᷑ facinus

ſceleris inauditũ. Hoc ẽ inquit ubi
nec poſſit uborꝫ preſtigiis decipi:
res oculis agit᷑ verbis ceſſantibꝫ.
Brachiũ hoc de arſenii athanaſi
accuſat exciſũ. Ecce arſenii dex
terã: quã tu quõ uel ad quos u
ſus excideris indicato. Tum ille
Qs ei verum inquit arſeniũ noueãt:
ut hãc ipſius ẽẽ dexterã cognoſca
tis? Exurrexerũt aliquãti qui ſe
dicerent optime ſcire arſeniũ: i
quibꝫ nõnulli erãt abſqꝫ cõſciã
factiõis. Orat deĩc a iudicibꝫ a
thanaſius: ut hoĩeꝫ ſuũ quẽ ne
gociũ depoſceret iubeãt itroduci.
Cumqꝫ itroductus fuiſſet arſeni
us: eleuato eius vultu athanaſi
us cõſilio et iudicibꝫ ait. Hic ẽ
arſenius. Et eleuãs eius nichilo
minus dexterã. hec ẽ inquit etiã dexte
ra eius: hec ẽ et ſiniſtra. Hec autẽ
quã iſti offerũt manus unde ſit
requirite vos. Tũ velut nox quedã
et tenebre accuſatorꝫ oculis īfu
ſe: quod agerent quo ſe uerterent neſcie
bãt. Ipſum etenim ẽẽ arſeniũ: teſ
tes qui paulo ante ſcire ſe dixerãt
cõfirmabãt. Dein quia nõ iudicã
di ſed opprimendi hoĩs cauſa cõſi
liũ gerebat᷑. fragor oĩm repẽte
attollit᷑: magũ ẽẽ athanaſiũ
et decipẽ intuẽciũ oclõs accla
mat᷑: nec debẽ ullo mõ ultra
talẽ hoĩeꝫ viuẽ. Fitqꝫ impetu

ſius eū decerpē manib; parāt. Sz
archelaus qui cū ceteris ex pcepto
ipatoris consilio psidebat: erep
tū eū ex discerpenciū manib;
p occultos exitus eduxit: ac fu
ge qua solū posset habē salutē
monuit cōmendāre. Consiliū
tū rursū veniēs tpe si nichil oī
no dephensū fuisset: ut confes
sū de intentatis cīmib; athana
siū condēpnat. Et gesta ī hunc
modū ficta p orbē tre mittētes:
ad sceleis sui cōsensū impatoē
cogēte cetos epōs pepulerūt. xx

Huc iam toto orbe pfu
gus agitr athanasius: n.
ullus ei tutus ad latendū supe
rat locus. Tribuni ppositi comi
tes exercitus quoqz ad īuestigādū
eū edictis impialib; cōmouētr:
pmia delatoib; pponūtr: si quis
viuū inaxie. si minus caput ei
te athanasij detulisset. Ita totis
regni virib; frustra adūsū eū.
cui deus adeāt certabatr. Intēa
sex cōtinuis āmis ita latuisse
fertr in lacu cisterne nō habētis
aquā: ut solē nūqz videret. Sed
cū p ancillā que sola cōscia duo
rū officiis qui ei latebras pbue
rāt īdicatus fuisset: tpe dei spū
admonitus ipā nocte qua ad
eū cōphendendū cū iudicib; ve
niebatr. p9 ānos sex emigrūt ad
aliū locū. Ita illi q venerāt frus
trati: dnūs quoqz ī fugā vsis.
de ancilla ut falsa indice pe
nas sumūt. Caplm xxi

Verū ne gues alicubi la
tebre sue fieret. et occa
sio calūpnie īnocētib; quereti
nichil sibi vltra iā tutū in con
stācij regno psumēs ad cōstā
tis ptes pfugus abcedit: a quo
satis honorifice religioseqz sus
ceptus ē. Cuiqz causa ei9 quā
fama cōperat diligētius cogni
ta: scribit ad frēm pro se cōpul
se q sacdos dei summi athanasi9
īiuste fugas et exilia pateretr.
Huc itaqz rcē facēt: si absqz vl
la molestia loco suo rstitueret.
Si id nollet. sibi cure futūr ut
ipē id iplēt: regni ei9 itima pe
netrās. et penas dignissimas de
auctoib; sceleis sumēs. Cuib;
sciptis pteritus cōstācius q pos
set facē ea q minabatr cōstācius
eāt frēm: simulata benignita
te vltro venire ad se athanasiū
iubet: et leui īcrepacoē pstric
tū ad ecctā suā pmittit ire secu
rū. Admonitus tū impator ab
ipius cōsiliarijs: nō est īgr mag
nū athanasi qd epi poscūt de te
ut vnā ex multis q sut apud alex
andriā ecctijs cōcedas ꝑplis eorū
q tibi cōicare nolūt. Tū ille deo

ſibi ſuggerente: peciũ in tpe conſi
liũ reperit. Et qđ ē inqͥt imꝑator
qđ poſcenti tibi liceat denegari
qui ꝑtatē oīm habes iubendi?
Sȝ vnũ ē qđ oro: ut meã quoqȝ
peticiũculã libent admittas. Cũ
qȝ ſe oĩa que vellet quis eſſent
difficilia ꝓmitteret ꝑſtaturũ. ſi
hoc vnũ cedet libēs: ait athana
ſius. Hoc ē qđ rogo. ut qȝ etiã
hic. nã aput anthiochiã res a
gebatᵣ. ſit nr̃i ꝑpli q iſtis coīcare
noluit: vnã eis tenē concedat
eccřiam. Equiſſimũ ſibi videri:
et valde ꝑſtandũ letus ſpoſpō
dit imꝑator. Sȝ cũ rē detuliſſet
ad eos quoꝝ cōſilijs vtebatur
neqȝ ibi ſe velle accipe eccřiam
neqȝ hic dare r̃ndet: qȝ plus ſin
guli quiqȝ quam abſentibȝ cōſule
bāt. Ita imꝑator admiratꝯ eꝯ
prudētiã: ꝯperare ocius ad ſuã
ſuſcipiendã eccřiaȝ iubet. xxij

SED cũ manēti ſcelē imꝑa
tor conſtās regno ſimul
et vita fuiſſet exemptus: rur
ſũ in athanaſiũ veteres illi inte
tores pncipis odia reſuſcitare
ceperũt: fugatoqȝ de eccřia i lo
cũ eiꝯ georgiũ quēdã ꝑfidie. et
īmanitatis ſue ſociũ mittũt.
Hũc ꝑus quēdã gregoriũ miſe
rāt. Rurſũ igitᵣ fuge. rurſũ la
tebre: et edicta adūſus athana
ſiũ pncipis p oēm locũ ponitᵣ
p̄mia et honoēs delatoribȝ pol
licētia. Ipe quoqȝ cũ ob vīdictã
necis fratne regnũ qȝ recupan
dũ ad occidētis ptes veniſſet.
et extincto tyranno regni ſolꝯ
arce potiretᵣ: fatigare occidēta
les epōs et p decepcōēȝ ad cōſen
ſũ arriane hēſeos cogē aggre
ditᵣ. athanaſij ꝑus cōdēpnacōe
p̄miſſa et velut obicis validiſ
ſimi obiectōe ſublata: et ob hoc
apud mediolanũ epōꝝ cōſiliũ
cōuocatᵣ. Plures decepti. Dyoni
ſius uō euſebius paulinus tho
dosiꝯ. et lucifer dolũ eē in nego
cio pclamātes. aſſentes qȝ quod cō
ſcēpcio i athanaſiũ nō aliã ob
cauſã. quam deſtruende fidei moli
retᵣ: i exiliũ truſi ſt. Hijs etiã hi
larius iūgitᵣ: ceteris vl' ignorātibȝ
uel nō credētibȝ fraudē. Sȝ tali
cōſilio geſtũ fuiſſe negociũ: rei
exitus docuit. Illis nãqȝ de me
dio ſublatis: cōtinuo ſynodus
apud ariminũ cōgregatᵣ. Ibiqȝ
ſcđm ea q orientales apud ſe
leuciã cōpoſuerāt callidi hoīes
et verſuti ſimplices et īꝑitos
occidētaliũ ſacerdotes facile cir
cũuenerũt: hoc mō ꝓponēdo eis
quē magis colē et adorare vellēt
omouſyon an xp̄m. Illis qȝ ū
tutē ūbi qđ omouſyon ſignī

ficiaret ignorantibus velut in fastidi-
um quoddam et execracionem sermo de-
ductus est: xpo se credere non omou-
syon confirmantibus. Et sic multorum
preter paucos qui scientes prolapsi fu-
erant decepti. contra ea que patres apud ni-
ceam conscripserant venientes. omou-
syon quasi ignotum et ab scripturis a-
lienum sermonem auferri de fidei ex-
posicione decreverunt: communionemque suam he-
reticorum societate commaculant. xxiij

Ea tempestate facies ecclesie fe-
da et admodum turpis erat.
Non enim sicut prius ab exteris: sed
a propriis vastabatur. Fugabat alius:
alius fugabatur. Et utrique de ecclesia
erant. Ara nusquam: nec immolacio nec
libamina. Prevaricacio tamen et lapsus
erat ac ruina multorum. Dissimilis
pena: sed impar victoria. Dissimiliter
cruciabantur sed non similiter gloriabantur:
quia dolebat eciam eorum illius casum qui
impellebat ad lapsum. Ca xxiiij

Huius liberius qui post iulium marci
quem silvester precesserat successo-
rem in urbe roma per idem tempus sa-
cerdocio fungebatur in exilium tru-
ditur: inque eius locum felix dyaconus
eius ab hereticis subrogatur: et non tam
secte diversitate quam communionis et or-
dinacionis commercia maculatur.
Iherosolimis vero cyrillus post maxi-
mum sacerdocio confusa iam ordina-
cione suscepto: aliquando in fide sepius
in communione variabat. Apud alex-
andriam vero georgius satis pra-
cit vi raptum episcopatum gerebat: i-
ta ut magis sibi iuris dicendi
fasces quam sacerdocium ministerium re-
ligiosis officiis estimaret. Apud
anthiochiam sane diversis temporibus
multa et admodum confuse ges-
ta sunt. Nam defuncto eudoxio cum
multi diversarum urbium episcopi ad il-
lam sedem summa ambicione niterentur:
ad ultimum meletium de sebastia
armenie civitate contra decreta
consilii illuc transtulerunt. Quem mox tamen
ab ipsis rursum in exilium truditur:
quia contra opinionem episcoporum non arrii
sed nostram fidem cepit in ecclesia predica-
re. Quem magna plebs ecclesie de-
pulsum secuta ab hereticorum commu-
nione divellitur. Capitulum xxv

Interea ut aliquando eciam in semet
ipsam perdivers malicia de-
sevisset: sacerdotes et populi qui ar-
rio duce primitus fuerant ab ec-
clesia divulsi. in tres denuo sec-
tas partes quasi scinduntur. Nam illi
quos paulo superius diximus.
non acquiescentes eusebii ceterorumque
qui silacionibus cum arrio exilium pertu-
lisse: pari modo nec ipsi arrio re-
gresso de exilio communicare voluerunt.
eo quod simulata confessione communicas-
set hiis qui de ipsa substancia dei patris fi-
lium confitentur: quia ipsa ea que primo

docueāt arrius ex nullis extan
tibꝫ creatū· et factū nō natū fili
um ſatis liberā ſeu potius īpu
denti blaſphemia cōfirmabāt
Qd' pꝰ illorū obitū aetius q̄dā
pꝰ aetiū validius et edacius
id aſſerebat eunomiꝰ· vir et
corpe et aīa leproſus: et iteius
exteius q̄ morbo regio corrup
tus· Arte tū dyaletica ꝓpotēs·
plima contᵃ fidē nrāz ſcripſit:
et diſputādi leges ſectatoibꝫ
ſuis dedit· A quo etiā nūc eu
nomiana hēſis appellatᶻ· Aliꝰ
quoqꝫ macedonius noīe· quē
nrīs expulſis p̄mo potiꝰ ne
catis apud cōſtātinopolī ſta
tuerāt epm̄: q̄ ſilēz prī filiū fa
tebatᶻ licet ſpm̄ ſcm̄ eque ut
illi blaſphemaēt· Tamē ab il
lis expellitᶻ: q̄ ſilia ut de prē
etiā de filio p̄dicaēt· ſꝫez nrīs
cōiūgitᶻ: a quibꝫ de ſpū diūſa
ſentiret· Ita peſtifera illa beſ
tia que p arriū p̄mo quaſi de
īfeis extuleāt caput ſubito
triformis apparuit: p euno
mianos q̄ dicūt p oīa filiū
diſſilem prī· q̄ nullo gnē ſi
milis poſſit eē factūa ſcōꝝ:
p arrianos q̄ dicūt ſilēz quidē
poſſe dici filiū prī ſed largita
te grē nō ꝓprietate naṫe· in q̄
tū ſcilicet p̄t a creatoē creatu
ra cōferri: p macedonianos· qui
dicūt ſilēz quidē p oīa filiū patri·
ſcm̄ vō ſpm̄ cū prē et filio nichil
hr̄e cōe· Hec quidē int illos ita
geſta ſūt· Sed ſicut de talibꝫ ſcp
tū eſt: diſciſſi ſūt et nō ſūt cōpūc
ti Plimi ſane eorū q̄ videbant
atteuaorē vitā gēre et mōſteria
pmulta apud conſtātinopolī
vicinas q̄ puīcias et epi nobiles:
macedonij ſūt magis errorē ſe

Sed cōſtāci ¶ cuiꝰ· xxvi

us impatoꝛ dū iuliano
quē ceſarē apud gallias reliq̄e
rat dignacionē ſibi auguſti ſpō
te p̄ſumēti armis ire obuiā pa
rat: viceſiō et q̄rto pꝰ occaſum
prīs imperij ſui āno ī oppido ci
licie inobſcorens diē defūctus
eſt· Poſt quē iulianus p̄ſūptū
prius dehinc ut legitimū rōni
regni ſolus optinet pūcipatū·

Id velut arguens· xxvij

ꝑperā geſta conſtancij:
epōs iubet de exilijs relaxari·
Poſt vō adūſū nrōs tota voce
di arte cōſurgit· Interī q̄ ſup
fuerāt epi: de exilio relaxant·
ſꝫam liberiꝰ vrbis rome epūs:
conſtācio viuēte regreſſus eſt·
Dꝫ hoc vtrū acquieuerit volūta
ti ſue ad ſubſcribendū· an ad
ꝑpli romani grām· a quo pſi
ciſcens fuāt exoratus īdulſeit:

p̄ cto cōptū nō habeo· xxviij

LUcifer aūt cū exoraret̄
ab eusebio q̄ vtiq̄ in ptī
bꝫ vicinis egipti fuiat relegatꝰ·
ut ad videndū athanasiū alex
andriā pgēnt· cōi q̄ tractatu
cū hijs qui supfuerāt sacdoti
bꝫ de statu ecc̄ie decernerēt· pū
ciā sui abnegās legatū ꝑ se dy
aconū suū mittit: atq̄ ipē inte
to aīo anthiochiā pgit· ibiq̄ dis
sidentibꝫ adhuc ptibꝫ sed ī vnū
tū reuocari posse spantibꝫ si sibi
talis eligeret̄ epūs erga quē nō
vna plebs sed vtāq̄ gaudēt· pre
properus catholicū quidē et sāc
tū virū ac p oīa dignū sacerdo
cio paulinū epm̄ collocauit: s̄
tū in quē acquiescē plebs vtāq̄
nō posset. Pgit itēa eusebius a
lexandriā· ibiq̄ confessoꝝ cōsi
lio cōgregato pauci nūo sed fi
de īegri et meritis multi: quo
pacto p9 heticorū ꝑcellas et p
fidie turbines trāquillitas reuo
caret̄ ecc̄ie oī cura et libratōe dis
cuciūt. Alijs videbat̄ fidei calōe
feruētibꝫ nullū debē vlt̄ suscipi
ī sacdociū: qui se utrāq̄ hetice
cōionis cōtagiōe cōmaculasset
Sed q̄ imitātes aplm̄ quēbāt
nō qd̄ sibi vtile eēt· sed q̄ mul
tis uel q̄ imitarent̄ xp̄m q̄ ci
eēt oīm vita ꝑ salute cūctorū

humiliās se descendit ad mortē·
quo salicet īueniret̄ et ī mortu
is vita: dicebāt meliꝰ eē hūilia
ri se paululū ꝑpt̄ deiectos· et ī
clinari ꝑpt̄ elisos ut eos rursus
erigēnt· nec sibimet solis puri
tatis meito celoꝝ rēgna defende
rēt· sed eē glosius si cū pluribꝫ
illuc mererent̄ intrare· et ideo rec
tū sibi videri· ut tm̄ pfidie aucto
ribꝫ āputatis· reliquis sacdoti
bꝫ daret̄ opcio· si forte vellēt ab
iurato errore pfidie ad fidē pa
trū statuta q̄ cōuerti: nec nega
ri aditū redeūtibꝫ· qui pocius de
eoꝝ cōuersiōe gaudē· q̄ et ille
ewāgelicꝰ iunior filius p̄rne de
populator sbē· ī semetipꝫ reuers
nō solū suscipi meruit· sed et dig
nus p̄mis cōplexibꝫ deputat̄: et
anulū fidei recepit et stola circū
dat̄. P que qd̄ aliud q̄ sacdocij
declarant̄ insignia. Nec pba
bilis extitit apud prēz senior fi
lius· q̄ inuidit recepto: nec tm̄
meiti habuit nō delinq̄ndo· qui
tm̄ noxe cōtraxit nō indulgēdo
gmano· Cū igit̄ hmōi suias
ex ewāgelica autoītate platas·
ordo ille sacdotalis et aplicꝰ ap
pbasset· ex consilij decreto aste
rio cetis q̄ q̄ cū ipis erāt orētis
īiungit̄ pcuracio: occidētis uō eu
sebio decernit̄. Addit̄ sane ī illo

consilij decreto etiā de spū scō ple
nior disputacio.ˀ ut eiusdē sbē ac
deitatis cui⁹ pr̄ et filius etiā sp̄s
sc̄s crederet̄: nec q̄d q̄ prorsus in
trinitate aut creatū aut ī̄feri⁹
posteius ve diceret̄· Sz et de diffe
rencia sbarū et sbsistenciarꝫ ser
mo ei⁹ p̄ scripturā motus est: qd̄
greci oc· ī· ac· ep· pti· G· q̄· ac
ic· vocāt· Quidā etenī dicebāt
sbam et sbsistenciā vnū videri:
et q̄ꝫ tres sbas nō dicim⁹ in deo
nec tres sbsistencias dicē debea
m⁹· Alij vō quibꝫ longe aliud
sba q̄ subsistēcia significare vi
debat̄: dicebant q̄ꝫ sba ipaꝫ rei
alic⁹ naturā roēmq̄ꝫ q̄ constat
designet: sbsistencia aūt vni⁹
cuiꝫq̄ꝫ p̄sone hoc ipm̄ qd̄ extat et
subsistit ostendat· Ideo q̄ꝫ ꝓpt̄
sabellij hēsim tres eē sbsisten
cias cōfitendas· q̄ q̄i tres sbsis
tētes p̄sonas significare videt̄:
ne suspicōēꝫ daremꝰ tq̄ illi⁹ fi
dei sectatores que trinitatē ī noī
bꝫ tm̄ et nō in rebꝫ ac sbsisten
cijs cōfitet̄· Sz et de īcarnacōē
dn̄i cōprehensū est: q̄ꝫ corpus
qd̄ susceperat dn̄s· neq̄ꝫ sine sen
su neq̄ꝫ sine aīa suscepisset· Quibꝫ
oībꝫ caute moderateq̄ꝫ cōpositis·
vnusq̄sq̄ꝫ itinē suo cū pace per

Sed eusebi⁹ ⁊ rexit· xxix
cū redisset anthiochiā·

et īuenisset ibi a lucifero contra
pollicitacionē ordinatū epm̄: pu
dore simul et īdignacōē cōpuls⁹
abcessit neutre p̄ti cōionē suā
relaxans.ˀ q̄ꝫ digrediens inde p̄
miserāt se acturū in cōsilio: ut
is eis ordinaret̄ epūs a quo p̄s
neutra desciscet̄· Ille nāq̄ꝫ ꝓplus
q̄ millenū dudū de ecclīa pulsū
quasi p̄ fide rectā fuerāt secutus· nō
se iūxerat ad p̄iores catholicos
idest q̄ cū eustachio epō ul' euse
bio fuerāt ex quibꝫ etiā paulin⁹
erāt: sed suū principatū suumq̄ꝫ cō
uenticulm̄ tenuit· Hos ergo cū ī
vnū reuocare voluisset eusebius·
nec tm̄ p̄uentus a lucifero potuis
set: abcessit· Tūc regressus mile
cius de exilio· q̄ꝫ cū eo numerosior po
pul⁹ erat ecclīas tenet̄.ˀ et ex eo iā
ꝓpriā synodū cū cetis orientalibꝫ
epīs habuit: nec tm̄ athanasio
uīctus ē· Interī lucifer iniuriā do
lens q̄ epm̄ a se ordinatū apud
anthiochiā nō recepisset eusebi
us: nec ipē recipē cogitat alex
andrini decreta consilij· Sz cōstri
gebat̄ legati sui vinculo: qui ī
consilio ipīus auctoritate sbscp
serat· Abicē nāq̄ꝫ eū nō poterāt:
q̄ꝫ auctoritatē ei⁹ tenebat· Si uō
recepisset: oē suū frustrādū vi
debat inceptū· Diu de hoc mul
tūq̄ꝫ deliberans cū ex vtrāq̄ꝫ p̄te

cōcludēt: elegit ut legato ſuo ī
cepto erga ceterōs ſīmiam diſpare
ſed ſibi placitā cuſtodiēt: Ita ī
greſſus ad ſardinie ptes· ſiue
qꝫ ſcitata morte pūentus· tps
ſuīe mutādi nō habuit· etenī
temē cepta corrigi ſpacio ſolēt·
ſiue hoc aīmo īmobilit ſederat:
parū ſat· Qui ex ipō interī lu
ciferianoꝝ ſcisma qd licet p pau
cos adhuc voluit: ſupſit exor
diū· Euſebius vō circuiens oriē
tē atqꝫ ytaliā: medici pit et ſac
dotis fungebat officio· Singulas
qualſqꝫ eccias abiurata īfideli
tate ad ſanitatē rcē fidei īuoca
bat· maxīe cū hylariū quē du
dū ceteris epīs in exiliū truſū me
morauī9· regreſſū iam et ī yta
lia poſitū· hec eadē erga īſtaurā
das eccias· fideqꝫ pūn reparandam
reppit molientē: niſi qꝫ hylariꝰ
vir natūa lenis et placidus ſil
qꝫ eruditus· et ad pſuadendū cō
modiſſimꝰ rē diligētius et apa
us pcurabat· Qui etiā libros de
fide nobilit ſcptos edidit· qbꝫ
et hēticoꝝ vſucias et nroꝝ decep
tiōēs et male credulā ſimplicita
tē ita diligent expoſuit: ut et p
ſentes et longe poſitos qbꝫ ipē
p ſe diſſerē viua voce nō poterat·
pbiſſima īſtructiōe corrigēt·
Ita duo viri iſti velut magnifica
quedā mūdi lūīa· yllricū yta
liā gallias qꝫ ſuo ſplendōe radi
arūt: ut omīs de abſconditis an
gulis et abſtruſis hēticoꝝ tene
bre fugarent· Caplm xxx

SEd iulianus p9qꝫ ad oriē
tē pſas bello pulſaturꝰ
aduenit· et publica quā prius oc
cultauerat erga ydoloꝝ cultū
ferri īſania· callidior ceteris pſe
cutor· nō vi neqꝫ tormētis· ſed
pmijs honoribꝫ· blandicijs p
ſuaſionibꝫ maiorē pene xpli p
tē· qꝫ ſi atrocit pulſaſſet eliſit·
ſtudia auctoꝝ gentiliū xpia
nos adire phibens ludo lraꝝ
illis ſolis qui deos deasqꝫ ve
nerarent patere decreuit: mi
litie cingulū non dari niſi īmo
lantibꝫ iubet· pcuracōēs pui
ciaꝝ· iuris qꝫ dicendi xpianis
ſtatuit nō debē cōmitti: ut po
te quibꝫ lex xpia gladio uti vetu
iſſet· Et pficiebat cotidie ī hꝰe
mōi legibꝫ exquirēdis: quibꝫ ſi
quid vſutū vl callidū· tū cū mi
nꝰ videt crudele decernet· xxxi

SEd nō erga athanaſiū ſic
te phīe tenē ymaginē po
tuit· Etenī cū velut tetri ſerpē
tes de cauernis tre ebullientes
ad eū pceſſiſſent· magoꝝ phō
rū· aruſpicū auguruqꝫ· man9
pphana: oēs pit allegāt· nichil

ſuis artib; ſucceſſurū niſi ꝑus
athanaſiū velut horū oīm ob
ſtaculū ſuſtuliſſet. Iterū ergo
mittit' exercitus. itm duces: itm
oppugnat' eccīa. Cūq; eū meſti
et flentes ꝓpli circūſtarēt: ꝓphe
tico apud eos uſus ſermone ꝑ
hibet'. Nolite īquit o filij con
turbari: q2 nubecula ē et cito ꝑ
tñſit. Cūq; diſceſſiſſet et navi
cula ꝑ nilū fluuiū iter ageret:
comes q̄ ad hoc ipm̄ miſſus fue
rat. cognito eius itinē. inſtant'
eū inſequi cepit. Et cū forte ap
pticuiſſet athanaſij navicula
ad quēdā locū cōperit a ꝑtereū
tib; poſtergū eē ꝑſecutorē ſuū:
et iam iāq; niſi ꝓſpiceret īmīnē.
Conſtricti oēs qui ſimul aderāt
ſocij: hēmū ſuadebāt ad fuge
ꝓſidiū petendū. Tum ille noli
te inqt o filij deterreri: eamus
magis ī occurſū ꝑſecutori nr̄o:
ut ſciat q2 longe maior eſt qui
nos defendit. q̄ꝫ qui ꝑſequit'. Et
cōuerſa navicula: iter agē ob
uius ei. q̄ ſe īſectabat' aggreſ
ſus ē. Ille q̄ nullo gñe ſuſpica
ri poſſet ī occurſū ſibi venie
quē quereret: tm̄ ꝑtereūtes ali
quos intrrogari iubet ubi au
diſſent eē athanaſiū. Cūq; reſ
pondiſſet vidiſſe ſe eū nō lō
ge euntē: tota celeritate ꝑtrāſi

eus: ꝓperat īuanū. feſtinās capē
quē ante oculos poſitū vidē non
potuit. Ille vō dei ūtute munitus
alexandriā redit: ibiq; tute late
bras uſq;quo ꝑſecutio ceſſaret
exegit. Caplm xxxij

DEdit et aliud iulianus ve
cordie ſue et levitatis īdiciū. Nā
cū dafnis ī ſuburbana anthio
chie iuxta fontē caſtaliū litta
ret appollini. et nulla ex hijs q̄
quēbat reſponſa ſuſciperet. cau
ſas q2 ſilentij ꝑcūctaret' a ſacdo
tib;: demones aūt babille mar
tyris ſepulchrū ꝓpe aſſiſtē et ideo
reſponſa nō reddi. Tū ille veni
re galileos hoc eñ noīe nr̄os ap
pellare ſolitus erat: et auferre
ſepulchrū mr̄is iubet. Igit' ec
cleſia vniuſa cōueniens mr̄es
et viri iuuenes ūgīes q2 īmēſa
exultacōe ſuccincti trahebant
longo agmine archā martiſ:
pſallētes ſīmul clamoib; et cū
exultacōe dicētes. Confundāt'
oēs q̄ adorāt ſculptilia: et qui
confidūt ī ſimulachris ſuis. Hs
ī aurib; ꝓphani pñcipis ꝑ ſep
tē milia paſſuū tanta exultaci
one pſallebat oīs eccīa: ut celū
clamorib; reſultaret. Unde ille
ī tantā iracūdie rabiē deductus
eſt: ut altā die cōprehēdi xp̄ia
nos paſſim et trudi iubēt ī car

cerē· ac penis ac cruciatibꝫ affici·
Quod salustius ꝑfectus eiꝰ non ꝓ
bans· licet eēt gentilis tū iussus
exequit᷑:· et apphensū vnū quē
dā adolescentē· qui ꝑmus occur
rit theodorū noīe a ꝑma luce
vsq̄ ad horā vndecimā tāta cru
delitate· et tot mutatis carnifi
cibꝫ torsit· ut nulla etas simile
memineit: cū tū ille ī eculeo sub
limis· et hinc inde lateibꝫ instā
te tortoīe nichil aliud faceēt nisi
vultu securo et leto psalmū quē
pridie oīs eccīa cecineāt iteraret
Cuq̄ oī expensa crudelitate sa
lustius nichil se egisse ꝑspiceēt:·
recepto ī carcerē iuuene abisse
fertur ad imperatorē et qđ egeit
nūciasse ac monuisse· ne tale
aliqđ teptaīe vellet de ceto: alio
qñ et illis gl'am et sibi ignomi
niā quereet· Huc theodorū ipsi
nos ꝑmodū apud anthiochiā
vidimꝰ· Et cū requireēmꝰ ab eo
si sensū doloīs habuisset: ex inte
gro dicebat doloēs se quidē pa
rū sensisse:· astitisse aūt quedā
iuuenē qui sudanti sibi lintheo
candidissiō sudoēs extergeēt et
aquā frigidā frequent' īfūdeēt:
et ita se eē delectatū· ut tūc mes
tior fuīs sit qū depoīti de eculeo
iussus est· Cap' xxxiij
Cōminatus igit᷑ ipator

post victoriā ꝑsicā melius se x'a
nos debellaturū: ꝓfectus quidē
ē· sed nullus reditus· Ibi nāq̄
īcertū a suis an hostibꝫ confos
sus: ꝑꝰ annū et octo mēses pre
sūpti augustalis imperij et vi
te finem fecit· Cap' xxxiiij·
Tanta vō eiꝰ ad decipiēdū
subtilitas fuit et callidi
tas: ut eciā infelices iudeos va
nis spebꝫ illectos· ut ipse agita
bat᷑ illudeēt· Quos ꝑmo oīm cō
uocatos ad se· interrogat cur nō
sacrificareēt: cū eis lex sua de sacri
ficijs imperaret· At illi occasionē
se īuenisse tpis rati: nō possuꝰ
inqūt nisi in solo ih'osolimoꝝ
tēplo· Ita nāq̄ ꝑcipit lex· Et ac
cepta ab eo reparandi templi licē
cia: in tm̄ insolencie ꝓruperūt·
ut aliqs eis ꝓphaꝝ redditus vi
deret᷑· Igit᷑ ex oībꝫ locis atq̄ ꝓ
uincijs cōuenientes iudei· locū tē
pli olim igne cōsūpti aggredi
cepere:· conutē ꝓperādi opis ab
imperatoe concesso: sūptu publi
co et ꝑuato res oī instācia gere
bat᷑· Interea īsultaīe ueis· et velut
reparatis sibi regni tpibꝫ cōmina
ri acrius ac seuiciā ostentaīe: ꝓ
sus ī magno timoīe et supplica
ageē· Cyrillus pꝰ maxim cōfes
soreē in ih'osolimis ep̄s habebat᷑
Iactis igit᷑ fundamētis calces ce

mētaq; adhibita: nichil oīo de
erat qm̄ die postera veterib; det
batis noua iacent fundamēta
Cū tū epūs diligenti cōsidera
cōe habita uel ex ipīs que ī da
nielis pphecia de tpib; legeāt
uel que ī ewangelio dn̄s p̄dix
erat p̄sistēt: nullo gn̄e fieri pos
se ut illic a iudeis lapis sup la
pidē ponēt. Res eāt ī expecta
Et ecce noc cōe · xxxv
te que ad īcipiēdū opus
iam sola restabat terremotus
ingens oboritur: et nō solū fū
damētoꝝ saxa longe lateq; iac
tant̄: vm etiā tocius pene loci
edificia cōplanant̄. Porticus
quoq; publice ī quib; iudeorū
multitudo que opi videbatur ī
sistē cōmanebat ad solū deduc
te: oēs iudeos q̄ repti sūt oppres
sere. Luce uō orta cum se mala
credēnt effugisse: ad requirē
dos q̄ oppressi fuerāt reliqua
multitudo cōcurrit. Edes eāt
quedā in īferiorib; tēpli demer
sa habēs aditus inter duas
porticus que fuerāt cōplanate:
ī qua ferramēta et alia q̄ opi
erāt necessaria seruabant̄. De
qua subito globus quidā ig
nis emicuit: et p mediū pla
tee pcurrēs adustis et exaia
tis qui aderāt iudeis ultro ci

troq; ferebat̄. Hoc itin sepius
et frequētissīe p totā illā diē repe
tens: pertinacis ppli temeritatē
flāmis ultrib; cohercebit. Cū i
terī pauoē ingenti et trepidati
one quis qui aderat detriti: so
lū uin deū xpm ihm cōfitei co
gebāt̄ inuiti. Et ne hec casu fie
ri credent̄ sequēti nocte ī vesti
mētis oīm signaclm xpi ita e
uidens apparuit: ut etiā qui di
luere p sui īfidelitate voluissēt
nullo gn̄e valēt abolere. Dic̄ te
riti iudei atq; gentiles: locū si
mul et cepta iamiit̄ reliquere.

Explicit lib decimus ecclastice hys
torie Incipiūt capla libri

De ortu et re undecimi
ligiosa mēte pncipis io
uiniani et de fine eius · pmū
De ortu valentiniani et vale
tis · ij De dormicōe athanasij
epi et psecucōib; lucij hetici · iij
De vtutib; et miraculis scōꝝ q̄
erāt ī egipto · iiij De psecucio
ne que fuit apud edissam · v
De statu ecc̄ie eius tēpis · vi
De moyseo quē regina sarra
cenoꝝ gentis sue poposcit epis
copū · vij De didimo vidente
alexandrino · viij Quot scōꝝ
ex discipl'is anthonij etiā cū ī
hēmo habitauerit vtutes et
signa facientes · quāti etiā in

meſopotamia · ix De baſilio et
gregorio capadocie epiſ · x · De
fide et religione valentiniani
pncipis · et de damaſo papa vł
urſini ſubreptōe · xi De ambro
ſio epō · xii De valentiniani fi
ne et filijs eius heredibꝫ regni ·
xiii · De gothorū pṫthias ir
rupcōe et nece valentis · xiiii
Ut gracianus īpator theodo
ſiū regni pncipem cōſciuerit
et poſt multa religioſe et fortit
geſta maximi tyrāni inſidijs
ſuccubuerit · xv De valētinia
no puerō · utqꝫ mr̄ eius iuſtina
heſim arrianā defendēs eccl̄as
pturbare conata ſit · xvi De
gennadii magiſtri fide et cōſtā
cia · xvii Itē de ambroſio epō et
de maximo tyrāno · utqꝫ theodo
ſius imperator necē graciani vl
tus de eodē maximo triumpha
uerit · xviii De theodoſij cōmiſ
ſo ī theſſalonicēſes · et de pnīa
eius publice apud ſacerdotes geſ
ta · xix De fide et religiōe theo
doſij pncipis · utqꝫ pulſis hēti
cis eccl̄as catholicis reſtitue
rit · xx De apollinari et hereſi
eius · xxi De epōꝝ ſucceſſionibꝫ
p orientē · xxii De paganoꝝ
motibꝫ apud alexandriā · xxiii
De ſitu templi ſerapis et de ſu
uerſiōe eius · que eciā de origine
eius ferat opinio · xxiiii De frau
dibꝫ que in tēplis paganoꝝ de
tecte ſūt · xxv De ſaturni ſac
dote tyrāno tocius pene alex
andrie adulterō · xxvi De cano
pi inicio uel īteritu · xxvii De
eccl̄ijs uel martirijs que ī ydoloꝝ
locis cōſtructe ſunt · xxviii De
iohis ſepulchro violato et re
liquijs apud alexandriā con
ſeruatis · xxix Ut oīa p egip
tū demoniā delubra vł edicule
vł eciā phana uſqꝫ ad ſolū ſt
diruta · xxx · De thoracibꝫ ſe
rapis apud alexandriā abra
ſis · et ſigno crucis ī loco eoꝝ
reddito · et de eodē ſigni pſagio
apud ſacerdotales antiquoꝝ e
gipcioꝝ lrās repto · xxxi Ut
menſura aq̄ nili fluuis que ad
tēplū ſerapis quaſi ad aquaꝝ
largitorē deferri ſolebat · ipō
deſtructo ad eccl̄iaꝫ iuſſa ſit de
ferri · xxxii Ut religioſiſſimꝰ
pnceps theodoſius hec geſta au
diēs magno gaudio exhylara
tus ſit · xxxiii De valētiniani
iunioris īteritu et ortu eugenij
tyrāni et reſponſus iohis mona
chi ad theodoſiū pncipē · xxxiiii
De apparatu belli aduerſus euge
niū theodoſij · et de victoria eius
oracōibꝫ magis q̄ virtute facta ·
xxxv De fine theodoſij poſt

victoriā et de archadio et hono
rio libeis eiꝰ atq; heredib; reg
ni. xxxvi. Ex
pliciūt capl'a. Incipit liber
xiiiiꝰ eccl'astice historie Ca'p'm i

Post iulianu
necē. tandē ci
uile nob' io
uiniani repa
tur impiū.
Is nāq; sub
vno eodēq;
tpe impator et cōfessor: et ma
le illati extitit depulsor errois
Iram cū in procinctu eēt et exa
tus urgēt barbaris. et ductoēs
nr̄i de sūmis reb; cōsiliū trahē
tes ut iouiniano calculū darēt
cūq; apphensus ad suscipienda
impii trahēt insignia: ad ex
citū iuliani sacrilegus pfana
tū dicit̄ pclamasse non se pos
se impare eis q: eēt xp̄ianus.
Tūc omēs pari eadēq; voce res
pondisse phibent̄. Et nos xp̄i
ani sumus. Nec prius q̄ hāc vo
cē audiret: acquiescē ad impiū
voluit. Deniq; statī affuit ei
diuina clemētia. cūctis omnē
spem cū clausi vndiq; hosti
b; tenēnt̄ nec euadendi facul
tas ulla suppetēt. Subito mis
sos a barbaris oratoēs adesse
vidēt pacēq; deposcē: exercitu
quoq; inedia cōsūpto. cibos ce
teraq; necessaria in mercimoniis
polliceri. omq; inhumanitate nr̄o
temeritatē emendare. Sed vbi
viginti et nouē annos pace cōpo
sita ad rōmū regressus ē solu
clarior q; lux nr̄o se orbi ex o
rientis ptib; oborta diffūdit:
rē publicā quasi p9 nimias
procellas oī moderacōe aggressus
est repare. Etiā; nō curā nō
in sedis habē nec tū ītemite ut
constācius egeāt. sed lapsu
pdecessois admonitus honori
ficis et officiosissimis lr̄is atha
nasiū requirit: ab ipo formā
fidei et etiā; disponēdar; sus
cepit modū. Sed hec tā pia tā
q; leta pincipia: mors imatu
ra corrūpit. Post octo etenī
mēses ortus sui apud aliqā

Pdiem obiit. Capl'. ii.
Post hūc valēcianus i
periū suscepit: q̄ pro fide nr̄a
a iuliano milicia fuāt expul
sus. Sed cōpleuit in illo dn̄s qd
pmisit: plus eciā q̄ cētupla
in pn̄ti sc'lo restituens ei. Nā
q: miliciā pro xp̄o reliqrat: sus
cepit impiū. Is i consorcio rgni
assumit frēm valentē: et sibi
quidē occiduas ptes delegit: illi
autē orientales reliquit. Sed va
lens fauēdo hēticis abiit i via

primi suorum. Preterea et episcopos egit in exi
lium et presbiteros ac dyaconos et mo
nachos. taciano alexandrie presi
dente usque ad tormenta deduxit.
et ignibus tradidit: multaque ne
fanda et crudelia in ecclesia dei mo
litus est. Sed hec omnia post atha
nasii obitum. Preterea illo superstite ve
lut diuina quadam virtute prohibitus:
cum debacharetur in ceteros. in illum
nichil ausus est triste committere.
Igitur ea tempestate cum qua · iii ·
dragesimo et sexto anno sacerdocii
sui athanasius post multos a
gones multasque patientie coronas
quieuisset in pace: sollicitatus de
successione petrum tribulacionum su
arum participem et socium delegit. Sed
lucius arriane partis episcopus: conti
nuo tamquam ad oues aduolat lupus.
Et petrus quidem nauem protinus
conscendens: ad urbem romam profu
git. Lucius uero tamquam materia sibi de
crudelitatis ablata: seuior erga
ceteros efficiebatur. Et ita ibat in
sanguinem: ut nec speciem quidem
aliquam religionis seruare videretur.
Cuius primo ingressu tanta et tam
turpia in virgines et continentes
ecclesie gesta sunt: que nec in persecu
tionibus gentilium meminerant. Inde
post fugas ciuium et exilia post ce
des et tormenta flammasque quibus
innumeros condempnauit: ad mona
steria furoris sui arma conuertit.
Vastat heremum: et bella quiescen
tibus indicit. Tria milia simul
aut eo amplius viros per totam he
remum secreta et solitaria habita
cione dispersos: oppugnare pariter ag
greditur. Mittit armatam equi
tum ac peditum manum: tribunos
ac prepositos et bellorum duces
tamquam aduersum barbaros pugna
turos elegit. Qui cum venissent:
nouam belli speciem vident. hostes su
os gladiis obiectare ceruices:
et nichil aliud dicere. nisi amice
ad quid venisti? Cap. iiii

Per idem tempus presbiteri monachorum
vita et antiquitatis merito
macharius et ysidorus aliusque
macharius atque heraclides et
pambus anthonii discipuli per
egiptum et maxime in nitrie deser
ti partibus habebantur: viri qui con
sorcium vite et actuum non cum ceteris
mortalibus: sed cum supernis ange
lis habere credebantur. Que presens vi
di loquor: et eorum gesta refero.
quorum in passionibus socius esse pro
merui. Hii ducebant exercitum diuinum
non mortalibus telis sed fide reli
gionis armatum monendo vincen
tes: et quod sanguinis sui profusione
victor xpistum sequeretur ad celum.
Miraculum de claudo. Cumque
dum in tabernaculis positi et oran

tes expiraret inſectores ſuos:
delatus ē ad eos hō olim mēbris
oībz et ꝑcipue pedibz aridus·
Sed cū ab eis ī noīe dñi oleo
fuiſſet punctus: ſtatī confir
mate ſunt plante eius. Et di
centibz eis ī noīe ihū xpī quē
lucius ꝓſequit̄ ſurge et ſta ī
pedibz tuis et redi in domum
tuā: cōtinuo ſurgēs et exiliēs
bñdicebat dñm· oſtendens q̄
vē eāt ī eis deus·

De ceco aliud

Ante aliquātū vō tpis
cecus quidā rogauit deduci ſe
ad cellulā macharij: qui eāt
ī deſerto itinē dierū triū. Cum
poſtea quā cecus multo ductā
cū labore puenit: macharium
domi nō repit. Cōtriſtatus
valde nullaten9 meſticiā miti
gare potuit: ſanitatis ſolaci
is carens. Tū vō caloīe fidei cō
ualeſcēs· deprecor inqt̄ ad eos q̄
eū deduxerāt: applicate me ad
illā ptē parietis ubi cubāe ſe
nior ſolet. Et cū fuiſſet admo
tus: parū luti aridi unde pa
ries illitus videbat̄ aſſumēs
palme ſue ſuppoſuit· Rogat
etiā ut aquā de puteo ex quo
bibē ſolebat hauriret. Cuo hu
moīe reſoluēs glebā· eodēqȝ lu
to oculos ſuos pungēs et la
uās de aqua que hauſta fuiat
recepit viſū: ita ut nullo īdigēs
ā minuctlo rediēt ad ſua. Sed ne
ſcdz lepſos illos agēt quos a ſe
ciatos ī ewāgelio īgratos dñs
vocat: cū omī domo ſua regreſ
ſus eſt: et deo grās referens rem
ut geſta fuāt indicauit.

Aliud de leena

Idem vō ipſe ma
charius leene ſpeluncā habuit
ſue vicinā celle. Et quadā die
catulos ſuos cecos ad eū belua
ꝑducit: atqȝ ad pedes e9 ponit.
At ille cū intellexiſſet ꝓ cecitate
catuloꝝ beſtiā ſupplicāe: roga
uit dñm ut eis reddēt viſū. Cuo
recepto: matrē ſequētes redeūt
ad ſpeluncā. Et paulopoſt ipa cū
catulis ſuis egrediēs pelles o
uiū lanatas plimas velut mu
n9 ꝓ ſuſcepta grā ad ſenē defert
morſu oīs euectans: et ante ſo
res eas deponēs abcedit. Plu
ſi ſingulorꝝ mirabiliū geſta ꝓ
ſequimur: excludimur a ꝓpoſita
breuitate: maxīe cū hec nar
racōez pruj opis hīe mereant̄.

Sed in hijs oībz lucius nō
erubuit nec aliqd̄ reuerencie v
tutū mirabilibz detulit. quīpm
mo iubet ptēs ipōs ablatos
a grege ſuo ꝑmo clā raptos ī
iſulā quādā egipti paludū de
portari in qua cōpereāt neīnē
priuſ ēē xpianū: quo ꝓ hec ul

abſqꝫ ſolacijs uel abſqꝫ cōſuetis
actib; viueret. Venes igit᷑ cū duo
b; ſolis pediſſequis noctu ad ī
ſulā deducit᷑: in quo tēplū quōdā
eſt ſūma veneracōe a loci icolis
obſeruatū. Cūqꝫ primū nauicula
ſeuū ora loci illius cōtigiſſet: ec
ce ſubito ſacerdotis tēpli illi⁹ virgo
filia correpta ſpū cū ingēti voci
feracōe et cū clamorib; uſqꝫ ad
celū datis. ꝑ medios agi ipſos
cepit et crebros ducēs rotatus
ſtridēs huc atqꝫ illuc rabida ore
vibrare. Cūqꝫ ad ſpectaculm īgen
tis mōſtri marie cū eēt ſacerdo
tis filia q̄ in honore ꝑ̄ꝑuo ap̄
illos eēt ipſi cōueniſſet: ꝑ au
ras eā raptā ſequētes ꝑueīūt
uſqꝫ ad nauiculā ſeuū. Ibi uo
piecta eorū pedib; et ꝓſtrata:
clamare cepit. Quid veniſtis o ſer
ui dei ſūmi⁹ antiqs nos et ve
noſis euoluē domicilijs. In h⁹
loco depulſi vndiqꝫ latebam⁹:
quō vos nequaq̄ latē potuim⁹.
Cedim⁹ antiqs ſedib;: ipſos veſ
tros tras qꝫ vras recipite. Cū hec
dicēt: icrepatus ab eis erroīs
ſpūs effugat᷑. Et puella ſana
vna cū parētib; ſuis iacebat
ad pedes viri tpis aploꝝ q̄ ta
lib; exordijs ꝑdicantes eis fidē
dnī nri ihū xpi. ī tantā cōuer
ſionē repente eos ꝑduxerunt:

vt ſtatī manib; antiqſſimū tē
plū et in ſūma veneracōe habi
tū deſtrueret. et eciā confeſti
edificaret. Hec ad deliberādū
ſpacio tpis eguerūt: quib; fidē
rerū fecerāt nō vba ſed vtus.
Qꝫ cū hoc fuiſſet alexādrie nū
ciatū veritus lucius ne forte
eciā ſuorū in eū odia iuſta cō
ſurgēnt. q̄ aperte iā bellū nō ho
minib; ſed deo indiceret: occulte
eos reuocari et ī heremū remitti
iubet. Dū hec ī egipto gerūt᷑:
nec ī alijs locis ꝑſecucōis flā
ma ceſſabat. Caplm. v.

Ediſſa vaqꝫ meſopota
mie vrbs fideliū popu
loꝝ: eſt thome apli reliquijs
decorata. Vbi cū imꝑator vidiſ
ſet eccleſijs eiectos ī campo hrē
cōuenticulū: tāta dicit᷑ iracū
dia accenſus ut ꝑfectū ſuū pug
no ꝑcuterēt cur non fuiſſet inde
quoqꝫ ſicut iuſſerat deturbati.
At ille licet eēt paganus et iīu
rijs ab imꝑatore fuiſſet affec
tus: tū conſideracōe hūanita
tis alia die ad vaſtandū ipſū
preſſurus facit hoc ipm cun
ctis ꝑ occulta īdicia clareſcē: q̄
ſcilicet cauē ſe poſſent ne īue
nirent in loco. Mane preſſu
rus tioē ſolito maiorē ꝓ offi
ciū mouet: agit oia quō qui

minimi uel ſi fieri poſſet nulli
pcutarent᷑· Videt tñ frequẽti
orẽ ſolito ꝓplm ad locũ tendẽ:
currẽ p̄cipites et feſtinãtes· tã
ꝙ̄ vererent᷑ ne qs deeẽt ad mor
tẽ· Interea videt quãdã muli
erculã ita feſtinã et ꝓꝑã do
mo ſua ꝓrũpẽ: ut nec claudẽ
oſtiũ nec operiri ut mulierꝫ ha
bitũ deret diligẽtius potuiſſet:
īfantẽ quoqꝫ puulũ ſecũ trahẽ
tẽ: curſuqꝫ rapido irrupto etiã
officij agmine feſtinantẽ· Tũ
ille ultra nõ ferẽs: apphendite
īquit mulierẽ· et huc deducite·
Cũqꝫ fuiſſet adducta· quo īqt
īfelix mulier ꝓꝑas tã feſtina:
Ad campũ ait: quo catholicoꝝ
ꝓplus cõuenit· Et nõ audiſti ī
quit qꝫ p̄fectus illuc pgit: ut
oĩs interficiat quos īueneit:
Audiui īqt: et ideo feſtino ut
ibi īueniar· Et quo īqt puulũ
iſtũ trahis: Vt et ipſe ait mar
tyriũ cõſequi mereatur· Que cũ
audiſſet uir moderatiſſimꝰ: re
dire officiũ et comiti vehiculũ
ad palaciũ iubet· Et īgreſſus
ait· Imperator ſubire ſi michi
iubeas paratus ſũ: opus uõ qd
p̄cipis implẽ nõ poſſũ· Cũqꝫ e
docuiſſet cũcta de muliere: re
Preſſit īꝑatoris īſaniã· vi
Per idem tp̄s etiã uelut

pſecutoĩs igne cõflante: purior
auri metallo cõfulgebat· Non
enĩ in ūbis uniuſcuiuſqꝫ fides pro
babat᷑: ſed ī exilijs et carcerib᷑:
qꝫ nõ honori erat catholicũ ẽẽ
ſed pene: p̄cipue apud alexan
driã· ubi nec ſepeliendis quidẽ
corpib᷑ mortuoꝝ liberã facul
tas fidelib᷑ erat· Caplm vii

Cum hec lucius cũ arro
gancia et ſeuicia gerẽt:
mauuia ſarracenoꝝ gentis
regina vehemẽti bello paleſ
tini et arabici limitis oppida
atqꝫ urbes quatẽ vicinas qꝫ ſi
mul puĩcias vaſtare cepit· Cũ
qꝫ frequẽtib᷑ bellis romanũ
attriuiſſet exercitũ· et plimis
peremptis· reliquos uertiſſet ī
fugã: oratã pacẽ nõ aliter ſe
cõplexaturã pmittit· niſi mo
nachus quidã moyſes nomĩe
gẽtis ſue ordinaret epũs: q ī
heremo ptib᷑ ſuis vicina vitã ſo
litariã ducẽs· meritis et vtuti
b᷑ ac ſignis que faciebat deꝰ
p illũ magnifice notus erat·
Petitio eiꝰ pncipi indicat᷑ ro
mano: ac ſine ulla dilacõne
iubet᷑ impleri a ducib᷑ nris
qui ibi īfelicit̃ pugnauerãt·
Captus ergo moyſes ad ſac
dotiũ ſuſcipiendũ: alexand
riam ex more deducit᷑· Aderat lu

cius: cui ordinādi deferebatᷣ of
ficiū. Quo viso moyses: pn̄tib;
ducib; q̄ purgebant et p̄plis ait.
Ego quidē me nō ēē dignū tan
to sacerdocio iudico. Vinptū si
aliqua ī me licet īdigno diuina
dispensacio putatᷣ explēda: de
ū nrm̄ celi ac tre dnm̄ testor: q̄
lucius scōꝝ sanguīe pollutas et
cruētas sup me nō mittet ma
nus. Cūq; lucius tā grauiter no
ta iustū se vidētᷣ ī oculis pluri
mo. qre inqt o moyses tā fa
cile contēpnas eū cui⁹ fidē igno
ras. Aut si tibi aliqs de me a
liṫ indicauit: audi fidē meā et
tibi ipi magis qm̄ alijs crede.
Tū ille Desine inqt o luci dolo
sis tuis me quoq; ymaginib;
aggredi. Bene michi nota est
fides tua quā ptestantᷣ serui
dei p metalla dāpnati. epi in
exiliū trusi. pr̄sbiteri dyacones
extra xp̄iani nois habitacla
relegati: alij bestijs. alij eciā ig
nib; traditi. Nūq̄ pt̄ verior ēē
fides que aurib; capitᷣ qm̄ q̄
oculis pūidetᷣ. Apud me cītū
ē: q qui ī xp̄o rēe credūt ista
nō faciūt. Et ita maiore dedeco
re deformatus. qm̄ purgebat
necessitas rei publice consu
lendi: cōpulsus ē acquiescē
ut ab epis quos ī exiliū tru
serat sacerdociū sumetᷣ. Quo
suscepto et gentis feocissime
pacē tenuit: et fidei catholice
custodiuit īternerata cōsorcia

Verū cū apud alex viii
andriā p̄plos et vrbes
nebulosi doctoris tetra pfidei ca
ligo suffunderet: velut lampadē
quādā diuina luce fulgentē didi
mū dn̄s accendit. De cui vita
atq; īstitutis qm̄ ad ecclie glaꝝ
dei munē cōcessus creditᷣ: licet
ī trāscursu. necessario tn̄ cōmeō
randa nobis pauca videntᷣ. Is
naq; ī pua etate cū adhuc eciā
pma litterarū ignoraret elemē
ta lumib; orbatus: maiori deside
rio sciē veri lumis īflāmabatᷣ.
Nec desparacionē cupita adipis
cēdi passus ē: cū audisset scrip
tū in ewāgelio. qd apud hoīes
īpossibile est possibile ē apud
deū. Hac igitᷣ diuina pollicita
cioe confisus: īdesinentᷣ dnm̄
pcabatᷣ nō ut oculoꝝ carna
liū visū sed ut illuiacioēz cor
dis acciperet. Miscebat tn̄ pcib;
studia ac laborē et iuges cō
tinuas q; vigilias nō ad legē
dū sed ad audiendū adhibe
bat: ut qd alijs visus. hoc il
li cōferret auditus. Cū uo p⁹
lucubracois laborē sopitus ut
fieri solet legētib; aduenisset

didimus ſilenciū illud nō ad q̄
etē uel ociū datū ducens: tanq̄
mūdū aīal ruminās cibū quē
cepat ex integro reuocabat·
Et ea que dudū parentibz a
lijs ex librorū lcōne cognoue
rat· memōria et aīo reuoluebat:
ut nō tam audiſſe que lecta fu
erāt q̄ deſcṗſiſſe ea mētis ſue
paginis videret· Ita breui deo
docente ī tantā diuinaz hūana
rūqz rerū erudicionē atqz ſciāz
venit· ut ſcole eccīaſtice doctoꝛ
exiſtēt athanaſio epō cetis qz
ſapientibz in eccīa dei viris ad
modū pbatus:· ſed et ī ceteris
ſiue dyaletice ſiue geometrie
aſtronomie quoqz uel ariſme
tice diſciplinis ita eēt paratus
ut nullus vnq̄ phoꝝ aliqua
ex hijs artibz ꝓponēs optinere
eū uel concludē quiret: ſed ſta
tī ut reſpōſiones ei9 acceperit
magiſtrū eū eciā illi9 de qua
ꝓpoſuiſſet credēt diſciplīe· Hu9
aliqūti dicta uel cōiter diſpu
tata· uel ꝓponētibz reſponſa
adhibitis notarijs deſcṗſere:
que eciā nūc in magna admi
racione habent̄· Nos tn̄ qui et
viue vocis ei9 ex pte aliqua fu
im9 auditores et ea que a nō
nullis docēte eo deſcṗta ſt̄ le
gimus: longe maiorē grām
et diuū neſcio quid ac ſupͣ hūa
nā vocē ſonans· ī illis magis
ſermōibz qui de ore ipſius pfē
bant̄ agnoui9· Huic eciā be
atus anthonius· cū fidei atha
naſij teſtiōniū laturus aduer
ſū arrianos de thebaide alex
andriā deſcendiſſet: magnifi
cis cōſolatus ē vbis· Nichil te
īqt offendat o didime: q̄ car
nalibz oculis videris orbatus·
Deſunt eīn tibi illi oculi quos
mures et muſce et lacerte ha
bent·: ſed letaīe q̄ habes oclōs
quos angeli hn̄t e quibz de9 vi
det̄: p quos tibi magnū ſcīe lu
men accendit̄·

Capl̄m ix·

Florebat igit̄ egypt9 ea
tēpeſtate nō ſolū erudi
tis ī xpiana phia viris: vin e
ciā hijs q̄ ſup vaſtā hemū cō
manētes ſigna et pdigia apli
ca ſimplicitate vite et cord' ſin
ceritate faciebant· Ex qbz īteri
quos ipi vidim9: et quoꝝ bndi
ci manibz meruim9 hij ſt̄· Ma
charius de ſuperiori hemo· alius
qz machaius de īferiori· yſidor9
in ſcithijs patribz ī cellulis· moy
ſes et benyamin ī nitria· ſcari
on et helias et paulus ī apilio
te· alius paulus in focis: poemē
et ioſeph ī ſpiſpiri q̄ appellaba
tur mons anthonij· Hz et alios

q plimos heremoi viros i egip
ti ptib; habitare fideli compim9
auditu: ut ue cōpleret apli dic
tū. q ubi habūdauit pctū sup
habūdauit gracia. Habuit āt
p idem tēpus etiā mesopotami
a viros nobiles eisdē studijs pol
lentes: quorū aliquātos ipi per
nos apud edissā et i carrarū vi
dim9: plēs audicōe didicim9. x.

SEd neutra har īfecūdior
capadocia fuit: ymo ali
q lecius gregoriū nob cū basi
lio germinauit. Tulit igit et ip
sa multorū scōrū segetē. satis q
letā pduxit copiosā piorū vine
am: oliuarū quoq dūi gimīa
ut nouellā. Hij isti pcipue duo
filij pinguedīs assistentes dexte
ra leuaq candelabro: istar duo
rū celi luīarium refulgebāt. Pu
te dignū puto de hijs pauca su
pra repetē. Ambo nobiles. am
bo athenis eruditi. ambo colle
ge: ambo de auditorio digressi
ad pstitendā rethoricā rogabāt.
Qd opus magnifice quidē iple
bat basilius: gregorius uo mag
nificētius contēpnebat. Quiq
ni se totū dei seruicio mācipas
set tn̄ de collegē amore pslupsit:
ut sedentē basiliū de doctoris ca
thedra deponēt. ac secū ad mo
nasteriū manu īiecta manu p
ducēt. Ibi q p ānos ut aiūt tre
decī oībus grecorū sclariū libris
remotis. solis dīue scripture vo
lūib; opam dabant. Earūq in
telligenciā nō ex ppria psūpcio
ne sed ex maiorū sciptis et auc
toritate sequebant: quos et
ipos ex aplica successiōe itelli
gendi regulā suscepisse cōsta
bat. Quorū pcipue in pphetas
cōmentarios discucietes: thesau
ros sapiē et scie recōditos i va
sis fictilib; pquirebāt. Sin cū
iam ipi sufficient istructi diui
na dispensacōe ad ibuēdos po
pulos vocarent. et alius alio
itinē ad idem tn̄ opus uterq t
heret: basilius ponti urbes et
rura circuiens. desides illi9 gen
tis aīos et parū de spe futura sol
licitos stimulare vbis et pdica
ciōe succendē. calleq ab hijs lō
ge negligencie cepit absoluē:
subiectiq abiectis iānū rerū
et sclariū curis siumet noticiā
recipē in unū coire monastria
cōstruē. psalmis et ymis et orō
nib; docuit vacare pauprm curā
gerē. eis q habitacula honesta
et que ad victū necessaria st pre
bē: virgīes istruē pudicā castāq
vitā omib; pene desidēabilē fa
cē. Ita breui pmutata ē toci9 p
uincie facies: ut i arido et squa

lenti campo videtꝛ· ſeges fecun
da ac leta vinea ſurrexiſſe ¶
Gregorius vō bonū ſemē nō
ꝑciebatꝛ aut ſuꝑ ſpinas iacē
aut int̾ ſaxa diſꝑgere: ſed bo
nā terrā cordis ſui iugi cultu
et exciciis īdeſinētibꝫ excolebat
Et multo amplius hic ī ſemet
ipō: qm̄ ille ī ceteris ꝓficiebat
Duſcipe ille que renūciantes
ſclo deferebant ad pedes ſuos
et diuidē ut quiſq; egeuiſſet cu
rā gerebat: iſte nichil haben
di contentꝰ ſacramēto erga
ſolas ſapiē diuicias auarus
et multū cupidus inhebat·
Ille coire pluēs ī vnū et ſui ī
uicē in neceſſariis habē ſolli
citudinē docebat: hic ſui exē
plo q̄ eāt abſolutus et liber
a cūctis ſermōe aplico ꝑdica
bat Ego aūt volo vos ſine
ſollicitudīe ēē· et dn̄s in ꝓxi
mo eſt nichil ſolliciti ſitis: ſꝫ
tamq̄ xp̄i ſerui hoc ſolū eſto
te ſolliciti qū dn̄s redeat a
nupciis Ille delinquētibꝫ mi
ſeicordit̾ condolē· et a delicto
reuocāe ſatagebat: hic ꝑ di
uini eloquii grām delinq̄di
īcitamēta ꝓuenire· nec ſinere
labi eū qui difficult̾ erigeretꝛ
eliſus· Ille ī fide purus: hic in
ꝑdicacōe liberior· Ille deo hūi

lis: hic etiā hōibꝫ eāt Ille arro
gantes contēptu: hic rōe vin
cebat Hic in vtroq; diuiſa grā:
vnū opus ꝑfcōis explebat
Igitꝛ baſilius nō multo pꝰ ce
ſaree capadocie epūs· cū a va
lente ī exiliū pro fide cogeretꝛ:
exhibitus ad tribunal ꝑfecti
terroribꝫ ut illi moris ē ꝑtān
et minis maxīs agi cepit Et
niſi ꝑceptis principis obedietꝛ:
īteritū ſibi iāiamq; ſparet ī
pendē Cum ille ītrepidus et
abſq; vlla aīmi ꝑturbacione:
hec ſibi minitanti ꝑfecto reſ
pondiſſe fertꝛ· Atq; utinā ml̄a
liq̄ eēt dignū muneis qd̾ offer
rē huic: qui maturius baſi
liū de nodo fellis huiꝰ abſoluētꝛ·
Cūq; daretꝛ ei nox que eāt me
dia ad ſpaciū delibeāndi: reſ
pondiſſe denuo ꝑhibetꝛ· Ego
craſtino ipē ero qui nūc: tu
te vtinā nō mutares Et illa
quidē nocte vxor īꝑatoris ve
lut tortoribꝫ tradita cruciatꝛ:
filius vō qui eis eāt vnicus ex
tinctus· patne impietatis cre
ditꝛ exſoluiſſe ſupplicia· Itaq;
ante lucē miſſi ſūt q̄ rogarēt
baſiliū ut ꝑcibꝫ ſuis īterceder̄
ꝑ eis: ne etiā ipī et quidē mul
to iuſtius ſibi īterirent· Hic
accidit ut cū om̄s catholicos

expulerit valens: basilius usqȝ ad
vite exitū intemerato coronis sa
cramēto in eccīa pduraret. C
Gregorius vō apud nazāzon
oppidū in loco pris epūs subro
gatus: hēticorū turbinē fideli
ter tulit. Reddita vō pace co
stantinopoli ad eccīaz docēdā
venire exorare nō abnuit: v
bi brevi tpe tm̄ ad emēdandū
pplin vetustis hēticorū infer
tū venenis pfecit: ut tūc pri
mū xpiani sibi fieri viderent
et novellā lucē veritatis aspi
cē: cū religiosis doctor multa
quidē vbis. plura tm̄ docēt exē
plis: nec viderent ab eo disci
puli aliqd impari. qd' nō prius
ipe fecisset. Sed ubi glām inu
dia subsecuta ē. obmiti quidā
et pscpciōibȝ minus sanis vti
cepē: ut ipo ad pria remeāte
alius ordinaret epūs. Qd' ille
susurrari tm̄ et sub dente sen
ciens ruminai: ipe pfert qd'
dicē ei nullus audebat. Absit
inqt ut mei causa aliq̄ simul
tas in dei sacerdotibȝ oriatur.
Si ppt me ē ista tempestas: tol
lite me et mittite ī mare: et de
sinet a vobi quassacio. Tūc re
gressus in eccīa sua: qd' supfu
it vite tps exegit. Et qm̄ fessa
iā etate simul et corpe īvali

dus erat. successorē sibi ipe de
legit: quo etiāz gubnante de
bilitatis et senectutis ocio fru
eretur. Extant quoqȝ vtriusqȝ ī
genij monumēta magnifica
tractatuū: quos ex tpe ī eccle
sijs declamabāt. Ex quibȝ nos
denas ferme singuloꝝ oraciū
culas tūsfudim9 in latinū:
basilij ptēa instituta mona
choꝝ optantes si potuerimus
et dei favor adiuverit eoꝝ plu
ra tūsferre. Fuerūt ptēa frēs
duo basilio. gregorius et petr9.
quoꝝ alter in vbo doctrine. alter
in opibȝ fidei frēm ita exequa
bat: ut uterqȝ vel basiliū vel
gregoriū reddēt. Extant etiā
ipius gregorij minoris aliqua o
puscula luculenta. Sȝ de hijs
satis dictū. Caplm xi.

In occiduis vō ptibȝ valē
tinianus fidei religione
illesus: vetē romani imperij
censura rem publicā gubna
bat. Damasus post liberiū p
successionē in vrbe roma sacer
dociū susceperat. Cuius prelatū si
bi nō ferēs vrsinus quidā eius
dē eccīe dyacon9 in tm̄ furoris
erupit: ut psuaso quodā sa
tis impito et agresti epo col
lecta turbulentoꝝ et sedicio
sorū manu ī basilica que sici

iuiana appellat' epm̄ ſe fiei ex
torquēt: legib; et ordine et t̄
dicione puerſis. Quo ex fac
to tanta ſedicio p̄mo uo tan
ta bella orta ſūt alterutrū de
fendentib; ꝑplis: ut replerēt'
hūano ſanguīe oīonū loca.
Que res factione maximini
ꝑfecti ſeui hoīs ad īuidiā bo
ni et īnocentis uſa ē ſacerdo
tis: ita ut cauſa ad cleicorū
uſq; tormēta deducēt'. Sed aſ
ſertor īnocencie deus affuit:
et in caput eorū qui ītende
rant dolū pena comuſa eſt.
Interea defuncto apud me xii
diolanū auxencio hereticoꝝ
epō. utriuſq; ꝑtis ꝑpli diuiſis
ſtudijs ferebant'. diſſencio
grauis et piculoſa ſedicio ur
bi ꝑpe maturū ꝑabat exiciū:
ſi pars utraq; cū diuerſa uel
let nequaq̄ qd' ꝑpoſuerat īpe
traret. Ambroſius tūc conſu
laris euiſdē ꝓuincie faſces gere
bat. Is cū ꝓuincie ciuitati ui
dēt impendē: pro loco atq; of
ficio ſuo confeſtī eciā; ſedicio
nē ꝑpli mitigaturus īgredit'.
Cūq; ibi multa ſcd'm leges
et publicā diſciplinā ꝓ quie
te et trāquillitate peraſſet:
pugnātis int' ſe et diſſidētis
ꝑpli ſubito clamor et uox u

na conſurgit. ambroſiū epm̄
poſtulantes. baptizari hūc ꝑ
tinꝰ clamāt. erat enī cathecūꝰ
et ſibi epm̄ dari: nec alit' uni
ꝑplm fore atq; unā fidē. niſi ā
broſius ſibi daret' ſacerdos. Ob
luctante illo et plimū reſiſten
te: ad impatorē relatū ꝑpli de
ſiderium omni maturitate iubet'
impleri. Dei aūt ait eē q' diſcor
dantē ꝑpli fidē et aīos diſſiden
tes: cōuerſio ſubita ī unū cō
ſenſū atq; ī unā ſniam reuo
caſſet. Mox et dei grām conſe
cutus et iniciatus ſacris ſacer
dos effectus eſt. Capl' xiii.

Interea cū ad bellū ſarma
ticū ualētinianus de gal
lie ꝑtib; ueniſſet illiricū. et ibi
uix nondū cepto bello egritu
dine ſubita oppſſus die obijt:
relictis heredib; in impio fili
is graciano auguſto ualenti
nianoq; admodū ꝑuulo et nō
dū regijs inſignijs iniciato.
Quē tū neceſſitas eorū qui tā
quā uacuū imperij locū cona
bant' īuadē. compulit eciā ab
ſente frē purpura indui: ꝓbo
tūc prefecto fideli' rē gerente.

Per idem tpꝰ in xiiii.
orientis regno gothoꝝ
gens ſedib; ſuis pulſa ꝑ omīs
ſe tracias infudit: armis q;

urbes et agros vastare ferociꝰ
cepit· Tūc v̾o valentis [illegible] bel
la que ecclijs inferebat in hos
te̅ cepta conuiti: feraq; p̄mā e
piscopos et p̄sbiros relaxari
de exilijs· ac de metallis resol
ui monachos iubet· Ipe tn̄ ab
hostibꝫ circūuentꝰ ī predio quo
ex bello trepidus confugerat·
īpietatis sue penas igne exus
tus dedit: ānis in īperio cum
f̄re p̄mo· et post cū fr̄is filijs
quatuordecī paritᵉ exactis· Que
pugna iniciū mali romano ī
perio tūc et deinceps fuit· xv
Ditᵉ gracianus cū f̄re admo
dū puulo: post patrui nece̅ o
rientis quoq; suscepit īperiū·
Is pietate et religione om̄s pe
ne qui ante fuerāt p̄ncipes su
pabat: vsu armorū strēnuus·
velox corpe et ingenio bonus:
sed iuuenili exultacōe plus se̅
letus q̄ sufficiebat: et plus ve
cundus q̄m rei publice īteāt·
Cuiq; videns vtile· virū ānis
maturū in tantis regni curis
habē p̄ncipē· et quia ut sermo
diuinus monet melius duo q̄m
vnus: consortē adsciscat theo
dosiū: ei q; orientis p̄sidacione
cōmissa ptes sibi ac fr̄i occidu
as reseruauit· Hic is postq̄
multa religiose ac fortitᵉ gessit:
a maximo tyrāno apud britā
nias exorto p andragaciū du
ce̅ lugdunū suorū magis p̄di
cione q̄ vi hostiū peremptus ē·
Et valentinianus xvi
in ytalia degens fr̄is
nece atq; hostis metu pterri
tus: simulacōe oblatam pa
ce̅ a maximo simulās ipe quo
q; libentᵉ amplectitᵉ· Cū interī
iustina mater eiusdē arriane
hēseos alūpna: īpietatis sue
venena que viuente viro sup
pressera̅t· filio facile decepto fi
dentᵉ apuit· Igitᵉ apud medio
lanū posita conturbāe aggre
ditᵉ ecclīarū statū: et cōminatᵉ
sacerdotibꝫ depulsiōis exilia·
nisi ariminensis cōsilij decre
ta quibꝫ fides temerata fuerāt
renouaret· Quo bello ecclesie
murū et turrī validissimā
pulsabat ambrosiū: eumq;
minis terroribꝫ atq; oī oppug
nacionū genē fatigans· p̄u
mū sibi aditū debellandi rima
tur ecclīe· Sed q̄uis illa iezabel
sp̄ū pugnaet armata: resiste
bat tn̄ ambrosius helye v̄tute
repletus et grā· Ipa autē in ec
clesijs garrire strepē aiare et
inflāmae ad discordiā p̄plos
cepit: sed quo minus res ex se
tencia cedēt iniuriā putae· et p

hoc apud filiū conqueri. Unde et
adolescentulꝫ p cōtumelie iniu
ria quā falso conflauerat ma
ter accensus. armatorū globū
ad ecclām mittit: cōstringi ia
nuas. oppugnari scām scōꝝ sac
dotē ptrahi atqꝫ ī exiliū agi
ptinus iubet. Sed tanta fuit
pseuerancia fideliū ꝑpłoꝝ: ut
aīas ꝑus amitte͛ qm̄ episco
pū mallent. Capłm xvij

Interī dictanda adu͛sū fidem
priū impialia decreta mādan
tur: beniuolo tūc memorie scri
nius ꝑsidente. Sed ille cui ab
īcunabulis sacra fides venera
bilis fuit: abnegat se impia
v͛ba posse pferre et contͣ deū
loqui. Tum vo ne ineptiū re
gine frustrari videret͛: celsior
ei honor pmittit͛ si impleret
īiuncta. Ille aūt qui nobilior
ēē in fide qm̄ in honoribꝫ cu
peret .i. quid michi ait pro ī
pietatis mercede altiorē pmit
tis gradū? Hūc ipm̄ quē ha
beo tollite: tm̄ michi consciā
fidei duret illesa. Hec dicens
ante pedes impia ꝑpientiū
cingulū soluit. Cap xviij

Ambrosius vo adu͛sus
regine furorē non se
manu defensabat aut telo: s
ieiunijs cōtinuatis qꝫ vigilijs
sub ꝯ altari positus. p obsec
tōes [illegible] defensorē sibi ac ecclīe
deū parabat. Cūqꝫ hec in lon
gū diu͛sis machinis et oppug
nacōibꝫ nec quidq̄ꝫ pficiens
iustina moliret͛ .i. maximꝰ q
se exuere tyrānū infamia et le
gitimū pncipē gestiret ostēde
datis lr̄is impiū ptestat͛ icel
tū: fidem dei impugnari et sta
tuta catholice ecclīe subrui. et
mꝰ hec appropinquare ytaliā ce
pit. Quo iustina comperto hoste
simul atqꝫ īpietatis consciā p
urgente in fugā v͛sa cū filio:
exilia que dei sacerdotibꝫ pa
rabat ꝑma sortit͛. Affuit tamē
theodosius propt͛ regni fidem
bonitatis atqꝫ bn̄ficiorū grām
memor: et in vindictā totis vi
ribꝫ orientis insurgens vltus
est sanguinē iustū. Valenti
nianoqꝫ atqꝫ impia inter hec
matre defūcta .i. fidem catholi
cā quā ipa violauerat. et reg
nū tyrānide pulsa restituit: at
qꝫ ipse postea qm̄ romā illus
tri triūpho īuectus est ad ꝓpa
rium rursū regna remeauit. xix

Per idem tps subrepcōe
quādā demonis: turpis
macula religioso pncipi īiec
ta est. Etenī cū apud thessalo
nicā sedicōe exorta quidā ex

xi

militaribus vir impetu fuisset populi furentis extinctus: repentini nuncii atrocitate imperator accensus ad ludos circenses invitari populum eiusque ex improviso circumfundi milites atque obtruncare passim quisque occurrisset gladio iubet: et vindictam dare non civibus sed furoris.

Ob hoc cum a sacerdotibus ytalie argueretur agnovit delictum cum paniter cum lacrimis professus publicam penitenciam in conspectu totius ecclesie exegit: et ad hoc sibi tempus ascriptum absque regali fastigio paciens implevit.

Quibus omnibus illud mirabiliter adiecit.

Legem sanxit in posterum ut sentencie principum super animadversiones prolate in diem tricesimum ab executoribus differrentur: quo locus misericordie vel si res tulisset penitencie non periret.

Exhinc ad orientem regressus .xx. sus ibique ut ab exordio principatus sui summa cura summoque studio pulsis hereticis ecclesias catholicis tradidit.

Idque ea moderacione agere cepit: ut voluntate contempta tantum catholicis de restitucione ecclesiarum consuleret: quo fides recta absque predicacionis impedimento proficeret.

Eo deinde se prebens ciabat erga sacerdotes dei fidei religione et munificencia cunctis regium animum exhibens: accessu facilis et absque imperiali fastu ad colloquium se humilibus prebens.

Hortatu eius et largicionibus ecclesie plurimis locis ornate: satis magnifice que constructe sunt.

Prestabat multa poscentibus: sed frequencius ultro offerebat.

Idolorum cultus qui constantini institucione et deinceps negligi et destrui ceptus fuerat: eodem imperante collapsus est.

Pro quibus in tantum deo carus fuit: ut speciale ei munus divina contulerit providencia.

Etenim in thebaide partibus monachum quendam iohannem nomine spiritu prophetico repletum: cuius monitis atque responsis pacem retinere an bellum gerere esset melius sciscitabatur. .xxi.

Isdem apud laodiciam syrie ante idem tempus appollinaris episcopus vir sane in ceteris instructus: sed dum contencionis vicio nimius agitur et adversum omne quod quisque dixerat ire obvius delectatur iactacione ingenii male fortis heresim ex contencione generavit: asserens solum corpus non eciam animam a domino in dispensacione susceptam.

In quo cum evidentibus ewangelii

testimonijs urgeret᷑· quibus
ipe dn̄s et saluator nr̄ habē
se aīam profitet᷑ et ponē eā
qn̄ wlt· et iterū assumē eā·
quāq[ue] turbatā et tristē dicit
esse usq[ue] ad mortē: vertit se
post· Et ne ex toto vana vide
ret᷑: aut eū habuisse quidem
aīam· sed nō ex ea pte qua rō
nabilis est· sed ex ea solū q̄
viuificat corpus· Ad supple
mentū vō rōnabilis ptis: ip
sū v̄bū dei fuisse phibebat·
Que assercio p̄mū in urbe
roma a damaso et petro alex
andrīo epō ɔ̄cilio cōgregato·
tali sn̄ia depulsa est: ut decer
neret᷑· si quis filiū dei qui si
cut ve deus ita et verus ho
mo fuit· vel hūanitatis ali
quid· vel deitatis minus di
cet habuisse· alienus ab ec
clesia iudicaret᷑· Que sn̄ia
et apud alexandriā confir
mata ē: et apud ɔ̄stantino
polim decreto concilij· Ex il
lo appollinariste ab ecclīa de
clinantes: et epōs sibi sue
ptis et dogmata ipa ecclīas
q[ue] defendunt· Caplm xxij

Fuit in urbe roma p9 dama
sū: siricius ecclīe suscepit sa
cerdociū· Apud alexandriā
vō defuncto petro thimothe
us: et post hūc theophilus·
In ierosolimis aūt post ciril
lū: iohes aplicas repat sedes·
Apud anthiochiā vero defūc
to melecio: substituit᷑ flaua
nus· Sed qđ paulin9 adhuc
superat qui in catholicorū so
cietate semp pmanseāt· mul
ta ibi iurgia et multe contro
uersie sepe cōmote sūt· nec tā
sūma vi nitentib[us] alijs et alijs
obnitentib[us]· ipis q[ue] in hoc de
mētis ire maris q[ue] fatigatis
potuit aliqū pacis ullus op
tinei modus: cū utriq[ue] fidei iā
nulla videret᷑ supeē discordia·
Hoc idem apud tyrū fuit· ubi
cū diodorus unus sane ex an
tiquis catholicis vir· et tēpta
tionū docimētis pbatus· cū
athanasij testīonio a confes
sorib[us] eet epūs fctūs: modestia
contempta alius a melecij p
tib[us] ordinat᷑· Sed et in multis
alijs urbib[us] orientis h9modi
confusiones contencio genuit
sacerdotij· Apud constantino
poli vō nectarius ex pretore
urbano cathecuminu9: et nup
baptisma consecutus sacerdo
tiū suscepit· Caplm xxiij·

Interea apud alexandriā
nouu motus et contra
xpm fidē aduisu etiam conci

tant᷑: ex occasione huiusce modi
oborti. Basilica quedã publici
op̄is vetusta et admodũ neg
lecta fuit. quã constãcius im
p̄ator donasse ep̄is ꝑfidiã suã
p̄dicantib; ferebat᷑: que lon
ga icuria nichil validũ p̄ter
paietes habebat. Visũ est ep̄o
qui ꝑ idem tp̄s gubnabat ecc̄le
siã hanc ab imp̄atore deposcē:
ut crescentib; fideliũ ṗplis oraci
onũ quoq; crescent dom⁹. Quã
q; cũ acceptã vellet excolē: re
p̄ta sũt in loco antra quedã la
tencia et t̄re defossa latrociniis
et sceleib; magis q̄ cerimoniis
apta. Igit᷑ gentiles qui retegi
criminũ suorũ latebras et fla
giciorũ suorũ cauernas vide
rant nõ ferentes obtecta tot
sceleis mala et tenebris op̄ta
reserari: uel draconũ calice po
tati insanire oĩs ac palã fu
rē ceperũt. nec vocib; iam et
sedicionib; ut solebant sed ma
nu ferroq; decertare ĩtuñt᷑: et cre
bros conflictus congerē in pla
teis. belloq; apto uterq; ṗplus
int̄ se coire. At nr̄i nũo et potē
cia multo plures: sed modestia
religionis min⁹ feroces erant.
Ex quo frequent᷑ nr̄orũ plimis
vulnēatis. aliq̄ntis etiã int̄fec
tis ad templũ quasi ad arcem
quãdã refugiebant: quo nõnul
los ex xp̄ianis captos secũ abdu
centes accensis aris ĩmolarē co
gebant. Renitentes nouis et ex
quisitis suppliciis excruciatos
necabant. alios patibulis af
figentes. alios confractis cruri
bus in speluñcas p̄cipitãtes: q̄s
ob sacrificiorũ sanguinē cet̄as
q; ĩpuritates delubri recipiẽdas
vetusta curiositas cõstruxerat.
Quin hec ꝑ singulos dies p̄mo
cũ metu. deinde cũ fiducia et des
peratiõe gerē ceperũt: atq; int̄
templũ clausi rapto et p̄eda vi
uē. Ad postremũ grassantes in
sanguĩe ciuiũ. ducē sceleris et
audacie sue diligũt olimpũ no
mĩe quedã habitu suo philoso
phũ: quo cũ signo arcē defende
rent et tyrãnidē tenerēt. At hy
quib; romanarũ legũ custodia
iurisq; vtriusq; dicendi cura ꝑ
missa est. cognitis que gesta
fuerant turbati atq; ꝑterriti
ad templũ cõuolant. causas q;
audacie p̄cunctant᷑: et q̄d sibi
vellet ille cõcursus in quo cũ tã
to scelē ante aras sanguis ciuiũ
funderet᷑ inquirũt. Sed illi obfir
mato aditu. cõfusis et dissonis
vocib;: rõnem facti nullã sed
clamorē reddebant. Missi tñ ad
eos nuncii de romani imp̄ii p̄ta

re de vindicta legũ: et de que ta
lia solent subsequi cõmonebãt
Cũqȝ loci munitio nichil adu
sũ vesaniã molientes agi nisi
vi maiore sineret: res gesta ad
impatorẽ refert. Ille qui inge
nita mentis clemẽcia errantes
mallet emendare qȝ pdẽ· rescri
bit illorũ quidẽ vindictã quos
ante aras sanguis fusus mar
tyres fecit non ee poscendã· in
quibȝ dolorẽ interitus supera
ueãt glĩa meritorũ· de cetero uero
malorũ causas radicesqȝ dis
cordie que p simulachrorũ de
fensione veniebãt penitus de
bere succidi: quibȝ exterminã
tis etiã bellorũ causa parit cõ
quiesceret. Cũqȝ hec scripta venis
sent· et velut post inducias p
m tpis ad audiendũ utrqȝ pplis
cõuenisset ad templũ statim
ut pima eplẽ pagina recitata
est· in cuius exordio vana gẽ
tiliũ supsticio culpabat: et cla
mor a nris ĩmensus attollit
stupor ac pauor gentiliũ pplos
inuadit· latebras unusquisqȝ que
rẽ· augustos fuge calles rima
ri aut nris se latent ĩmergẽ:
ut ab oĩbus qui aderãt dinos
ceret dei pñcia pplo suo auda
ciã tribuente· furorẽ demonis
qui in illis prius debachatus fue
rat effugatũ· Capitulũ xxiii

Serapis apud alexandriã
templũ auditũ quidẽ ab
oĩbus puto: pleisqȝ uero etiã no
tũ· Locus ẽ non natiua sed ma
nu ac constructioẽ p centũ et
eo amplius gradus ĩ sublime
suspensus: quadratis et ingẽ
tibȝ spacijs oĩm ex pte distent.
Cũcta uero que ad sũma paui
mentorũ euadat· ope fornicato
sũt constructa· que ĩmensis
desup luiaribȝ et occultis adi
tibȝ inuicẽ in semetipis distinc
tis: usum diuisis mĩsterijs et
clãdestinis officijs exhibebãt
Iam uero in supioribȝ extrema
totius ambitus spacia occu
pabant exhedre et pastoforia
domusqȝ ĩ excelsũ porrecte:
ĩ quibȝ vel editui vel hij quos
appellabant· a· n· a· r· on· a·
c· n· idest qui se castificant cõ
manẽ soliti erant· Porticus
quoqȝ post hec oẽm ambitũ
quadratis ordinibȝ distincte ĩ
trinsecus circuibãt· In medio to
tius spacij edes erat pciosis e
dita columpnis: et marmoreo
saxo intrinsecus ample magni
ficeqȝ constructa· In hac simu
lachrũ serapis ita erat vastũ:
ut dextra unũ parietẽ· altin le
ua pstringeret. Quod monstrũ

ex omnibus generibus metallorum lig
norumque compositum ferebatur. Interio
res delubri parietes laminis primo
aureis vestiti, super has argen
teis, ad postremum ereis habeban
tur: que munimenta preciosioribus
metallis forent. Erant etiam quedam
ad stuporem admiracionemque viden
tium dolis et arte composita. Fenes
tra scilicet perexigua que ab or
tu solis ita erat aptata ut die
qua institutum fuerat simula
chrum ad serapim salutandum in
troferri diligenter temporibus obser
vatis ingrediens in simulachrum
radius solis per eandem fenestram
directus os et labia serapis
illustraret: ita ut inspectante
populo osculo salutatus sera
pis videretur a sole. Erat et aliud
fraudis genus huiusmodi. Na
tura lapidis magnetis huius
virtutis esse perhibetur: ut ad se ra
piat et attrahat ferrum. Signum
vero solis ad hoc ipsum ex ferro
subtilissimo manu artificis fu
erat fabricatum: ut lapis cuius
naturam ferrum ad se trahere dixi
mus desuper in laquearibus fixus
cum temperate sub ipso radio ad li
bram positum fuisset simulachrum
vi naturali ad se raperet ferrum:
ut assurrexisse populo simulachrum
et in aere pendere videretur. Et ne hoc

lapsu proderetur: ministri fal
lacie aiebant: surrexit sol ut
valedicens serapi discedat ad
propria. Sed et multa alia decipi
endi causa a veteribus in loco fue
rant constructa: que nunc lon
gum est enumerare per singula. Verum
ut dicere ceperamus rescripto recita
to parati quidem erant nostrorum populi
ad subvertendum erroris auctorem:
persuasio tamen quedam ab ipsis gen
tilibus fuerat dispersa: quod si humana
manus simulachrum illud con
tigisset: terra dehiscens illico sol
veretur in chaos celumque repente
rueret in preceps. Que res pau
lulum stuporem quendam populis dabat:
cum ecce unus ex militibus fide quam
armis magis munitus insur
gens correptam bipennem omni
nisu maxille veteratoris ingerit.
Clamor tollitur utrorumque populorum:
neque tamen aut celum ruit aut terra
dehiscit. Inde iterum atque iterum repe
tens: putris ligni fumosum ge
nium cedit. Et deiectum ig
ni adhibito: tam facile quam lig
num aridum conflagravit. Post
hoc revulsum cervicibus et depres
sum medio trahitur: caput cum pe
des aliaque membra cesa securibus
et rapta funibus distrahuntur: ac
per singula loca membratim in con
spectu cultricis alexandrie senex

vetustus exurit. Ad ultimum truncus qui superfuerat in amphitheatro concrematur: vaneque superstitionis et erroris antiqui Serapis hic finis fuit. De cuius origine diversa fertur opinio paganorum. Alii iovem putant: cuius capiti modius suppositus vel cum mensura modoque cuncta indicet moderari: vel vitam mortalibus frugum largitate prebei. Alii virtutem nili fluminis: cuius egyptus opibus et fecunditate pascatur. Quidam in honore nostri ioseph formatum perhibent simulachrum: ob dimensionem frumenti qua famis tempore subvenit egyptiis. Alii repertum in historiis grecorum veteribus ferunt apin quendam patremfamilias seu regem in egypto menphis positum: cum famis tempore frumenta apud alexandriam defecissent ex proprio affatim civibus alimenta prebuisse. Quo defuncto in honorem eius constituerit apud menphis templum: in quo bos quasi indicium optimi agricole nutritur habens quedam insignia qui ex nomine eius apis appelletur. Soron vero idest sepulchrum in quo corpus eius inerat alexandriam deduxerunt et soron apis primo ex composicione serapin nominarunt. Quid verum sit aut si nichil omnino deus viderit. Sed ad ceptum redeamus. xxv

Post hec capite ipso ydolatrie deiecto: studiis vigilantissimi sacerdotis quecumque fuerant per totam alexandriam portenta potius quam simulachra pari exitu et simili dedecore publicantur. Horret animus dicere quam miseris mortalibus laquei a demonibus preparati sunt: que fuerant scelera in illis que dicebantur adyta que tegebantur. Quot ibi infantum capita desecta inauratis labiis inventa sunt; quot miserorum cruciabiles mortes depicte que dum perirent in lucem ac sub aras prolata ferrentur. Licet confusione ipsa gentiles et pudore diffugerent: tamen si quis adesse potuit mirabatur tot sceleris se illis tam nephariis et tam pudendis fraudibus irretitum: unde et plurimi eorum ex hinc condempnato errore et scelere deprehenso fidem christi et cultum vere religionis amplexi sunt. Capitulum xxvi

Nam ut omittam cetera flagicia que in aliis locis in nefatis parvulis despicatis probibrarum inspectionem virginibus inferebantur: unum solummodo quod in templo saturni geri ad omnium venit noticiam memorabo: ex quo eciam cetera que omisimus perpendantur.

Sacerdos erat apud eos satur
ni tyrannus nomine. Hic quasi ex res
ponso numinis adorantibus in
templo nobilibus quibusque et prima
riis viris. quorum sibi matrone
ad libidinem placuisset: dicebat
saturnum sibi precepisse. ut uxor
sua pernoctaret in templo. Tum is qui
audierat gaudens quod uxor sua
dignatione numinis vocaretur: ex
ornatam comptius insuper et dona
riis onustam ne vacua scilicet re
pudiaretur coniugem mittebat ad
templum. Tunc que in conspectu omnium
conclusa intrinsecus matrona:
tyrannus clausis ianuis et tra
ditis clavibus discedebat. Deinde
facto silentio: per occultos et sub
terraneos aditus intra ipsum simu
lachrum saturni. patulis irrepebat
cavernis. Erat enim simulachrum
illud a tergo excesum: et parie
ti diligenter annexum. Ardentibus
quoque intra edem luminibus intente ac
supplicanti mulieri. vocem subito
per simulachrum eris concavi profere
bat: ita ut pavore et gaudio in
felix mulier trepidaret quod dig
nam se tanti numinis putaret
alloquio. Postea vero quam quod li
bitum fuerat vel ad consternatio
nem maiorem vel ad libidinis incita
mentum disseruisset numen impu
rum: arte quadam linteolis obduc
tis repente lumina extinguebantur u
niversa. Tum vero descendens ob
stupefacte consternateque mu
liercule: adulterii fucum profa
nis commentacionibus inferebat.
Hec cum per omnes miserorum matro
nas multo iam tempore gererentur:
accidit quandam pudice mentis
feminam horruisse facinus. et at
tentius auscultantem cognovis
se vocem tyranni: ac domum regres
sam viro fraudem sceleris indi
casse. Ille de iniuria coniugis. pro
prio potius sua inflammatus:
inscriptum tyrannum ad tormen
ta deducit. Quo convicto atque
confesso. ceterisque fraudibus re
velatis. pudor omnis et dedecus
paganorum pervaserat domus:
adulteris matribus. incestis pa
tribus. liberorum spuriis deprehensis.
Quibus divulgatis et proditis:
rapti cum simulachris et edibus
excidebantur et crimina. xxvii

Iam vero canopi quis enumeret
superstitiosa flagicia: u
bi sub pretextu sacerdotalium litte
rarum. ita etenim appellant antiquas
litteras egypciorum magice artis
erat pene publica scola: Quem
locum velut fontem quendam atque o
riginem demonum in tantum venera
bantur pagani: ut multo ibi
maior celebritas quam apud alex

andriā habēt. Sed de huius quo
q; monstri errore cuiuſmōi
originē tradant: abſurdum
non erit paucis exponē. Ferūt
aliqñ caldeos ignē deū ſuū c
cūferētes cū oīm puīciarū
dijs habuiſſe conflictū: quo
ſcilicet qui viciſſet hic eē deus
ab oībus credeēt. Reliquarū
puīciarū dij eris aut auri ar
genti ve. aut ligni uel lapidis
uel ex quacūq; matia conſta
bant: que p ignē procul dubio
corrūperent. Ex quo fiebat
ut ignis locis oīb; optine
ret. Hec cū vidiſſet canopi
ſacerdos: callidū quoddā ex
cogitauit. Ydrie fieri ſolent
in egypti ptib; fictiles vndi
q; crebris et minutis admo
dū foramīb; patule: quib;
turbida aqua deſudās defeca
cior ac purior reddebat. Ha
rū ille vnā cera foramīb; ob
turatis deſup etiā varijs co
lorib; pictā aqua repletā ſta
tuit ut deū: et exciſū veteris
ſimulachri qd' menelai gub
natoris ferebat caput deſup
poſitū diligent aptauit. Ad
ſunt poſt hec caldei. itur ī con
flictū: circa ydriā ignis accē
ditur. Cera qua fuerant obtu
rata foramīa reſoluit: ſudā
te ydria ignis extinguit: ſacer
dotis fraude canopus caldeoꝝ
victor oſtendit. Vn ipſum cano
pi ſimulachrū pedib; perexigu
is attracto collo et quaſi ſugil
lato ventre tumido in modū y
drie cū dorſo equalit tereti for
mat: et ex hac pſuaſiōe velut
deus victor oīm colebat. Sed fe
cerit hec fortaſſe caldeis aliqñ
Nūc vō aduenīente ſacdote dei
theophilo. nullus pfuit ſudor:
nec eris fraus obtecta ſubuenit.
Vaſtata ſūt omīa: atq; ad ſo
lum deducta. Caplm xxviij

Sed nichil geſtū eſt qd' in
ſqualore vertēt locū fla
giciorū cauerne. ac vetnoſum
buſta deiecta ſūt: et veri dei tem
pla eccīe q; cōſtructe. Nam et ī
ſerapis ſepulchro pfanis edib;
cōplanatis ex vno latē mīrium:
ex alto cōſurgit eccīa. Cauſa
aut conſtruendi martirij vn
cata ſit: dignū arbitror memora

Iuliani tpib; ve re. xxix.
lut relaxatis frenis: effer
buit ī oēm ſeuiciā feritas pa
ganoꝝ. Ex quo accidit ut apud
ſebaſten paleſtine vrbē ſepul
chrū iohis baptiſte mente ra
bida et funeſtis manib; īua
derēt. oſſa diſpgerent. atq; ea
rurſū collecta igne cōcremarēt:

et scõs cinẽs pulueri ĩmixtos p
agros et rura dispgẽint. Sz dei
puidencia factũ est: quosdã ex
ierosolimis ex monasterio phi
lippi hoĩs dei orõis causa illuc
p idem tps venisse. Qui cũ tm̃
nefas hũanis quidẽ manibz sed
ferina mẽte fieri viderent: mon
gratius hũites q̃ hui9cemodi
piaculo funestari: inter eos q̃
ossa ad exurendũ legebãt mix
ti et diligẽtius in c̃ptũ eis res
pociebat ac religiosius cõgre
gantes: furti se uel stupẽtibz
uel ĩsanientibz subtraxere: et
ad religiosũ patrẽ philippũ ve
nerandas reliquias ptulerũt.
Ille sup̃ se ducens tantũ thesau
rũ ꝓpriis seruare vigiliis: ad
pontificẽ maximũ tũc atha
nasiũ hostie ĩmaculate reliq̃
as p iulianũ dyaconũ suũ p
eciam palestine urbis epm mit
tit. Quas ille susceptas et pau
cis arbitris sub cauato secra
rij pariete ĩclusas: ꝓphetice p̃fu
turas gñacioni poste͛ conser
uauit: quibz nũc detectis et p
stratis ydolatre vestigiis. ĩ edi
bz quondã profanis aurea tec
ta consurgerent. Cap xxx.

Sed p9 occasũ serapis q̃
nũq̃ vixerat: que iã al
terius demoĩs stare delubra po
tuerũt? Parũ dixeri si oĩs q̃
erãt alexandrie p singulas pe
ne colũpnas cuiuscũq3 demoĩs
edicule ĩsulte ceciderũt: sed p
cũctas egypti urbes p castella
p vicos p oẽ rus p ripas fluĩs
p hẽmũ quoq3 si qua fana seu
pocius busta repiri potuerũt
instãcia uniuscuiusq3 epi subruta
et ad solũ deducta sũt: ita ut
rus denuo cultrie reddẽr̃ qd̃ ĩ
iuste fuiat demoĩbz deputatũ.

Sed et illud qd̃ xxxi.
apud alexandriã gestũ
ẽ qd̃ etiã thoraces serapis q̃ p
singulas quasq3 domos ĩ parie
tibz in ĩgressibz et postibz etiã
et in fenestris erãt ita abscisi
sũt oẽs et abrasi: ut ne vesti
giũ quidẽ usq̃m ul' noĩs appel
lacio aut ipĩ9 a' cuiuslibet alteri9
demoĩs remanẽt: sed p hijs
crucis dñice signũ vnusquisq3
ĩ postibz ĩ ingressibz ĩ fenestris
in parietibz colũpnisq3 depĩgẽt.
Fĩd' cũ factũ hij qui supeãnt ex
paganis viderent: ĩ recorda
cionẽ rei magne ex tradicoẽ
sibimet antiqtus cõmendate
venisse phibent. Signũ hoc
dñice crucis int' illas q̃s dicũt
hierogelistas ul' hierosanitas
ul' hieratitas idest sacdotales
lrãs egipcij habẽ dicũt: velut

unū ex ceteris lrārū que apud il
los sūt elemētis. Cui9 lr̄e seu vo
cabuli hanc eē asserūt intp̄taci
onē: vita ventura. Dicebant er
go hij qui tūc admiracōe rerū
gestarū conūtebant̄ ad fidem
ita sibi ab antiq̄s traditū: qd̄
hec que nūc colūt̄ tā diu staret
donec viderīt signū istud venis
se in quo eēt vita. Unde accidit
ut magis hij qui erāt ex sacerdo
tibȝ et mīstris temploꝝ ad fidē
conūtērent̄: quā illi quos erroꝝ
p̄stigie et decepcionū machine
delectabant. Capłm xxxij

Alue quū mos eēt ī egip
to ut mensura ascenden
tis nili fluminis ad templū sera
pis deferret̄ velut ad incremē
ti aquaꝝ et īundacōis auctorē
subūso ei9 simulachro igniq̄ȝ
consūpto. oēs simul negabāt
serapin īurie memorē: aquas
ultra et affluenciā solitā lar
giturū. Sed ut ostendēt dn̄s nō
sēapin q̄ multo eāt nilo poste
rior. sed se eē qui aquas fluminis
tpibȝ suis uberet excrescē: tanta
ex eo et deinceps fiut īundacio.
q̄ntā fuisse p̄us etas nulla me
mineāt. Et ideo vlna illa idest
aque mēsura quā poechi idest
cubitū vocāt: ad aquaꝝ dn̄m
in eccīa cepit deferri. xxxiij

Ed ubi hec gesta religioso
p̄ncipi nūciata sūt: exten
tis ad celū palmis cū ingenti
fert̄ exultacōe dixisse. Grās t
ago xp̄e: q̄ absq̄ʒ urbis illi9 rui
ne p̄nicie tam vetustus erroꝝ
extinctus est Capł xxxiiij.

Nterī valentinian9 ī oc
cidui̇s ptibȝ aīmus q̄ntū
etas paciebat̄ ardentibȝ. rē pu
blicā gerens: causis eciā nūc la
tentibȝ laqueo vitā finiuit. D:
hoc quidā dolo ducis sui arbo
gastis fcm̄ confirmabāt: idq̄ȝ
quā maxime publica tenebat
opinio. Alij a cōmisso quidē sce
lere ducē alienū dicebāt. sed
causas p̄stitisse quibȝ ī hoc ado
lescens aīum īdignacōe cogēt̄:
q̄ minus ei tr̄ij p etatē nōdū va
lido liberā de oībȝ indulgēt īpia.
Fuere tn̄ nōnulli sacerdotū. qui
paucis ab eo q̄ post creatus est
legacōe suscepta: īmunē eē du
cem a mortis scelē apud theodo
siū testarent̄. Sed ille nichil seg
nius iflāmatus ad ulcionē ar
ma conť eugeniū qui ī locū defūc
ti substitutus ē corripit: dei p̄mo
volūtatē p iohēm monachū de
quo sup̄ meōrauim9 sciscitatus.
Tū ille q̄ p̄mū ei de maxio victo
riā p̄nuseāt icruentā: eciā hāc
licet nō absq̄ȝ plima utriusq̄ȝ sā

~~148~~ 149

grauis inundacione pmittit· xxxv
IGitur ꝑparat^r ad bellū non tā ar
moꝝ teloꝝq₃ q̄ ieiunioꝝ oracionū
q₃ subsidijs: nec tā excubiaꝝ vi
gilijs q̄ obsecracionū pnoctacōe
munitus· Circuibat cū sacerdotibꝫ
et ꝑplo oīa oracionū loca· an̄ mar
tyrū et aploꝝ tecas iacebat ī ci
licio pstratus: et auxilia sibi fi
da sanctorū intercessiōe poscebat·
At pagani q̄ erroēs suos nouis
semp erroībꝫ animāt· ī nouare
sacrificia et romā funestis vic
timis cruentare: inspicē exta pe
cudū· et ex fibrarū ꝑscīa securā
eugenio victoriā supsticiosius
nūciare· Hec agētes cū oī aīosi
tate flauiano tūc ꝑfecto: cuius
assercōibꝫ magna eūi eāt eꝰ sci
piencie ꝑrogatiua· eugeniū vic
torē fore p certo ꝑsūpserāt· Sed
ubi vē religionis fretus auxilio
theodosius alpiū fauces cepit
urgere· ꝑmi illi quibꝫ nec q̄cq̄
licitate tot victime de fallacie ꝑ
cia trepidi demoēs in fugā ūsi
sūt: post etiā magistri eorū· et doc
toēs errorū· ꝑcipue flauianus
plus pudoris q̄ sceleris reus cum
potuisset euadere· eruditus ad
modū vir mereri se mortē p er
rore iustius q̄m p crimine iudica
uit· ceti uō aciē instruūt: et col
locatis in supiori iugo insidijs·

ipi pugnā in decessu mōtis exp̄
tant· Sin at ubi ad ꝑmos ven
tū est: ilico se legitimo pncipi t̄
diderūt· cū ceteris ꝑmis uallibꝫ
dep̄hensis: cōflictus acrimus ge
rit^r· Stetit aliq̄diu anceps victo
ria: fundebant^r auxilia barba
rorū et terga iā hostibꝫ dabāt·
sed fiebat hoc nō ut theodosius
vincēt^r: sed ne p barbaros vin
cē videt^r· Tum ille ut cōuersas
suorū acies vidit· stans in edita
rupe vñ et conspicē et conspici
ab utroq₃ posset exercitu: piectis
armis ad solita se vtit auxilia·
et pstratus in conspecū dei oīpo
tentis inq̄t· Deus tu nosti: q̄r in
noīe xp̄i filij tui ulcōis iuste ut
puto ista ꝑlia suscepi· Sin secꝰ:
ī me pueō tuo vindica· Si uō cū
causa pbabili et in te confisus
huc veni porrige dexterā tuā:
ne forte dicant gētes ubi ē deus
eorū· Erāt supplicacionē pij pn
cipis certi a deo eē susceptā: hij
qui aderāt duces animant^r ad ne
cē· Et ꝑcipue bacurius vir fide
et pietate ac vtute aīi et corporis
insignis· et q̄ comes eē et sociꝰ
theodosij merēt^r: prios quosq₃
conto telis gladio passim ster
nit· agmina hostiū cōserta et
constipata prumpit: iter p mi
lia ruenciū ad ipm tyrānū· p

ruptis agminibꝫ et acervati fu
ſis tragibꝫ agit· Vix fortaſſe
ab infidelibꝫ credant᷑ que geſ
ta ſūt· Eteni̅ cōpertū eſt ꝙ poſt
illā imꝑatoris ꝑcem quā deo
fuderat ventus ita vehemens
exortus eſt: ut tela hoſtiū ī eos
qui iecerant retorquer᷑· Cūqꝫ
magna vi ꝑſiſtente vento oē
iaculū miſſū ab hoſtibꝫ fruſt
ret᷑: fracto adu'ſarioꝝ aīmo
ſeu divinitus potius repulſo ar
mogaſte duce· nec quicꝙ deo
adverſo fortit᷑ faciente· euge
nius ante theodoſij pedes· vinc
tis pꝰ terga maībꝫ adducitur:
ibiqꝫ vite eius et ꝯtaminis finis
fuit· Tum vero religioſo principi
glorioſior victoria de fruſtratis
opinionibꝫ paganoꝝ· quā de ty
rāni interitu fuit: quibꝫ ſpes
vana et falſa divinacio non mi
nꝰ in īteritu cōtulit pene ꝙ̄ pu
doris ſervavit in vita· xxxvi

Qvinqꝫ pꝰ hec ut fortioꝝ
ꝓſpicius imꝑator diſponē
de rei publice ſollicitudīe ſtrin
geret᷑· ad orientē ꝓtinus mit
tit: ubi venturus ad bellū tu
ta liberos cuſtodia cōmēdaret·
Ibiqꝫ archadiū auguſtū ꝛ regnū
ſibi dudū traditū: ſervare ꝑce
pit· Honoriū vero pari digna
cione ꝑditū: ad occidentis im
perii venire ocius iubet· Quo
ſuſcepto et patris oſculis am
plexibuſqꝫ conſtricto· traditis
occidentalis regni gubernaculis:
ipſe romano imꝑio ꝑ ānos decē
et ſeptē felicit᷑ gubernato ad me
liora migravit: cū piiſſimis
principibꝫ ꝑcepturus pmia
meritorum· Amen·

Anno dñi mº ccccº ixº· Fini
ta eſt eccleſiaſtica hyſtoria·
ꝑ manus fr̄is theoderici gilyſ
berti ordinis canonicoꝝ regu
lariū in traiecto· Deo grās·

Ptinet regularibꝰ ī traiecto·

[illegible]
[illegible]

ſū ſūt que rite ae v ia ubi xpristus est in

dextera dei se dens Que sur ſū ſūt sa pite

ae via or tui enī es tis et

vita vestra abscondita est cū xp̄o in

de o Que Stetit ihs in medio diſ

ci[illegible] ſuoꝝ et dixit eis pax vobis ae via a

315

bantur verbū dei cū fiducia a Te V

lerūt dominū meū et neſcio ubi poſuerunt

e ūm a it il li an ge lus no li flere

ma ri a Surrexit ſi cut dix it prece

det vos in galileam ibi eum videbitis al le